

ROLL

ŞUBAT - MART 1998

ÖZEL SAYI NO:2

280.000 TL kdv dahil

portishead

bristol sound

tricky

bülent ortaçgil

erkan ogur

nico

express

pandora

sAyfalArnDan
seÇmelEr

lou reed

müslüm
gürses

fikret
kızılok

page&plant

nick cave

john
lennon

david bowie

metallica

[Meram]

Mecazi olarak

Kasvetli bir kış günü. Akşamın alacakaranlığı. Dışarda rüzgar ısıklık çalarak esiyor. Büroda toplanmış planı gözden geçiriyoruz. Sessizliğin sesi var sadece. Herkes düşünceli. Ve birden telefon çalıyor. Sadece çalmıyor tabii, acı acı çalıyor. Derya ahizeyi kaldırıyor. Bir şaşkınlık ifadesi beliriyor yüzünde. Ve bir nida çıkıyor ağzından: A...

Burada "kesip" baştan alalım: Sıradan bir gün. Akşamüstü. Büroda oturmuş Özel sayı No:2'nin planına bakıyoruz.

Diyalog:

- İkinci ve üçüncü sayfalarda ne olacak?

- E, bir girizgah lazım.

- Nasıl bir şey?

- Bilmem. "Nedir bu Express, bu özel sayı niçin" filan herhalde...

İşte telefonun "acı acı" çaldığı "an" bu an.

Fakat yanılmışız: Aslında "acı acı" değil tatlı tatlı çalıyormuş.

Çünkü... "A" nidasının ardından gelen cümle şu: "Ada, sen misin... Babanı mı istiyorsun..?"

Arayan Ada'ymış, telefon onun için tatlı tatlı çalıyormuş meğer.

O "an" da, nasıl derler, "hatıralar canlandı gözlerimizin önünde"...

Eski büroda -Ayhan Işık Sokak'taki eski büroda- harala gürele Express yapıyoruz. Kimbilir kaçınıcı sayı. Aylardan Ağustos galiba, yıl da birkaç yıl önce... Haber geldi: Ada doğdu!

Bayazoğlu'lar çoktan ismini koymuşlardı, cinsiyetini de biliyorlardı ama, Ada bir türlü doğmuyordu. Kaç sefer doğuyor diye hastaneye koşturulmuş, sonra da kös kös eve dönmüştü.

"Haber geldi" dedik ama, telefonun yine kapalı olduğu günlerdi, haber "el"den gelmişti. Biz de, Meram köşesinden "hoşgeldin bebek" demiştik.

İşte o bebek, şimdi telefonda, babasını istiyor. Ümit, "n'aber kızım" diyor. Ada kimbilir neler anlatıyor...

Bu arada bizim "245 29 13" tıkr tıkr görevini yapıyor. Birkaç gün önce Massive Attack'le kurduğu iletişim de dört dörtlüktü. Faks diye bir de "kanka"sı var ki, ona da şapka! Geçenlerde denizaşırı bir mesaj geçti. Meğer ta Chicago'da bir Roll okuru varmış, üniversite radyosunda yaptığı programda Roll makamından çalıyormuş.

Chicago deyince aklımıza Hakkari geldi. Şu meşhur "ikinci sayı" Hakkari'de mevcutmuş. Hakkari'deki ihtiyaç sahibine, Lüleburgaz'daki arkadaşları göndermişler.

Geçenlerde Lüleburgazlı bir oğlan geldi büroya, o anlattı. Geliş sebebi bu hikayeyi anlatmak değildi elbet. Selam getirmişti; vaktiyle Express'i ziyaret eden Lüleburgazlı bir öğretmen-den. O ziyaretten çok etkilenmiştik.

Elinde bir karanfil vardı misafirimizin, bize getirmişti. Şimdi de selam gönderiyordu, Lüleburgaz'da kendi başlarına çıkardıkları haftalık gazeteyle birlikte. Arka sayfalarında Express üzeri-

ne bir de yazı vardı, bir övgü yazısı... Haliyle duygulandık. Ve "kalp kalbe karşıdır"ın delili olarak, sakladığımız yerden çıkarıp Lüleburgaz'dan selam getiren arkadaşına gösterdik o karanfili. Gösterirken de "o günler"i hatırladık yine; Express günlerini...

Zaten bu yeni büroya taşındık taşınalı üzerimize üzerimize geliyor Express. Eski büroda, kapalı bir odanın içindeydi Express'ler, ancak bir şey ararken çıkıyordu önümüze. Ama yeni büroda burnumuzun dibindeler; hem de düzenlenmiş, tasnif edilmiş bir şekilde. İster istemez arada bir karıştırıyoruz, üzerinde düşünüyoruz. Bazı sayılar, bazı sayfalar yüzümüzü kızartıyor, bazıları ise göğsümüzü kabartıyor. Çarşafa dolandığımız sayıların yanısıra, "bunu nasıl becermişiz" diye şaşıtıklarımız var. Örnekleri, tabiatıyla ikinci gruptan vereceğiz. Mesela, DYP'nin daha sosyal demokratlarla koalisyonda olduğu zamanda "Tansu radikal İslam'a muhtaç" kapağı-

miz. Mesela, Gazi mahallesindeki katliamdan sonra, "çete"yi ifşa edişimiz: "İşte katliamın faileri: MBB-L"... MBB-L, yani, "Milli Birlik ve Beraberlik - Legal"... Ve mesela, Susurluk ertesinde kapağımızdaki Tex'in konuşma balonu: "Şakayı bırak, karşımızda çok iyi örgütlenmiş ve her şeyi yapmaya kararlı kişiler var..."

Bunlar Express'in "uzgörü" boyutu. Bir de "acar gazeteci" hasleti mevcut. Mesela, Çakal'la yaptığımız telepatik söyleşi: Dünya basınında eş menendi olmayan bir araştırmacı gazetecilik örneği!.. Kendi kendimizi bu kadar pırpıpladığımız göre, mahcupiyet anılarına en azından şöyle bir değinmeye elimiz mecbur. Ayrıntıya girmeyelim, geriye dönüp baktığımızda yüzümüzü kızartan şey, bir dostun ifadesiyle "dili azdırmak". Maalesef, dilin şehvetine kapıldığımız anlar oldu. Daha doğrusu olmuş. Bunu şimdi, eski sayıları karıştırırken fark ediyoruz. Express günlerinde dilimize Ursula Le Guin'in bir sözü dolanmıştı: "Gerçek yolculuk geriye dönüştür"... Eski sayılara bakmak, tam öyle. Ve o yolculuk yeniden yola çıkmayı, "geleceğe dönüş"ü de kısırtıyor.

Ne zamandır dilimizde bir "post Express" lafı var. Zaman zaman gaza gelip "hadi başlayalım" diyoruz, zaman zaman da "harakirinin lüzumu yok" diye frene basıyoruz. Zira, Express üzerimizden öyle bir geçti ki, hala toparlanabilmiş değiliz. Post Express'e kalkışsak eğer "şahbaz" olmamız ziyadesiyle kuvvetli bir ihtimal. Bir sohbet, Metin Üstündağ, "oyunu kuralına göre oynamıyorsunuz" demişti. Biz de, "evet, aynen öyle" demiştik. "Ne 'onların' oyununu oynamaya niyetimiz var, ne de 'kural' denilen

şeyleri kabullenmeye"... Uzatmayalım, Express'in hikayesinin özeti bu. Express başka türlü bir şey. Adı üstünde zaten: X-press. İster adı Post Express olsun, ister Xtarabim, ister başka bir şey, Nefes'ten çıkan her yayının bir X-press'tir esasında. Misal: Roll... İkinci özel sayımızı -ve büyük bir ihtimalle üçüncü özel sayımızı- Express sayfalarına ayırmamızın sebeplerinden biri de, Express'in hiç olmazsa bir kısmını ziyan olmaktan "kurtarmak", arşive kazandırmak. Eğer kısmet olur da Post Express - adı her ne olursa- hayata geçerse, o zaman da başka vagonları "özel sayı" marifetiyle "kalıcı" kılarız. Şimdilik müzik vagonuyla yetiniyoruz. Bu arada Özel Sayı No: 2'ye ilişkin bir açıklayıcı not ekleyelim. Sayfaların tepesindeki X'li kutular, söz konusu söyleşi ya da yazının yayınlandığı haftadaki Express'ten alıntılar.

Ada'nın resminin hizasına geldiğimize göre, yazıya ayrılan yer bitmek üzere. Lafı toparlayalım. Express de Ada gibiydi bir bakıma. Doğumu çok zahmetli oldu; önce emekledi, sonra düşe kalca yürüdü. Bir sürü "çocukluk hastalığı" geçirdi. Yarım yarım konuşmaya başladı.

Ama, arada önemli bir fark var: Express tam kendini -ve dilini- buluyordu ki, "tatil"e girdi. Express Ada gibiydi dedik, bir de Aldous Huxley'nin "Ada"sı var, bir "ütopya" adası. Express de bir bakıma öyle bir adaydı. Ve o adayla aynı kaderi paylaştı: Yenik düştü. Ütopya olduğu için değil ama: Oscar Wilde'in dediği gibi, "bugünün gerçekleri dünyanın ütopyalarıdır". Elinizdeki Özel Sayı "gerçeği" de netice itibarıyla dünyanın ütopyası. Express ütopyası olmasaydı ne bu Özel Sayı olabilirdi, hatta ne de Roll belki de... Hasılı kelam, Express oyunu kurallarıyla oynamadı ve kaybetti. Ama, mecazi olarak kaybetti, "gerçek"te kazandı.

"Kazanmak, kaybetmek, mecaz, gerçek" filan deyince bir Kafka öyküsüyle veda etmek iyi olur galiba:

Biri şöyle dedi: "Mecazların ardından yürüdüğünüz mü, kendinizde mecazlaşır, dolayısıyla günlük yaşamın mihnetlerinden kurtulursunuz."

Bir diğeri de şöyle dedi: "Bahse girerim ki bu da bir mecaz."

Birincisi cevap verdi: "Bahsi kazandın".

İkincisi dedi ki: "Ama ne yazık ki mecazi olarak."

Birincisi cevap verdi: "Hayır, gerçekten; mecazi olarak kaybettin..."

- 4 Nick Cave
- 9 Ob la di ob la da
- 10 Beatles
- 11 John Lennon
- 12 Bristol sound
- 15 Haldal
- 18 Erkan Oğur
- 22 Metallica
- 24 Page & Plant
- 26 Fikret Kızılok
- 30 Bülent Ortaçgil
- 34 Müslüm Gürses
- 37 Pandora
- 38 David Bowie
- 41 Lou Reed
- 42 Velvet Underground
- 46 Nico

ROLL

Abdurrahim Soğan, Cem Sorguç, Cüneyt Cebenoyan, Çilek Ünsal, Derya Bengi, Duygu Akin, Ender Ergün, Eray Makal, Ensar Altun, Erdir Zat, Hakan Lokanoğlu, HknKrtsh, Kerem Demir, Mehmet Ali Meram, Melih Katirol, Merve Erol, Nedim Yalgi, Nevzat Çalışkan, Ogan Güner, Özgür Uçkan, Salih Nâzım Peker, Sarp Keskiner, Serdar Beyaz, Siren İdemen, Ulaş Özdemir, Ümit Bayazoğlu, Yücel Göktürk **Film hazırlık:** Çağdaş Grafik **Baskı:** Serler Matbaası **Dağıtım:** Bir-Yay **Adres:** Sıraselviler Caddesi Billurcu Sokak 64/3 Tak-sim İstanbul **Tel-Faks:** 0 212 245 29 13 **Yıl 2 ÖZEL SAYI-2 ŞUBAT SONU '98 İmtiyaz Hakkı:** Nefes Yayıncılık adına Yücel Göktürk **Sorumlu Yazışları Müdürü:** E. Derya Bengi **ÜÇ AYDA BİR FILAN YAYINLANABİLİR**
<http://www.turk.net/meram/homepage.html>

9 Mart 1996 sayı 112

Kapakta, öğrenci eylemleri...
-Ne istiyoruz?
-Özgürlük!..
-Ne zaman?
-Hemen şimdi!..
-Vermeyecekler
-Alacağız!..

GAGK! Libido: Liberallerin iyimser devrimser organı

Sinemanın gözler için bir okul olmaya devam edeceğini umuyorum. Bu misyonu yerine getirme konusunda televizyona hiç güvenmiyorum. **WIM WENDERS**

Uzanmış yatıyor şimdi yanık giysileriyle, / Sessiz saçlarında artık esmeyen bir meltem **CEVAT ÇAPAN**

ocak falan yok / fasulye konservelerini / lavaboda / sıcak / suda ısıtırdık / çöpleri eşeyerek / bulduğumuz / Pazar gazeteleri / Pazartesi okunurdu (...) bir / tane / daha / şarap.. içtik / şarkı söyledik / ve dövuştük / tren vagonlarında / hurdalıklarda / hastanelerde.. polise karşı / koruduk kendimizi.. komşularımız / nefret etti bizden / pansiyoncu / korktu / bu böyle sürdü / gitti.. yaşamımın / en / güzel / günleriydi **BUKOWSKI**

NICK CAVE

Şarkılarınm dürüsttür abiler

Nick Cave, "Murder Ballads" albümünü yayınladığında NME'yle yaptığı mülakatı aktarmış, yanına da bir küçük "kötü tohum" vesikalığı eklemiştir. Şimdi Roll olarak Cave için dönüm noktası olan bu albümün ardından Les Inrockuptibles'e anlattıklarını "Türkçeye kazandırıyoruz". Cave bu albümden bir sene sonra "The Boatman's Call" albümünü yayınladı. Birkaç ay sonra da bir "best of" albümünün çıkacağı söyleniyor...

Kadınlara yönelik şiddeti romantize ettiğin yolunda eleştiriler var. Ne söylemek istersin?
Nick Cave: Yazdığım şarkı sözleriyle bütün aşırılıkların yaşandığı bir dünya yarattım. Evet, bu dünyaya ilişkin romantik bir hava var. Ama görebildiğim kadarıyla dünya böyle ve ben bunu yansıtırım yalnızca. Cinayete olan sıradışı ilgim, katil ruhlu olduğum anlamına gelmesin. Kadını ya da erkek, hepimiz kötülük yapabilme konusunda aynı kapasiteye sahibiz. Şarkılarının irkiltici ya da şaşırtıcı olmasından aşırı mutluluk duyuyorum. Beni gerçekten rahatsız eden şey, insanların düşüncelerini ahlaki bir süzgeçten geçirmem yönündeki önerileri. Bunu kişisel bir saldırganlık olarak algılıyorum. Çünkü benim şarkılarınm dürüsttür ve gerçek ruha sahiptir.
PJ Harvey'le birlikte söylediğin "Henry Lee"

İsimli şarkın, tutkuyla bağlı olduğu erkeği öldüren bir kadını anlatıyor: "Ben sana sahip olamıyorsam eğer, hiç kimse olamaz." Bu şarkı hakkında neler söylemek istersin?
"Henry Lee", gerçekten kadınlara özgü bir şarkı. İçinde kadını ve sınırsız bir intikam duygusu var.
Ne demek istiyorsun?
Kadınlar, erkeklere nazaran öfkelerini çok daha uzun süre muhafaza edebiliyorlar. Bu oldukça ilginç bir şey, çünkü ben artık kızgınlığımı ve öfkemi kalıcı tutamıyorum. Gördüğüm kadarıyla, birçok kadın kızgınlıklarını uzun süre koruma konusunda gizemli bir yeteneğe sahipler. Belki de benim tanıdığım kadınlar böyle. Hah ha ha!
PJ Harvey konusunda neler söylersin?
Polly, rock'n'roll dünyasında en yumuşak du-

daklara ve en soğuk ellere sahip. İyi arkadaşısız. Birçok konuda yakın görüşlere sahibiz. Ben şahsen, ruhunun sürüklediği bir insan olma yolundayım. Kişiliğinin yıkıcı tarafına karşı sürekli mücadele eden bir insan... Polly'nin de aynı şeyi yaptığını inanıyorum.

Kylie Minogue'la düet yaptığın "Where The Wild Roses Grow" sayesinde yıllar sonra nihayet listelere girdin, neler hissettin?
Kendime olan saygımı yitirdim. Ya da, en hafifinden söylemek gerekirse, çok rahatsız edici bir durumdu. Yine de, altı yıllık akıldışı bir tutku sonrası Kylie Minogue ile birlikte olmak mutluluk vericiydi. Ama şimdi hepsi geride kaldı.

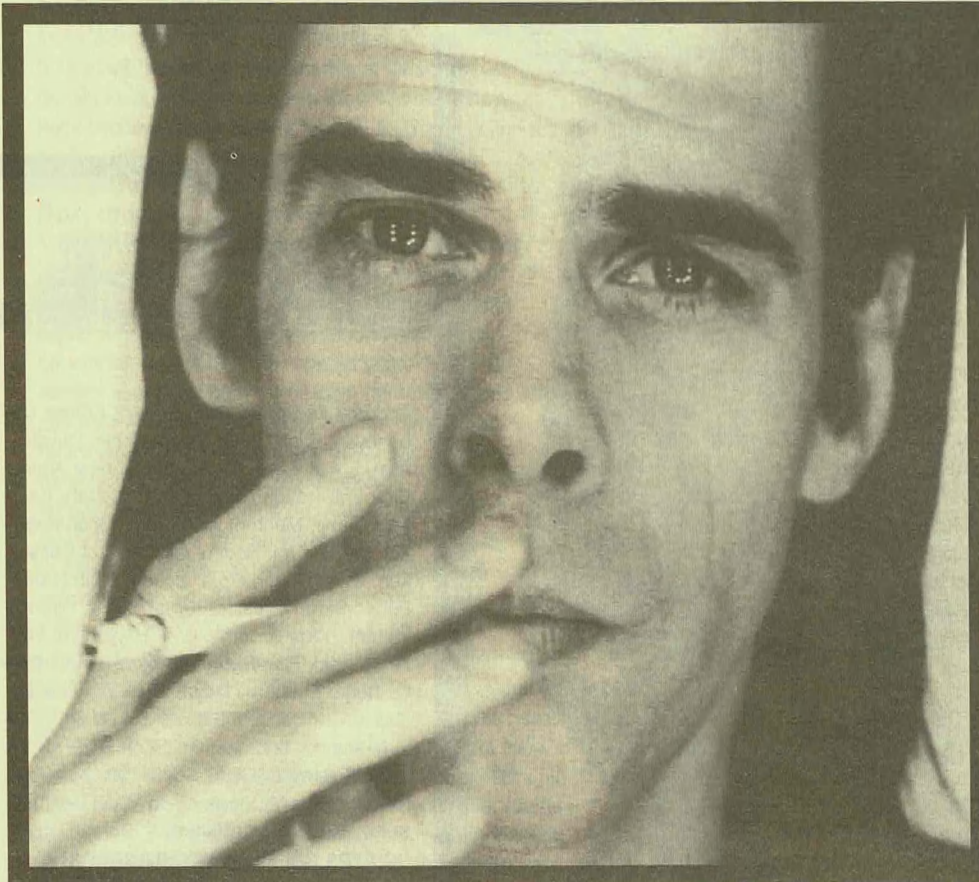
"Pop yıldızı olmak böyle bir şey herhalde" diye düşündüğün oldu mu?
Bir gün, oğlumla beraber oyuncakçı dükkanındayken, yedi yaşında bir çocuk geldi ve "sen Kylie'yle birlikte söyleyen adam değil misin" diye sordu. Benden imza istedi.

Bir gün, oğlumla beraber oyuncakçı dükkanındayken, yedi yaşında bir çocuk geldi ve "sen Kylie'yle birlikte söyleyen adam değil misin" diye sordu. Benden imza istedi. Bana çok ilginç geldi bu durum.

Uzun bir dönem eroin kullandın.
Kişiliğime karşı oldukça yıkıcı davranan bir yönüm var. Belki garip gelecek ama, aynı zamanda bu, yaratıcılığımın da bizzat kaynağı.

Kendine yönelik yıkıcılığı ancak ölüme kadar gitmediği sürece uyguladın. Neden?
Başıma neler geleceğiyle ilgilenmiyordum bile. (uzun bir aradan sonra) Açıkçası, bu soruya nasıl cevap vereceğimi bilmiyorum.

Eroin sende ne gibi etkiler yarattı?
Hiç denemedim mi? Bir gün mutlaka denemelisin. Muhteşem. Hah ha ha! Yalnızca şaka.
Breeders topluluğundan Kim Deal, "eğer 15 yıl boyunca TV başında izlemekten zevk alacak biriyse, eroinin mükemmel bir şey olduğunu" söylüyordu. Ama şimdi aynı nedenle, kızkardeşi için endişe duyuyor.
Kızkardeşini iyi tanıyorum. Benzer şeyleri za-

man zaman beraber yaşadık. Ama ben hiçbir zaman TV başına çakılı kalmadım. Tam tersine, her zaman kalkabildim. Nasıl olursa olsun, oturup bir şeyler yazabildim. Sanırım beni kurtaran da bu oldu. Eğer böyle bir etki yaratmasaydı, uyuşturucu almak son derece tüketici hale gelebilirdi. Hatta ölebilirdim.

Ölüm korkusuna kapılmadın mı hiç?

Hayır, kesinlikle. 16 kez aşırı doz aldım. Ve asla, hayatımdan endişe duymadım. Bir junkie için eroin alırken ölebileceğini düşünmek, aklına gelebilecek en son şeydir.

Oysa, tek bir aşırı doz bile insana korku salmaya yetebilir.

Hayır. Gerçekten, böyle işlemiyor. Bu konuda konuşmaktan hoşlanmıyorum ama, beni asla kaygılandırmadı ve hâlâ da öyle. Sanmıyorum ki geriye bakıp da "lanet olsun, neden böyle yaptım" diyeyim. Sebebini bilmiyorum ama, hiç korkmadım. Rehabilitasyon için kliniğe gittim. Temel neden, yasalardan kaynaklanan baskı-

lardı. Defalarca tutuklanmışım. Ya kiliniğe gidecektim ya da hapse. Bir diğer neden de müzik çalışmalarım. Bir yıl boyunca, tek bir şarkı yapabilmek için çalıştığımı hatırlıyorum. Galiba, "Slowly Goes The Night" idi. Günlerce bu lanet olası şarkıyı söylemeye çalıştım. Şimdi aynı şeyi yarım saatte yaparım.

Yaratıcılığın verdiği gurur sayesinde kurtuldun yani...

Sanırım. Eğer öyle yapmasaydım, kendimi ve çevremdeki insanları yok ettiğimi bile bile durmak için herhangi bir sebep görmezdim diye düşünüyorum. Ama artık bir oğlum var ve benim için her şeyden önemli.

Çocukluğunda bayağı "belalı" bir tipmişsin galiba...

Biyografimi okuduğum belli, ama ben okumadım. Aslında, ne zaman bir sayfa çevirsem, kendimi tanımadım. Neden en yakın arkadaşlarım böyle şeyler söylemişler, bilmiyorum. İçki, sigara, şiddet, cinsel tehditler... Yazılanlar

bunlardan ibaret. Yine de bilmiyorum... Gerçekten, o zamanlar problemliydim galiba.

Şimdilerde "ışık"ın peşinde bir ruhsal arayış içinde olduğun söyleniyor...

Kurumları suçlamayı bir yana bırakalım. Bence

Bütün zamanların en büyük suçu, doğru bildiğin, düşlerini gerçekleştirebileceğin yoldan gitmemektir. Ancak, bu yolda çok fazla engel var. Güven duyabilecekleri bir ortam yaratma ihtiyacı, insanları düşlerinden vazgeçiriyor.

problem, insanların birbirleriyle iletişim tarzından kaynaklanıyor. İnsanları negatif enerjilerinden arındırmanın kendimiz için en doğru yol olduğunu ve İncil'de gerçek mesajın verildiğini düşünüyorum. İsa bir kurtarıcı olarak gelmişti ve mesajı demokratikti, herkes eşitti ona göre. Ama eşitsizlik

ve açgözlülük üzerine kurulu bugünkü topluma bu mesajın işleyebileceğini sanmıyorum. Şimdi, dayanması zor bir ruhsal iyimserlik hali içindeyim. Eğer paniğe kapılır ve endişe duymaya başlarsak, bir süre sonra "kafaya takmaya değmez, hiçbir şey o kadar önemli değil" türünden düşüncelere savrulmak işten bile değil.

Önemli olan şeyler nedir?

Bütün zamanların en büyük suçu, doğru bildiğin, düşlerini gerçekleştirebileceğin yoldan gitmemektir. Ancak, bu yolda çok fazla engel var. Bu engeller içinde en önemlisi, belki de güvenlik duygusu. Güven duyabilecekleri bir ortam yaratma ihtiyacı, insanları düşlerinden vazgeçiriyor. Şeytan bu korkunun içinde gizli kuşkusuz.

Aşka inanıyor musun?

Evet. Aşkın, kurtulmanın bir biçimi olduğunu düşünüyorum. Başına geldiğinde muhteşem bir şey. Ama sonunda, kendinle, yetersizliğine başbaşa kalırsın. Aşk bunu değiştiremez. Bir ailenin bölünmesi çok acı bir şey, benimle Viv'in başına geldiği gibi. Aile kavramının birlikte yaşamının doğru biçimi olduğunu düşünüyorum, ama sanırım evlilikle aşkın bir ilgisi yok. Evlilik kendini daha yüce şeylere teslim etmek gibi bir şey. Galiba ben bunun için hazır değilim. "Are You The One That I've Been Waiting For" (Beklediğim sen misin?) adlı parçayı bu düşüncelerden hareketle yaptım.

90'lardaki yeni grupları, Blur'ü, Oasis'i dinliyor musun?

Ne olduklarını dahi bilmiyorum. Rock'n'roll her zaman sıradışı, yeni şeylerin yaratıcı kaynağı olmalıdır. Sıradışı şeyler yapmana izin veren küçük bir dünya. Ama bütün bunların eskide kaldığını düşünüyorum bir süredir.

İncil'den bazı alıntılar yapabilir misin?

Hiç de zor değil ama istemiyorum. İncil'le ilgili çok şey okurum ve bu yaşam tarzımı derinden etkiler. Ama hangi konumda olduğumu açıklamak çok zor. Yalnızca ruhunun çizdiği yolda eski bir rock'n'roller'im diyebilirim. Yaşlanmakta olan tüm insanlar böyle şeyler söyler zaten.

Çeviren: **Mehmet Ali Meram**

Kötü tohum

Çalıştığı sirk iflas edince işsiz kalan trapezci kız, ruhunu biraz olsun sükûna kavuşturabilmek için bir yeraltı kulübüne atar kendini, vücudunu müziğe bırakır. O, sahnedeki Crime & The City Solution grubunu izlerken iki melek de onu izlemektedir. Dahası, melek Daniel trapezci kızı aşiktir. Sonra Daniel ete kemiğe bürünür, insan olarak dünyaya iner, trapezci kızı aramaya başlar, bir gece Nick Cave & The Bad Seeds'in konser afişini görür, dosdoğru o kulübe gider, kızı görür, kız zaten bir "his" olarak her şeyin farkındadır. O sırada Nick Cave sahnede "From Her To Eternity"yi söylemektedir... Wim Wenders'in "Berlin Üzerindeki Gökyüzü" isimli filmi böyle böyle bitişe doğru yol alır. "Mecburdum" diyor Wenders, "Nick'in bu şarkısını filmde kullanmaya mecburdum. Ben, bir melekten insana dönüşen, yani sonsuzluktan gelip faniliği seçen bir adamı hikaye ediyordum. O, bir kızdan yola çıkıp sonsuzluğa varıyordu." Trapezci kız ve Daniel, o gece birbirlerini bulurlar. Berlin'in göbeğinde her şeye sıfırdan başlarlar. Tipik bir Nick Cave şarkısında hayat ve müzik nasıl sıfırdan başlıyorsa, aynen öyle. Cave, popüler müzik tarihindeki bütün istasyonları yağmalayan, bir yığın klişeyi suistimal eden, ayıran, yıpratır, bunlardan en ilkel biçimde birer şarkı yapan bir adam. İnceleyen nağmeler söyleyen hastalıklı bir bariton. Aslen blues'cu, aslen folkçu, aslen punk'çı. 1957, Avustralya, Melbourne doğumlu. Öğretmen oğlu. Babasının

teşviikiyle çocukluğunda, ilköğretimde epeyce kitaplara sardırılmış. Kendisinin doğrulamadığı ama yalanlamadığı da- biyografisine bakılırsa ("Kötü Tohum", Ian Johnston) okul yıllarında kopulmuş teki. Geçimsiz, tahripçi, şantajcı, arkadaşlarıyla kavga ediyor, kızlara fenalık yapıyor. Bir sürü okulda hemencecik tasdikname tutuşturuluyor eline. Ressam olmaya yelteniyor, onu da kıvıramıyor. Kendini müziğe veriyor. İlk grubu Boys Next Door'la punk-new wave yollarına düşüyor. Grubun adı sonradan Birthday Party olarak değiştiriliyor. Bu sefer Bauhaus, Christian Death etkisinde gothic rock denemeleri yapıyorlar, İngiltere'de küçük bir çevrede sevilmeye başlıyorlar. 83'ten itibaren solo çalışmaya karar veriyor Cave. Grubunun adını da bir Birthday Party şarkısından yola çıkarak koyuyor: Bad Seeds. Bugünlere kadar bu grupla geliyor. Bad Seeds, spaghetti-western müzikçisi Ennio Morricone'nin orkestrası gibi, bozkır tonlarında çınlayan bir ekip. Elemanlar arasında, en başından beri Cave'le çalışan, bir taraftan da Crime & The City Solution'ı yürüten Mick Harvey var. Bir de Einstürzende Neubauten'dan Blixa Bargeld... Şarkılarda allegrolar yok. Sanki bir elektrik kaçağı sonrası ortaya çıkan ani patlamalar var. Cave, vokalinde olduğu kadar şarkı sözlerinde de fevri ve tehditkar. Bu şarkılarda hiçbir şekilde sosyal sorunlara, siyasal izahatlara rastlamak mümkün değil. Dert ettiği şeyler, birebir insan ilişkileri. En yakası açılmadık konuları gündelik olaylar gibi anlatıyor. İç dünyaların gaibine dalıyor, kendini günahına bırakıyor. Rock'un "itirafçılar koğuşu"ndan. İncil'in kelime haznesiyle yeni yeni cümleler ku-

ruyor. Aştan, suç ve cezadan, ölümden, şiddetten, kandan, kanın pıhtılaşmasından bahsediyor. On yıl boyunca eroin müptelası olarak kaldı. O dönemde şarkı sözlerini şiringayla duvarlara yazdığı söylenir. Kendi yazdığı şarkılar kadar, başkalarından seçtiği şarkılar da mühim. Elvis Presley'in "In The Ghetto"su, Hendrix'in "Hey Joe"su, Johnny Cash'in "Folksinger"ı onun elinde tanınmayacak halde. Devamı var: Leonard Cohen, Neil Young, Lou Reed, Bob Dylan, Leadbelly, John Lee Hooker şarkıları yorumladı, Armstrong'un şarkısı "Wonderful World"de Pogues'dan Shane McGowan'la düet yaptı, Fransız şansonlarına, bir Michel Polnareff şarkısına ve Serge Gainsbourg'dan "Je t'aime... moi non plus"ye kadar uzandı. (Sağ kolu Mick Harvey de Gainsbourg şarkılarından bir albüm çıkarmıştı geçen sene.) Bir dönem Brezilya'da yaşadı (Bir Brezilyalı kızla, Viv'le evlendi, ayrıldı). Bir dönem Berlin'i mesken tuttu. (Wim Wenders'in en iyi arkadaşlarından biri. "Dünyanın Sonuna Kadar" ve "Faraway So Close" filmleri için de Cave şarkıları kullandı Wenders.) İki kitap çıkardı: Şarkı sözlerini, şiirlerini ve bunun gibi şeylerini topladığı "King Ink" (Bir Birthday Party şarkısından) ve Flannery O'Connor, Faulkner gibi ABD'nin gününe has yazarların yapıtlarıyla karşılaştırılan, neredeyse plaklarından çok satan romanı "And The Ass Saw The Angel" - "Ve Eşek Meleği Gördü" (İncil'den). Okudukları sorulduğunda, Beckett, Dostoyevski gibi ezeli ve ebedi muğlakları referans gösterdi. Nick Cave... Yazdı, çizdi, içti, saptı, gördü, geçirdi... Son albümü için "cinayet baladları" derledi.

Derya Bengi

Olüm beni bulamaz gibime geliyordu

Nick Cave: Asla gözü yükseklerde olmayan birinin "Where The Wild Roses Grow" gibi hit bir şarkıya sahip olmasını çok mutluluk verici buluyorum. İlk defa müziğim bütün dünya radyolarında yayınlanmaya başladı ve kliplerim beni görmezden gelen televizyon kanallarında gösterildi. Bugünkü konumum beni sevindiriyor sevindirmesine ama, soğukkanlılığımı da muhafaza ediyorum: Bu başarının arkasında Kylie Minogue'un varlığı var. Benimle alakası bile yok.

Kylie Minogue'la düet yapacağını açıkladığında imajının yok olacağını düşündün mü?

Vız gelir imajım. Her zaman onunla çalışmak istiyordum, senelerdir bu fikir kafamı kurcalayıp duruyordu. Bundan arkadaşlarıma bahsettiğimde dalga geçtiler, bana kafadan konak muamelesi çektiler. Ama bu takıntıyı kendime sakladım, bir daha da kimseye açmadım... Bu projede gerçekdışı bir şeyler olduğuna biliyordum ama hayatımın bir parçasıydı yine de. Ve şimdi, işte oldu bitti: Yükten kurtuldum. Buluşmamız harikaydı, Kylie muhteşem bir kız... Klip çekimlerine kadar işin içine girdi. Klip için finali gibiydi: Bu kız için hissettiklerimi ifade etmem için çok iyi bir metafordu. Peki bundan sonrası? Aramızda hiçbir şey geçmeyecek. Kylie gerçekten arzu duyabileceğiniz bir kadın, ama onunla ilişkiye girmek biraz absürd olurdu. Onunla olan sanatsal ortaklığımız, bu tarz şeyler düşündürmeyecek kadar önemliydi. Tamam, kabul ediyorum, onu arzuladım. Hem de acayip. Açık konuşalım: Onu olağanüstü buluyorum ama, asla kendi kendime "hay Allah, yine de şunu araklasam ne iyi olurdu" demedim. Ben Serge Gainsbourg değilim... PJ Harvey'le de bir düet kaydettik, bu daha değişikti: Derin bir arkadaşlığın hikayesi. Polly ve ben birbirimize çok yakınız. Pek çok açıdan birbirimize benziyoruz. O da tıpkı benim gibi tepeden tırnağa iyi, saf, ama kişiliğinin yıkıcı yanları tarafından sürekli tehdit altında yaşayan insanlardan biri. Tuhaf bir biçimde, bu zıtların birliğini olağanüstü çekici buluyorum... Shane McGowan'la da bir düet yaptım, bu konuda bir sorununuz olmayacak mı?

"Cinayet baladları"ndan oluşan bir albüm yapma fikri ne zaman doğdu?

Daha "The First Born Is Dead" albümü zamanında konuyla ilgili çeşitli şarkıları bir araya getirmeyi düşünmüştüm. Ama Bad Seeds'le her sene bir albüm çıkarmaya başlayınca bu projeye bir daha konsantre olamadım. Ta ki Blixa Bargeld beni ikna edene kadar. Yine de "Murder Ballads" büyük yoğunluğu olan, iddialı bir albüm sayılmaz. Ateşli silahlara, şiddete, kana karşı olan iştahından dolayı herkes tarafından sorguya çekiliyorum, ama bu konularda söyleyecek bir şeyim yok. Aslında bu albüm sadece birazcık şaka; yoksa asla içini döküp rahatlamak isteyen bir sadistin eseri değil. Kişisel olarak, ben bu albümü içindeki suçlarla, cinayetlerle açıkçası biraz tuhaf buluyorum... (gülümsüyor) Şarkıların içinde olmayan şeyleri aramanın alemi yok. Kadın düşmanlığı, sadizm, dehşet, cinayet, bütün bunlar tiyatro unsurları, birer dekor, birer oyun... Benim karakterimin

Çalışma her zaman hayatımın en temel şeyiydi, oysa junkie'lerin büyük çoğunluğunun tutunacak bir dalı yoktur. Yazmak benim hayatımı kurtardı: ben sadece bir junkie değildim, yazar bir junkie'ydim.

görünümleri değil, sadece tutarlı bir albüm ortaya koyabilmek için yararlandığım şeyler. Yıllardan beridir şarkılarımla bana özgü, yoğun, karmaşık bir evren kuruyorum. İşte bu evrende benim yarattığım kişilikler gelişiyorlar, sonunda kafamdan uydurduğum bir takım cinayetler vuku buluyor. "Murder Ballads", mantıklı bir yazı macerasının doğal sonucu. Ama benim kişisel dünyam şarkılarımdaki gibi değil. İki dünya birbirinden farklı. **Senin günlük hayatın daha sakin, hatta karmaşadan uzak galiba?**

Tam olarak değerlendiremiyorum. Son aylarda hayatımda pek çok şey değişti. Mesela, son yılbaşı gecesini arkadaşlarla içerek geçirdim, oysa kaç senedir hep evde oturuyordum. Size aptalca geldi değil mi, ama bu benim için çok önemli bir gösterge... (gülümsüyor) Artık yeni bir döneme girdiğimi hissediyorum. Kişisel hayatımın, mahrem yönlerimin yaratıcı faaliyetlerimle bölünmez bir bütün oluşturduğuna görüyorum artık. Anladım ki yalnızca bir Nick Cave var, evvelen zannettiğim gibi, günlük hayattaki adamla şarkı yazar adam ayrı kişiler değil. Bu fikri kabul edince daha da ilerleme gösterdim, kendimle daha uyumlu hale geldim. Geçen sene benim için karman çorman bir dönemdi, ama 1995 çok daha sakin görünüyor.

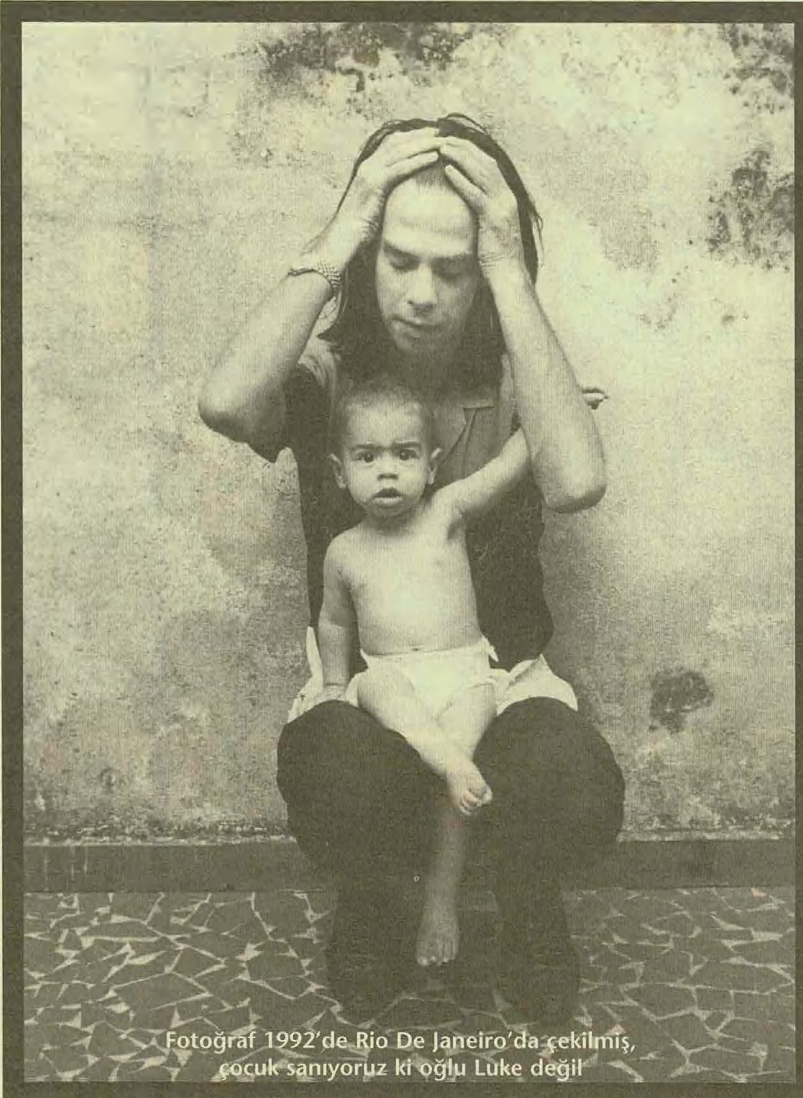
Yeni gayeler mi edindin, yeni bir düzene mi geçtin?

Bilinçli tercihlerim oldu sayılmaz, sadece bazı olaylar üstüste geldi. Çoğu kişisel şeyler, ama saklayacak değilim: Birkaç aydır burada, Londra'da yalnız yaşıyorum. Çocuğumun annesiyle, Viv'le ayrıldık. Oğlum Luke, zamanının yarısını benimle geçiriyor, benim gözümde en vazgeçilmez anlar bunlar. Dört buçuk yaşında olağanüstü bir velet... Bu ayrılık aynı zamanda yalnızlığı keşfetme imkanı tanıdı. Evde yalnız başıma, sadece düşünerek vakit geçiriyordum. Birkaç ay öncesine kadar böyle içsel yolculukları kendime yasak etmiştim. Biriyle yaşadığınızda,

böyle derin düşüncelere dalmak çok zor. Sürekli diğerini kollamak, uzlaşmalara girmek gerekiyor. Yalnız yaşamak bana tüm özgürlüğümü geri verdi. Şimdi istediğimi yapabiliyim, kafama eserse serserce davranabiliyim.

İki kişilik hayatın doğal sonucu muydu bu ayrılık, yoksa özel, size özgü sebepleri var mıydı?

Bu soruya heniz tam bir cevap veremiyorum. 18 yaşımdan beri -ki Anita Lane'e o zaman rastlamıştım ve 13 yıl birlikte olduk- sürekli kız arkadaşlarım oluyor. Tek bir bekar günümü dahi hatırlamıyorum, tam manasıyla bir yalnızlık tecrübesi yaşamadım. Tuhaf bir biçimde, bekarlığın benim için bir lütf olduğunu anlamam için bunca sene geçmesi gerekti. Uzunca bir zaman aile fikrinin bir hazine olduğunu, tüm yönleriyle korunması gerektiğini düşündüm. Şimdi bu fikirle çarpışmaya hazırım, ama bu eşitsiz bir savaş. Benim için evlilik sadece bir aşk hikayesi değil. Birçok şeyden el etek çekmeyi de içeriyor: İki taraf da kendilerinden daha güçlü bir yasanın altında yer almayı kabul ediyorlar. Aile adına, bir kurum adına, kendi kişisel özgürlüklerini feda ediyorlar. Olağanüstü ruhsal bir kudret isteyen kutsal bir bağlılık... Kendinden bir parçanın kesilip alınarak çifte sunulmasını kabullenmen gerekiyor. Kağıt üstün-

Fotoğraf 1992'de Rio De Janeiro'da çekilmiş, çocuk sanıyoruz ki oğlu Luke değil

de eyvallah da, gerçek hayatta işlemiyor. En azından, bana göre değil... Daha olgunlaşmaya ihtiyacım var. Çocuk değilim, 38 yaşındayım... Çift kişilikli bir hayatın sağlıklı işlemesi için farklılıkların, zıtlıkların üstüne inşa edilmesi gerekir. Oysa benim bunu kabul etmiyordu. Her şeyin üzerinde fikir birliğine varmamız, mutabık kalmamız gerektiğine inanmıştı. Böyle bir mucizenin gerçekleşebileceğini zannetmek bizi başansızlığa yöneltti. Burda beni aşan bir şey vardı: Galiba benim biriyle bu şekilde "birleşmeye" yeteneğim yok. Bana engel olan bir tür refleks var, bir zırh, bir savunma mekanizması... (uzun bir sessizliğe giriyor) Ama şu an için bana böyle sorular sorulmasını pek istemiyorum. Yalnız yaşamaktan mutluyum, tek bildiğim bu.

Biraz kaderci görünüyorsun, her şeyi oluruna bırakmış gibisin...

Gerçekten yaralandım. Benim için aile bir tür "arayış"ı temsil ediyor. Daha iyisi, daha güçlüsü gibi bir şey yok. Şu andan sonra yaşayacağım her şey "gıyabımda" olup bitecek... İyi ki Luke var. Hayatımda bir bağ kaldıysa, onun sayesinde. Viv ve ben onun için hâlâ görüşüyoruz, onu normal biri gibi yetiştirmeye söz verdik. Onun eğitimi için saatlerce konuşuyoruz. Artık birbirini sevmeyen iki insanın tek irtibat noktası bu. Ama Luke bana geldiğinde, onun tek hocası benim. Onunla, kendi sezgilerimi izleyerek, kendime göre bir düzen kurarak istediğim gibi meşgul olabiliyorum. Bu bana büyük bir sevinç veriyor.

Luke sende neleri değiştirdi?

Çok kişisel alanlara dalmamız lazım... Nasıl söylenir?! Eğer yanımda yoksa gerçek bir fiziksel boşluk hissediyorum, neredeyse acılı bir şey. Eğer benim evimdeyse, başka hiçbir şey yapmıyorum, kendimi tamamen ona adıyorum. Müzik yok, yazma yok, dışarı çıkma yok... Oğlumla meşgul olmak beni harekete geçiriyor ve inanılmaz ölçüde sorumluluk hissi veriyor. İkilili bir ilişkinin senden beklediği fedakarlıkların tersine, hayatımdaki bu ritim değişikliklerini bir saldırı gibi görmüyorum. Her şey doğal seyrinde, armoni içinde akıp gidiyor. Bu veelete zamanımın çoğunu ayırdığım için çok mutluyum. Hayatımda ilk defa kendimi samimi bir biçimde cömert hissediyordum, "tam manasıyla" cömert. Ne hesap kitap var, ne de faz-

ladan gayret, salt fiziksel ihtiyaç...

Bir dönemi oğlunla geçiriyorsun, sonra birdenbire yeniden yalnız kalıyorsun. Bu değişiklikler zor gelmiyor mu?

Benim için çok uygun. Luke annesine gittiğinde deliler gibi çalışmaya koyuluyorum. Asla daha önceleri şu son aylardaki kadar kolay yol almamıştım. Kendimi güçlü, kuvvetli, ilhamlarla donanmış hissediyordum, şarkılar zahmetsizce çıkıyor. Her zaman kendimi iyi bir şarkı yazarı ve namuslu bir müzisyen olarak gördüm. Ama hayatın diğer alanlarında bir o kadar zayıfım. Kötü bir çocuk, kötü bir koca, kötü bir dost ve Bed Seeds için kötü bir yol arkadaşı oldum. Oysa şimdi, hayatımda ilk defa birine hayırım dokunuyor. Ben sadece yetkin bir sanatçı ve yazar değilim, aynı zamanda mükemmel bir babayım. Hatta inanıyorum ki babalar kulübünün bir azasıyım... (gülümsüyor) Her sabah uyandığımda, bu fikir beni güçlendiriyor, neşelendiriyor.

Baba olmanın insanı kendi babasına yakınlaştırdığı söylenir...

Her ne kadar babamı epey bir süre önce kaybetmiş olsam da, Luke doğduğundan beri bazı şeyleri daha iyi anladığımı hissediyordum. Onun kim olduğunu daha iyi anlıyorum, onu daha çok seviyorum. Kuşaklara bağlı, kanımızın içinde dolaşan akışkan bir şey var ve her doğumda yenilenerek devam ediyor. Bugün kendimi babamın bir uzantısı gibi görüyorum. Babamdan daha iyi olduğuma inanıyorum ve elbette ki Luke da benden daha iyi olacak. Kuşaklar arası böyle bir gelişim çizgisi var.

Oğlun yirmi yaşına geldiğinde nasıl bir baba olmak isterdin?

Ben yirmi yaşındaykenki babam gibi bir baba olmak isterdim (gülümsüyor)... Edebiyata tutkuyla bağlıydı ve sevdiği kitapları inanılmaz bir coşkuyla benim de keşfetmem için elinden geleni yapardı. "Bunu oku oğlum, her şey bu kitapta yazılı. Ekleyecek hiçbir şey yok..." Ama neticede, pek fazla işin içine girmeden, biraz da duygusuzca onun yanında oluyordum. Ben de oğluma rehberlik yapmayı isterim, ama kendimi ona dinletmeyi becerebilmem gerekir.

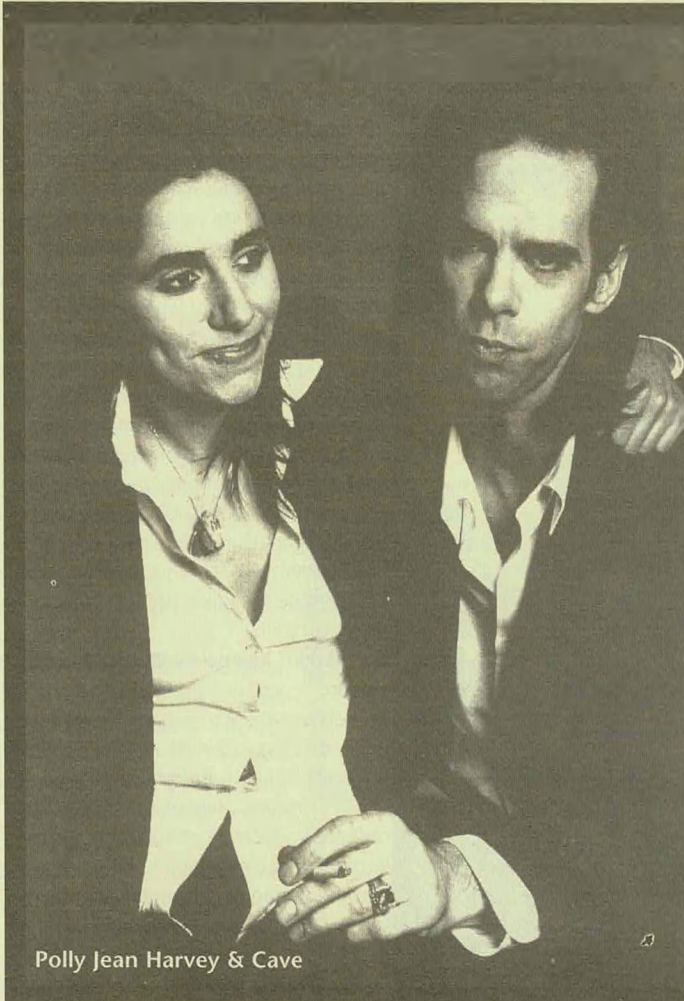
Bu gelişim çizgisi fikrine ne zaman vardın?

Şu son aylarda gerçekten iyi bir insan gibi davranıyorum. Evveliden, birkaç hafta müddetince yumuşak, sakın anlar yaşardım, hemen ardından, bir anda, sebepsizce, kendime karşı yıkıcı olmaya başlardım. Ve inanın bana, o an geldiğini kutsal bir ışından anlıyordum. Bu konuyla ilgili bir kitap bile yazabile-

Kylie gerçekten arzu duyabileceğiniz bir kadın, ama onunla ilişkiye girmek biraz absürd olurdu.

Tamam, kabul ediyorum, onu arzuladım. Hem de acayip. Açık konuşalım: Onu olağanüstü buluyorum ama, asla kendi kendime "hay allah, yine de şunu araklasam ne iyi olurdu" demedim. Ben

Serge Gainsbourg değilim...

Polly Jean Harvey & Cave

Kylie Minogue & Cave

ceğimi düşünüyorum... Senelerce kendime çektiğim eziyetler beni sanki büyüledi; hayatımın içine etmekten büyük zevk alıyordum. İçimdeki iyiliği görmem mümkün değildi sanki, körleşmiş gibiydim. Bugün de kendimi kötülüğe kapırdığım oluyor ama, karakterimdeki pozitif yanları artık koruyabiliyorum. Kendimi tamamen bırakmıyorum.

Seni kendine karşı yıkıcı olmaya iten şeyleri açıklamayı başarabiliyor musun?

Yıllardır peşimi bırakmayan bir tür sürekli isyan hali, sıradan biri gibi olmaya karşı bir reddiye... Benim esas problemim, "hayır" ve "şer" arasındaki zıtlıkları hakikaten çözmemem. Anladım ki bu karmaşa benim şarkılarıma hayat veren en önemli unsurdur. Şarkılarım bu kaostan besleniyordu. Bu "hastalığın" nihayete ermesi plaklarım için pek hayırlı olmayacaktı, yani kutsal bir katastrof söz konusuydu.

Somut olarak, bu çelişkiyi nasıl yönlendiriyorsun? Hem iyi bir baba olmak istiyorsun, hem de bu karmaşanın, zıtlıkların devam etmesinden yanasın...

Her zaman kolay değil ama, bulunması gereken bir denge var. Sıkı bir kontrol uyguladığım anlar oluyor, örneğin çalışırken ya da öğlum evdeyken. Bazen de gardımın düştüğü, kendimi salıverdiğim anlarım var. Hayatın bu iki ritmine de ihtiyaç duyuyorum: Sükûnet ve fırtına, denge ve kaos. Bir cevap arayışıyla sık sık İncil'e göz atıyordum, ta ki cevapların kitaplarda yer almadığını anlayana kadar. Her şeyi daha da içinden çıkılmaz hale getiriyor ama, benim bildiğim bir değil, iki cevap var: Evet, iyi bir insan olabilirim. Hayır, sürekli iyi bir insan olmaya muktedir değilim. Tepeden tırnağa iyi insan diye bir şey yok hayatta. Bundan böyle gerçek doğamla kavgaya tutuşmayacağım, kırk senedir bunu yapıyorum zaten. Yapabileceğim en iyi şey, başkalarına acı çekirtmeden karakterimin iki yönünü zekice birleştirmeye çalışmak. Yıkıcı yanımla savaşmayı hakikaten isterdim ama buna takatim yok. Hapsedilmişim, kışkaçlar arasında sıkışıp kalmaya mahkumum. Ama dikkat edin: Kaderime yanıp yakıldığım izlenimini vermek istemem. Bütün bu karmaşa içinde bazı olumlu sinyaller de var: Kendimi çok iyi tanıyorum ve vaziyeti idare ediyorum. Ve iyi şarkılar yazıyorum... (gülümsüyor) Takip ettiğim bir yol var ve çevremdeki insanlar beni ayrılmaya zorlasa da ben o yoldan sapmayacağım. Kendi doğal yolunu izlemek yerine bu hattı terk edip başka bir şeyler kurmaya çabalamak korkunç bir hata olur; eşimi dostumu yaralamaktan da daha korkunç... Benim bir misyonum var: Yazmak. Ben bu dünyaya bunun için geldim. Eğer derli toplu, küçük, sade bir hayat sürseydim hiçbir şey yazamazdım.

Somut olarak dostlarınızla şimdi nasıl bir ilişkin var? Düzenli, istikrarlı bir sosyal hayat sürdürüyor musun?

Çalışıyorum. Birlikte takıldığım insanlara karşı dürüst, samimi, cömert olmak için elimden geleni yapıyorum. İyi bir dost olmak, her şeyden önce kendini olduğun gibi göstermektir, yoksa illa her akşam beraber lokantaya gitmek değil. Aylardır hiçbir dostuma yalan söylemedim, samimi-yetsiz davranmadım... Şimdi, birisiyle bir sorunum olduğunda, bunu ona söylüyorum. Onu çok fazla seviyorsam, bunu da söylüyorum. Benim davrandığım gibi davranabilen dostlarıma büyük bir saygım var. Maalesef, çok çabuk kendi içime kapanmaya da eğilimim var. İnsanın kendi içine kapanmasının en iyi, ya da belki en kolay çözüm yolu olduğu durumlarla çok sık karşı karşıya kaldım. Eğer çaba harcayacak takatim yoksa, hemen kendimi yine evimde yalnız buluyorum. Arkadaş yok, televizyon yok, gürültü yok... Ama bu çok özel bir şey değil, bir yaşam tarzı, bir sürü insan böyle yaşıyor. Bütün herkesi mutlu kı-

Evet, iyi bir insan olabilirim. Hayır, sürekli iyi bir insan olmaya muktedir değilim. Yıkıcı yanımla savaşmayı hakikaten isterdim ama buna takatim yok. Hapsedilmişim, kışkaçlar arasında sıkışıp kalmaya mahkumum. Ama dikkat edin: Kaderime yanıp yakıldığım izlenimini vermek istemem. Bütün bu karmaşa içinde bazı olumlu sinyaller de var: Kendimi çok iyi tanıyorum ve vaziyeti idare ediyorum. Ve iyi şarkılar yazıyorum.

lacağım diye dünya turu yapmak gibi bir misyonum olduğunu hiçbir zaman düşünmedim: Ben Amerikalı değilim...

Hayatına akılla, neredeyse bilimle yön veriyor gibisin. Bu durum kötü alışkanlıkların –alkol, uyuşturucu– için de geçerli mi?

Şöyle diyebilirim, eğer kafayı çekmek ya da uyuşturucu kullanmak istersem, yine enkaz haline gelmemek için, hayatımı tamamen telef etmemek için iyice ölçüp biçerim. Halbuki eskiden, kafam iyi oldu mu, başka bir şeyi ipelemezdim. Arada sırada yine kendimi koyveriyordum, ama suçlulukla değil. Yedi-sekiz yıl öncesinden aşına olduğum durumlara benzer bir halde buluyordum kendimi. Beraber içki içtiğim bazı insanları görüyordum... Ve uyuşturucu alıyordum... Ama bu, ertesi gün öğlumu görmeme, son derece normal, anlayışlı, dikkatli bir baba olmama engel olmuyor. Artık bütün hayatımı uyuşturuculara feda etmeye niyetli değilim... Suçluluk değil ama, derin bir üzüntü duyuyorum. Ve bu egosantrik bir üzüntü değil, daha geniş, daha kolektif bir duygu, benim sahip olduğum şansa sahip olamayıp uyuşturucu yüzünden ölen arkadaşlarımı düşündüğüm zaman hissettiğim bir şey. Örneğin Birthday Party'den Tracy Pew... Onu düşündüğüm zaman, içimden ağlamak geliyor. Pekala benim kardeşim olabilirdi, o kadar çok ortak noktamız vardı. Ama o öldü, ben yaşıyorum. Kaderin saçmalığı... Ve onun gibi bir dolu insana rastladım: kabuklarından çıkıp sapına kadar yaşamak, yükselmek için rock macerasına atılan bir sürü insan... Çoğu dibe vurdu.

Peki sen niçin öyle olmadın?

Bilmiyorum. Halbuki aynı yolun yolcusu olmam için bütün nedenler mevcuttu. Hayatımda 16 kez overdose atlattım. Büyük bir kumar: şuur kaybı, solğun kesilmesi, hastane, gürültü partiri, bir sürü tantana... Nasıl olup da hayatta kaldığımı anlayamıyorum. Ayrıca, 15 yıllık bir junkie hayatından sonra, bugün bunları niçin anlattığımı da bilmiyorum.

Hiç ölüm korkusu duymadın mı?

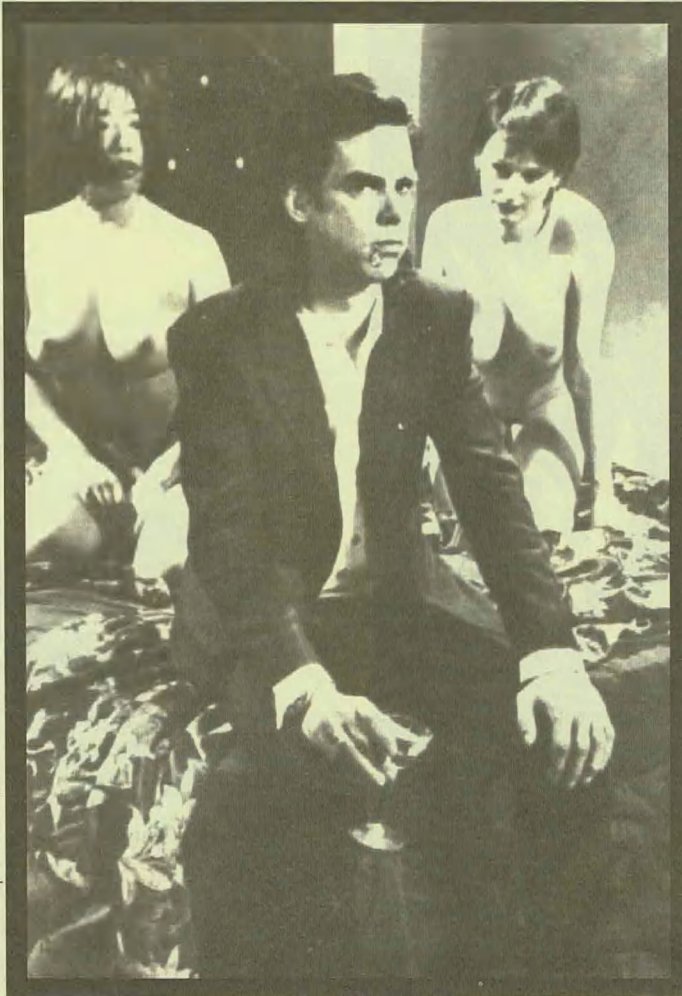
Overdose'un hemen ardından şuurum yerine geldiği anlarda bile, hiçbir zaman ölümü düşünmüyordum. Sanki ölüm beni bulamaz gibi geliyordu, kendimi tamamen ölümün uzağında hissediyordum... Şunu da açıklamam lazım: Ben hiçbir zaman

kendi tercihimle ya da hayatı nedenlerle uyuşturucu tedavisi için hastaneye yatmadım. Tabii ki kendi rızamla yatırdım, ama maruz kaldığım baskılar yüzünden tedaviyi kabul etmişim. Yasal baskılar –ya hapse gireceksin, ya tedavi göreceksin–, profesyonel baskılar... Daha iyi ve daha hızlı çalışabilmem için acilen uyuşturucu meselesini halletmem gerekiyordu. Ama hiçbir zaman hayatımın tehlikede olduğu hissine kapılmadım... Her zaman kendimi uyuşturuculardan daha güçlü hissettim. Ve hiçbir zaman kendimi kapıp koyvermedim. En bağımlı olduğum zamanlarda bile çalışmaya devam ettim, sabahları hep yataktan kalktım. Çalışma her zaman hayatımın en temel şeyiydi, oysa junkie'lerin büyük çoğunluğunun tutunacak bir dalı yoktur. Yazmak benim hayatımı kurtardı: Ben sadece bir junkie değildim, yazan bir junkie'ydim.

Bu "junkie" kelimesini ilk defa kullanıyorsun...

Bu kelimeyi kullanmak benim için dert değil. Bildiğim kadıyla, "junkie" eroin bağımlısı kişi demek, ben de yıllar boyunca öyleydim... İnsanlar hep öyle, neredeyse kolayca uyuşturucuyu bırakabileceklerini sanırlar, yeter ki iste... Ama ben, hakikaten bıraktığım hissini taşıyordum. Sadece alışkanlıklarımı biraz değiştirdim.

Çeviren: **Derya Bengi**

ob la di ob la da

I Am The Walrus Ben benim, sen o, o biz / hepimiz hep birlikte / gör bak / tüfek görmüş domuz gibi / nasıl da kaçarlar, nasıl da uçurlar / Haykırıyorum / mısır gevreğinde oturup / servis otobüsünü beklemeler / Armalı-markalı tişörtler, / "salı sallanır" birader, / sen de masum değilsin hani / Yüzünü çok eğdin be birader sen de / Ama ben dinazor yumurtasıyım, / dinazor yumurtası / Ben oyum, o ben, ben sen, / biz hepimiz, hep birlikte...

Revolution Devrim istediğini söylüyorsun / Tamam, dünyayı değiştirmek istiyoruz hepimiz / Ama şiddetten bahsediyorsan / biz yokuz / Devrim istediğini söylüyorsun / Tamam, hepimiz / dünyayı değiştirmek istiyoruz / Ama, Başkan Mao'nun / resimleriyle yürüyeceksen eğer / hiç kimseyle hiçbir şey / yapacağın yok zaten

Come Together Ayakkabılan cila-sız, / ayağında bir futbol topu / Parmakları karıncalanıyor, / nişan alıyor Coca Cola şişesine / Diyor ki, sen beni biliyorsun, / ben de seni / Özgürleşmekten başka yolu yok / Söyleyebileceğim yegane şey bu / Safları sıklaştıralım, hadi şimdi

Yellow Submarine Güneşe yelken açtık / Yeşil denizin dibini bulana dek / Dalgaların altında yaşadık / Yeşil denizin dibini bulana dek / Denizin altında yaşadık / Sarı denizaltımızda

Get Back Yalnız olduğunu sandı Muzo / Terketti köklerini, gitti yaban ellere / Hadi dön evine Muzo / ait olduğun yere / köklerine dön / Muzo

Penny Lane Köşede bir banker var otomobili olan, / Çocuklar güler arkasını dönünce / Hiç görülmemiştir yağmurluk giydiği / Bardaktan boşanan yağmurda bile / -çok acayıp. / Berber traş ediyor müşterinin birini / Saçını son moda kestirmeyi / Beklerken görüyoruz bizim banker / Derken sağnaktan kaçan bir itfaiye eri / Dalıyor içeri / -çok acayıp

It's Been A Hard Day's Night Yorucu bir günün gecesi / Köpek gibi çalıştım bütün gün / yorucu bir günün gecesi / Kütük gibi uyumalıyım şimdi /

Ama gelince eve, görünce seni / Unutuyorum her şeyi / Biliyorsun bütün gün çalışıyorum / Yalnızca bana her şeyini vereceğini / Duymak uğruna / Niye yakınam ki / Başbaşa kaldığımda seninle / Mutluyum ya / Evde, senin yanındayken, / Her şey yoluna giriyor / Sımsıkı sarıldığında bana

With A Little Help From My Friends Bir şarkıyı yanlış

söylesem ne yapardın? / Hemen üzerime mi yürürdün? / Senin gibi duyabilsem, senin gibi hissetsem / Eminim, kusursuz söyledim tüm şarkıları / Dostlar sağolsun / Yaşıyorum sayesinde onların / Dostlar sağolsun / Ayakta kalıyorum, kendimi buluyorum sayesinde onların / Sevgilim uzaktayken ne yaparım / Biliyor musun nedir yalnızlık acısı / Günbatımında nasıl hissederim kendimi / Dayanabiliyor musun yalnızlığa? / Herkes gibi ben de / Arıyorum sevecek birini / İlgî ve şefkat / Bir sevgili istiyorum / Yıldırım aşka inanır mısın / Herkesin başına gelebilir diyorlar / Gözlerimi kapattığımda seziyorum / Benim de başıma geleceğini bir gün

All You Need Is Love Yapılamayacak işi yapamazsın / Söylenemeyecek şarkıyı söyleyemezsin / Olmayacak işi olduramazsın / Akacak kanı durduramazsın / Ama kendin olmayı / Öğrenebilirsin zamanla / Yolu kolay bunun / Yeter ki aşk olsun / Gerek yok başka bir şeye / Aşk deva her derde

Here Comes The Sun Güneş açıyor bak işte / İşte bak yerine geliyor keyfim / Uzun, soğuk, yalnız bir kıştı sevgilim / Hiç bitmeyecek gibiydi / Bak işte güneş açıyor / Yeniden gülüyor yüzler / Sanki hiç gülmeyecek gibiydiler / İşte bak güneş açıyor / Bak eriyor buzlar yavaş yavaş / Hiç erimeyecek gibiydiler / Bak işte güneş açıyor / Bak keyfim yerine geliyor

Lucy In The Sky With Diamonds Bir yelkenlide farzet kendini / Bir nehirde gidiyorsun / Kıyılar turuncu, gökyüzü marmelat / Birisi çağırır, yanıtlarsın usulca / Gözleri ışıltılı bir kız, adı Lucy / Çiçekler takar başına san, yeşil kağıtlardan / Güneş gözlü kızı ararsın / Nafle / Yitip gitmiştir çoktan / Elmaslı gökyüzünde Lucy

31 Aralık 1994 sayı 49
Kapağımız, "Yeni yılda yeni hayat" ... İncili Çavuş (Sgt. Pepper) Yalnız Kalpler Bandası çalışıyor, Yurttan Sesler Korosu söylüyor: Ob la di oB la dA...

Bu seksen yıllık yaşamımda, seksen yıla sığmayacak ne faili meçhul cinayetler, suikastler, sabotajlar, yıkımlar, kıyımlar gördüm, yaşadım, onlara tanık oldum. Bu yeryüzünün neresinde olursa olsun, herhangi bir yerde faili meçhul cinayet, sabotaj, kıyım, yıkım, suikast, bombalama olmuşa, benim için meçhul denilen malumdur: Devlet.
AZİZ NESİN

Amerikalılar için balkon bir ihtiyaç değildir, çünkü onların televizyon seyretmesi gerekir. **ROBERT VENTURE**

Abdal uğursuz değildir, eli uzun değildir, lakin bunlardan da beter bir adamdır. Hırsız olsa, boşboğaz olsa, meczup olsa kolay var, elini, kolunu bağlar, kadiya götürürsünüz. Fakat abdal? Abdal baştan başa "memnu" bir adamdır. **HAYDAR ERGÜLEN**

Gerçek yolculuk geriye dönüştür

Yılbaşı sayıydı. Nerden esti bilinmez, durduk yerde bir Beatles kapağı yapmıştık. Daha ne "Anthology" vardı ortalıkta, ne de neo-Beatles patlaması. Lennon ise Express'in daimi yolcularındandı. 15. ölüm yıldönümünde, 1973'te yapılan bir söyleşiyle anısı önünde ceketlerimizi iliklemiştik...

1995... Birçok şeyin yanısıra, Beatles'in dağılışının 25. yılı... Evet, Beatles dağılılı tam çeyrek asır oldu. İşin tuhaf tarafı, Beatles'in dağılışı, "biz"im de "dağılışı"ımızın başlangıcıydı galiba.

Onların hikayesini bilmeyen yok. Bir dönemin sesi, imgesi, simgesi, tek kelimeyle "ruhu"ydu onlar.

Dönem, 60'lardan 70'lere uzanan günler. Dünya başka bir dünya, zaman başka bir zaman. Paris mayısı, Prag ilkbaharı. Sömürgecilerden yeni kurtulmuş umutlu Afrika. Dünyanın en büyük askeri gücüne direnen Güneydoğu Asya... Filistin'in sarstığı Ortadoğu, Latin Amerika'daki diktatörlükleri tehdit eden gerillalar... Kuzey Amerika'da Washington'u zora sokan savaş aleyhtarı kitlesel protestolar. Zaman başkaldır zamana. Bütün egemenlik biçimlerine bir başkaldır: Kapitalizme, reel sosyalizme, emperyalizme, sömürgeciliğe, ırkçılığa, milliyetçiliğe ...

O zamanlar "globalleşme" yok, "enternasyonellik" var, enternasyonal dayanışma var. Türkiye de o dünyanın içinde. 60'lann ortasından itibaren yükselen toplumsal muhalefet var. TIP, Dev-Genç, DİSK... Ve bir buluşma var: Öğrencilerle işçiler, aydınlarla eğitimsiz kitleler, kentlilerle köylüler...

Ve bugünkü "Türk popu patlaması"nın vizüel geleceği bir müzikal atmosfer... Büyük kentlerin, mutena değilse de "halli-ce" semtlerinde, hemen her köşe başında kurulan rock grupları... Sazla gitar buluşturmaya çalışan müzisyenler, geleneği diriltten saz şairleri, halk ozanları...

Bu arada, "Beatlemania" denilen rüzgâr da esiyor. "Love Me Do"dan "All You Need Is Love"a... "Lucy In The Sky"dan "Yellow Submarine"e, "A Hard Day's

Night"tan "Revolution"a...

Şarkı sözlerinin ne olduğu çok önemli değildi, önemli olan neyin söylendiğiydi. Onları dinleyen herkes sözleri anlamasa da Beatles'in neyin şarkısını söylediğini hissediyordu, anlıyordu, biliyordu. Beatles "zamanın ruhu"ydu çünkü. Aradan 25 yıl geçti. Şimdi zaman başka bir zaman, dünya başka bir dünya. Avrupa'nın göbeğinde tarihin en büyük etnik kıyımlarından biri gerçekleşiyor, bütün dünya eli kolu bağlı seyrediyor. Afrika açlıktan ve kabile savaşlarından kınıyor, İsviçre'de "Biafra"ya yardım yapalım mı, yapmayalım mı" referandumundan "hayır" oyu çıkıyor. Asya'da otoriter-totaliter rejimler tüm ceberrutluklarıyla hüküm sürüyor. Latin Amerika artık ABD'ye teslim olmuş durumda. Monroe'nun "arka bahçe" doktrini elini kolunu sallaya sallaya geziyor. Türkiye'de ise... Hangi birini saymalı? Güneydoğu'yu mu, İslâmcıları mı, "bağımsız yargı"yı mı, sözde "halkın iradesi" olan Meclis'i mi, hükümeti mi?... "Beyaz Türkler"i mi, giderek çoğalan bozkurtları mı, "Türkiye Türklerindir" teranelerini mi?..

Beatles'in hikayesini bilmeyen yok demiştik. Onların hikayesi, biraz da "biz"im hikayemiz galiba. John, hep radikaldi... Radikal ve marjinal. Tra-

jik bir "son"la ayrıldı aramızdan. Paul, hep becerikliydi, "iş bitirici" bir müteşebbis oldu. George, hep biraz "mistik"ti, daha da mistikleşti. Ringo, hep Ringo'ydu, Ringo kaldı.

"Gerçek yolculuk geriye dönüştür" diyor ya Ursula K. Le Guin, 25 yıl sonra Beatles'in şarkıları geliyor dilimizin ucuna. Hayırdır inşallah. Yesterday... Get Back... Come Together...

Onların hikayesini bilmeyen yok. Bir dönemin sesi, imgesi, simgesi, tek kelimeyle "ruhu"ydu onlar. 25 yıl sonra Beatles'in şarkıları geliyor dilimizin ucuna. Hayırdır inşallah...

JOHN LENNON

Beni akıl hastanesine kapatmadıklarına göre...

Hem Beatles'a dışardan bakanlar, hem de Beatles üyeleri grubu aynı kişinin dört parçası olarak görüyorlardı. Neler oldu bu dört parçaya?

John Lennon: Aynı kişinin dört parçası değil, dört ayrı birey olduğumuzu hatırladık. Biliyorsunuz, Beatles efsanesine biz de inanmıştık. Diğerlerinin buna hâlâ inanıp inanmadığını bilmiyorum. Sonradan bir araya gelmiş dört kişiydik. Önce ben Paul'e sormuştum, "benimle grup kurar mısın" diye. Sonra George katıldı, ardından da Ringo. Biz yalnızca çok ama çok başarılı olmuş bir gruptuk. Yaptığımız en iyi işleri asla kaydetmedik...

Neden?

Çünkü bizim güçlü yönümüz, sahne performansımızdı. Liverpool'da, Hamburg'da ve çaldığımız diğer dans kulüplerinde müthiş şeyler başardık. Saf, temiz rock çaldık. Ve o sıralarda İngiltere'de bizim yanımıza bile yaklaşacak bir grup yoktu. Menejerimiz Brian, bizi takım elbiselerle sahneye çıkardı. Kapalı gişe çaldık. Ama biz daha İngiltere'de sinema salonlarındaki konser dizisine başladığımız sırada bile, müziğimizin zamanı dolmuştu artık.

Beatles'ın dağılmasının nedeni ne sizce?

Brian ölünce biz de çuvalladık. Sonra menejerliği sözde Paul üstlendi. Ama onun öncülüğünde, fasit dairenin etrafında dönüp durmaktan başka bir şey yapamadık. Sonra da ayrıldık zaten.

Dahi olduğunuzu inanıyor musunuz?

Evet. Eğer dünyada böyle insanlar varsa, ben onlardan birisiyim.

Bunu ilk kez ne zaman farkettiniz?

Yaklaşık 12 yaşındayken. Daha o zamanlar dahi olduğumu düşünüyordum, ama kimse bunu farketmiyordu. "Ya dahiyim ya da deliyim" diyordum kendi kendime. Ama beni akıl hastanesine kapatmadıklarına göre, dahi olmalıym diye düşünüyordum. Aslında dahililik de bir tür delilliktir. Hepimizde çeşitli boyutlarda delilik vardır. Ama çok çekingen, içine kapanık bir çocuktum ben. Evime kapanıp gitar çalarken, şiir yazarken, resim yaparken kendi kendime düşünüyordum bunları. Ben bu kişiliğimi Beatles'ın başarısından sonra bulmadım. Kendimi bildim bileli böyleyim. Öte yandan, dahiliğin insana acı veren bir şey olduğunu da söylemeliyim. Evet, yalnızca acı veriyor...

Rock'n'roll'un şimdiki durumuna baktığınızda, 15 yaşındayken taşıdığınız duyguların hâlâ geçerli olduğu söylenebilir mi?

Rock'n'roll'un doğduğu yıllardaki ruh bir daha asla geri gelmeyecek ve ben asla aynı şeyleri hissedemeyeceğim. Gerçi "Tutti Frutti" ya da "Long Tall Sally"nin de son derece avant-garde şarkılar olduğunu düşünüyorum. Ama nasıl blues ile orta sınıf beyazların yaptığı kaliteli cazı karşılaştırdığımda, blues'u daha çekici buluyorsam, bu da öyle bir şey.

Daha basit olduğu için mi blues'u tercih ediyorsunuz?

Hayır, daha gerçek olduğu için. Blues, amacından saptırılmış, üzerine bir konsept yüklemek için kafa patlatılmış bir şey değil. Örneğin blues, bir iskemle tasarımı değil, iskemlenin ta kendisi. Ya da daha iyi, daha büyük, daha süslü, daha fonksiyonel bir iskemle değil. O, ilk iskemle. Bakılın ya da hayran olunsun diye değil, üzerine oturulsun diye yapılmış bir iskemle.

Grubunuzla kendinizi özdeşleştiriyor musunuz? "John Lennon, Beatles demektir" diyebilir miyiz?

Hayır, ben Beatles değilim. Ben benim. Paul de Beatles değil, Brian da değil. Hepimiz yalnızca üzerimize düşen rolü oynayarak Beatles'i oluşturuyoruz. Başkaları ne düşünürse düşünsün, ben Beatles efsanesine inanmıyorum. En azından, artık inanmıyorum.

Bir bütün olarak güzel sanatlara baktığınızda, kimleri başarılı buluyorsunuz?

Benim gibi egomanyak insanların talihsizliği, başkalarının eserlerine pek dikkat etmememiz. Yalnızca benden daha iyi, daha yaratıcı işler üretebilen insanlarla ilgileniyorum. Örneğin Yoko, en az Paul ve Bob Dylan kadar önemli benim için. Ama ne yazık ki, Yoko ölmeden değerinin anlaşılacağını sanmıyorum. Sonra, New York'taki Fluxus akımını çok seviyorum. Çok güzel ve önemli işler üretiyorlar. Sonra Andy Warhol'a hayranım. Zappa da çok önemli, ama sonuçta allahın belası bir entelektüel işte. Fellini de önemli. Yoko sayesinde Fellini'den haberdar oldum... Bir de Chuck Berry çok önemli bir rock şairi bence.

Çeviren: **Melih Katkol**

"John, bir gün..."

David E. Stanley

(Elvis Presley'in üvey kardeşi ve ünlü bir Beatles hayranı)

1966 ağustosunda bir gün kapı çaldı ve ben açtım. John Lennon ve Brian Epstein karşımdaydı. Gözlerime inanmadım. Memphis'teymişler ve etrafları geziyorlarmış. John "Elvis evde mi?" diye sordu. Donakalmıştım. Derken annem geldi. Beatles'tan hiç hoşlanmıyordu. Dolayısıyla onları içeri buyur etmedi. Onlar da kapıda öyle kalakaldılar. Sonra Vernon Presley geldi ve Elvis'in evde olmadığını, Los Angeles'da film çektiğini söyledi. John'la Brian da çekip gittiler. Bu hikayenin asıl matrak tarafı şu: Benim hayranı olduğum John Lennon'ın, benim ağabeyimin hayranı olması, benim Elvis'e o güne kadar hiç olmadığı kadar saygı duymama yol açtı.

Donovan

(1960'ların ve 70'lerin ilk yıllarının ünlü folk şarkıcısı)

Onlarla aynı zamanda Hindistan'a gitmişim. Bir gece, ünlü guru Maharishi'nin odasında iddik. Maharishi bacaklarını çaprazlamış yerde oturuyordu. Odada dört Beatle, Mia Farrow ve galiba Beach Boys'dan Mike Love vardı. Her ne sebeptense, odada tuhaf bir utangaç sessizlik hüküm sürüyordu. Sanırım ne yapacağımızı, ne söyleyeceğimizi bilmememizden kaynaklanıyordu. O durum hepimiz için çok yeniydi. Derken John kalktı, Maharishi'ye yaklaştı, onun başına şöyle hafifçe

okşar gibi dokundu ve şöyle dedi: "İşte küçük, tatlı bir guru..." Hepimiz gülmeye başladık. Bu, tipik John'du. Her zaman, ne hissediyor sa onu yapar ve onu söylerdi...

Prudence Farrow

(Mia Farrow'un kızkardeşi. Meditasyona merakıyla tanınıyor. Ayrıca bir Lennon bestesi olan "Dear Prudence"m da "esin perisi")

1966'da meditasyona büyük bir ilgi duymaya başlamıştım. Bütün amacım, Hindistan'a gidip Maharishi'nin meditasyon kurslarına katılmaktı. Nihayet Şubat 1968'de Mia ile birlikte Maharishi'nin yanına gittik. John ve George da oradaydı ve onlarla birlikte aynı evde kalıyorduk. John ve George'la aynı çalışma grubuna düşmüştük, birlikte meditasyon yapıyorduk. Çok içtendiler, öğrenmek istiyorlardı ama benim kadar da ciddiye almıyorlardı. Onlar akşamları oturup gitar çalmak istiyorlardı, bense büyük bir hevesle meditasyon yapıyordum. O konuda çok fanatiktim. Sanırım "Dear Prudence"nin mesajı da bu. Diyorlardı ki, "bu kadar gergin olma, çık oyna, eğlen biraz..." Şarkıyı, tam onlar Hindistan'dan ayrılmak üzereyken dinledim. George büyük bir konferans salonunun bir ucundan bana işaret etti, "senin için bir şarkı yazdık" dedi ve koşarak uzaklaştı. Keşke onlara teşekkür etme fırsatı bulabilseydim. O günden sonra onlarla bir daha hiç karşılaşmadım...

24 Haziran 1995 Sayı 74

Kapakta memur eylemleri... Bir zamanlar "bordro mahkumları" denirdi. Artık "kamu çalışanları" deniyor. Ama onlar hâlâ "devlet memuru"... Ne var ki "devlet" başka, "kamu" başka. Ve memurlar tarihi bir eşikte: Ya devletin memuru kalacaklar, ya da kamu çalışanı olacaklar...

Önemli olan cinsel birleşmeden ziyade, eşcinsel yaşam tarzıdır. Tam da bu yaşam tarzının, eşcinselliği böylesine "heyecan verici" kıldığına inanıyorum. İnsanları, yasalara ya da doğaya uygun olmayan bir cinsel birleşmeyi düşünmek rahatsız etmiyor. Sorun, o bireyler birbirlerini sevmeye başladıkları zaman ortaya çıkıyor daha çok. Kurum, deyim yerindeyse, hiç beklemediği bir yerinden kısıvrak yakalanıyor. **Michel Foucault**

A! Kizkulesi

YAVUZER ÇETİNKAYA

Galatasaray'dan Omer Hayyam'a inen Hamalbaşı sokağının hemen sağ başında, gizli saklı bir yerde, bir asırdan beri alkoliklerin hizmetinde olan Panayot meyhanesi kapandı...

Bir iç çekti biri taa bizim Horhor'da... Bristol'dan duyuldu!

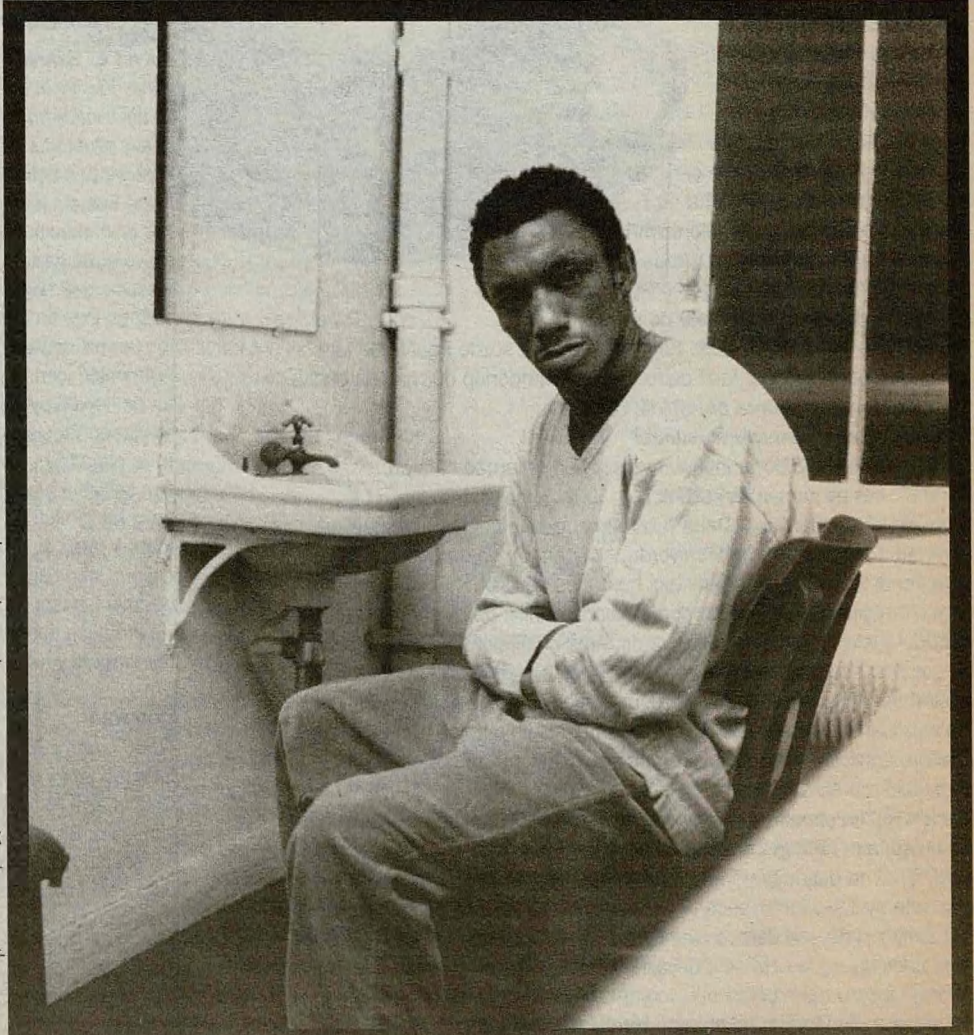
**Bristol limanından başka türlü bir füzyon müziği yola koyulmuştu. Express vaziyeti
zamanında teşhis etti, Bristol'den İstanbul'a acil bir hat çekti...**

1982'de Wild Bunch adıyla çıktıklarında, o zamanlar rhythm & blues dünyasını egemenliği altında tutan dans akımlarının arasında fazla varlık gösterememişlerdi. 1988'de, bu defa Massive Attack adıyla geldiler. Grubun ilk 45'liği "Any Love" (Herhangi Bir Aşk) oldu. 1991'de ilk albüm "Blue Lines" (Mavi Hatlar) yayınlandığında, Körfez Savaşı patlak verdi. Bu yüzden grup, adındaki 'Attack'ı atıp savaş bittiğinde tekrar eski adına dönmek üzere albümü 'Massive' diye imzaladı. Massive Attack: Toplu hücum. Massive: Kitlesele yoğunluk; yani "toplu red diye".

Yarı İspanyol Mushroom, yarı İtalyan 3D ve Bermudalı Daddy G'den oluşan Massive Attack'in çokkültürlü füzyon yolculuğu dünyanın garip cilvesiyle başladı. Savaşa çağrılmaya duydukları doğal tepki, buruk bir ilgisizlikle bakmaya çalıştıkları o "küresel dünya"ya yöneltmiş ironiyle bütünleşti. Tasarıldıklarının aksine, büsbütün esrarengiz kalamadılar. Oysa albümlerini yapıp kenara çekilmeyi tercih ederlerdi.

Kenara çekilme tavnı, elbette başka birçok şeyle beraber, Bristol'in öteki füzyoncularında, Portishead'de, Tricky'de de var. Bristol'in Portishead kasabasına mal olmuş bir yerel gitaristin şarkısı bir anahtar olabilir: "Burası insanların ölmeye geldiği yerdir." Mutlak kasvet, keder, huzur veren bir hiçlik duygusu. Eğer bu müzikleri sanıp sarmalayan koyu romantizm, ritm ve blues olmasaydı, İstanbullu bir müslüman-levanten çocuğu olarak bu hiçlikle aramda kestirme bir yakınlık kuramazdım. Ne var ki, çok romantikler. Ortak yanlarının yanısıra birbirleriyle şaşırtıcı uzaklıklar taşıyan bu üç müzikte mistik huzur buluyorum.

Bristol, Ortaçağ'da kurulmuş çok eski bir şehir. Asırlarca monarşistlerin kalesi olmuş. Muhafazakar geleneği köklü. Dünyanın ilk buharlı gemileri, tarihi Bristol tersanesinde yapılmış. Tam anlamıyla bir liman kenti. Ticaret, her zaman belirleyici bir özelliği olmuş. Kömür havzalanna olan yakınlığı, zaman içinde sanayi kenti kimliği kazanmasını sağlamış. Kurulduğundan beri üniversite merkezi. Bugün İngiliz-Fransız ortak yapımı

Tricky, Massive Attack çetesinin çömeziydi. "Maxinquaye" ile kendi müziğini ortaya koydu. Arkası geldi. "Nearly God" kod ismiyle Björk, Neneh Cherry gibi Bristol sound akrabalarıyla düetler yaptı. Sonra da "Pre-Millennium Tension" albümünü yayınladı.

Concorde sesüstü uçakları Bristol'da yapılıyor. Artı; Stevenson'un ünlü "Define Adası"na demir alan gemi Bristol'dan kalıyor.

Arkadaşım Emre Koyuncuoğlu, çocukluğunun bir bölümünü geçirdiği Bristol'ı iki şeyle hatırlıyor: Hastaların serbestçe dolaşabildiği açık akıl hastanesi ve Bristol köprüsünde oynanan bungie jumping oyunları. Bristol köprüsü bir asma köprü ve gençlerin en büyük tutkusu kendilerini bu köprüye ipe bağlayıp aşağı atlamak; suya birkaç metre kala ip gerilir, düşüş durur. Bir tür ölüm oyunu.

Ölüm oyunları ve sentetik ruh ilaçları... Massive Attack'ın ilk albümünün kapağında "patlayabilir gaz" ibaresiyle uyarılırız. Aynı ibare, yeraltı dünyasında "poppers" olarak geçen küçük nitrit propil şişelerinin üstünde de var. Eskiden kalp ilacı olarak kullanılan nitrit, küçük dozlarda alındığında seksual arzuları, özellikle sodomiye kamçılıyor. Yüksek dozlarda ise, kısa süreli bilinç kayıplarına, halüsinasyonlara yol açıyor; bizdeki tinerden, Bally'den pek bir farkı yok...

Bütün bunların Massive Attack'taki karşılığını bulmaya çalışıyorum. Aslında önce bir "sinyali" yerli yerine oturtmak, Bristol dalgasını başlatan "Blue Lines"ın açılışındaki "Safe From Harm"ı (Zarardan Korun) baştan sona kateden Billy Cobham'dan alınma beat'i¹ tanımlamak isterdim. Daha doğrusu, bu yazıyı yazmak yerine, seçtiğim birkaç parçanın ritminin üstüne konuşmak, merakımı müzik çalarken anlatmak isterdim. Yazık ki, bunu yapamıyorum. "Safe From Harm"ın kalbindeki beat öylesine sağlam ki, bende sanki "yerküre sönene kadar" sürecekmiş, hiç bitmeyecekmiş gibi bir duygu bırakıyor.

Galiba bunun sebebi füzyonun çok derinden, beat'i oluşturan elemanlardan başlaması. Doğadaki hiçbir enstrümandan çıkmayan derin bir tekno bas, reggae gitar, Tunus zurnası, Mahlervari yaylı fiyordları, teneke hip-hop ritimleri aynı anda, aynı amaçla, kompozisyonun elzem bir parçası olarak kullanılıyor. Uygarlığın çöplüğü canlanıp göz kamaştırıcı bir kültür müzesine dönüşüyor. Bristol, işte böyle bir sanat akımı...

Massive Attack'ın füzyonu müziğinden önce, onu oluşturan insanlar arasındaki etnik çeşitlilikten kaynaklanıyor. Hava Mush-

Doğadaki hiçbir enstrümandan çıkmayan derin bir tekno bas, reggae gitar, Tunus zurnası, Mahlervari yaylı fiyordları, teneke hip-hop ritimleri aynı anda, aynı amaçla, kompozisyonun elzem bir parçası olarak kullanılıyor. Uygarlığın çöplüğü canlanıp göz kamaştırıcı bir kültür müzesine dönüşüyor. Bristol, işte böyle bir sanat akımı...

room, su 3D, toprak Daddy G. Ateş ise "X faktörü" olarak tanımladıkları öteki tayfa: Parçalarından bazı bölümleri sampling² yaptıkları The Mahavishnu Orchestra, John Lennon, Neville Brothers, P.I.L., Jane's Addiction or Rakim gibi müzik tarihinin çeşitli noktalarından sanatçılar ve rap'çi Tricky, prodüktör Nelle Hooper, eski solist Shara Nelson, yeni gözde Tracey Thorn gibi yakın çevre...

Bristol dalgası içinde gene de kasvetten en uzak olan Massive Attack. Eski albümün hitlerinden "Unfinished Sympathy"de (Bitmemiş Sempati) Shara Nelson'ın söylediği postmodern ilahi, aslında muzdarip ruhlara güç veren bir melek ninnisinden başka bir şey değil. Shara, aynı parçanın artık bir pop klasiği olan dört buçuk dakikalık tek plan videoklibinde Bristol sokaklarında bu ilahiyi söyleyerek yürüdü. Küskünleri sabırlı olmaya, bir kez daha denemeye davet ediyordu. İçeriden bir sestti. Ak-raba bir duygu, geçen yıl çıkan yeni albüm "Protection"daki (Korunma) "Better Things"de (Daha İyi Şeyler) beliriyor. Sentetik bir salıncağın devinimini bozan ısrarlı gitar darbeleri ve şimdi de yeni solist Tracey Thorn'un ilahisi. Adres aynı... Esrarengiz olandaki zenginlik, Massive Attack'ın sanatsal çekirdeğini oluşturuyor. Mushroom, yaptıkları müziği "tutarlı bir düşüncenin ardındaki boşluk" olarak tanımlıyor ve bu boşluğun insanın temel korkularından biri olduğunu savunuyor. Belki, Tricky'ye "anlamayı reddediyorum" dedirten de bu...

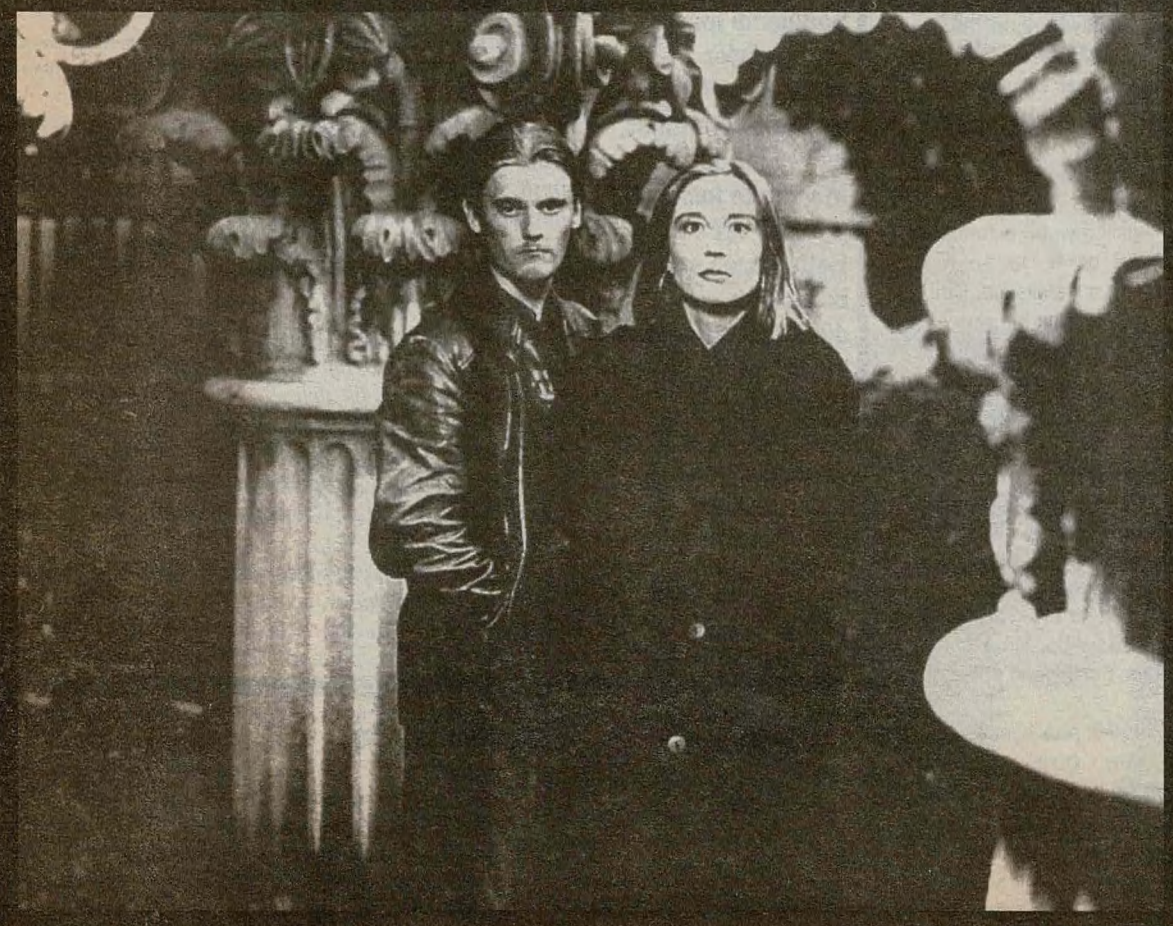
Bristol dalgasında Portishead'in ayrı bir yeri var. Onlar hakkında ilk söylenecek şey değil belki, ama Massive Attack ile manyetik bir yakınlık taşıdıklarını belirtmek gerekiyor. Hem yakınlar, hem de şaşırtıcı bir uzaklık taşıyorlar. Birbirlerini çekiyorlar, itiyorlar. Massive Attack, hip-hop'a, dolayısıyla diskjokey müziğine yakın duran bir tekno grubu kimliği taşıırken, Portishead daha çok bir kabare orkestrası havasında.

Grup iki asli üyeden oluşuyor. 22 yaşındaki müzik dehası Geoff Barrow ile şair şarkıcı Beth Gibbons. Hikayeleri sıradan. Ağustos 1993'te Londra'daki Go Disc'e üç parçanın demosunu götürüyorlar. Hemen kabul ediliyor. İlk 45'likleri "Numb" (Uyuşuk) 94 Mayıs'da piyasaya çıkıyor. Ağustosta ise "Sour Times" (Keyifsiz Zamanlar) 45'liğiyle birlikte ilk albüm "Dummy"³ devreye giriyor. Ve kısa sürede "beklenmedik" bir ticari başarı elde ediyorlar.

Geoff'a göre, "Dummy, gerçekte bir cehennem. Bir parça kahkaha ve delicesine bir koşudan ibaret bir cehennem." Doğrusu, albümün tamamını dinleyince insan Geoff'a hak veriyor. Portishead parçaları için uygun görülen fantastik, büyüleyici, çocuksu, esrarengiz, içe kapanık, karamsar, canlı, ürkütücü, tekinsiz, kederli yakıştırmalarının hepsi de yapılan müzikte karşılığını buluyor. Ama onlara "bayıcı" demek mümkün değil.

Bütün bunlar bir ritüel içinde sunuluyor bize. Beth, asri zamanların kabare şarkıcısıdır. Şarkılarını mavi ışıkta söyler. Kadife perdelerin önünde Brecht-Weill şarkılarını seslendiren soluk benizli bir Billie Holiday havasındadır. Demode giyinir. Fütüristik bir demodeliği vardır. Ona kör bir gitarist, hülyalı bir davulcu, Mandrake kılıklı bir piyanist eşlik eder. Beth, bazen sinir bozucu bir dürüstlikle konuşan kukla, bazen David Lynch filmlerini dehşetle seyreden vitrin mankenidir. Kuklayken

Fotoğraftaki Geoff Barrow ve Beth Gibbons'ın önderliğindeki Portishead dördlüsü, geçen sene ikinci albümlerini de (adı "Portishead") yayınladı... Trip sürüyor...

Üçlü çete Massive Attack kaç zamandır yeni albümleri "Mezzanine"nin kayıtlarıyla cebelleşiyor. Çıkması yakındır. Hatırlatmak gibi olmasın, geçen yaz Açık hava Tiyatrosunda bir minder savaşına sebebiyet vermişlerdi...

Björk'ü, vitrin mankeniyken Julie Cruise'ü andırır. Ama Beth, Dummy'dir. Bütün bu hikaye bir juke-box'ın içinde geçer. Beth, mavi dumanlar içinde yanan bir juke-box'ta "Dummy"yi söyler...

Geoff, Q dergisinde çıkan söyleşide kendini anlatırken "etraftan belli belirsiz konuşmaların geldiği, kül tablalarının ağzına kadar dolu olduğu" dumanaltı gecelerden söz ediyor. Tercihan kesif bir rock atmosferi. Zaten o "normal hayatında" Paul Weller, Primal Scream gibi gitar bazlı, canlı müzikler dinlemeyi tercih ediyor. Genç, ama tevazu sahibi. Kendi müziğine gelince, sakın, yumuşak olmak istiyor. Albümdeki bütün lirikleri Beth yazmış. Geoff onun müthiş bir şair olduğunu söylüyor. Beth ise susmayı seçiyor. Konuşkan biri değil. Liriklerinde çok kişisel. Kapalı, hatta anlaşılmaz.

Grubun geri planında 37 yaşındaki "eski moda" caz gitaristi Adrian Utley ve prodüktör Dave McDonald var. Portishead, gitar-bas-davul üçlüsünden oluşan klasik rock band formatını koruyan bir grup. Bu yanı sıra deneysel rock'a, David Sylvian, Robert Fripp, Talk Talk gibi rock-füzyon sanatçılarına, kimi "şarkı"larda Tindersticks'e, Nick Cave'e yakın duruyor. Ama tarif değil adres anyorsanız, hip-hop'talar. Kaydettikleri her türlü sesi bilgisayarda kesip yapıştırarak, detaylarıyla oynayarak kompozisyon oluşturdukları, müziği bizzat dizayn ettikleri için de teknocu sayılırlar.

"Dummy"de caz-rock'un öncüsü Weather Report'tan, Eric Burdon'ın primitif blues atölyesi War'dan, bir zamanların süslü soul şarkıcısı Isaac Hayes'dan (Tricky'nin hediyesi) pasajlar kullanmışlar. Ama asla kolaj yaptıkları söylenemez. Onları, punk sonrası rock'u hip-hop'a taşıyan ve bunu bir tekno atölyesinde yapmayı tercih eden bir avant-garde sanat akımı olarak kabul etmek en doğrusu galiba. Müzik camiasında Bristol'a takılan "trip-hop" lakabı, Portishead'e de çok yakışıyor.

Trip-hop'un üçüncü ayağı Tricky, Massive Attack'ın ilk albümü "Blue Lines"daki bütün rap'leri yapmıştı. O zamanlar Tricky Kid diye imza atıyordu. Massive Attack'le birlikte büyümüş Afrika kökenli bir rap'çi Tricky. Zaten prodüktörü de bütün akımın ruhani lideri olan Nellee Hooper. Müzikal akrabalık bariz. Ama Tricky, ötekilere nazaran çok daha hırçın bir kanalı tercih etmiş. Sözgelimi, "Ponderosa"da kabile kültüründen ilham al-

mış. Hayvansı, ilkel ritimlerle işliyor müziği. "Black Steel"de (Kara Çelik) ise punk ritimlerini, New York'un radikal hip-hop grubu Public Enemy'den⁴ alınma pasajlarla buluşturuyor. Sert bir parça. 1995 başında ilk albümü "Maxinquaye"deki⁵ kadın şarkıcı Martina, Portishead'den Beth'i andıran sesle Tricky'nin keskin hip-hop'unu dengeliyor. Aslında hepsinde bir denge arayışı var ve hepsi de uçları bir araya getirirken farklı çözümler buluyor. Albümün en sevdiğim parçası "Aftermath" (Felaket Sonrası) bu dengenin iyice rafineleştiği bir örnek. Tricky, "Maxinquaye"yi hazırlarken en büyük ilham kaynağının, ona her zaman minnet duyacağı bir ruh zenginliği bahşeden Martina olduğunu söylüyor. Sahiden kafadengi bir ikili oluşturuyorlar. Şu sıra, PJ Harvey ile birlikte turnedeler.

"Bu kadar çok adı, kavramı, olguyu bir araya getiren şey zaten füzyondur" diye bırakmak da vardı. Ama füzyon öyle bir şey ki, ne söylersen bir fazlası oluyor, söze direniyor. Bütün bu yazılanlar, epi topu dört tane albümün açılımı. Başlangıçta sözünü ettiğim "yazmak yerine çalmak" ihtiyacını şimdi çok daha kuvvetli hissediyorum. Çünkü füzyonun, sadece Bristol'dakinin de değil, Mississippi'den çıkan Arrested Development'taki⁶ füzyonun, dünya metropolü New York'tan çıkan US3'deki⁷ füzyonun, Lale Müldür'ün sözünü ettiği "biz dünya füzyonunun kirlili donuyuz" diyen Arap-İngiliz-Yahudi karışımı Transglobal Underground'daki füzyonun yeni bir yüzyıla hazırlanan yorgun dünya kültürünü sırtlayıp taşıyan öncü, radikal, devrimci, hepsi bir yana, iç açıcı bir hareket olduğunu düşünüyorum.

Uygarlığın gelmiş olduğu şu noktada, hip-hop'la beliren Arap yalellisi, İbn Haldun'un medeni-bedeviden paradigmasını hatırlatıyor: Medeniyet kurulur, üçüncü kuşağa kalmadan bir toz bulutu görülür ve bedeviler her şeyi yerle bir eder. Bu bir çöl yasasıdır.

Erdir Zat

Beth, asrı zamanların kabare şarkıcısıdır. Şarkılarını mavi ışıkta söyler. Demode giyinir. Ona kör bir gitarist, hülyalı bir davulcu, Mandrake kılıklı bir piyanist eşlik eder. Beth, bazen sinir bozucu bir dürüstlikle konuşan kukla, bazen David Lynch filmlerini dehşetle seyreden vitrin mankenidir.

1. *Beat: Çeşitli ritm elemanlarının bir araya gelerek oluşturdukları "kolektif ritim" in müzik camiasınca benimsenmiş adı. Bir anlamda, ritmin çoğulu.*
2. *Sampling: Bir müzik parçasını veya herhangi bir sesi alıp, sessel karakteristiklerine sadık kalarak çoğaltmak, çeşitlemek, zenginleştirmek. Özellikle tekno sanatçılarının başvurdukları, bilgisayar donanımlı ses stüdyolarında uygulanan bir "taklit ses" üretme yöntemi.*
3. *Dummy: Kukla, manken, sahte, taklit; dilsiz, az konuşan. Argoda; budala, iskambilde; ölü el, başkası adına oynayan kimse.*
4. *Hip-hop dünyasının skandal grubu Public Enemy (Halk Düşmanı) çıkar çıkmaz Hollywood'u haritadan silmeyi önermişti. 1991'de bir siyahı televizyon kameralarının önünde hastanelik eden polislerin mahkemede beraat etmesinden sonra, Los Angeles'ta başlayıp bütün Amerika'ya yayılan siyah ayaklanmada öncülüük yaptılar.*
5. *Anlamını Tricky biliyor.*
6. *Arrested Development (Tutuklanmış Gelişim) konserve ritimler kullanan kentli hip-hop'a tepki olarak çıkan Tennessee'li bir grup. İlk albümü "3 Years, 5 Months and 2 Days In The Life Of..."u çıkarmak için tam üç yıl, beş ay, iki gün kapı kapı dolaştılar. Sonunda albümü yayınlamayı başardılar. Hip-hop'u rhythm & blues'daki köklerine kavuşturup, 70'lerde Osibisa'nın öncülüğünde çıkan African-funk'ı canlandırdılar.*
7. *US3, dünyanın en prestijli caz firması Blue Note'un lanse ettiği ilk hip-hop grubu.*

Express'in favorileri

Aftermath Tricky • **Better Things** Massive Attack • **Black Steel** Tricky • **Blue Lines** Massive Attack • **Glory Box** Portishead • **Karmacoma** Massive Attack & Tricky • **Numb** Portishead • **Overcome** Tricky • **Ponderosa** Tricky • **Protection** Massive Attack • **Safe From Harm** Massive Attack • **Sour Times** Portishead • **Unfinished Sympathy** Massive Attack • **Wandering Star** Portishead

1 Haziran 1996 sayı
123... Kapakta Küçük
Ceylan ve şarkısı: Üç oğlum
var... Biri asker, biri dağda,
biri zorda...

123. sayının diğer başlıkları: Express "fetih şenliği"ndeydi: Fesuphanalah... Korkanım vallah!.. Habitat başlıyor: Habit Ağa'nın marifetleri... Habitat işçisi Orhan: "Evlerimizi yaktılar, biz de buraya geldik"... Bu dünyadan bir Orhan Kemal geçti: Kalbin en hassas yerine dokunarak... Aris-toteles Atina'dan bildiriyor: Zevk ve arzuya dair...

GAGK! Ortaköy'den bildiriyor: ATLANTIÇ BİRA SALONU

X-Diskotekte o hafta: David Bowie (1. Outsider), Lou Reed (Set The Twilight Reeling), Müslüm Gürses (İkiye Böldün Beni), Rachid Taha (Olé Olé), Serge Reggiani (Soixante-dix balais), Tom Waits (Step Right Up), Zeki Müren (Şimdi Uzaklardasın)

HARDAL

Roxy Müzik Günlerinin ilkinde Hardal Rock Band isimli bir grubu seyredince, 80'lerin başına geri döndük, gençlik anılarımız canlandı. Düşündük ki, bir zamanlar Hardal vardı..! O tarihlerde Hardal Rock Band adı altında yeni bir albüm kaydetmek isteyen ekip geçenlerde "Ne Kadar Zaman Geçti" albümünü yayınladı... Grubun yeni ismi, herkesin malumu, Meteor...

Çaya, maya, çorbaya Hardal

Sene 80'lerin sonu olmalı, TRT'de muhtemelen Bülent Özveren'in sunduğu genel kültür yarışmasında bir soru: "İki plak yayınlamış ve Ömer Hayyam'dan da besteler yapmış bir grubumuz?.." Üç yarışmacı var, ama üçü de pek umut vaat etmiyor. Açıkçası soru "kazık". Rock'la ciddi biçimde haşır neşir olanlar dışında pek kimsenin bileceği türden değil. Ya da bize öyle geliyor. Derken yarışmacılar keçeli kalemleriyle ellerindeki kartonlara bir şeyler çiziktiriyor, süre doluyor, tak tak cevaplar geliyor ekrana: Hardal, Hardal, Hardal... Üç doğru cevap! Ne yalan söyleyelim, seviniyoruz. 80'lerin hemen başında iki plak yapmışlar, dağılıp gitmişler, bir daha da kendilerinden haber alınmamış... Ve fakat, ne mutlu ki unutulmamışlar... İlerleyen yıllarda iyice farkına varıyoruz ki, unutulmak ne kelime, efsane olmuşlar, neredeyse rock yapmaya kalkışan bütün genç gruplar için örnek teşkil ediyorlar, çok az sayıda basılan plaklarını arşivinde bulunduran plakçılar, sürekli Hardal kaseti talebiyle karşı karşıya... Neyse, biz de, elimizdeki vaktiyle doldurduğumuz kasetin kıymetini bilerek bugünlere geliyoruz... Daha geçen ay Roxy'de düzenlenen yarışmada ilk elemeyi geçenler arasında Hardal Rock Band ismiyle karşılaşıncaya şöyle bir afallıyoruz. İsimlerindeki şu "Rock Band" takısı tuhafımıza gidiyor, "acaba onlar mı" diye düşünüyoruz, "eğer onlarsa gencecik grupların içinde ne işleri var" diye kendi kendimize söylüyoruz. Öyle ya, kendilerini çoktan ispat etmediler mi? Koşa koşa gidip seyrediyoruz... Sonra da seyretnikle kalmayıp grubun

Hepimizi Tantana Mustafa yetiştirdi. Free düşünen bir insandı, bize de empoze etti. Ramiller de değişmeye başladı. 70'li yıllarda Amerika'yı yakalamıştık. 2000 plaklık bir arşivi vardı Tantana'nın. Motor, müzik ve saç hadisesi...

kapısını çalıyoruz. Eski Hardal'dan sadece bir kişi kalmış grupta. Ama diğer ikisi de zaten Hardal'm "en hızlı zamanları"nda, kendi deyimleriyle, "Hardal'm içinde yaşayan" insanlar. Çünkü aynı semtin, aynı mahallenin, aynı kahvenin çocukları. Rami'de Tantana Mustafa'nın kahvesinin müdavimleri... Ramillerin ısrarlarına dayanamayıp Hardal'ı yeniden kurmuşlar, Roxy'deki yarışmaya katılsak mı katılmasak mı diye son güne kadar aralarında çok tartışmışlar, en sonunda "bir yerden başlamak lazım" diyerek çıkmışlar sahneye... Bugünlerde semtin kulübünün kendilerine tahsis ettiği bir dükkanda harıl harıl yeni bir albüm için hazırlık yapıyorlar. Diğerlerinin "ustamız" dedikleri gitar ve vokaldeki Cahit bugün 47'sinde. Gitarist Adem 40, başçı Kenan 38, yeni klavyecileri Aydın 42 yaşında. Çalışmalar esnasında epey davulcu trafiği yaşanmış ama, bugünlerde yine aynı kuşaktan Fevzi Vatanserver katılacak gruba... Hardal Rock Band'den Cahit Kukul,

Adem Altındirek, Kenan Misket ve Aydın Uygur'un hazır bulunduğu bir ortamda muhabbete koyuluyoruz. Konu tabii ki Hardal, ama biz iyice gerilere gidiyoruz. En çok da, bir zamanlar şair-tacı biçimde İstanbul'da rock'un kalbinin attığı yere, Rami'ye çeviriyoruz gözlerimizi. Kendimizi Rami çarşısının orta yerinde, Tantana kahvesinin iskemlelerine çökmüş oturmuş gibi hissediyoruz...

En baştan, Siyah Gölgele'den başlayalım...

Cahit: Siyah Gölgele'i Mustafa Kurtuluş abimizle beraber 1964'de, Rami'de kurduk. 15-16 yaşlarındaydım. Ben solo gitar çalardım, sonradan Hardal'da bas çalacak olan Aydın da ritm gitar daydı. Solistimiz Ercüment'ti. Yani bugün TGRT'de sunuculuk yapan Ercü. Sinemalarda, film den önce şovlara çıkardık. O zaman Şehzadebaşı Kulüp sinemasında Volkanlar grubu vardı, bir de biz vardık. Matine-suare her gün çalardık. Azami yarımşar saat sahnede kalırdık.

O zamanlar bütün sinemalarda böyle şovlar mı tertipleniyordu?

Cahit: Hepsinde değil tabii ama, belirli yerlerde olurdu. İstanbul'da herhalde sekiz-on sinemada filan... Umumiyetle İngilizce çalıp söyledik. Beatles, Rolling Stones, Animals, Cliff Richard, Shadows... İmkansızlıklara rağmen renkliydi o yıllar. Mümkün olduğunca şarkıların ayısını icra ederdik. Görsel olarak da iyi dekorlar yapmaya çalışırdık. Mesela, Rami Kışlası'nda 66. Tümen'e ait bir sinemada konser verdik. Amerikan bezinden yapılmış yelkenliler, martılar, beş-altı tane gerçek kaya... Perdeye makina dairesinden bir mavi ışık, bir hüzme veriliyordu. Biz arkamız seyirciye dönük, Shadows'un enstrümantal bir parçasıyla açılışı yaptık. Böyle görsel efektler o yıllar denenmiş şeyler değildi. Erkin Koray, Caddebostan tarafında konserler verdiği yıllarda biz de

O zamanlar Hardal Rock Band, şimdi Meteor

bu tarafta, liselerde filan konserler verirdik. Tabii Erkin Koray Erkin Koray'dı o zaman. Çok ünlüydü. Ama bizim de ayrı bir havamız vardı... Erkin Koray'la beraber katıldığımız bir İzmir konseri sonrası Erkin abi bana ve Aydın'a birlikte çalışma teklif etti. Dolayısıyla Siyah Gölgeler dağıldı. Erkin abiyle Yeraltı Dörtlüsü konumunda birkaç konser verdik, Anadolu tumelerine çıktık.

Siyah Gölgeler ismiyle plak doldurmadınız mı?

Cahit: Teklif edildi ama daha gençtik, Mustafa abi askere gitmişti. Bir büyüğümüz yoktu bizi yönlendirecek. 1966'da Cadebostan'da Son Saat gazetesinin tertiplelediği bir yarışmada Türkiye Amatör Orkestralar birincisi, aynı yıllarda Trakya Müzik Festivali birincisi olmuştuk oysa. Bir ilgilene olsa iş değişirdi.

Para kazanabiliyor muydunuz?

Cahit: Sinema şovlarından belli bir ücret alıyorduk. O yaşlar için gayet iyi paraydı. Başçı Cahit'in babası bize amplifikatörler, gitarlar aldı, şimdiki tabirle sponsorumuzdu. Cahit'lerin evinde çalışırdık. Rami Kültür Derneği vardı, orada da çalışmalar yapardık.

Rami'de nasıl karşılanıyordunuz?

Cahit: Haliyle, saçımız da uzun o zamanlar. Toplumla çok zıt bir durum arz ediyor. Millet bize alışana kadar epey kavgalar oldu. Bir gün evde çalışma yaptık, diğerleri yemeğe gitti, ben Selahattin isimindeki bir arkadaşla evde kalmıştım. Bir baktık dışarda büyük bir kitle toplanmış, kötü tezahüratlar yapıyorlar. "Çıkin lan, ibneler" filan... Hem akranlarımız, hem de bizden büyük olanlar var. Sandalyelerin bacaklarını kırdık, kavgaya hazırlandık, açtık kapıyı... Birbirimize girdik, içerisi karıştı, kendimizi bıraktık, ampliyi korumaya çalışıyoruz. Neyse, sonra daha büyükler geldi, ayırdılar bizi. Mahallede bizim tarafımızda olan bir kitle de vardı tabii. O olay öyle kapandı. Ama sonra hepsini çıktıkları kahvelerden bulduk, tek tek aldık, karşılık verdik...

Çete savaşı gibi yani...

Cahit: Evet. Ama ondan sonra alışıldı. Sonra, saçımız uzun diye bize kızanlara baktık, onlar da saç uzatmaya başladılar. Bizim kardeşlik duygularımızı, baş düşüncemizi öğrendiler. O yıllar hippilerin, çiçek çocuklarının yılları. Sultanahmet revaçta. Sonra hepsiyle arkadaş olduk. Rami'de yazlık Bahçe sineması vardı, orada konser verdik, o kavgaya ettiğimiz arkadaşların hepsi ağlamaklı oldu.

O yılları müzisyenlerinde yurtdışına gitme hevesi vardı...

Cahit: Benim bir İsveç maceram oldu. Bizim Selahattin hippiydi. Sultanahmet'e çok takılırdı. Afganistan'a, Hindistan'a, Nepal'e gitmişti... Epey gezip dolaşmış, İsveç'e yerleşmişti. Çok insan tanırdı, Doors'takilerle filan arkadaşta... 76 yılıydı, onun yanına İsveç'e gidip iki ay kadar kaldım. Okay Temiz de oradaydı. "Madem geldin, kal, beraber çalışalım" dedi Okay abi. Stockholm'ün dışında bir kulübesi vardı, orda beraber çaldık. Ama rahmetli babam kalpten muzdaraptı o zamanlar. Kızkardeşlerim mektup yazıyordu, uçaklara bakıp bakıp ağlamış babam. Dayanamadım, döndüm. Döner dönmez de evlendim, öyle kaldı.

Adem: 75'lerde filan ben de çok uğraştım çıkmak için ama, şartlar elvermedi, beceremedim...

Tantana kahvesi ne zaman açıldı?

Kenan: 1972'de açıldı, 1985'te kapandı. Sadece Rami'den değil, diğer semtlerden gelen arkadaşlarımız da vardı. Nişantaşı'ndan, Boğaz'dan... Oraya tesadüfen gelenler bile bir daha ko-

Erkin Koray Yeraltı Dörtlüsü (üstte), Siyah Gölgeler (ortada), Hardal (altta)

pamıyordu.

Kahvenin sahibi kimdi?

Cahit: Tantana Mustafa. Yani Siyah Gölgeler'in kurucusu Mustafa Kurtuluş. Bildik pişpirik kahvesi değildi. Müzik, satranç, kitaplar... Kültürel faaliyetleri olan bir yerdi.

Rami'de çarşının ortasında bir yer. Yüksek sesle müzik çaldığınızda ya da takılan insanlar açısından problem yaratmıyor muydu?

Adem: Esnaftan hiçbir problem çıkmazdı. Kuadrofonik ses sistemi vardı. Dışarı, kaldırma da sandalye, masa konurdu, bangır bangır rock dinlerdik. Ramillilerin çoğu müzikle ilgilenen insanlardı. Hepimizi Tantana Mustafa yetiştirdi. Bir motosikleti vardı, free düşünen bir insandı, bize de empoze etti. Ramililer de değişmeye başladı. 70'li yıllarda biz Tantana olarak Amerika'yı yakalamıştık. 2000 plaklık bir arşivi vardı Tantana'nın. Zeppelin'ler, Cream'ler... Motor, müzik ve saç hadisesi...

Kenan: Eyüp'te de bir kahve vardı. San 25 kuruşla çalışan music-box'ı vardı. Yaşımız da küçük, bizi içeri almazlardı, yalan söyleyip içeri girer, Deep Purple dinlerdik.

Adem: O yıllarda saç uzatmak büyük handikapı. Babamın yanında bana laf atıyorlardı. "Oğlum, kestir saçlarını" derdi babam. "Sebebini söyle,

kestireyim, babamsın, sebep göster, ben ustura ya da vurdururum" derdim...

Cahit: Neler çektik! Benim babam da berberdi rahmetli. Rami'nin berberiydi. Mesela ben dükkanın önünden geçerken, beni tanımayan, oğlu olduğumu bilmeyen biri de içerde traş oluyor, "şu ibneye bak" der, küfür eder. Babam da zor durumda kalır, ne yapacağını bilemez. Ama bir yandan ustura elinde... Çok demokratik insandı babam. Beni zorlamazdı. Biz muhaciriz, Yugoslav göçmeniyiz. Ben Makedonya'da bulundum, Manastır'dan altı yaşında geldim. Manastır Osmanlı zamanından beri bir kültür merkezi. Sinemalar, tiyatrolar... Ne de olsa bir Avrupalılık var, aile yapısında yenilliklere açıklık var.

Rami'nin nüfus yapısı böyle mi? Çok muhacir mi var?

Adem: Evet, Rumeli kökenli göçmenler çoğunlukta.

Tantana gibi bir yerin orada uzun yıllar varolabilmesinde bunun etkisi büyük herhalde...

Adem: Tabii, tabii... Ailelerde bir Avrupalı zihniyeti var, bizim babalarımız bu kadar modern olmasa bütün bunlar olmazdı. Ben de orada doğmuşum ama, hatırlamıyorum. Mesela, Tantana Mustafa on yaşına kadar Manastır'da yaşamış... 70'lere kadar Rami zaten bir merkezdi. Çok mutena bir yerdi. Hâlâ da öyle bence...

Cahit: 70'li yıllar anarşik dönemler... Öyle ki, değişik fikirlere sahip olan arkadaşlarımız, sağcısı olsun, solcusu olsun, hepsi Tantana'ya gelirdi, münazara edilirdi, tartışılırdı, kimse kimseyle kavga etmezdi.

Kenan: Solcu çocuklar gelirdi, Smokie, Wishbone Ash plakları koyarlardı. Hep beraber dinlerdik.

Cahit: Paraya da önem vermezdi kimse. Self-servis, biranı, çayını, kahveni alırsın, içersin, paran olduğu zaman verirsin. Erkin abi (Koray) de sık sık gelirdi.

Neden kapandı Tantana?

Adem: Pek öyle sıkıntılı hadiseler gelemezdi Sayın Tantana Mustafa. Artık uğraşmaz oldu. Yapısı itibariyle ağırkanlıydı, tembeldi. Zaten en hızlı çalıştığı zaman bile, öğlen 1'den evvel açmazdı.

Kenan: Akşam 11'de müşteriler gider, ışıklar kapanırdı. Ama o saatten sonra akustik gitarlar aşağıya iner, gece Cayko'lar (Cahit Kukul) işten döner, gitar faslı başlardı... Sekiz-on kişi orada sabahı ederdik... 80'lerde kapandıktan sonra, kısa bir süre bir mobilyacı kiraladı. Sonra da bir nalbur. Şimdi hâlâ nalbur.

Şimdi ne yapıyor Mustafa?

Cahit: Emekli sayılır. 52 yaşında. Kendine yeni bir motor aldı, topladı. Oğlu Alanya'da bir otelde market işletiyor. Mustafa da oraya gidiyor, geliyor. Hayatını yaşıyor...

Peki kahve kapanınca bir boşluk hissetmediniz mi?

Cahit: Aaa, müthiş. Herkes bir tarafa gitti, arkadaşlar dağıldı. N'apalım, parka gidip oturuyorduk.

Adem: Rami sokaklarında boş boş dolaşıyorduk.

Kenan: Tur atarak muhabbet ediyorduk artık...

Yeni bir kuşak takılmaya başlamış mıydı 80'li yıllarda?

Cahit: Evet, tabii, gitar öğrenenler oldu aralarında. Tantana kapanmasaydı, daha birçok grup çıkabilirdi...

Hardal nasıl kuruldu?

Cahit: Yeraltı Dörtlüsü'nden sonra ben, Aydın ve

davulda Sedat, üçümüz, Şükrü'yü de aramıza alarak bir grup kurduk. 1978'de başladık. 80'lerin başında iki long-play doldurduk: "Nasıl? Ne Zaman?" ve "Nereden Nereye".

Hardal ismi nereden çıktı?

Cahit: Bir sürü isim düşündük, hiçbirini beğenmedik, müşkülpesent davranıyorduk. Ama bir an ewel bir isim bulmalıydık, çünkü neredeyse plak kayıtlarına girecektik. Bir gün Şükrü, "ben yarı bir isim bulmuş olarak geleceğim ve kimse itiraz etmeyecek" diye hepimizden söz aldı. Ertesi gün geldi, "Hardal" dedi. Söz de vermiştik ya, "peki" dedik, "Hardal olsun"...

Beğenmediniz mi yani?

Cahit: Beğendik, beğendik. "Hard" sözcüğü de var ya içinde...

Gece bir yerde program yapmıyordunuz, değil mi? Nerede, nasıl prova yapıyordunuz?

Cahit: Sadece plak yapmakta amacımız. Şükrü'lerin Florya'da bahçeli bir evleri vardı, orada çalışırdık.

Şükrü Ramili değil miydi?

Cahit: Hayır, ama Tantana'ya gelir giderdi, bizim başçı Aydın'ın akrabasıydı, sürekli aramızdaydı. Volkswagen'yle gelir bizi alırdı. Son zamanlarında bir de Porsche'si vardı.

Zengindi yani...

Cahit: Ailevi durumu iyiydi, evin tek oğlu, babası öğretim üyesi... Maçka Teknik'te mimarlık okuyordu, sonra öğretim üyeliği de yaptı.

Konser de vermezdimiz...

Cahit: İzzet Öz'ün Teleskop programında iki defa televizyona çıktık. İki plağı hazırladıktan sonra, Maçka Teknik Üniversitesi'nde tek bir konser verdik.

Niye sadece tek bir konser? O yıllarda bir sürü konserler, festivaller oluyordu...

Adem: Şükrü'nün öyle bir eğilimi yoktu. Bestelerini icra edip iki

long'unu yaptı. Üç şarkı Cahit'in, gerisi onundu. Tümünü Şükrü'nün dizaynıydı plaklar. Düşündüğünü yaptı ve bıraktı. Bir abide gibi...

Cahit: O arabesk yıllarında bayağı benimsenmişti o iki plak. Devam etseydik, çok iyi bir duruma gelecektik. Mazhar-Fuat'lardan önceydik... Önce Aydın ailece Kanada'ya gitti, Şükrü de burada evlenip doktora için Amerika'ya... Hardal olayı öylece kaldı.

Yeniden kurmaya nasıl karar verdiniz?

Cahit: İnsanlarda bir Hardal özlemi vardı. Şükrü İstanbul'a döneli birkaç sene oldu. Kendisine defalarca söyledim, "gel, devam edelim" dedim. "İşlerim yoğun" dedi. Müziği bırakmamış ama. Besteleri var, inşallah onları da değerlendireceğiz. Aydın da Kanada'da şimdi. Bu yaz gelecek.

Adem: Bir gün Cahit geldi, "grubu tekrar toplayalım" dedi. Biz de okey dedik.

Kenan: Tantana dolayısıyla, zaten grupla beraberdik bütün gün. Hardal'ın içinde yaşıyorduk. Aydın Kanada'ya giderken bas gitarını bana verdi, "bundan sonra sen devam et Hardal'a" demişti... Zaten Adem'le de yirmi sene boyunca beraber çaldık.

Adem: Bizim grubun adı Tantana Vokal'di. Tanta'nın en büyük müdavimleri olarak kahvenin ismini aldık. Semt bazında, arkadaşlarımızın düğünlerinde, toplantılarda çalardık. Düğün salonunda çalışmakta maksat, prova yapabilmek tabii. Ama prova yapabilmek için de o salona anjaje olman lazım, oranın orkestrası olman lazım.

Yoksa düğün sahibi ya da salon sahibi sana prova yaptırır mı? Hem onu idare ediyorsun, hem de gündüz kendi provalarını yapıyorsun... Çalışma yeri büyük handicap.

Kenan: İbrahim Tatlıses'in "Sabuha"sını ne biçim rock yapmış çalışıyorduk oralarda.

Adem: Neyse, boşverin şimdi salonları malonları...

Neden? Şimdiki kuşak için belki rock barlar var ama, eski rock kuşağı hakikaten düğün salonlarında yetişmiş bir kuşak.

Cahit: Doğru. Çalışmadım diye bir şey yok. Her yerde çalışmışızdır. Ben Beyoğlu'nda, Asmalimescit'te başladım piyasaya, Elize, Londra, Cumhuriyet... bir sürü pavyonda çalıştım. Bazı şarkıcılara da eşlik ederdik. Sevda Karaca, Seyyal Taner... 25. Saat grubunda ben ve Sedat vardık. Rahmetli Ertan Anapa'yla da çok uzun yıllar çalıştım. Hardal dağıldıktan sonra tamamen piyasada çalışmaya başladım. Dedeman Otel'i'nde, iki sene Grand Gazino'da, Paella Club'da... Çetin Alp'e, Al-do'ya eşlik ettim. Piyasa işte...

Sizler müzik dışında ne yapıyorsunuz?
Adem: Ben gümrük komisyoncusuyum. Kenan, ayakkabı modelisti. Aydın ve Cahit'in müzik dışında bir işleri yok.

Şimdi grubun adı neden sadece Hardal değil de, Hardal Rock Band?

Cahit: Eski Hardal'dan bir tek ben olduğum için Hardal olarak devam etmek istemedim.

"İkinci Hardal" ya da "Hardal 2" filan da olabilirdi... "Rock Band" gibi tanımlayıcı, izah edici bir ilave neden? "Millet Hardal deyince anlamaz, bari açık adını yazalım" gibi bir fikir yatıyor altında sanki.

Cahit: Yok, yok... Neticede grubun ismini bir yere tescil de et-tirmedik, değişebilir.

Sedat Avdikoğlu neden yok yeni kadroda?
Cahit: O artık müziği bırakmış gibi. Gelemez herhalde. Zannımca yeterli de olmayabilir. Zor bir arkadaş. Hardal zamanında bile doğru dürüst gelmezdi çalışmaya, Şükrü arabayla gider, alırdı, getirirdi...

Şimdi nasıl, nerelerde çalışıyorsunuz?

Adem: Şimdi çalıştığımız yer Rami Spor Kulübü'nün bize tahsis ettiği bir dükkan. İzolasyonu yaptık, aletleri içeri yığdık. Sağolsunlar, artık çok rahat bir çalışma ortamımız var. Şu ara Rami bizden çok şeyler bekliyor. Hardal olarak, İstanbul ya da Türkiye de bir şeyler bekliyor olabilir ama, Rami halkı, eşimiz, dostumuz, arkadaşlarımız bizden en azından bir kaset bekliyor. Maddi-manevi her açıdan desteklemeye hazırız.

Kenan: Para bulalım dediler, masraflarımızı karşılamak için aralarında ellişer, yüzer dolar para toplamayı teklif ettiler. Rami halkının niyeti bizi apar topar stüdyoya sokmaktı. Artık geri dönüşümüz yok. Semt itiyor.

Cahit: Üniversiteli gençlerden mektup geliyordu. Kampanya açmayı düşünüyorlardı bizim için.
Adem: Artık kampanyaya filan ihtiyacımız yok, ayaklarımızın üstüne bastık. Ticari zihniyetimiz de yok.

O iki plaktan para kazanabilmiş miydiniz? Kaç adet basılmıştı onlar?

Cahit: Biner adet basıldı ve hepsi satıldı. Para kazanamadık tabii. Sadece masraflarımızı karşılandı. İstanbul Gelişim Stüdyosu'nda kayıtları

yaptık. Hatta paramız yetmedi de, yepyeni bir gitarımız vardı, Fender jazz-bass, kira niyetine orada bıraktık.

Ömer Hayyam'dan yapılmış besteler vardı plaklarda. Bu sevgi nereden geliyor?

Cahit: Rubailerini okurdum ve severdim. Bir tanesini, o günlerin kargaşa ortamını yeren, barış mesajı olan bir şarkı olarak düşündüm: "Tam yatmasın aklın hiçbir şeye / Neler çıkar karşına kim bilir yarın..."

Başka Ömer Hayyam'lar düşünmüyor musunuz?

Cahit: Malzemeleri değerlendiriyoruz. Edgar Allen Poe'nun "Anabelle Lee" şiirinden uzunca bir şarkı yaptık. King Crimson'ın "Epitaph"ı gibi ya da Moody Blues sound'una yakın bir senfonik rock olacak. Rudyard Kipling'in "Eğer" şiirini de blues olarak düşündük...

Dinlediğiniz müzikler hâlâ o dönemlerin müzikleri mi?

Kenan: Aşağı yukarı öyle yaa... Metallica, Guns'N'Roses filan da dinliyoruz ama, genelde hâlâ eski gruplar... Ama mesela yenilerden U2, REM güzel gruplar.

İlk dönemde de, şimdilerde de Anadolu ya da kırsal kökenli bir rock sound'unu benimsemi-diniz. Sizce sebebi ne bunun?

Adem: Biz tam Batılı anlamda düşünüyorduk hadiseyi. Yine Tantana'ya bağlı bir şey.

Cahit: Cem Karaca'da da, Erkin abide de, Moğollar'da da bir alaturkalık var. Özünde folklor olan bir hava var. Erkin abiyle beraber çalarken o havayı soluyorduk arna, Hardal başka.

Erkin Koray'ın müziği hakkında neler söylersiniz? Şimdi yeni bir albüm hazırlıyor...

Cahit: Yenilemedi kendisini Erkin abi. En son dört-beş yıl ewel Adana'da bir gazinoda çalmaya gitmiş. Tek başına çalmakmış niyeti. Gazinonun sahibi "Erkin bey, nerde sizin arkadaşlarınız? Siz bir grup adamısınız, böyle olmaz, çağırın onları da hemen" demiş. Bana telefon etti, üç arkadaş daha aldım, Adana'ya gittim. Bir müddet çalıştık ama, baktım olacak gibi değil. Kendisi, grup olayını düşünmüyordu artık maalesef. Maddi açıdan da kolay değildi grup arkadaşlarına para vermesi. Tek başına çalarsa daha çok kazanıyordu tabii. İnşallah iyi bir plak yapar, ama mutlaka iyi bir grupla ve kendini yenileyerek...

Yine Hardal'a dönelim...

Adem: Her gece prova yapıyoruz, niyetimiz iyi bir sound yakalayıp bir kaset yapmak. Elimizde üç kasetlik malzeme var. Ve mutlaka Türkçe yapıyoruz. "Öyle bir dünya ki bu / Arkadaşlığın satıldığı / Aşkın pazarlandığı / Paraya tapanların dünyası..." Ben bunu tutup da niye İngilizce anlata-yım, nasıl anlata-yım?..

Bir de Roxxy'de, yarışmada söylediğiniz "Limon Şarkı" var...

Cahit: Hiçbir yere gelemedik. Yıllarımızı verdik. Bizim Rumeli insanının lafıdır bu, "bir şey olmazsan git limon sat" derler. Ben senelerce para çalmadım, rock çaldım, bunu söylüyorum o şarkıda. Günümüzdeki yolsuzlukları, işsizliği de anlatmak niyetim. "Hayatta hiç trilyoner olmadım / Senelerce rock çaldım kazanamadım / Hayatta bir piyango bulamadım / Hiç şansım yok amorti almadım / Hem çok okudum hem de rock çaldım / Mezun oldum ama çok işsiz kaldım / Madem öyle ben de limon satarım / Bak şimdi limon / Limon satarım limon / Çaya maya çorbaya limon..."

Söyleşi: **Derya Bengi - Merve Erol**

ERKAN OĞUR

"Neden Geldim İstanbul'a"nın Burhan Çaçan tarafından meşhur edildiği sıralarda uzun uzun konuştuk Erkan Oğur'la... Sonra, "Bir Ömürlük Misafir" yayınlanınca bir kere daha... Geçen zaman içinde Oğur, "Eşkriya" filminin müziklerini yaptı, yakında bağlama sanatçısı İsmail Demircioğlu'yla birlikte yeni albümü yayınlanacak...

Benim okulum Elazığ'ın köy düğünleri

Son günlerde gazetelerde adı sık sık geçen, listelere giren bir türkü var: "Neden Geldim İstanbul'a". Bu türkü aslında, sizin adınız hiç geçmesede, sizin orijinal yorumunuz ve oldukça ilginç de bir hikayesi var. Türküyü nasıl buldunuz, hikayesini anlatır mısınız?

Erkan Oğur: Türkünün aslı "Neden Geldim Amerika'ya"dır. Bir Ermeniye ait. Bu adam 1920'lerde memleketi Harput'tan Amerika'ya göç ediyor. Önce Bandırma'ya geliyor, gemiye binip New York'a gidiyor. Orada yaşamaya başlıyor. Amerika'ya çok da uyum sağlayamıyor, memleketi özleyiyor. Ve orada, yine bu bölgeden müzisyenlerle Harput yöresi folkloruyla bir beste yapıyor. Anonim değil yani, bir beste. O yörenin folklorundan etkilenerek, "Neden Geldim Amerika'ya"nın hikayesini yapıyor. Hem yörenin aksanı, hem Ermeni'nin Türkçe konuşmasını düşünün, koyu bir aksanla, çok güzel bir sesle söylüyor. Taş plak olarak kaydediliyor. Ben 89-90 yılları arasında Amerika'dayken Jerry Silverman adlı bir müzikolog sayesinde farkettim bu türküyü. Çok hoşuma gitti. Ben de Amerika'dayım, memleketi çok özleyorum, bir-iki kere öyle söyledim. Sonra bir baktım, "Neden Geldim İstanbul'a" lafı çıktı ağızımdan. Birdenbire bizim İstanbul'daki durumumuza ne kadar denk düştüğünü gördüm. Göçü anlatan bir şey...

Siz bu türküyü söylemediniz ama, başkaları söyledi, hatta listelere girdi, gazetelere haber oldu, adınız bile geçmedi. Buna ne diyorsunuz? Ben hiç bu isimler hakkında konuşmak istemiyordum. Yalnızca şu kadarını söyleyebilirim: Son dönem Türkiye'de yapılan müziklerin neredeyse tamamı, çalma, araklama, esinlenme yoluyla ortaya çıkmıştır. "Neden Geldim İstanbul'a"nın baş-

na gelen de bu işte.

Geçen sene bu türküyü bir CD çalışmasının içine koymayı düşündüm ve yaptık. Götürdüm birkaç firmaya. Hepsini ticari boyutlarda şeylerle uğraştıkları için, "bu sıfır satar, sen bunu en iyisi yurtdışında yap" dediler, akıllar verdiler. Bütün masrafları bana ait olmak üzere, bazı kayıtları burada, bazı kayıtları Amerika'da, bazıları da Alman-

Müziğim pek eğlenceli, neşeli değildir. Hep uzak bir şeye, ulaşılmaz bir hedefe özlem vardır. Dingindir, hüznüldür, enerjisi vardır ama. Bir şeyler anlatmak ister, ama bunun ne olduğunu ben de tam bilemiyorum, ama bir şey söylemek isteyen bir müzik bu; sözle değil de müzikle, duyguyla...

olani. Orada daha enstrümental, emprovizeye yönelikti... Ben aslında perdesiz gitar tanıtmak için yapmıştım bu CD'yi.

Perdesiz gitar ilk kez sizin yaptığınız ve çaldığınız bir enstrüman galiba...

Perdesiz gitar yeni bir enstrüman ve Türk gitarı olarak tanıtıyorum, hakikaten Türkiyeli bir çalgı. Şimdi pazan oluşmaya başlarsa, belki aletin ürettiği, patentini alma söz konusu olabilir. Ben çeşitli modellerini yaptım. İşte klasik, akustik, elektrikli, altı telli, sekiz telli...

Kendi müzik aletlerinizi kendiniz mi yapıyorsunuz?

Evet, genellikle kendim yapıyorum. Türk müziği konservatuvarında okuduğum sırada, enstrüman yapımı dersleri de aldım. Mühendislik yanım filan da var. Daha önceki yıllarda fizik okumuştum Almanya'da. Ordan kalan bir etki var. Biraz akustik bilgisiyse, biraz müzik bilgisiyse, biraz el becerisiyle enstrüman yapımını ilerlettim. Mesela, bunun adı "Telli Baba"... Sekiz telli. Beş oktav ses sahası var.

Perdesiz gitar nasıl bir ihtiyaçtan doğdu?

Perdesiz gitar için esas ihtiyaç, temperaman dışı sesler ve Türk müziğinin seslerinin çalınabileceği bir enstrümana olan ihtiyaçtı. Esas maksat, perdesiz enstrümanlarda, aslında bütün enstrümanlarda, insan sesini taklittir. Buna da en ideal biçimde, insan sesinin kendisi gibi, perdesiz, sınırlandırılmamış bir aletle ulaşılabilir ya da yaklaşılabılır. Böyle bir ihtiyaçtan, Türk müziği seslerine olan ihtiyaçtan doğdu. Perdesiz gitar, caz için, blues için, rock için, hatta heavy metal için çok müsait bir alet... Eğer o pazara enstrüman olarak girerse ticari boyutu olabilir.

Gitarla mı başladınız müziğe?

Benim ilk sazım cümbüş ve bağlamadır. Cümbüş de perdesiz bir sazdır. Bizim yöremizde çok yaygındır. Oradan bir doğal alışkanlığımız, yatkınlığımız var. Yirmi yaşından sonra gitar çalmaya başladım. Gitar çok sevdim. Bir yerden sonra,

içimizde olan bir şeyden, buranın getirdiği ihtiyaçtan, yetmedi alet. Perdelerini sökerek, öyle bir arayış içerisinde bu alete ulaştım. Türk müziği ses sistemiyle ilgili, temperaman dışı seslerin kullanıldığı akorlar düşünüyorum.

Elazığlısınız, siz de orada buldunuz mu, yoksa aileniz daha önceden mi gelmişti?

Ailem oralı, ben de orada büyüdüm. 15 yıl çocukluğum orada geçti. Lise çağlarında ayrıldım.

Müzikle ilgilenmeye oradayken mi başladınız?

Evet, ben beş yaşından beri müzikle uğraşıyorum. Oyun şeklinde... Ailem çok destek olmamıştır bu konuda.

Ailede hiç çalan, söyleyen, kendinize örnek aldığınız yakınlarınız var mıydı?

Yok hiç, ne amatör, ne profesyonel kimse yok... Ben çok büyük bir yalnızlık altında, kendi kendime bu yola girdim. Ve çok zaman kaybettim tabii bu yüzden. Standart aile şablonları nedeniyle, okunacaktır, mühendis olunacaktır, doktor olunacaktır... Ama benim için hep müzik vardı. O yaşlarda bir müzik eğitimi görmedim. Sokaklar, dağlar, kuşlar, civarın müziği, yöre müziği... Benim okulum aslında, Elazığ'ın köy düğünleri oldu. Köy düğünlerinde duyduğum müzikler... Ve sonra çalmaya başladım.

Söyleyerek mi, çalarak mı başladınız?

Önceleri söyledim. Sesim güzeldi. Ama çok utanırdım, yalnızken söyledim. Çok zorlardı, arkamı döner, duvarın köşesine sıkışıp iki satır duvara doğru söyler, sonra heyecandan ağlardım, söyleyemedim. O yüzden söyleme sorunun vardır hâlâ. Hâlâ halkın önünde söyleyemem, stüdyolarda kaçamak biçimde söylüyorum.

Müziğinden çok etkilendiğiniz, çok beğendiğiniz kişiler oldu mu?

Genelde müzik olarak ilgilendiğim kişiler var. Gitarla ilgili olduğum için bazı gitaristler var hoşuma giden, beğendiğim. John Mc Laughlin'i sevdim, hâlâ da seviyorum. Jimi Hendrix beni çok etkilemişti. Gitar heyecanımı o uyandırmıştı. Radyoda ilk defa Elazığ'da duydum onu. Bu nedir diye şaşırđım. Bunu ben öğrenmeliyim dedim. İçimde hâlâ Hendrix unsurları vardır. Onun

tonuna kimse ulaşamadı daha hâlâ...

Bugün rock barları Hendrix'i yorumlamaya meraklı gençlerle dolu...

Hendrix'i yorumlamak cesaret işi veya cehalet mi demeli. Kendi müziğini yapmalı insanlar. Ama Hendrix önemli bir etkileyici unsur. Amerika'da her sene Hendrix yarışmaları oluyor. Bir sürü gitarıcı onun parçalarını çalıp ödüller filan alıyorlar. Çok komik.

Açık hava'daki konserinizde altı telli bas çalan bir genç vardı. O alet de sizin tasarımınız mı?

Haa, ilkin. Benim tasarımım değil. Yıllar önce, Fender marka bir gitarımın tellerini değiştirip bas gitar telleri takarak onu kalın ses veren bir alete dönüştürmüştüm.

Ben pasif bir insanım. İçe dönük yaşayan birisiyim. Bir şeyler yaparım sunarım, kabul görür görmez veya eleştirilir filan, onlara çok kulak asmiyorum. Kapılar da açık, isteyen, merak eden gelip inceler, eleştirir. Ben insanları eğitmek istemiyorum.

Altı telli bas, bas bas bağırın bir alet oldu. Hatta bir konser vermeye kalktık. İki davul ve o gitarla birlikte. Bir sürü Marshall anfiyi arkamıza koydum, hepsini paralel bağladık. Davulcular da çok iyi davul çalan iki arkadaşım: Cem ve Turgut. Onlar, biri sağda, biri solda, ben de ortada çıktık çalmaya başladık, 15-20 dakika sonra yukarıdaki albay rahatsız oluyormuş, konser durduruldu. Konserin bir ilginç yanı daha vardı, gelip dinleyenlere biner lira veriyorduk.

Yine geriye dönelim isterseniz...

Ailede destek pek yoktu ama, annem çabalamıştır. Sonunda ben altı yaşındayken bir keman getirdiler. Kemanın boyu benim kadardı. Mükün değil çalmam. Ben bu enstrümanla cebelleşip durdum. Bir yıl kadar kemanla uğraşım. Nasıl yaptım hatırlamıyorum ama, sonunda çöz-

müştüm aleti. Ben çok üstüne gider oldum aletin, dağlara kaçıyordum. Harput'ta bir uçurum vardı, yankı yapıyordum. Ben orada yay çekerek oynuyordum, diinin, diinin diye... Orkestram yankılardı. Sonra ben kemanla yok olmaya başlasınca, bizimkiler rahatsız olmaya başladılar. Kaldırıp yüksek bir yere koydular aleti. Sonra, üniversite yıllarında fizik okumak için Almanya'ya gittim. Üç sene okudum, terkettim. O dönemlerde gitar ilgimi çekmeye başlamıştı. Klasik gitar plakları alıp dinlerken, o plaklarda çalan parçaların kütüphanelerden notalarını bulup çalarak öğreniyordum. Bu tabii çok uzun süren bir öğrenme yöntemi. Çok daha kısa zamanda bir hocayla öğrenilebilir ama, benimki otodidaktik oldu.

O ilk kemandan üniversite yıllarındaki gitara kadar hiçbir çalışmanız olmadı mı?

Bağlama, cümbüş, ud... Daha çok bağlama çaldım. Gitar çok sonra yani. Bağlama merakımdan dolayı altı telli bağlama yaptım. Prototip bir enstrüman... Çok sesli halk müziğinin doğru şeklini yapabilmek için, nasıl Batı müziği için piyano ana enstrümanı, bu da Türk müziğinin piyanosu olabilir. Akor düşünmek için bir imkan. Bunu yaptıktan sonra, üç telli bağlamanın ne kadar kıymetli bir alet olduğunu daha da iyi anladım. Altı tellide onun yapamayacağı bir sürü şey yapıyor ama, bazı sihirli şeyler de yapılamıyor.

Bu aletin kabul göreceğini sanıyor musunuz?

Sanmıyorum. Bir iddiam yok ve çok erken, önce aletin müzik yapabilirliğini inceleyip tekniğini geliştirmek gerekli. Henüz emekliyor. İnsanlarımız çok tutucu, çok reaksiyon da görebilir...

Sizin bu tutuculuğu kırmak, onunla mücadele etmek gibi bir derdiniz var mı?

Ben pasif bir insanım. İçe dönük yaşayan birisiyim. Bir şeyler yaparım sunarım, kabul görür görmez veya eleştirilir filan, onlara çok kulak asmiyorum. Kapılar da açık, isteyen, merak eden gelip inceler, eleştirir. Ben insanları eğitmek istemiyorum. Ders veren insanlardan olmak istemiyorum. Şöyle yapılmamalıdır, bunun doğrusu budur, kötüsü şudur gibi... Müzik çok özel bir konu. Bana sorarsanız, yalnız yapan kişiyi ilgilendiren

bir konu. İnsanların gece gördükleri bir rüya gibi. Birisi ondan hoşlanıyor, birisi öbüründen hoşlanıyor. Bir şey diyemezsin, sınırlayamazsın. Müzikle ilgili standartlar var tabii. Matematiksel sınırlamalar getirebilirsin. Estetik için de matematik sınırlamalar getirebilirsin ama, yine de acaip bir özgürlüğü var. Ben sadece kendim için yapıyorum. Civarımdakiler, insanlar hoşlanınca mutlu oluyorum.

Müziğiniz nelerden besleniyor, kaynağınız hâlâ Elazığ mı?

Hâlâ oradan besleniyor. O kadar büyük bir kaynak ki. Elazığ yöresinin seksene yakın türküsünü topladım. Dört kasetlik bir materyal var bende. Onları dinliyorum işte. Orijinim Elazığ ama, Karadeniz'e kadar, Ege'ye kadar uzanabiliyorum.

Müziğinizin bütününde mistik bir hava var sanki. Tasavvufa, dinle, mistisizmle ilgili misiniz?

Evet. Müziğim pek eğlenceli, neşeli değildir. Hep uzak bir şeye, ulaşılmaz bir hedefe özlem vardır. Dingindir, hüzünlüdür, enerjisi vardır ama. Bir şeyler anlatmak ister, ama bunun ne olduğunu ben de tam bilemiyorum, ama bir şey söylemek isteyen bir müzik bu; sözle değil de müzikle, duyguyla... Söz benim için müziğin bir unsuru sadece. İnsan sesi doğal olarak, direkt kontak açısından kullanılan bir unsur bence. O bakımdan anlatım müziğidir benimki. Benim yaşam biçimimde tasavvufa eğilim var. Herkes bunu söyler de, ben temizlikten, hem iç hem dış temizlikten, doğru olmaktan, dürüst olmaktan, inanmış olmaktan yanayım. Müzikte de öyle, birebirdir. Ben bir emprovizasyon yaptığım veya bir şey çaldığım zaman bir kere çalanım, olursa olur, olmazsa olmaz. Israr yoktur. O andaki duygu odur. O olduğu zaman yaparım. Kadercilik vardır bende.

Hiç söz yazıyor musunuz ya da yazmayı düşünüyor musunuz?

Düşünüyorum, yazmadım henüz ama. Halk müziği donanımının getirdiği mani düzme veya tekerleme ya da beyit gibi yolda yürürken filan kendi kendime garip garip şeyler mırıldanırım, ama onlar çok amatör sayılır. Düşüncemi sözle tam olarak ifade edemiyorum henüz. Günlük lisanla konuşuyorum ben hep. Günlük lisanın biraz üzerinde şeyler söylesem de, onları o kadar yeterli bulmuyorum. Biraz da kaçamak var tabii. Müzikle ifade etmenin soğukluğu var. Kaçabiliyorusu-

nuz, onun arkasına sığınabiliyorsunuz.

Şarkılarının sözlerini kendileri yazan müzisyenler var. Örneğin Nejat Yavaşoğulları ve Bülent Ortaçgil. Onları nasıl buluyorsunuz?

Nejat'ın sözleri biraz kafaya vurur gibi, dan dan... Ben Yunus'u tercih ederim. Ve Bülent Ortaçgil'i tercih ederim. Güzel söylüyor. Bizim söylemek isteyip de söyleyemediğimiz bir sürü şeyi ding diye söyleyiveriyor. Onun öyle bir özelliği var.

Bir de mesela eskilerden Ünal Büyükgöncü var, hâlâ Nazım Hikmet besteliyor...

O yanlış bir şey. Tabii, benim kendi fikrim. Bir başkasının şiirini bestelemeyi benim aklım almıyor. İstese kendi bestelerdi zaten. Veya onu yazarken bestelemiş zaten. Her şiirin bir müziği vardır, ama o yapan kişiye aittir. O duyguyu da en iyi o anlar. O söyler. Bir başkası onu söylediği zaman doğru olmaz.

Ben beste yapamıyorum. Bir sürü müzik var kafamda, ama her şey bir şeye benziyor. Bir şey çaldığım zaman, "a bu" diyorum, "bu yörenin tavrı oldu". Şu, filan parçanın bir bölümü müydü acaba diyorum. Onun için yalnızca emprovizasyonlar yapıyorum.

Bestelensin diye, baştan şarkı sözü olarak yazılan parçalar da var, mesela Yeni türkü'nün bazı şarkıları gibi...

Bestecilik oynamak çocuk saflığında ve temizliğinde olursa, güzel bir oyun olabilir. Ama geçicidir. Müzikle uğraşan birçok insanın, ben de dahil hepimizin çok eksikleri var. Benim kendi eksikliğim mesela, ritimim çok zayıf. Teknik eksikliklerden bahsediyorum. Duygu konusu zaten tartışılmaz. Bütün insanlar duyguludur.

Siz halk müziğini, yerel müzikleri yorumluyorsunuz. Bu konuda çok farklı başka yaklaşımlar da oldu. Mesela, "Türk beşleri" gibi resmi bir uygulama vardı bir zamanlar. Bunları nasıl değerlendiriyorsunuz?

Türk beşleri bir dönemin çabalamasıydı. Ben doğrusunun o olduğunu sanmıyorum. Türk beşleri, Rus beşlerinin bir taklidinden öteye geçemedi. Ziya Gökalp'in fikrinden etkilenerek geliştirilmiş bir politika. Bayağı emek verdiler. Bazı yetenekli

insanlar, o beş kişi eğitildiler. Burada eğitileceklerine, gidip oralarda eğitildiler. Sonra oraları geldiler. Buradaki halk müziğini inceleyip derlemeler yaptılar. Aslında yaptıkları en yararlı çalışma oldu. Yalnız, aynı zamanda da yozlaşmış yok olmasına neden oldular. Turist gibi gidiyorsun, köy köy, türkü söyleteceksin adamlara... İnsanlar çok sevecektir, hemen yakınlık kuruyorlar ama, türkü söylemekte çok sakıncılılar. Çünkü binlerce yıldır gelen bir şey, çok kıymetli. Bilinçaltında herhalde öyle bir koruma kaygısıyla, hazine gibidir işte, kolay kolay söylemiyorlar. Bizde köy düğünlerinden hatırlıyorum. Oralarda, aşiret hayatı, ya da büyük aileler diyelim, yaşantıları vardır. Köy düğünlerine herkesi almazlar. Mesela, Türkmenler gelir, Kürtsen Kürtler gelir, Kırmılyan Kırmılyan, Aleviyen Aleviler gelir, Gürcüsen Gürcüler... Bizim orası hakikaten bir mozaiktir. Ermeni, Rum, Yahudi, Azeri, Gürcü, Süryani, herkes vardır. Çok karışık, Amerika gibi bir yer. Birbirleriyle çok yakın ilişki vardır, uyumludurlar.

Yine müziğe dönelim mi?

Bugün kendi müziğimizle ilgili hiçbir şey yok ortada. Bizim klasik müziğimiz, 1920'lerde filan bitti. Tamburi Cemil Bey ile. Eserler veren, çalan eden, eğiten son kişi odur. Halk müziği de Veyssel'le son bulmuştur. O dönemden sonra sadece tekrar var.

Anadolu folk vs. adlarla müzik yapan çeşitli gruplar oldu, onlara ne diyorsunuz?

Anadolu folk zaten olup bitmiş bir şey. Bin sene de oluşmuş bir müzik artık son şeklini almıştır. O en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Klasik Batı müziği de mesela, çok ciddi bir çıkmazda. Sistem iflas etti. Tamperaman sistem bitti. Atonal müzik gibi denemeler yaptılar. Şu anda egzotik ülkelerin folklorlarına yönelik çalışmalar revaçta. O da bir arayış işte. Hatta dünya pop müziğine de sıçradı bu. Birileri gitti Afrika'ya... Beatles bile gitti Hindistan'a, John Mc Laughlin gitti Hindistan'a, Paul Simon Afrika'ya gitti. Türk müziği de dışarda akademilerde, bazı yerlerde inceleniyor. Bence Türk müziği ithal olarak gelecek bize. Öyle olacak gibi bir fikrim var. Biz burnumuzun dibinde yaşayan, olan şeyi göremiyoruz. Türkiye'de pop müzikle uğraştığını iddia edenler, isim vermek istemiyorlar, ne enstrümanlarını doğru dürüst çalabiliyorlar, ne Türk müziğini tam olarak bi-

Ortalığa nağme savurmuyorum

"Bir Ömürlük Misafir" albümünüzdeki tüm şarkıları birilerine ithaf etmişsiniz. "Sülem için", "Anem için" gibi notlar var her şarkıda. Bunun sebebi ne?

Erkan Oğur: Etkilendiğim müziklerin, Elazığ'da yaşadığım olayların bir harmanı bu repertuar. Hayatımın bütününü ilgilendiriyor. Ne yaşıyorsak, onu yazıyorum, onu yorumluyorum. Ortalığa nağme savurmuyorum. Yazılan her şeyin kaynaklandığı bir olay var. Eğlence değil. Eğlence müziğimin içindeki unsurlardan biri sadece, çöledeki kum tanesi kadar. Ayrıca, kesinlikle ticari bir müzik değil. Sonunda, ticari bir mala, kasete CD'ye dö-

nüşse de...

"Bir Ömürlük Misafir" isimli parça daha önceki albümünüzde enstrümantaldı değil mi?

Evet. Ama bu parçayı Bülent (Ortaçgil) çok severdi ve "Ah efendim..." diye başlar, sürekli bir takım sözler mırıldanırdı. Gerçekten de bir söz ihtiyacı doğdu. Daha sonraları, Sezen Aksu'yla çalışırken, onun da diline dolandı, geri kalan sözleri de o yazdı. Ben de bir iki küçük değişiklik yaptım sonradan.

Bu parça Özdamar'ın ağızdan çıktığı söyleniyor. Halk müziğini öğreniyor musunuz? Konservatuarda okuduğum ilk ayda, hocam Özdamar'ın bayatı ma-

kamında bir beste yapmamızı istemişti, ben de bunu yazmıştım. Yani, bir ev ödeviydi bu parça, ama ben ödev gibi bakmamıştım tabii. Sonraki yıllarda, Özdamar hanım kanserden öldü. Sözler de onu anlatıyor.

"Neden Geldim İstanbul'a", "bütün talihsiz müzik parçaları adına" albüme konmuş. Burhan Çaçan'a bir gönderme mi?

Evet, o şarkının başına çok şeyler geldi. Hedefini bulamamış, gözümün önünde yozlaştırılmış bir şarkıdır. Dava açma hakkım varmış, ama uğraşmadım. **Albümde bütün şarkıları siz söylüyorsunuz, değil mi?**

Evet, bir ince, bir de kalın oktavla söyledim hepsini.

İnsanların içinde şarkı söylemekten çekindiğinizi söylüyordunuz. Bu duyguyu aştınız mı artık?

Şarkı söylemek bizde çocukluktan beri utandırılacak bir şey gibi gelişti. Yaşadığım yörenin, yetiştirilme biçimimizin etkisi. Hâlâ devam ediyor. Bülent Ortaçgil'le barda, gece programlarında zar zor bir-iki parça söyleyebiliyorum.

Başkalarına eşlik etmek dışında artık kendiniz için konser vermeyi düşünmüyor musunuz?

lyi bir ekip olursa, belki. Ama genelde ne konserlerden, ne televizyon, radyo programlarından yana-

liyorlar, ne Batı müziğini tam olarak biliyorlar, bir cehalet örneğidir. Tam yarı aydın insanın verdiği bir zarar vardır ya, onun tipik bir örneğidir.

Beğendiğiniz, takdir ettiğiniz hiç müzisyen yok mu Türkiye’de?

Sazını iyi çalan birkaç kişi var, sesini iyi kullananlar var. Bu kişilerin de eksikleri vardır tabii. Tamamen eleştiririz ama... Eleştiririz de yapılmalı bence. Bekir Sıtkı Sezgin var mesela sesini kullanan. Kani Karaca var, Kibariye var sesini kullanan; İbrahim Tatlıses var ses olarak, kafa olarak değil de. Sazını çalanlar var, bir tanesi benim, Necdet Yaşar tambur, neyzen Şenol Filiz var, iyi bağlama çalan birkaç arkadaşımız var, Arif Sağ var, Talip Özkan var yurtdışında yaşayan, klasik gitar çalan Erdem Sökmen var... Klasik Batı müziği dalında çok önemli yorumcularımız var, isimleri hepimizce malûm. Onların çalışma disiplinleri önünde saygıyla eğilmek gerek. İyi isim saymak mümkün, adını bilmediğimiz yerel sanatçılar var çok sayıda. Sonra, çingeneler var. Onlar çok yetenekliler. Sokaktan çevir bir tanesini, orlıkta gördüğünüz bütün müzisyenlerden daha iyi çalarlar, duyarlı çalarlar, eğitimleri yoktur. Onların doğal bir okulları var. Destek görseler çok daha fazlasını yapabilirler. Eğitilseler belki...

Ama eğitilirken, ehlileştirilip, harcamıp hiçbir şey yapamaz hale getirilmek de var...

Doğru, eğitilirken öğütülmek diyorsunuz. Genelikle de öyle olur. Ben mesela, Türk müziği konservatuvarında okudum. Dört yıllık eğitim gördüm. O dört yıllık eğitim dört ayda biterdi. Ben kendi kendimi yetiştirdim. Kendi yörem olan Elazığ’ın müziğini veya birçok ülkenin müziğini, Sümer müziğini de, Çin müziğini de inceledim. Gittim Mississippi yöre sanatçılarını da inceledim. Bir aşağı bir yukarı dolaşarak blues’u da inceledim. Orada “Mississippi’yi 12 defa geçersen, bir tane blues çalabilirsin” diye bir deyiş var.

12 kere geçtiniz mi?

Ben 60 kere geçtim. Beş blues çalabilirim yani. Şaka şaka. Sormak ve doğru cevabı bulmak lazım. Demek istediğim, Anadolu müziğine dokunurken onu yapabilir miyim, yapamaz mıyım diye de dürüstçe kendine sormak ve doğru cevabı bulmak gerekir.

Beste yapıyor musunuz?

yım. Kendimi çok rahatsız, gerilmiş hissediyorum. Birkaç sene yaşlandırıyor insanı. Başkalarına çalarken bile öyle.

Başka gruplara, müzisyenlere eşlik ettiğiniz zamanlarda, sizin çalacağınız bölümleri tamamen kendiniz mi oluşturuyorsunuz? Yoksa notaya dökülmüş, hazır şeklini mi icra ediyorsunuz?

Değişiyor. Mesela “Güllerin İçinden”deki solo benimdi. Ama hazır bir şey çalmayı tercih ederim. Çünkü başkasının yazdığı bir parçaya kendimi tam vermem güç. Ama Bülent Ortaçgil’in şarkıları başka. Onunla çok eskiden beri beraberiz. Benim tınlarım onun armonik yapısına yabancı gibi olsa da, birbirimizin ne istediğini, ne düşündüğünü iyi biliyoruz.

Çok sayıda gitanız olduğu söyle-

Ben beste yapamıyorum. Bir sürü müzik var kafamda, ama her şey bir şeye benziyor. Bir şey çaldığım zaman, a bu diyorum, bu yöre nin tavrı oldu. Şu filan parçanın bir bölümü müydü acaba diyorum. Onun için ben yalnızca emprovizasyonlar yapıyorum. Öyle saf bir eser üretmiş değilim... Neyse, ben 74 senesinde Almanya’ya gitim, fizik okumak için. Bir miktar okudum. Sonra, iki yıl kadar, günde on saat kendi kendime gitar çalıştım. O dönemde fiziği tamamen bıraktım. Türk müziğine yönelik perdesiz gitar yaptım 76’da Almanya’da. Bir anda her şey değişti. Başka bir yöne kanallanmaya başladım. Zaten Almanya’da olmaktan dolayı biraz daha bu tarafın özlemini çekiyordum, bazı şeyleri daha iyi anlıyordum. Almanya’ya hiçbir zaman uyum sağlayamadım. Altı sene kaldım, hiç bira içmedim. Çok kaba saba, müziksiz bir ülke, donuk, soğuk renklerle... Altı sene ailevi nedenlerle, onların bas kısıyla direndim. Sonra 79 sonunda Türk Müziği Devlet Konservatuvarı’nın açıldığını öğrendim. Onu öğrenince, çok heyecanlandım.

Nihayet bana bir okul açtılar diye mi düşündünüz?

Bana bir okul açtılar, evet, bak böyle aklıma gelmemişti. Öyle bir heyecanla geldim. Buradaki konservatuvara girdim. Bir-iki ay sonra, o okulun tabii benim için açılmadığını gördüm. Fakat ortamı sevmiştim, bir müzik ortamı vardı. Kimse bir şey bilmiyordu. Herkes birbirinden bir şey soruyordu. Her şeye rağmen, benim için keyifli bir ortamdı. Kendime ayıracak çok zamanım oluyordu. Ayrıca, enstrüman yapımla ilgilieniyordum. Dört

yıl okudum orada, mezun oldum. Daha sonra, Mazhar Fuat Özkan grubuyla çalıştım.

İlk profesyonel çalışmanız o muydu?

Türkiye’de ilk profesyonel çalışmam Kibariye ile oldu. Stardust’da, o yeni meşhur oluyordu, ben de onun orkestrasında gitar çalıyordum. Perdesiz gitar ilk defa Mazhar’larla kullandım. Onları tanımiyordum. İlk plaklarında “Güllerin İçinden” ve “Bu Sabah Yağmur Var İstanbul’da” diye iki parça var, orada kullandım.

Birbirinizi nasıl buldunuz?

O zamanlar Kalamış’ta Köhne diye bir yer vardı. Deniz kenarında bir kahve, müzisyenler, ressamlar filan gelirdi. Çay içerdik, denize bakardık, orada bahsetmişler. Onlar da beni stüdyoya çağırdı. Sonra enteresan geldi insanlara. Konserler sırasında onu çalacak kimse çıkmadı. Mecburen beni gruba almak zorunda kaldılar. Bir dönem çalıştık.

Onları nasıl buluyorsunuz?

Güzel vokal yapıyorlar. Mazhar iyi söz yazıyor. Ama müzik son derece tanıdık. Aslında bütün bu tarz gruplar “Sergent Pepper” albümünü yeni den yapmaya çalışıyorlar. Yapılmış bitmiş, üstelik Beatles yapmış bunu.

Peki Mazharlardan sonra?..

O dönemde, onların bana bu aletin tanınması açısından büyük katkısı oldu. Ben onların yanın da işçiydim. O dönemlerde başkalarının kayıtlarında da çalmaya başladım. O arada biz Bülent’le (Ortaçgil) çalışıyorduk. Sonra Çekirdek Sanatevi’nde bir şeyler yaptık. Orada kayıt kalitesi çok yüksek olmayan ama müzik açısından

yüksek seviyeli bir şeyler yaptık. 86’da askere gittim, o dönem bir çatlak olarak duruyor hayatımda. Hiçbir şey yok hayatımda. Tüfeği gitar gibi tutup çalıyordum. Döndükten sonra, bir yıl konservatuvarında ud hocalığı yaptım. Sonra, o ortamı pek sevmedim. O gün bugündür, piyasada para kaygısıyla bazı insanlarla çalışıyorum. Ajda Pekkan’ından Zülfü Livaneli’ sine, Sezen Aksu’ suna kadar bazı insanlarla kayıt veya konserlerde çalışıyorum. Ama yapmak istediğim müzik de, yaşam tarzı da bu değil.

Yıpratıcı olmuyor mu?

Çok yıpratıcı oluyor. Bugünlerde bırakmak üzereyim. Sonumuz sessizlik nasıl olsa. Söyleşi: **Siren İdemen - Melih Katıkol**

niyor. Hepsini kendiniz mi yapıyorsunuz?

Perdesiz gitarlar tamamen benim üretimim, şimdi altı-yedi tane etti. Toplam 23 tane gitarım var, fabrikadan çıktığı gibi kullanamıyorum. Üstünde oynayıp modifiye ediyorum hepsini.

Sizin icadınız perdesiz gitarı çalan başkaları da var mı?

İlgi var, ama bu tip gitarla müzik üreten benden başka kimse yok. Sadece renk olarak kullanan bir-iki kişi çıktı. Onlar da pek çalmayı beceremiyorlar. Birkaç plakta örnekleri var. Herkes ben çaldım sanıyor, ama değil. Neticede, bu benim sazım, ilk ben çıkardım, 1976’da. Sanırım bir gün keşfedecek. Özellikle, blues’a yatkın bir saz. Şimdilik sadece az sayıdaki avant-garde müzisyenlerin bir ta-

kim denemeleri var.

Geçen sene Bülent Ortaçgil’le birlikte çıktığınız bir konserde, Ben Harper da sahne almıştı. Sizin perdesiz gitarınızla ilgilendi mi?

Kuliste tanışıp ayaküstü konuştuk. Ama onun bütün derdi kendi Weissenborn gitarını bana anlatmaktı. Bağlamayı da seviyor... Bu seneki konserini de seyrettim. İyi. Türk halk müziğinden çok etkilendiği açık. Hendrix etkisi de var, barok armoniler kullanıyor. Söylediği şeyler müziğinden daha önemli galiba. Politik bir kişilik... Müziğimiz yakın, onunla çalmak ilginç olabilir. Ama konserin sunuluşunda, kamufle edilmiş de olsa, bir şov hali hissettim. Yine de, artıları eksilerinden fazla olan bir müzisyen.

Bu albümde size eşlik edenler arasında Aydın Esen, Philip Cat-

herine gibi caz müzisyenleri var. Müziğinizin cazla ilişkisi hakkında neler söylersiniz?

Kendimi caz müzisyeni olarak görmüyorum. Ama emprovizasyonlar nedeniyle ortak bir çizgi var tabii. Ayrıca, caz sanatçıları çok seviyorum, takip ediyorum.

Albümün hazırlanışı epey uzun sürdü galiba... Sizin titizliğinizden mi?

Hayır, teknik ve ekonomik koşullar... 90 yılından beri uğraşıyorum. Bu kadar uzun bir döneme yayılması yıpratıcı. Tam kayıtları yaptığım sırada, işin hevesi kaçmadan sunabilseydim çok iyi olacaktı. Sonraki albümün ve daha sonrakinin planlarını yaptım bile. Ama bu daha yeni çıktı, öbürleri ne zaman yayınlanır kim bilir?

Söyleşi: Derya Bengi

27 Temmuz 1996 Sayı 127. Arzuhal'de

bir Japon şiiiri: Sonu gelmeyen / bir tartışmanın sabahında / soğumuş çaydan aldığım yudumda / dilimdeki o buruk tatta / hissediyorum / teröristin elemi

1 dolar 83 bin 350 lira. İnönü pazarında domatesin kilosunu 25 bin, kar-puzunki 15...

Hayal kırıklığı: Medyalar tahmin edilenden çok daha tutucu, çok daha köle ruhlu, çok daha aşağılık çıktı, hatta çoğu zaman profesyonel politikacı-lardan da daha aşağılık, daha uşak ruhlu. **Jean Baudrillard**

Kaç hafta boyunca başıra çağıra "geliyor geliyor Raşit geliyor" diye duyurduğumuz Rachid Tahha'nın "Olé Olé" albümü sonunda gelmiş: "Etnik-teknoloji diye kestirip atanlara kulak asmayın, hele ki Arabın yalellisi deyip dudak mudak bükmeyin. Dinleyince göreceksiniz, harbi müzik..!"

METALLICA'NIN DAVULCUSU LARS ULRICH

Metal beni enterese etmiyor

Metallica'nın tam "Load" albümünü çıkarıp, "bir kısım" hayranlarını düş kırıklığına uğrattığı zamanlardı... Express sayfalarından davulcu Lars Ulrich geçti. Metallica, bu albümün ardından "Reload"la yeni girdiği yola devam etti...

Heavy metal'in simge topluluklarından Metallica, 90'lı yıllar boyunca metal dünyasına ihanetle suçlandı durdu. 1991'de yayınlanan "Black Album" milyonlarca sattı ama, fazla "yumuşak" olarak değerlendirildi hayranları tarafından. Geçtiğimiz ay çıkan "Load" ise yeterince "ağır" bulunmadı. Üstelik, elemanların saçlarını kısacık kestirmeleri işe iyice tuz biber ekti. Yetmiyormuş gibi, bir parçalarına techno-mix yapılmasına müsaade ettiler. Metallica'nın bile hem müzikal tarz, hem de görünüm olarak metalden uzaklaştığı bir dönemdeyiz. Bir devrin kapandığını ilan etmek doğru olmaz ama, kim ne derse desin, heavy metal'in eski hükmü kalmadı artık. Hele "içeriden" birinin söylediği şu laflar, açıkçası pek yenir yutulur gibi değil: "Metal, rekabet ruhu yüzünden içerden çöktürülmüş ve hepten çuvallamış vaziyette. Hep bu en iyi gitarist, en hızlı gitarist numaraları yüzünden... Biraz pratik yapan herhangi biri de dünyanın en hızlı olabilir, ne olmuş yani? Bir gün Kurt Cobain diye biri ortaya çıktı. Onun için gitar, sadece şarkılarını dinlemek için bir vasıta. Yeni bir Eddie Van Halen olmak için günde sekiz saat kendilerini paralayarak çocuklar sonunda anladılar ki, fikirlerini, coşkularını iletebilmek için bu kadar da yetiyormuş..." Metal'e esashi bir "reddiye" gibi gözüken bu lafların sahibi bizzat bir metalci. Metallica grubunun davulcusu ve kurucusu Lars Ulrich. Danimarka'nın en iyi tenisçisi olma yolundayken, 17 yaşında her şeyi bir kaleme silip yavaş yavaş bir metal yıldızına dönüşen Ulrich, bugün kendi "öz" müziğinin epey uzağında yaşıyor. Çoğu kimseye göre o, "bir metal davulcusu için fazla normal" biri. İşte Les Inrocktibles dergisiyle yaptığı söyleşi, işte "itiraflar", işte "bir metal davulcusunun genç bir adam olarak portresi"...

Çocukken müzikle aran nasıldı?

Dokuz yaşında Kopenhag'da bir Deep Purple konserine gittim ve bu müziğin tam bana göre bir şey olduğunu anladım. Sweet, Uriah Heep, Slade plakları almaya başladım. Led Zeppelin'i biraz fazla "Amerikan" buluyordum. Babam ülkenin ilk profesyonel tenisçisiydi, aynı zamanda Kopenhag'da bir caz kulübü işletirdi. Çok canlı bir caz ortamı vardı orada. Ben Webster, Dexter Gordon gibi tipler -ki Gordon benim vaftiz babamdı- Amerika'dan kaçıp Danimarka'ya yerleş-

mişlerdi, hepsi de babamın arkadaşıydı. Benim tek hayalimse, babamın izinden yürüyüp profesyonel bir tenisçi olmaktı. Babam gibi dedem de, amcam da Danimarka'nın bir numarasıydılar.

Üzerinde ailenin nasıl bir etkisi oldu?

Biz çevrede egzantrik insanlar olarak tanınırdık. Babam Danimarka'da neredeyse bir yarı-tanrıydı. Herkes onu tanır, severdi. Sık sık seyahat ederdi, özellikle Hindistan'a gidip gelirdi, felsefeyle arası iyiydi. Hatta, budist olmuştum. Zaten kocaman sakallarıyla tam bir hippiydi. İnsanlar, ellerinde birer kadeh, sabahın dördüne kadar kulüpte otururlardı, fonda sürekli müzik... Daha dokuz yaşındaydım, babam onlarla birlikte sa bahlamamı çok önemli buluyordu. Ertesi sabah beni okula geciktirdiği için, uykumdan ettiği için birkaç özür cümlesi sarfederdi. Annemle bu sebepten sürekli bağışlardı; "Sana kaç kere söyledim, okulda öğretmenlerden öğreneceklerinden çok daha fazlasını benim arkadaşlarımdan öğreniyor!.." Ben de babamla birlikte sık sık yolculuklara çıkardım, bu yüzden sömestrin yarısını kaçırdım. Amerikan otellerinde yaşayıp sekiz hafta sonra filan okula döndüğümde hayat iyice zorlaşmış olurdu, derslerde çok gerideydim, an-nem akşamları bana ders çalıştırırdı arayı kapatmam için. Bu yolculuklar, en sonunda Kopenhag'ı temelli terk etme arzusu uyandırdı bende, gerçi sonunda kışma baka baka geri dönüyordum ama... O dönemlerin Amerika'sından yüzeysel bir takım manzarlalar kalmış aklımda: Otel odaları, fast-food'lar, otuz kanallı televizyonlar, 4.99 \$'lık plaklar... Derken, Amerika'ya temelli taşınmak söz konusu oldu, hemen bu fırsatın üstüne atladım. Ancak hayallerim çabucak güme gitti. California'da ilk yerleştiğimiz yerin çok burjuva bir ortamı vardı, mutsuzdum.

Danimarka'yı özlüyor muydun?

Bazen evet. Fakat San Fransisco'ya yerleştiğimizde, artık kendimi evimde gibi hissetmeye başladım. Sanki Amerika'daki Avrupa'yı bulmuş-tum. Hâlâ Danimarka vatandaşıyım. Danimarka pasaportuyla yolculuk ediyorum, ama Danimarka'yı gerçekten özlediğim zamanlar, sadece Dünya Kupası ve Avrupa Uluslar Kupası dönemleri. 94'teki Dünya Kupası'nda bizim takım İspanya'yla aynı gruptaydı. Bizimkiler, yüzde 99

şanslıydı. Ama İspanya tekerimize taş koydu. Metallica, bu yüzden, misilleme olsun diye İspanya'da çalışmıyor. Bu işi çok ciddiye aldım, milletin önünde de aynen böyle açıklıyorum...

Danimarka'ya gittiğin zamanlar kendini nasıl hissediyorsun?

Sokakları, arkadaşlarımla tekrar görmekten çok haz alıyorum. Ama insanların uyuşukluğuna iki haftadan fazla tahammül edemiyorum. Kimse hayatını sürdürmek için çalışmak zorunda değil, aylıklık inanılmaz biçimde yaygın. Bütün sorumluluğu devlet yükleniyor. Arkadaşlarımdan çoğu sandalyeye tüneyip çene çalarak geçiriyorlar günlerini. Danimarkacada başka dile tercümesi mümkün olmayan en az 25 sözcük kullanılıyor tembelliği tanımlayan. Mesela *søb* diye bir sözcük var; ne demek biliyor musunuz: *Ta ki görünmez hale gelene kadar bir kanepenin minderlerine gömülüp iyicene gevşemek.*

Babanın gölgesinden kurtulmayı düşlediğin olur muydu?

En ufak bir engellenme hissi yaşamadım. Herkes beni severdi, hayatım spor ve müzik yıldız-

İki yıldan beri hard rock'la ilgilenmiyorum. Sadece evimin mahzeninde bilardo oynarken onları dinleyebiliyorum. Bütün eski heavy metal 45'likleri müzik kutumda duruyor. 77 şişe bira götürdükten sonra, eskilerden bir tane Iron Maiden koyuyorum...

larının arasında geçiyordum. Kendimi kanıtlama ya da bir şeye isyan etme ihtiyacı duymuyordum. Belki de içimde

saklı kalmış hınçlarımla açığa çıkartmak için bir psikiyatrla senelerce karşılıklı konuşmam gerekiyordu. Yo hayır, iyi bir hayatım oldu. Tuhaf şey, etrafımdaki insanlar terapiye ihtiyacı olduğunu düşünüyorlar. Ama benim kafamda, ilk iş bir pa-

raşüt kursuna yazılmak var.

Müziğe ne zaman başladın?

12 yaşına doğru bir davul aldım. Tenisten ve onun disiplininin biraz olsun uzaklaşmaya ihtiyacım vardı. Akşam antrenmanlardan eve döndüğümde enstrümanımı dövmeye başlıyordum. Biraz rahatlamak istiyordum sadece. Bazı tenis arkadaşlarım ellerindeki raketleri gitar gibi tutup bana eşlik ederlerdi, Deep Purple'miş gibi yapardı. Gitarların sesini örtebilmek için olabildiğince davula abanmak, bana o zamanlardan ya da diğer herhalde... (kahkahalar) 1979'da tenis kariyerimde ilerleyebilmem için ailece Amerika'ya taşındık. Önce Florida'da bir okula verdim. Tam bir hapishaneydi. Antrenörüm Nick Bollettieri sonraki dönemlerde Agassi, Seles gibilerini yetiştirdi. Neyse, Danimarka'daki özgül eğitim dönemimden sonra kendimi burada bir çalışma kampında gibi hissetmeye başladım. Sonra California'da başka bir okula gitmeye başladım ama, tenisten de soğudum. Ailem bütün bunları bir yıldız olmam için yapmıyordu, benim kendi isteklerime kulak vermem gerektiğini düşünüyorlardı. Neticede, ben havlu atınca hiç seslerini çıkarmadılar.

Tenisten soğumanda müzik mi rol oynadı?

Hayır ama, sonraları ondan doğan boşluğu müzik doldurdu. Bir sene içinde metamorfoza uğradım. Kafayı çekmeye, esrar içmeye, kızlarla ilgilenmeye başladım. Tenisin askeri disiplinine katlanma devri bitmişti. Elimde coit, pikaba Iron Maiden plağı koyup odamda kalmayı tercih ediyordum. Babam, -felsefe, sanat, edebiyat, tenis ya da müzik- bütün tutkularını tatmin etmiş bir kişi olarak benim bu halimden hayal kırıklığına uğramış görünmüyordu, ama şaşkıncı. Müziğe bulaşmayacağı zannedirdi. Üstelik epey uğraşmıştı, ama boşuna; zorla oturtup Miles Davis ya da Ornette Coleman dinletirdi bana. Bir Coltrane plağındaki mezûrleri bana saydırmaya çalıştığını hatırlıyorum. Ben de ona, aynı şeyi bir Motörhead plağı için yapıp yapamayacağını sordurdum... (kahkahalar)

Metallica dönemi nasıl başladı?

81'in başlarında James Hetfield'la tanıştım ve kendime yeni bir davul satın aldım. Aslında davulcu olmak da pek umurumda değildi. Niyetim, bir grup kurmak ve tenis kortlarından uzakta kolektif bir maceraya atılmaktı. Davul, gitara oranla tuhaf bir enstrümandı, tek başıma çalamıyordum, başka insanlarla beraber olmam gerekiyordu. Bir masa görünce dayanamayıp hemen çatal bıçakla tıktıktıktıktıktı diye çalmaya başlayan davulculardan değiştim ben. Birkaç gün boyunca bağımlılığım dokunmasam da yokluk hissetmem.

Senin gibi ön planda olmayı seven bir kişilik için davul iyi bir seçim değil galiba...

Solo enstrümanlar beni hiç ilgilendirmiyor, her şey kolektif olmalı. Aslında seneler boyu kendimi davulumun başına oturmuş bir dalavereci gibi hissettim. İki albüm doldurup bir dünya turnesi yapmış olduğumuz zamanlarda bile kendimi yetersiz buluyordum. Bunu kimsenin farketmemiş olması şaşırtıcı. Sonraki iki albüm için bir sene boyunca ders aldım. Bugün artık çalabildiğime kendimi inandırmak istiyorum.

1977'de davul çalmaya başladın. O yıllarda basitliği ve yetersizliği kutsayan punk müzisyen-

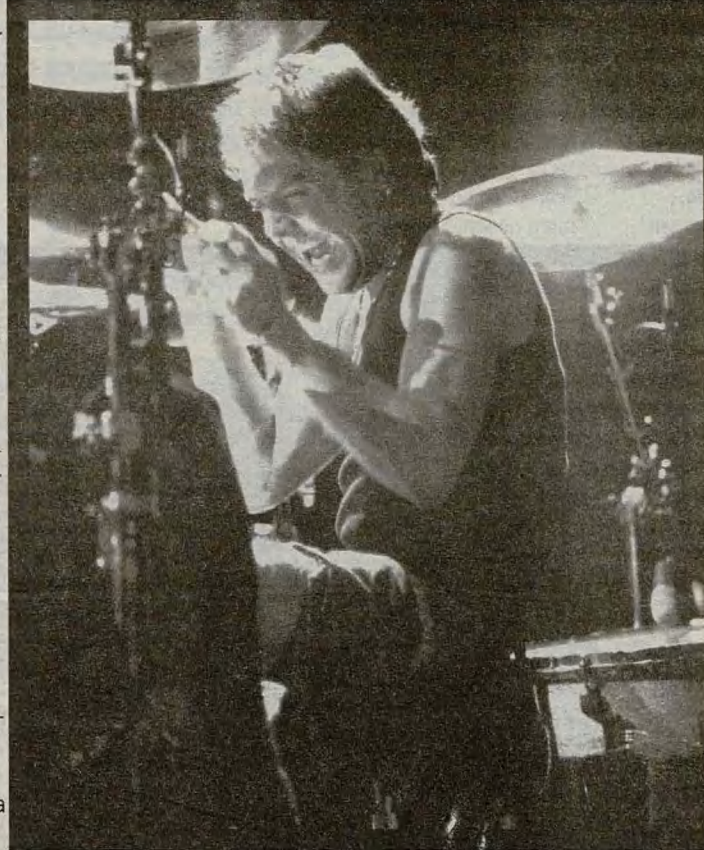
leri hakkında ni düşünüyordun?

Hemencecik Ramones hayranı olmuştum, Sex Pistols'ı kof ve palavra buluyordum. Müzikal olarak o dönemden hiçbir şey öğrenmedik, temelimiz hard rock'tu. Metallica tavrı olarak bir ucundan punk'a dokunmakla yetindi, o kadar. Ama bugün dinlediğim müzikler, tamamen o kaynaktan çıkma. İki yıldan beri hard rock'la ilgilenmiyorum. Sadece evimin mahzeninde bilardo oynarken onları dinleyebiliyorum. Bütün eski heavy metal 45'likleri müzik kutumda duruyor. 77 şişe bira götürdükten sonra, eskilerden bir tane Iron Maiden koyuyorum...

Bir tür nostalji mi yani?

Valla, öyle... Gerçi hepsi ezberimde... Ama neleri dinlerken zevk aldığımı soruyorsan, Nick Cave,

Kahretsin, gelmişim
32 yaşına; artık şu
heavy metal'in
küçük dünyasında
devrimi mevrimi
kuşkırtmadan da
pekala saçlarımı
kusa kestirme
hakkım olduğuna
inaniyorum. Bir
simge ya da
uzmanlara bir mesaj
değil. O saçlarla çok
terliyordum,
hepsi bu.

Pulp, Black Grape, PJ Harvey dinlemeyi tercih ediyorum. Ve tabii ki Oasis. Arkadaşlarım onları fazla "İngiliz" bulsa da, ben bayılıyorum. İngiltere'de çok heyecan verici şeyler oluyor. Blur hariç. O baktan albümlerini satın aldım ama kulaklar için jiklet gibi bir şey, berbat. Oasis, Metallica'ya Blur'den çok daha yakın. Benim için Oasis'in varlığı vahiy gibi bir şey, bu gruba takmış durumdayım. Onların müziğini ilk dinlediğimde, biraz daha uyanık olmaya başladığımı hissettim. 94 yazında San Fransisco'daki küçük bir kulüpte çalıyorlardı. Salonunda sadece yedi-sekiz kişi vardı, ama sanki çoktan dünyanın en iyi grubuydular. Aralıksız bize küfür yağdırıp durdular.

Bunca genç hayranınız varken, yaşlanmak korkutucu geliyor mu?

Bugün 32 yaşındayım. Bu gerçekten Metallica

için önemli bir tehlike. Hayranlarımızın bizi eskisi kadar takip etmeye hazır olduğunu sanmıyorum. Her şeyi oluruna bıraktım. Müzik dışında da hayatım için heyecan verici bir sürü şey var. Yeniden spora bile başladım. Hatta Paris'e son gittiğimde, Roland Garros'un merkez kortunda Vitas'la oynadık. Yine de Metallica'da çıkmayı hiçbir şeye değişmem.

Deep Purple gibi yaşlanmaktansa, Neil Young gibi yaşlanmayı tercih etmez misin?

Neil Young'ın durumu sahiden enteresan. Ben de U2 da fena dümen tutturmadı. Neil Young'ın tarzına bayılıyorum, duvarlara toslayıp duruyor ama yine de dimdik ayakta kalmayı beceriyor... Hayatımın yansını bir rock grubuna vakfettim. 18 yaşımızdan 25'imize kadar bir yığın budalalık yaptık. Hiçbir şeyden pişman değilim ama, şimdi sakinleşme zamanıdır.

Metallica'yla geçen 15 yılın sonunda, heavy metal dünyasında önemli bir rol üstlenmiş olduğunuzu düşünüyor musunuz?

Yeni albümümüz metal'in uzağında. Sert, ağır ama heavy metal değil. Heavy metal artık hiç dinlemediğim, beni enterese etmeyen bir müzik. Kahretsin, gelmişim 32 yaşına; artık şu heavy metal'in küçük dünyasında devrimi

kimisi kıskırtmadan da pekala saçlarımı kusa kestirme hakkım olduğuna inaniyorum. Bir simge ya da uzmanlara bir mesaj değil. O saçlarla çok terliyordum, hepsi bu. Bütün gazeteciler üstüme abanıyor: "Saçlarını kesmen bir ihanet". Asıl kesmemek ihanet. Diğer grupların tersine, yaşımızın ilerlediğini göstermekten kaçınmadık, hâlâ o eski yeniyetmelerim gibi davranmamayı bildik. Yaş, benim için, utanç verici bir hastalık değil.

Bütün bu baskıların sizin müziğinizi engellediği oluyor mu?

Beş yıl evvel "Nothing Else Matters"da Londra Senfoni Orkestrası'yla çalışmakta tereddüt etmedik. Sonuçta tipik bir Metallica parçası çıktı. Bugün aramızda en kemikleşmiş olanımız dahi -yani James Hetfield- açılmaya hazır. Şarkılarımızdan birine Moby'nin remiks yapmasını kabul etti. Hatta Chemical Brothers'la ortak çalışmak onun fikriydi. Birkaç sene ewel böyle bir şey, bilim kurgu gibi gelirdi.

Kişisel olarak üstünde başka ne gibi baskılar hissediyorsunuz?

Rock içindeki bir takım pürist tiplerin çok sığ bir hayatı var. Bana "bir metal grubu davulcusu için çok normal görünüyorsun" denmesinden bıktım artık. Ne yapmamı bekliyorlar ki? Senede birkaç kere Paris'e tatil yapmaya giderim, bitpazarlarından alışveriş ederim, Afrika sanatına, kabile sanatına ait objeler toplanm, Quartier Latin'de aylak aylak gezinirim. Bunları yapmaya hakkım yok mu yani? Gruptaki diğerleriyle ya da akranım müzisyenlerle aynı statüde değerlendirilmekten sıkıldığım zamanlar oluyor. Bir zamanlar, diğer müzisyenlerle yapılan çok kişisel söyleşileri, onların korkunç çocukluk dönemlerini okuduğumda kıskanırdım, bu kadar normal olmaktan utanıyordum. Şöyle diyesim geliyordu: "Mutlu bir çocukluk geçirdim, babam beni dövmeyi, niye benimle oturup ciddi ciddi bunları konuşmuyorsunuz?..."

Çeviren: Derya Bengi

5 Kasım 1994 Sayı 41. Kapakta Müslüm, içerde Zeppelin. Arka kapakta ise "roll over" Casablanca :
- Play it again Sam... (Tekrar çal Sam)
- Play it Again Sam, play it again Sam. Am I your juke box, or am I a pianist? (Tekrar çal Sam, tekrar çal Sam. Piyanist miyiz, müzik dolabı mı?)

Türk-İş'in "Çalışan Çocuklar" araştırması: Mesailerini ortalama 10 saat. Yüzde 60'ı ilköğretim mezunu. Yüzde 63.4'ü gelecekonda oturuyor. Sahip olmayı istedikleri şeylerin başında bisiklet geliyor. En beğendikleri şarkıcı Ferdi Tayfur.

aşk yenildi hayal kimle beraber / aşk gibi düşüyor kümeleri de / şu benim milli takımım / Eskişehirspor, pes birader! / ben ondan öğrendim düşe kalka / amatör kalıp aşkı sevmeyi / bu şiire derin katkısı olan / hınzırca öyle profesyonel ki / Eskişehir-Vefa maçlarını görseydi / vefalı olurduk dünyaya karşı / nerde vefa, Eskişehir düşüyor! yetiş ey şair yetiş imdade..." **Haydar Ergülen**

PAGE & PLANT

Daha ince bir Zeppelin

"No Quarter" albümü çıktığında sanki John Bonham dirilmiş, Led Zeppelin yeniden kurulmuş gibi sevinmiştik. O dönemlerde birkaç hafta arayla iki defa Page & Plant misafir oldu Express'e...

Robert Plant: Led Zeppelin'i o en aşına biçiminde yeniden yaratmayı hiç mi hiç istemiyorduk. O tarz, yıllar önce işlevini gördü. Şimdi dinleyeceğimiz, işte esas form aslında bu: çok daha iyi, çok daha ince bir müzik. Muhayyilemiz bütün gücüyle yine çalışıyor.

"Unleaded" filmi yeni bir müziği, yeni temaları, oryantal ve Arap müzik kalıplarını Led Zeppelin tarzıyla sıkı sıkıya evlendiriyor. "Dünya müziği", özellikle Amerika'da pek ilgi görmüyor. Siz bu yargıyı değiştirmeyi mi amaçladınız. Bir de, "metal" fanlarınızın bu daha sofistike dokudan ve ritmden hoşlanmaması sizi ürkütüyor mu?

Plant: ABD'de İngilizce söylemeyen herkeşe "world beat" etiketi yapıştırılıyor, sanki her şey İngilizce olmak zorundaymış gibi. Amerikalılar istedikleri kadar kozmopolit olduklarını söylerler, müzik endüstrisi yalnızca İngilizce söylenen parçalarla ilgileniyor. Onların gözünde İngilizce, albüm satmak için *sine qua non* (olmazsa olmaz). Öte yandan, Schooly D, NWA, Big Black ya da Soundgarden da var; neyse, Amerikalılar da anlayabilir, Cheb Khaled ve Nachma Atta'nın küçük salonlarda "kutsal" ayini andıran konserler verdiklerini düşünse de... Hayranlara gelince, Led Zeppelin'in albümleri eskiden de zaten çok çeşitliydi; yani büyük ihtimalle bizim çeşitliliğimizin farkındadırlar ve bu albüm de hoşlarına gidebilir. Hoşlarına gitmezse de kıçımı yesinler.

"No Quarter" da neredeyse Led Zeppelin'in adıyla özdeşleşmiş klasik hard rock sound'unun yerine, Mısırlı ve Faslı müzisyenlerle birlikte bestelenmiş, buram buram Kuzey Afrika kokan melodiler var...

Plant: Biz 70'lerin başından beri akustik müzikle bağımızı hiç koparmadık aslında. Bize "Afrika gibi Batı'dan kopuk bir yerde ne işiniz vardı?" diyorlar. Oysa biz ta 1972 yılında Hindistan'a gitmiş, oradaki yerel müzisyenlerle birlikte bir şeyler kaydetmiştik. Klasik heavy metal-hard rock çizgisinin dışında akustik bir çığır, tüm kariyerimiz boyunca bizim ayrılmaz bir parçamızdı. Şimdi bize Anglosakson rock'n'roll'unu bırakıp "dünya müziği" yapmaya başladılar

deniyor. Led Zeppelin'in ilk albümünde akustik gitar da kullandığımızın bugün çok az kişi farkındadır. Aslında eski albümlerimizi oturup yeniden dinleseniz, şimdi yaptığımız şeyin köklerini çok önce atıldığını göreceksiniz. Bizim yıllardır bir heavy metal grubu olarak tanınmamızın nedeni ise, müzik dergilerindeki yazarların aptallığından başka bir şey değil... Yıllar sonra Jimmy ile yeniden bir araya gelmemizin nedeni de burada yatıyor işte.

Geçmişini yeniden canlandırmak değil, geleceğe bakmak, kariyerimizde yeni ufuklar açacak bir şey yapmak istiyorduk.

Bizim yıllardır heavy metal grubu olarak tanınmamızın nedeni, müzik dergilerindeki yazarların aptallığından başka bir şey değil...

Jimmy Page: Biz 1972'de Bombaylı müzisyenlerle kayıt yaparken, Batı'da insanlar hâlâ benim "Whola Lotta Love"ı nasıl çaldığını anlamaya çalışıyorlardı. İyi bir müzisyen olmak, dar kafalı olmamak demektir. Önünde hiçbir sınır tanınamalısın. Biz de son albümümüzle hiçbir sınır tanımadığımızı kanıtladık.

Kimi müzik yazarları, "dünya müziği" son yıllarda çok popüler hale geldiği için, sizin de bu eğilimde yer almak istediğinizi iddia ediyorlar...

Page: Yirmi yıl önce, daha "dünya müziği" diye bir terimi kimse bilmezken ben sitar çalıyordum. Bu iddia, en az dünya müziğinin Paul Simon'un "Graceland" albümüyle başladığını iddia etmek kadar saçma bence. Aslında "dünya müziği" teriminin kendisi çok saçma... Belki bir müzik mağazasında hangi rafa koyacağını bilemediğin albümleri sınıflandırmak için bu adı kullanabilirsin, ama o kadar. Solo albümüm "Outrider"ın tanıtımı için ABD'ye gittiğimde benim çok iyi bir blues gitaristi olduğumu söylediler. Hayır, Allah kahretsin, ben blues gitaristi falan değilim. Ben yalnızca gitaristim. Birinin yaptığı müziğe böyle kategorize edici adlar yakıştırmak, müziğin özünü öldürüyor bence. Bizim Faslılarla ve Mısırlılarla kaydettiğimiz şeylerin dünya müziği denilen meretle hiçbir alakası yok. Biz yalnızca iki farklı üslubu tek potada kaynaştırdık. Bu kadar basit...

"City Don't Cry"ın kayıtlarını Marakeş'te yaptınız. Bu geziden biraz söz eder misiniz?

Plant: Gnaw'iler Marakeşli müzisyenler; Gnawa da Marakeş, Esauria, Agadir kökenli, tedavi edici özellikle

ri de olan bir müzik türü. Bizim için olağanüstüydü. Onlar, daha önce çağdaş cazcılarla çalışmışlar. Amerikalı prodüktör ve başçı Bill Laswell onları kendi firmasına, Axiom Records'a bağlamış.

Jimmy Page: Eşsiz bir deneyim oldu. Her açıdan coşku vericiydi. Ben ilk defa bu müzisyenlerle çalıştım.

Plant: Şu sıralar evimde, arabamda dinlediğim müzikler hep Kuzey Afrika, Fas, Mısır veya Moritanya müzisyenlerin çalışmaları... Fas yerel müziğinin insanı rahatlatan, psikolojik gerginlikleri sağaltan bir niteliği var.

Stresin hakkından gelebilen bu müzik, albüm listelerinde Madonna ve REM'le rekabet etmek durumunda kalınca ne kadar etkili olacak?

Plant: Şu anda dünyada albüm satın alan insanlara baktığım zaman, Madonna veya REM'in çok kemikleşmiş hayran kitleleri olduğunu görüyorum. Onlar hangi albümü yayınlarsalar, bu kitle hiç düşünmeden gidip satın alıyor. Ama insanlar bizim müziğimizi dinlediklerinde şaşıracaklar, beklemedikleri bir şeyle karşılaşacaklar. Bu da bizim müzik kariyerimize ve neticede hayatımıza yeni bir anlam katacak. Hayatımızı daha anlamlı kılmak ve yaptığımızdan onur duymak, bizim için listelerde bir numara olmaktan çok daha önemli. Bildiğiniz gibi, son albümümüzde insanların "yeni" dediği bu anlayışla yapılmış dört parçaya yer verdik. Bu türde sekiz parça daha var elimizde. Henüz kayıtlarını tamamlamadık. Yani bu albümün devamını getirmekte kararlıyız.

Led Zeppelin'in ne kadar önemli bir grup olduğundan yalnızca kulaktan dolma bilgilerle haberdar olan 90'ların gençliği, bu yaklaşımınızı nasıl karşılayacak?

Plant: Biz beste yapmak, biraz cesur olmak, insanların hoşuna gidecek hikayeler anlatmak ve mümkün olan en güzel müziği yapmak istiyoruz. İnsanların bize iyi niyetle yaklaşmalarını, doğrularımızla ve yanlışlarımızla bizi kabul etmelerini istiyoruz. Sonra bizim derdimiz, bugün Take That veya Pink Floyd'un yaptığından çok farklı. Mümkün olan en fazla parayı kazanmak değil, en güzel müziği yapmak istiyoruz. Pink Floyd bugün bir konser verdiğinde, oraya doluşan binlerce insan bir sürprizle karşılaşmayacaklarını biliyorlar. Yirmi küsur yıldır alıştıkları müziği dinlemeye gidiyorlar oraya. Ama bugün biz bir konser verdiğimizde, insanlar "bakalım bu moruklar ne haltlar yemişler?" diye büyük bir merakla bekleyecekler.

Page: Rolling Stones'u son dünya turnelerinde izledim. Çok iyidiler kuşkusuz. Ama durdukları yer, bizim dünyaya baktığımız yerden çok farklıydı. Onların yeni bir şeyler yapacaklarına hiç ihtimal vermiyordum. Nitekim haklı çıktım. Ama biz farklı bir şeyler yapmayı denedik.

"No Quarter" da eski parçalarınız arasından seçilmiş hiçbir Led Zeppelin hiti yok. İlk albümden de bir şey almamışsınız. Bütün geçmişinizi, mirasınızı niye böyle reddediyorsunuz?

Plant: Zaman yokluğundan. "Babe, I'm Gonna Leave You"yu ve daha birkaç tane başka parçayı yapmak istiyorduk. Ama bir yandan filmi yapmak için zaman sıkıştıyordu, bir yandan da MTV'nin film için koyduğu süre: reklam, jenerik vb. her şey dahil, dok-

san dakikalık bir film olmasını istediler. Bu durumda, seçim yapmak gerekiyordu. Eh n'apalım, depomuzda daha çok şey var.

MTV Unleaded programında Michael Lee bateride çok dikkat çekiyordu. John Bonham'ın ölümünden sonra, Tony Thompson'la, Jason Bonham'la ve Faith No More'dan Mike Bordin'le çalışmayı denediniz...

Plant: Faith No More'dan Mike yok. Çok uzun süredir onunla birlikte çalmayı bir denemek istiyorduk, ama bir türlü olmadı. Michael Lee harika. Hem çok yumuşak, hem çok patlayıcı, hem dizginlerinden boşanmış gibi müthiş hızlı, hem çok ince...

Jimmy, Robert'in grubunda çalarken kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

Page: Çok iyi. İlk başlarda, yani birlikte çalmaya başlayınca kadar çok emin değildim açıkçası. Ama şimdi, çaldıkça daha iyi oluyor. Çok iyi müzisyenler, her şeyi çalabiliyorlar; tam da hep ihtiyacını duyduğumuz şeydi bu bizim.

Plant: İki yıldır benimle turneye çıkıyorlar, Charlie'yle ise (Jones, Robert Plant'in damadı) yedi-sekiz yıldır birlikteyim. Bütün saçmalıkları, meseleleri hale yola koyduk; hepsini aşttık. "Rock" hikayesi geçti. Şimdi artık yalnızca müzik yapmak istiyoruz.

John Paul Jones niçin bu buluşmaya katılmadı?

Plant: Jimmy ve ben, tekrar birlikte çalışabilir miyiz diye çok tartıştık. Çalışabilecek olsak bile, üç-beş nostaljik nedenle herkesi aramıza dahil etmemiz de gerekmiyor. Eğer biz ikimiz becerabiliyorsak, bu kadar yeter.

Robert, birkaç yıl önce, "aslında şimdiye kadar hiç tam da böyle bir şey olmadı ama, Jimmy ve ben kendimizi bir arada iyi hissederek

beraber yeni şarkılar yazabiliriz" demiştiniz. Bu son buluşmanızı mümkün kılan yeni etkenler neler oldu?

Plant: Ne yapmak istediğimizi ve ne yapabileceğimizi, daha da önemlisi, neyin yapmaya değer olduğunu uzun bir süre yoğun olarak düşünebilmek için hiç zamanımız olmamıştı. Üzerimizde çok baskı vardı, etrafımız çok kalabalıktı. Hiç fırsatımız olmamıştı, ama esas, zamanımız yoktu.

Yeni çalışmalarınızda Led Zeppelin'in "pozitif" unsurları var, oysa "efsane" tarafınız "negatif" unsurlardan oluşmuyor muydu? John Bonham'ın ölümünden sonra, hiç grubun lanetlendiği hissine kapıldığınız olmadı mı?

Plant: Lanetlenmiş olanlar gazeteciler olmalı, efsaneyle gerçeği ayırmayı unuttuklarına göre...

Page: Eğer bir uğursuzluğun kurbanı oluyorsak, bence bunun adı Richard Cole. Cole bizim turne menajerimizdi. İki sanyasyonel kitap yazdı. Alkolik ve kronik bir yalancıydı.

Son bir soru, Clapton'ın "Unplugged"ında ya da Rod Stewart'ta olduğu gibi, MTV haklarınızın yüzde 50'sini alıyor mu?

Page: Hayır, yüzde 100'ünü alıyorlar.

Plant: Yok, yalnızca yüzde 99'unu.

Page: Ve bütün albümlerimizin, kitaplarımızın gelirlerini...

Plant: Yavrucuğum, siz bizi o kadar keriz mi sandınız?

Pink Floyd bugün bir konser verdiğinde, oraya doluşan binlerce insan bir sürprizle karşılaşmayacaklarını biliyorlar. Ama bugün biz bir konser verdiğimizde, insanlar "bakalım bu moruklar ne haltlar yemişler?" diye büyük bir merakla bekleyecekler.

JIMMY PAGE: Elvis'le başladım

Gitar çalmaya ilk başladığımızda müzik dünyasının görünümü nasıldı?

Jimmy Page: İçimdeki müzik yapma isteğini rock'n'roll olarak adlandırabilecek en eski albümleri dinleyerek edindim. O sıralar rock'n'roll, büyük bir potansiyel taşıyan, ama medyanın bilerek gözardı ettiği bir şeydi. Little Richard falan gibi nitelikli rock müzisyenlerini dinleyebilmek için kısa dalga radyolarına başına oturur, Amerikan istasyonlarını arardık. Benim gitara başlamama yol açan parça ise Elvis Presley'in söylediği "Baby, Let's Play House"uydu. O parçayı dikkatle dinlediğimde duyduğum iki gitar ve bas sesi beni çok etkilemişti. "İşte, yapmak istediğim şey bu!" demiştim. **Anne babanız müzikle yakın ilişkileri olan insanlar mıydı?**

Hayır. Ama gitar çalmaya başlayınca beni engellemeye de kalkışmadılar. En azından ressam falan olmak istemediğim için mutlu olmuşlardı. Onların gözünde ressamlık ya da heykeltıraşlık, hiçbir işte tutunamamış beceriksizlerin uğraşığıydı.

Yer aldığınız ilk ciddi grup Yardbirds'dü. O günler hakkında neler söyleyeceksiniz?

Grubun ilk dönemlerinde tam bir kaos havasında çalışıyorduk. İlginç bir melodi yakaladığımızda hemen kaydediyorduk, ama bunu notalara dökemiyorduk. Bir kaydı bitirdiğimizde, daha oturup dinlenmeden prodüktörümüz hemen "hadi başka bir parça çalışalım" diyordu. Ben "ama bu iş böyle yapılmaz ki!" dediğimde de, "sen takma kafanı, çalmana bak!" diyordu. Yardbirds'le ilgili hatırladığım en hoş şey, Jeff Beck ile çalışmaktı. Birlikte, daha önce kimsenin çalmadığı yepyeni, çok ilginç riff'ler yakalıyorduk. Zaten bizden başka iki gitar kullanan tek grup Rolling Stones'du o dönemde. Jeff Beck'in dışında, Keith Moon da vardı grupta. Anlayacağınız, çok iyi bir kadromuz vardı aslında.

Bu kadro Led Zeppelin'in çekirdeğini oluşturacaktı, değil mi?

Evet, ama bildiğiniz gibi, sonradan kadro çok değişti. Gerçi Led Zeppelin adı sonradan geldi, ama biz o sıralar birlikte bir şeyler yapmaya karar vermiştik. Moon ve John Entwistle, The Who'dan ayrılmak istiyorlardı. Yeni gruba bir vokalist aradığımızda, elimizde iki aday vardı: Steve Winwood ve Steve Marriott. Biz Marriott'ı seçtik. Ama bir sürü terslik oldu, Marriott, Small Faces'de kalmayı tercih etti falan... Böylece o kadroyla kurulacak grup projesi de suya düştü.

17 Aralık 1994 Sayı 47

Hafta, İnsan Hakları haftası.

Ve Express'in kapak sayfalarında Türkiye'deki insan hakları: Güneydoğu'da 1202 köy haritadan silindi...

İki yılda 827 faili meçhul. TİHV'nin raporuna göre, 1989- 1994 arasında 2689 kişi işkence gördü, 420 kişi işkencede hayatını yitirdi...

"Peki, işkenceyi kaldıralım. Ancak işkence yapmazsak bu yakaladıklarımızı nasıl konuşturacağız..." (Tansu Çiller'in MGK'nın emriyle kurulan İnsan Hakları Danışma Kurulu'nda yaptığı konuşmadan)

Dolar 37 bin 461, bir yumurta 3500 lira. Ve demir 10 binlikler piyasada.

"Express liste"deki isimler: Erkan Oğur (Neden Geldim İstanbul'a), Jacques Brel (Les Marquises), Joy Division (Unknown Pleasures), ZZ Top (Fandango), Elvis Costello (My Aim Is True)

Terziler geldiler. Kınılmış büyük şeylere benzeyen şeylerle / daha çok koyu renklere ve daha çok ilişkilere / Bir kenti korkutan ve utandıran şeylerle
TURGUT UYAR

FIKRET KIZILOK

Ben monotikacıyım

Fikret Kızılok 94 yılının aralık ayında Türk popunun tartışıldığı Siyaset Meydanı'na telefonla katıldı, doğrudan, salonda bulunan Zülfü Livaneli'ye uzun bir soru yöneltmeye kalkıştı. Kendi üslubunca konuya girdi: "Sayın Livaneli, lütfen 'Karımı seviyorum' der misiniz?.." Lafını tamamlayamadan salondan uğultular, homurdanmalar, alaylar yükselmeye başladı. Örneğin Derya Köroğlu avazı çıktığı kadar bağıyordu: "Susturun şu adamı..!" Nitekim Kızılok susturuldu. Ali Kırca usturuplu bir biçimde telefonu suratına kapadı. Hemen ertesi sabah Express, Kızılok'u aradı, kendisine karşı olan bu hiddetin sebeplerini sordu... Aradan epey zaman geçmiş, o günden bugüne Fikret Kızılok, "Yadigar", "Demirbaş" ve "Bir Devrimcinin Güncesi" albümlerini yayınladı...

Geçtiğimiz hafta, Türk pop müziğinin tartışıldığı Siyaset Meydanı programını siz de telefonla aradınız, ama, derdiniz anlatma imkanı bulamadınız, tatsız bir hava oldu. Biz tam anlayamadık, ne oldu?

Fikret Kızılok: Olayı anlamak için tarihçeye bakmak lazım.

14. Louis zamanında söylenmiş, literatüre geçmiş bir laf vardır. Biliyorsunuz, 14. Louis Özal'a benzer, çok zeki, ama çok rezil bir adam, tipik Özal kafası var. Bu 14. Louis bir gün bütün "troubadour"ları topluyor. Çalıp söylüyorlar. "Ulan hepimiz eşeksiniz, para mara vermem size" diyor. "Niye, ne oldu?" diyorlar. Adam sekiz heceli şarkı yapmış, "karımı çok seviyorum" diye, ama on nota var. Gidiyor, tekrar yazıyor şarkıyı. "Tamam şimdi oldu" diyor. Sekiz hece, sekiz nota. "Peki, şimdi öğlumu çok seviyorum diye bir şarkı yap" diyor. Yapıyor adam. Yine sekiz hece, bu sefer sekiz nota var ama, gene olmamış; çünkü derinlik yok. Çoğaldı, kansının sevgisi vardı, şimdi öğlunun sevgisi de var. Bunun bir armonik değeri olmalı. Peki şimdi üçüncüsünü söyle, "halkımı seviyorum"... Adam artık numaraya uyanıyor, akoru basıyor. İşte o zaman şarkı oluyor.

Olay çok basit, üç dakikada anlaşılması gerek. Ben dedim ki, "karımı çok seviyorum", "öğlumu çok seviyorum", "halkımı çok seviyorum". Bunu diyebilir misiniz? Gerisini gördünüz. Tantana başladı. Ben bunu Zülfü Livaneli'ye soruyorum, adamın cevabı "özel hayatım" oluyor. Şarkıcı, besteci adam bu soruya paparazice mi cevap verir? Timur'a soruyorum, cevap yok. Timur'un bunu aslında bilmesi gerekiyor... Zülfü ya uyandı ya da ne olduğunu anlamadı.

Sizin, hele böyle bir toplantıda, özel hayatları kurcalamak gibi bir derdiniz olmadığı çok açık, peki neden böyle bir tepki geldi?

Kansı ile bir problemi varmış, benim haberim yoktu. Mazhar öyle söyledi galiba, dedikodu olabilir tabii. İsterse beş kansı olsun, isterse homoseksüel olsun, beni ilgilendirmez, biz felsefeden bahsediyoruz. Kişilerle uğraşılır mı, ben sistemle uğraşıyorum. Niye korkular anlamadım ki. Bağınıyorlardı. Baktım, konuşulacak gibi değil. Geçmişe dönük baktığımda, orada beni kimse sevmiyor. Çünkü savaşım oldu senelerdir. Sezen Cumhuriyet Önal mahkemelik, evi gitti yaa! Yeni Türkü ile problemlerimiz var daha baştan, aranjman müziği yaptık-

ları için. Yunan şarkılarıyla meşhur oldular. Bunların hep mücadelesini verdim. Ama kişilerle değil bu mücadele. "Karımla özel ilişkim", ne kadar çirkin bir şey yaa! Papparazicilik mi yapıyoruz? O topluluğa girdiniz gördünüz, bir tane adam var mı içlerinde?

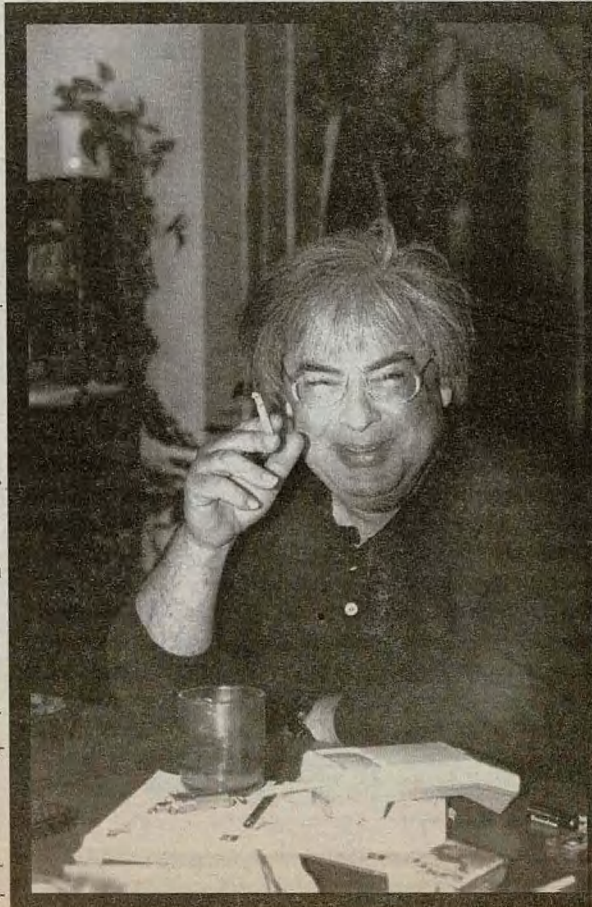
Timur Selçuk'la sorunuz nereden kaynaklanıyor?

Onu faka yatırmak istemiyorum ben. Böyle bir niyetim yok, ancak Timur'la olan mücadelemiz var tabii. Şarkı dili ile şan dili arasında büyük bir fark var. Ben sevmiyorum öyle şeyi, tavsiye de etmiyorum. Öğrencilerine de öyle öğretiyorsa, hata ediyor. Timur çaktı manzarayı, çünkü Timur'un da içinde bir iş var. Diyorum ki, orada sekiz tane nota var. Do re mi fa sol la si do. Onları tümüyle yedirmezsen, ne olur? Karımı çok seviyorum! Bu havaya girdi ya o dört-beş sene önce... Tabii onunla da mücadelemiz var ama, bunların hepsi sanat mücadelesi. Söylediklerimin yarısını anladı, bilmiyorum hissettiniz mi?

"Yani bunu bir müzikal terim olarak mı düşünüyorsunuz Fikret?" dedi. Hayır dedim. İnsan beynindeki datalardan bahsediyorum.

Bunu biraz daha açabilir misiniz?

Şarkıcı demek, lafı olan insan demek. Lafı olmayan kişi başkasının lafını söyler mi? Başkasının mektubunu yazar mı? Düşüncen yok mu senin? Gençler biz de yaptık. Aşık Veysel'in sözlerini yaptım, 20 yaşında, 22 yaşında. Ama şimdi gelmişin 40 yaşına, 45 yaşına, kendi lafını söyleyeceksin. Şarkıcılık bu bence. Önce düşüneceksin, yaşayacaksın onu, sonra besteleyeceksin, sonra da söyleyeceksin. Şarkıyı severim ya da sevmem. Akli başında bir tek Timur vardı orada, sistemi anlayan ve anlamamazlıktan gelen. Benim Zülfü'ye söyleyeceğimin özü orada şu: Kardeşim, sen bir sanatçı değilsin. Bunu bilersen, şarkı yapma sanatını bilirsin. Kendi sözü yoktur onun, yazamaz, onun bunun sözlerini besteler, söyler. Neyle meşhur oldun sen? Ne şarkısı söyledin? Nâzım Hikmet. Hangi duyguyla yaptın? Nâzım Hikmet komünist yolun ballı yeridir yani. Bu yolla meşhur oluyorsun. Hadi ona da eyvallah. Ben bu adamın şarkıcı olmadığını biliyorum. O gece, "Karlı kayın ormanında / Gidiyorum geceleyin"e getirecektik. 16 tane hece var, şarkıyı söyleyin, 19 tane nota... Avrupa'da, Amerika'da kendini yapan şarkıcıların arasında bunu göremezsiniz. Jacques Brel yapar mı bu hatayı? Dili ne gerektiriyorsa tam onu koyar. Bu sanatı bilen in-

sanlar bunu yapmazlar. Türkçeyi bil, biliyorsan biraz felsefe öğren. Hepsini biliyorsan, niye yanlışlar yapıyorsun?

Siz bir şarkıcının kesinlikle kendi şarkılarının sözlerini kendisinin yazması, bestesini kendisinin yapması gerektiğini mi düşünüyorsunuz?

Bir şarkıcı bir şeyden bahsediyorsa, ne yaptın diye sormak lazım. Nasıl başladın bu işe, hangi yolu katettin, en son nasıl düşündün?... Adam "yazmıyorum, bir şiiri alırım, besteleyim" diyor. Ama sanat o mu bakmak lazım. Şarkı dediğin çok mühim bir şeydir. Acaba bir şarkıcı kendi düşüncesini mi söylüyor, başkasının düşüncesini mi söylüyor? Ben düşüncelerimi yazmıyorum, sesle ifade ediyorum deyince, iş değişiyor. O zaman sizin düşünceleriniz var demektir. Eğer düşüncelerin var da yazamama hali varsa, ona benzer insanların şiirlerini, şunlarını bunlarını alırsınız, besteler, söylersiniz. Bunun üçüncü bölümü de "ben yazamıyorum, besteleyemiyorum, ama şu felsefedeyim, şu şairi buldum, size de besteletiyorum, sesimin tonuna uyuyor, şimdi söylüyorum". Bu da bir şekildir, yapabilir, ama içinde bir burukluk vardır, kendisi düşünemediği, yazamadığı, besteleyemediği için... Her Mozart'ı, Beethoven'ı yorumlayışında bir icracı tuhaftır. Çünkü koca bir dev onun kafasındadır: "Şşşt, yanlış yapıyorsun. Hah, şimdi daha güzel yaptın." Bu sanatçıların içinde bir acıdır. İcra olmak demek sonunda çıldırmak demektir. O yüzden üreten insanla, tüketen insan arasındaki zincirde bazı halkalar var. Şimdi Timur'a bakmak lazım, ne yapıyor, niyeti ne? "Yazamıyorum" diyor. "Düşünen her şeyi, alıp, bilip, öğrenip konuşabilirim ama, ilk elden bir şey söyleyemiyorum" diyor. Birileri düşünüyor onun için. 45 yaşına geliyorsun, hâlâ düşüncenin hecelerini, dizelerini koyamıyorsun, bu acı bir şeydir. Bunu yapabilen kaç kişi var? Bülent (Ortaçgil) yapar, Grup Gündoğarken -pek hoşlanmam şarkılarından ama- yazıyor, Çalıyor ve besteliyor, Orhan Gencebay da bunu yapıyor, Sezen Aksu, seveyim veya sevmeyeyim ama yapıyor. Yani karı diyor ki, ben erotik bir şarkı düşünüyorum, kalçalarım malçalarım diyor... O, o çünkü. Başka kimler var, on tane ya var ya yok. Kaliteyi aramaya sonra başlayacaksınız. Bu bir kültür meselesi. Mesela, Cem Karaca çok iyi bir insandır, çok iyi bir yorumcu, teatral tarafı şusu busu her şeyi tamam. Yazmıyordu, yazamıyordu. Sonra bir baktık, düşünce birden değişti, sağcı oldu. Solu öğrenip de sonra sağcı olunur mu? Öyle bir şey var mı? Mantık, insanlık nerededir? Soldadır yaa! Ben doktorum, param da var, tuzum da kuru benim, işçi de değilim. Ama sol dayım, sağcı olmama imkan yok... Size bir şey dinleteceğim bakın ne bu?

"Maskeli Balo" değil mi?

Yaaa, Yunancası. Binlerce şarkıcı böyle yapmış, bunlarla meşhur oluyorlar. İsmi de "Yeni Türkü". Ulan seni nerenden ne yapayım, "Yeni Türkü", türküdür yaa! Ali Kirca, Siyaset Meydanı'na bunu çağırıyor, "değişen Türkiye'nin, çağ atlayan Türkiye'nin müzik elçisi olarak bize bir şey anlatır mısınız?" diyor. Adam da geliyor, bir şeyler söylüyor. Şimdi ben televizyonu mu kirayım, terlik mi fırlatayım? İşte sizin işiniz bu, mecbursunuz bunları sayfalara yazmaya. Bağıra bağıra yazın. Mesela, Özdemir Erdoğan, 35 senelik bir sanat hayatı. Frank Sinatra'yla geçen 10 sene, Sezen Cumhur Önal gibi "Duyduk duyamadık demeyin" diyen Yunan şarkıcılarıyla geçen 15 sene... Ardından, en azından bir dönem kendimi yapayım derken, tam düzelecekken, arabesk ve Türk müziği çıkıyor karşımıza. Ya, ne olur kendine soyunsan yaa? N'olur yaa, bu kadar mı zor? Zorsa, bizimle konuşma. Bizle bu kadar tantana yapmayın. Halk da şimdiye kadar bunları yiyordu, bundan sonra yemeyecek, uyanıyor. Timur bazı şarkıcılara marjinal derken yanlış söylüyor. Marjinal demek gerçek demek aslında. Ben şarkımı düşüneceğim, yapacağım ve gelip size söyleyeceğim; bu marjinal mi? Bu normal yaa! Normal bu yaa! Sting düşünmeye çalışıyor. John Lennon salaktır ama, düşünmeye çalıştı. En azından yazdı. En sonunda 40 yaşında küt dedi kafası, "ulan din de yok" dedi. Ondan sonra, onu orada vururlar öyle. Tek şeye inanırım: Düşünüyör mü şarkıcı, yazıyor mu bunu, söylüyor mu kardeşim? Bitti! O şarkı güzelse, tamam işte. İnsanlık bunu istiyor, sanat bu. Yoksa bir yamukluk var.

İnsanların bu anlattıklarınıza uyanmaya başladığına gerçek-

Sizin düşünceleriniz, bilinciniz tamamsa, Mercedes'e biner misiniz? Kim biner Mercedes'e? Ben binmem. Mercedes niye alınır? İçinde bir şey olmayan insan, en azından dışıma bir şeyler alayım der. Böyledir. Aşağılık duygusu. Meşhur olmak da böyle bir şeydir. Meşhur olmak hastalıktır.

ten inanıyor musunuz?

Hayır! Aziz Nesin'in dediği gibi halkın yüzde 60'ı... aptal demiyorum, aptallaştırılmış. Doktorluğum olduğu için, böyle bir konuda genetik bir şeye inanmam. Birleşmiş Milletler'in bir araştırması var, dünya halkının yüzde 82'si bilinçsiz ve nasıl yaşadığını bilmeden yaşıyor. Geriye kalan yüzde 18'in yansından çoğu biraz anlıyor. Ancak yukarıda yüzde 1 gibi bir oran her şeyi biliyor. Bu işlerle, böyle programlarla bizi niye meşgul ediyorlar? Biraz daha aptal, şaşırılmış kalalım ki, alışverişimizi rahatlıkla sürdürelim. İnsanların tamamının bilinçlenmesine izin verirler mi? Demokrasi yok yani. Klasik demokrasi yapmaya imkan var mı? Sol globalleşme denendi, iflas etti. Sağ global aldı başını yürüdü. Bütün sistem bunun üstüne çıkıyor. Bugün sosyal demokratların bir kısmı dahi globalleşmeye evet diyor.

Peki demokrasi sorunu nasıl çözülecek?

Çözülmez. Bu asrın, belki de bir buçuk asrın daha böyle gitmesi gerekiyor. Bir kere tıbbi olarak şuna bakmamız gerekiyor. Şöyle düşünüyorum, köylü, kasabalı, şehirli, metropol, megapol, biz ne istiyoruz, herkesin her şeyi anlamasını istemiyor muyuz? Onlar için mühim olan şirketleşmeyi tamamlamak. Herkes birbirini söğüşlemeye kalkıyor. Bakıyorlar, bu sistemi şuna göre ayarlarsak bütün bunları alabiliriz diyorlar. Olay bu: Özelleştirmeyi yapmak, işin özel şeklini bulmak. Bu özel şirketlerle gerekli kumpanyayı kurup, dünyayı güzelce globalleştirip hiç savaştırmadan almak, bunların amacı bu. Sizin düşünceleriniz, bilinciniz tamamsa, Mercedes'e biner misiniz? Kim biner Mercedes'e? Ben binmem. Mercedes niye alınır? İçinde bir şey olmayan insan, en azından dışıma bir şeyler alayım der. Böyledir. Aşağılık duygusu. Meşhur olmak da böyle bir şeydir. Meşhur olmak hastalıktır. Değerli olmak güzeldir. Meşhur babam da olur. Şimdi soyunalım burada, işte meşhur oluruz. Bu adamlar psikiyatridir ve psikolojik olarak haklı. Prag'da vaktiyle bir psikiyatri konferansı yapılmıştı. Adamlar diyor ki, "id, ego, surego varken komünizm olur mu, insanlık kurtulabilir mi? Kurtulamaz, sizin kotelize etmeniz lazımdır egonuzu ki değişsin bu iş". O aman uyanmıştım ama, ben acıyorum insanlara, yürek bu. Aziz Nesin acımıyor ama. **Müzikle uğraşmanız gidişata müdahale edebilme anlamı mı taşıyor?**

Tabii, ama naif bir tarzda değil. Depresif bir şekilde düşünen, şarkılar yazan bir insan değilim. Benim şarkıların çoğu yasaktır. Şimdi şimdi ancak ortaya çıkacak. Hepsini tek tek çıkartacağım. Bunlardan misal versem, birine ağlar, birine gülersiniz. Yaşamadığım şeyi yazmıyorum. Bir şey yaşanacak, ondan sonra şarkı olacak. Mesela "Hamakta" demiştim. Denizci olduğum için ve yaşlı olduğum için böyle bir şarkı çıktı: *Gölgesine serilmiş bir efil rüzgar / Ne düştüyüm ne yataktay / Sağımı soluna koymuş da unuttu / Yaşamı geriye doğru saymaktayım / Hamaktayım / Elim uzanmış zamanı okşar / O kendini bende bulur / Soyunur koynumda uyur / Yaşamı geriye doğru saymaktayım / Hamaktayım / Aşkılarım, tutkularım, yasaklarım / Kuytuda başak, unutulmuş çocuklarım / Anlatılır gibi değil anladıklarım / Yaşamı geriye doğru saymaktayım / Hamaktayım* Ölü poposuna pamuk tıkar gibi şarkı olmaz. Yaşayacaksınız, düşüneceksiniz, bunlar öyle geliyor, beyinle geliyor sadece. Başka türlü şarkı söylemenize imkan yok. Buna melodi bul-

manız imkansız. Sizi siz yapan kavramlardır. "Seni seviyorum" dediğin vakit tınısı geliyor. "Je t'aime" de gelmiyor. Öbürkü "Ich liebe dich", o da başka, hepsi başka. İmkani var mı bir aranjman yapmanın yaa?... Akli başında bir sanatçının bitmiş olan bir şarkısını Türkçe nasıl çevirirsiniz? Şairler bile "çok özür dilerim, benzerini yapmaya çalışıyorum" der. Orhan Veli bile La Fontaine masallarını yaparken, "bu yenecek halt değil, çok boktan şey ama, çocuklar anlansın diye yapıyorum" dedi. Bir ben niye uğraşıyorum, boşuna mı uğraşıyorum bü-

Kızıllok'tan Livaneli'ye

Bakınız Livaneli, siz Nâzım'la meşhur oldunuz. Şimdi dikkat edin: "Kar-lı-ka-yın-or-ma-nın-da-yü-rü-yo-run-ge-ce-le-yin"... İşte tam 16 hece var. Sizin Türkçenizde ise: "Kar-lı-ka-yın-or-ma-nın-da-yü-rü-yo-ho-run-ge-ce-he-le-e-yin"... Yani 19 hece ve nota var. Bu iş 14. Louis ya da III. Selim zamanında halledilmemiş miydi? Eskaza belediye başkanı olsaydınız, bu globalleşme teorisiyle, İstanbul denen şiiri nasıl besteleyecektiniz? Notalar hecelerine uyacak mıydı? (Bakınız kaynaçça: Trilaterale-Bilderberg Dosyası, -Metropol Sorunları ve Mondializm, s. 7-8, Jacques Bordiot) Theodorakis'ten çok şey öğrenmişseniz, o partisini değiştirdi, kurtuldu. Dünyası değişti, globalleşti ve sebep-i mevcudiyeti abesle iştiğal oldu. Yeni Demokrasi partisi sizi bekliyor. Zira Karlı Kayın Ormanı'nda bisiklete binmek çok zordur.

tün bunlarla?.. Her sene otuz tane şarkı yapıyorum, bunlar da yasaklar. Çok çeşitli konularda şarkılar var. Mesela "Süleyman" da çocuklara yakın geçmiş anlatıyorum, bir "En Entellektüel" var.

"Entellektüel" vardı, şimdi de "En Entellektüel" mi?

Yok, esas budur. Gitti onu Bülent söyledi. Ama, alakası yok, şarkı bitmemişti. Çok hoşlandı, "söyleyeyim" dedi. "Oğlum" dedim, "bitmedi şarkı". Ben ona epey şarkı yazdım. Sonra biraz danıldım ona. O anladı, daha doğrusu, bir şarkıya söz yazılmayacağını anladı.

Siz de başkalarının bestesini okudunuz... Özkan Samioğlu'nun üç tane bestesi var "Yana Yana" albümünde. Sözler sizin...

Onlar öyle değil. Çekirdek Sanatevi için yapılmış besteler vardı. Unplugged müzik merkezi gibi. Bir kaset için on şarkı lazım, altı tane yapılır, dört tane eksik kalır. O dört taneyi ben veririm, "al kullan" diye. Bir sürü insana böyle şarkılar verirdik. Özkan Samioğlu ve Sibel de bunlardan bir tanesi. Aslında besteler benimdir. Yine şarkılarıma döneyim, "Bar-men" diye bir şarkı var mesela. Bir civan tiplemesidir. Bunun içinde Ahmet Kaya'sı da var, Zülfü'sü de var. Adam burada hafif dumanlı, ben de o vurguyla okuyorum: "...Pişt barmen sen de bizdensin / Karlı kayın ormanında bisiklete binersin / Başkaldırıyorum! Kaldır kaşını indir başını / Azgın demokrat..." Bu da böyle bir tavır. Mesela "Bu hep böyle" var. Hepiniz yalnızlık çekmişsinizdir herhalde. Peki 45 yaşında bir insanın yalnızlığını biliyor musunuz? "Alıştır kendini biraz yalnızlığa / Şöyle bir sağdan bak, bir de soldan ara sıra / Geceler senden uzun, yaşadığın senden uzak / Ve her bir kelime dilinde bir tuzak / Alıştır kendini biraz yalnızlığa / Bak yer gök yapayalnız / Rüzgâr kendisinde / Poyraz yağmura gebe değil / Bu hep böyle / Ne sudan nefes aldın / Ne havayı içebildin / Sevdin, sevdin, sevidin ama / Alıştır kendini biraz yalnızlığa." En güzel sevgiliyi, sevgiyi de bulsan, o senden önce ölecek, yine yalnız kalacaksın.

Mesela, içmişim, kafayı bulmuşum bir akşamüstü, teknede yaşıyoruz biz beş altı senedir. "İçmeden" diye bir şarkı: "Akşam olur hani / Gün suya batar nabız gibi / Tek tek düşünceler / Büyüler insanı / Yaşanan dönmeyiz artık / Gelecek, bir bilmece / Mirıldanır dudakların / Geçmiş hece hece..."

Yıllardır şarkı yapıyorsunuz, farklı dönemleriniz olmadı mı, nasıl bir güzergâh izlediniz, ilk günlerden bugüne ne değişti?

İlk plağımı 16 yaşında yaptım. Gitarla bir şeyler yapıyordum. "Yahu çok güzel, plak yap bunları" dediler. "Sabahın yemişi bir tane kişniş" diye nakaratı olan bir şarkıydı "Ay Osman". Annem bir tiyatro yazarı, "saçmalama Fikret, nakaratlarda kalma, nakarat sanatı değildir" dedi. Arda Uskan vardı. Arda, o zaman meşhur bir fotoğrafçıydı, adını şimdi hatırlayamıyorum, ona özenirdi. Adam, Küba'ya gider Kastro'yla görüşür mesela, gider Lumumba'yla görüşür... Bu tür maceralar Arda'nın hoşuna giderdi. Ben de biraz Bob Dylan gibi düşünüyordum. Öyle bir durumdayız. Bir gün Arda'ya "gel" dedim, "şu Aşık Veysel'e gidelim, güzel şeyler yazıyor. Hafiften de bir solculuk var adamın içinde..." Felsefemiz de henüz o zamanlar oluşmamış... Neyse, gittik ama pek bir şey anlamadık. Ben daha soldayım filan diye düşündüm. Sonra tekrar, yalnız gittim. Bu ikincisinde kar yağdı, kasımdı, kapandı yollar. Ve ben orada üç ay kaldım. Üç ay kalınca ben değiştim. Adamcağız saz çalıyor, bende de gitar var. Uymayan bir şeyler var, fakat o kadar yakınında yollar var ki... Onun şarkısını filan da aranje etmek istemiyorum. Ne yapayım, ne yapayım derken, bir dizeyi yazmış fakat besteleyememiş olduğunu gördüm. "Yapayım mı bunu" dedim, "yap" dedi. "Yeter gayrı yumma gözün kör gibi" diye bir şarkı. Geldim İstanbul'a bunu yaptım. Ve 22 yaşında meşhur oldum.

Aşık Veysel'in "Yeter Gayrı Yumma Gözün Kör

Solu öğrenip de sonra sağcı olunur mu? Öyle bir şey var mı? Mantık, insanlık nerededir? Soldadır yaa! Ben doktorum, param da var, tuzum da kuru benim, işçi de değilim. Ama soldayım, sağcı olmama imkan yok...

Gibi" dizeleriyle 22 yaşında şöhret sahibi oldunuz. Arkası nasıl geldi?

İlk altın plağım. Bedri Rahmi Eyüboğlu bize yakın otururdu. "Bak meşhur oldum Bedri Rahmi hoca, haberin olsun" dedim. "S...tir lan" dedi, "başkasının lafıyla meşhur mu olunmuş?"... O zaman ben anladım, "Fikret, sen yazmalısın" dedim kendi kendime... Tuttum, sazla "Söyle Sazım" diye bir şarkı yaptım. Gene altın plak aldı.

Gitardan saza geçişinizin sebebi neydi?

68'deki kıpırdanmada "özümüze sahip olmak" diye bir şey vardı. Afanasiyev'in "Nasıl Komünist Oldum" kitabıyla başlayan bir macera var tabii... Ben diyalektik materyalizm tabanındaki verilere inanırım, ama Afanasiyev'e inanmam. Bir şeyler eksikti yani. Sovyet Sosyalist Birlikleri denen şeyin derin bir tabanı olmadığına, bu işin içinde bir Slav milliyetçiliği yattığına hep inanmışımdır. Nitekim oraya gittiğimde daha iyi hissettim bunu, kokuyu aldım. O devrelerde bir 68 hareketi var. Fakat 68'le de ilgim yoktu benim. Yalta konferansından sonra "bahçeler" in iyi bilindiğini, Batı'daki bahçelerin içinde kaldığımızı ve Batı'nın bu bahçenin içinde istediği deneyi yapsın diye bizi serbest bıraktığını biliyorum. Yok Küba'daki gibi bir ihtilal olacak da, yok bilmem ne... Böyle bir şey olmayacağını biliyorum. Genel olarak o havadayız. Sola doğru bir gidiş var kafamızda tabii. Fakat sola sahip olurken, proleter bir tavır değil. Özünü arıyorum bu işin, "tamam çok sesli, ama sazla da dener miyim" diyorum. İlk deneyler onlardır. Sonra "Leylim Leylim" filan, bunlar 13-14 tane plaktır. Fakat arada hata yapmadım mı? Yaptım. Ahmed Arif'i çok sevdiğim için "Vurulmuşum" u yaptım. Çok da iyi bir şarkıydı. O da altın plak aldı...

Neden hata olarak görüyorsunuz?

Hem de çok büyük hata. Başkasının şiirinin bestelenmemesi gerekir. Bunu biliyordum zaten. Fakat Ahmed Arif'i o kadar çok seviyorum ki şair olarak... "O zaman" dedi, "gel beraber yazalım bunu"... Geldik ve bir 45'liği beraber yaptık. Bir yüzünde "Vurulmuşum" vardı. Diğer yüzünde de "Anadoluyum", ki bu şarkının yansını ben yazdım, yansını o yazdı. Her şair bunu yapmaz. O yaptı. Ve bu son deney oldu. Ondan sonra hep kendi şarkılarımı yaptım.

Bir de Bedri Rahmi'nin "Uyku Kardeşim" diye başlayan dizelerini bestelediniz...

Evet. O da bir Gökova macerası sırasında birlikte yapılmıştır. Benim sayılır. Ayrıca, Ecevit'in "Bir soyun kanı olmasın varsın..." diye bir şiirini yaptım mesela. Ecevit'le tanıştık, severdik birbirimizi. 74 dalaveresinde vuracakları onu neredeyse. Eski kitaplarından "Türk-Yunan Şiiri" diye bir şey bulmuşlar. Ve Meclis'te tartışıyorlar: "Böyle bir başbakan bu şiiri yazmışsa Yunanlılarla savaşamaz" diyorlar, 1955'lerden kalma bir kardeşlik şiirini kullanmaya kalkıyorlardı. Ben de sinirlendim, besteledim bunu, hatta beraber bir TV programı yaptık.

"Meşhur olmak hastalığıdır" demiştiniz; siz de meşhur oldunuz o dönemlerde...

Meşhur olmanın hiçbir şey ifade etmediğini anladım. 13 tane altın plak yapmışım. Bakıyorum, ne zaman plak yapsam altın plak alıyor. Ya ben bir yerde duruyorum, yahut da bir şey "anladım", halkla ilişkiyi giriyorum. Ne gereği var, benim biraz yukarıya çıkmam gerekir. O formu yakalamışım. İleri gitmem lazım. Tuttum, "Not Defterim" i yaptım. "Bu sefer sözü kullanmayacağım, atonal bir deneme yapacağım" dedim. Nâzım Hikmet'i aldım, kafasında ne düşünebilir diye, şablonunu koydum. Stockhausen ya da John Cage, İlhan Mimaroglu gibi atonal bir müzikti. Böylece bu sefer şarkıcılığı değil de, müzisyenliği denedim. Bu plakla Varşova'da iki tane ödül aldım. Fakat burada yasaklandı. Ondan sonra da bıraktım, daha doğrusu be-

ni bıraktılar. Çünkü plakçılar, "sapıttı herhalde, para etmez, uçuyor bu adam" dediler. Seneler sonra, 12 Eylül'den sonra kafam attı, yeniden başladım. Üç tane albüm çıkardım. Bir tanesini ("Olmuyo Olmuyo") sistemi hırpalayabilmek için çok acele yaptım, çünkü Özal'a çok kızıyordum. Kötü elektronik modellerle yapılmıştır o albüm, ama seçimlere üç ay kalmıştı, acelem vardı.

Kendi yaptığınız müziği nasıl tanımlıyorsunuz?

İnsanlar, geçmişle, sazla, türkülerle çok uğraşırsa, formel müzik dinlemeye başlıyor. Nakaratlar, dön baba dön, hep aynı şey. Ben de dedim ki: "Bu melodik tavrıla şarkı yapılmaz, türkü yapılır." Çünkü bir melodiyi bulacaksınız, buna bir de laf bulacaksınız. Benim dünyam bu değil. Ben İstanbulluyum, kent çocuğuyum. Ve evrensel bir yere doğru gidiyorum. Ben niye bu formel motifleri kullanayım? Beni hiç ilgilendirmiyor, akora basmam bile ben önce. Kafamla yazdığım şeyi aynen söylerim, o içimde kendi kavramına göre zaten tınlamaya başlar. Tınlamaya başladığı vakit, akorunu da, ritmini de buluyorum yavaş yavaş. İşte o zaman, ben, ben oluyorum. Yani, Türkçeyi düşünebilen, konuşabilen, onun formunu bulabilen ve söyleyebilen bir insan oluyorum. Türk insanı denilemez, ama İstanbul insanı denilebilir. Bunu yapmak mecburiyetindeydim. Daha ileriye evet, ama geriye dönemem.

Fransızca şarkılarım da var. Fransız gibi düşünmem gerekiyor. Ama felsefem Türk ve İstanbullu olduğu için onlar gibi vurgulayamam sözleri. Batılı olmanın egoizmi var işin içinde, ben o kadar katı değilim. Batılı değilim, olmak da istemiyorum. Bazı Fransız arkadaşlara, Fransızca yazdığım şarkıları veriyorum demeleri için. "Yahu çok güzel, bu Fransızcanın üstünde" diyorlar. Halbuki aldaniyorlar. Fransızca olarak doğru, fakat Türk gibi düşündüğüm için o dili yumuşatıyorum. Onların da hoşuna gidiyor.

Türkiye'den kimleri seviyorsunuz?

Kayahan'ı da seviyorum, Orhan Gencebay'ı da seviyorum. Çünkü öyle bir zamanda yaşıyoruz ki, onları yalnız bırakmak lazım. Kendini yapan insanlara ihtiyacımız var.

Etkilendikleriniz?..

Jacques Brel'den etkilendim. Timur Selçuk onu marjinal buluyor ama benim için marjinal değil, gerçeğin kendisidir. Yaşadıklarını şarkı yapmıştır. Mesela Georges Brassens'i severim. Ama biraz "köşeli" buluyorum onu. Çok mefailün failatün failün durumları var. Bir de çok katı diyalektik materyalizm olarak görüyor bazı şeyleri. Brel öyle değil. Brel sanki her şeyin üstüne çıkmış ve bir uçuşa geçmiş. Ve bu uçuşta küfürünü bile rahatça edebilen bir hale gelmiş. Ben ilk şarkılarımda korkuyordum, biraz daha naif olayım, agresif olmayayım istiyordum. Hiç gerek yokmuş. Hangi küfürse aynen söylüyordum artık.

Şairler arasında sizi etkileyenler kimler?

Saygısızlık yapmak istemiyorum ama, bestelerini yarım yapmış insanlar olarak kabul ediyorum. Mutlaka zordur şairlik. Ama yarım bıraktılar. Öyle düşünüyorum. Kodlarını hazırladılar, Türkçeyi ya da hangi dili kullandırsa, kodlarını da hissettiler. Onların müzisyen olduklarına inanıyorum. Fakat niçin yarım bıraktılar? Nâzım'ın şiirini bir görseniz... Okuyamaz!.. Ee, ben mi okuyacağım Nâzım'ın şiirini? Peki kod nerede? Kod nasıl oluştu?

Kendi sözünü ve müziğini yazamayan ve sadece icracı olan şarkıcılardan söz ettiniz. Ve bunun sanat değerinin daha düşük olduğunu söylediniz...

Düşük değil. Hiç yok. Ama çok iyi yardımcıdır. Tiyatrodan düşünelim. Brecht ne yapıyor? Kurguyu bitirmiş. Onu anlayan, uygulayabilir. Peki oyunu kim yaptı, kim kurguladı? Sanat, Brecht'te bitti, o yaptı ve bitirdi. Şimdi o uygulanacak. Yorumu yok mu? Tabii ki olabilir. Ama çağına ve durumuna göre değişir. Ama bir tek gerçek var. Brecht sanatını bitirdi. O oyun orada bitti. Ben böyle görüyorum.

Birinin şiirinden besteler yapılıyorsa, tamamen zararlı bir şey midir bu? Mücadele mi edilmesi gerekir?

İhaneti baştan kabul ederseniz, biz Türk şarkısını yapamaz hale geliriz. Ben Türkçe düşünen şarkıyı niye yapamayayım? Peki şairler bestesini yarım bırakmış insanlar madem; onla-

"Yeter Gayrı Yumma Gözün Kôr Gibi" ilk altın plağımdı. Bedri Rahmi Eyüboğlu bize yakın otururdu. "Bak meşhur oldum Bedri Rahmi hoca, haberin olsun" dedim. "S..tir lan" dedi, "başkasının lafıyla meşhur mu olunurmuş?"... O zaman ben anladım, "Fikret, sen yazmalısın" dedim kendi kendime...

ın yarım bıraktığı yerden bir başkası tamamlayamaz mı?

Olmaz. Kodlar ayrı. Olmuyor. Bir beyin içinde bazı şeyler bitiyor, bazı şeyler yarım kalıyor.

O zaman hep Baudelaire yarım kalacak, Aragon yarım kalacak...

Çıldırılmaz budur zaten. Bana göre şair tembel. Atıl bırakılmış. Belki de geçmiş asırların getirdiği genetik bir tembellik var. Şair bir yere geldi madem, niye bırakıyor? Çünkü, şarkı müzisyen işi değildir. Gitarist olabilirsiniz, piyanist olabilirsiniz. Bu terimlerle konuşabilirsiniz, ama lafınızı söylemeye başladığınızda işler karışıyor. Hem müzikal terim, hem de beynimin terimi giriyor devreye. İkisinin beraber olması gerekiyor. Ama "ben hem şarkıcıyım, hem şairim" demek istemiyorum. Ben "şarkıcıyım" demeyi yeğlerim.

Şarkıcılığınızın yanında bir de sol kimliğiniz var. Sol anlayışınız şarkılarınıza nasıl yansıyor?

Ben işçi değilim, köylü de değilim. Zengin değilim, ama başkasının vereceği maaşla yaşamıyorum. Az parayla yaşamayı öğrendim. İki kademe var: Biri işçilerin kurtuluşu. Daha sonra da kültür, bilinç... Bu yüzden ben şarkılarımla, işçilerin çocukları için yazıyorum. Beni dinlediklerinde "baba, bak bu adam bir şeyler anlatmış, bir şeyler yapmış" desinler isterim. Benim işim bu. Soldayım. Ama işçi değilim. Grev çadırına asla girmem. Anlamam bile, hiç işçilik yapmadım. Ona soyunarlara da kızıyorum. Bizim işimiz başka. Biz gelecek zamana sol yatırım yapıyoruz. Bunu böyle görmeyenler var, gerçekten soyunanlar var o işlere. Benim evimde her şeyim var. Ama o işçilerin evinde daha bir şey yok. Ben niye yalan söyleyeyim? Niye bu sahtekarlığı yapayım? Değmez. Zengin değilim ama onlardan zenginim. Bir sınıf farkı var. O farkı hemen kapatmaya imkan yok. Oyun oynamam ben. Das Kapital'deki gibi görmüyorum meseleyi. Das Kapital bölümü beni hiç ilgilendirmiyor. Onunla onlar uğraşsınlar. Ama Das Kapital'den sonra bir dünya var.

Bu dünya içerisinde nereye yerleştiriyorsunuz kendinizi? Demin Batılı olmak istemediğinizi söylemiştiniz...

Ne Batılıyım, ne de Doğuluyum. Hem felsefe, hem de insan yapısı olarak ben İstanbulluyum. Türk değilim. Anadolu'lu da değilim. Şu iki yakanın o tarafı başka, bu tarafı başka. Biz ikisini de tanıyoruz. Batılı beni anlayamaz. Doğulu da anlayamaz. Ben ikisini birden anlarım ama. Pat diye diyalektik materyalizmi anlayabiliyoruz. Hem de rahat rahat anlıyoruz. Öbür tarafa döndüğümüzde, oradaki camiden taa taoizme kadar gidebiliriz. Batılı bunu anlamıyor. Bertrand Russell, "Batı Felsefesinin Çöküşü"nde çok iyi izah etmiş: Batı diye bir şey yok. Güzel, pırl pırl bir elma, ama açtığınızda kof!.. Batı demokrasisi deniyor ama, onlar daha kendi demokrasilerini bilmiyor. Kandırma üzerine kurulmuş bir dünyaları var. Batı bitmiş bir felsefe, tutunacak bir şeyi yok. Biz öyle değiliz. Biz daha yeni başlıyoruz ve iyi başlayabiliriz. İspanya'da Filipe Gonzales, Yunanistan'da Papandreu'da olduğu gibi bir sosyal demokrat hareket bir başka yerlere getirebilir bu işleri. Solculara bakarsanız, "ihtilal yapalım" der. Öbürü de "ihtilale gerek yok, gayri safi milli hasılda bir denge kursak daha iyi" diyor. Gonzales öyle yaptı. Şimdi üçüncü iktidar dönemine giriyor ve İspanya işi kurtardı hakikaten. Yunanistan'da da öyle. Şarkılar bile değışti. Düşünen şarkılar var Yunanistan'da. Düşünüyor! Sol, sağ filan değil, düşünüyor!

Politikaya girmek gibi bir niyetiniz var mı?

İsmi üstünde: politika. Çok yüzlü bir şey. Terminolojik olarak baktığımızda bu böyle. Ben monotikacıyım. Felsefem belli. Nereye gideceğim de belli. Ben sosyalist düşünen bir insanım. Politika yapacak halim yok. Monotik ve aynı seviyede giden bir güzergahım var. Böyle bir insanın politika yapabilmesi için, bir yerlerden bir yerlere giderken değişikliklere uğraması gerekiyor. Ben köylü değilim, şehre gelmiş de değilim, o kadar paraya da ihtiyacım yok. Sanayiye inanmam fazla. Yeşile inanırım, denize inanırım. Benim politika yapmama imkan var mı? Kendi yalanımı kabullenmem lazım. Felsefi olarak "ben şu kadar yalan söyleyebilirim"e gelmem lazım. Zaten o zaman yazamam. Sanatçı monotikacıdır. Özgürlük sathına konmuş bir yaratıktır sanatçı.

Söyleşi: **Siren İdemem - Derya Bengi**

7 Ocak 1995. Ellinci sayı. Baktıkça afalladığımız bir kapak. "Tansu'nun radikal İslâm'a ihtiyacı var" demişiz. O günlerde daha seçim bile olmamış, Tansu sosyal demokratlarla koalisyonunda. Nasıl olmuşsa olmuş, bize malum olmuş.

Noel Baba kimdir, nedir? Express efsaneyi aydınlatıyor...
İnsanın uğrunda yaşayabileceği tek şey hazdır. Hiçbir şey saadet kadar yaşlandırmaz.
(Oscar Wilde'in gençliğe hitabesinden)

The Marmara'da patlayan bomba...
7 Ocak sayısında Yasemin Cebeno-
yan... 14 Ocak'ta Onat Kutlar... Fail-
ler hâlâ meçhul.

bir düşünle karşılaşmıştık, bir düşünle kaybolduk / hadi birimiz uyandırın artık ötekini / birbirinin karanlığına kapatılmış / birbirinin içinde tiyepi tutulan / her kozaya ayrı biçilen uzun kışlardan / hadi birimiz uyandırın artık ötekini **MURATHAN MÜNGAN**

BÜLENT ORTAÇĞIL

Kentli olmanın milliyeti yok

Bülent Ortaçgil'le "Bu Şarkılar Adam Olmaz" albümü çıktığı sıralarda konuştuk, müzikteki 20 küsur yılının muhasebesini yaptık. Ortaçgil, çok yakın bir tarihte "Hafif" isimli yeni albümünü yayınlayacak.

Bu defa albümünüzün isminde "oyun" sözcüğü yok. Şarkıların sadece bir tanesinde bu sözcük geçiyor. Bu temaya ne oldu? Vaz mı geçtiniz oyun oynamaktan?

Yok canım... Oyunla ilgili takıntılarım var. "Çok anlamlı" bir sözcük olduğu için, bu değişik anlamlar beni cezbediyordu açıkçası. Çocuğun oyun oynaması, tiyatro oyunu, insanların birbirine madik atması... Zaten yazış tavrımda çok anlamlı sözcükler ya da çok katmanlı düşünce boyutlarını kullanmak benim özelliklerimden bir tanesi. Ben istiyorum ki, dinleyenler, o andaki durumlarına göre sözcüğü üretsinler. Başka anlamlara da çekilebilirsin. Bu albüme direkt oyun teması yok belki ama, teatral şeyler var. İçinde yabancılaştırma etkileri de var, konuşmalar, kahkahalar, yanlış söylemeler... Dolayısıyla, genelde bir oyun havası var aslında. Özellikle "Bu Şarkılar Adam Olmaz", tamamıyla bir oyuncu şarkı.

**Yabancılaştırma efektlerine neden gerek duydu-
nuz?**

Bir albüm çalışması, sonuçta yapay bir çalışmadır. Giriyorsun stüdyoya, saatler, günler boyu öyle kaydediyorsun. Bizim dinleyicilerin, bir albümü algılayış biçimlerini genelde beğenmiyorum. Yani, onun hayattan kopuk ve yapay bir şey olduğunu sanki düşünmüyorlar. İnsanlar onu mükemmel bir şey olarak görüyorlar. Örneğin bazı TV programlarında, spikerlerin ya da programa katılanların yaptıkları yanlışları peşpeşe gösteriyorlar. Bunları seyrettiğimde çok hoşuma gidiyor. Çünkü iş her zaman mükemmel yürümez. Aksaklıklar vardır. Müzik de, bana sorarsan, çok mükemmelci bir tavırla dinlenilmemesi gereken bir şey. İçinde yanlışlar vardır, tempo hataları vardır, insanların bir gün çaldığını ertesi gün çalamama durumu vardır. Dolayısıyla bu kasetin içinde "dinlediğiniz şey aslında yapay bir şeydir" demek istiyorum. "Bu Şarkılar Adam Olmaz" da kasıtlı olarak yanlış söylenmiş olması bir kurguydu.

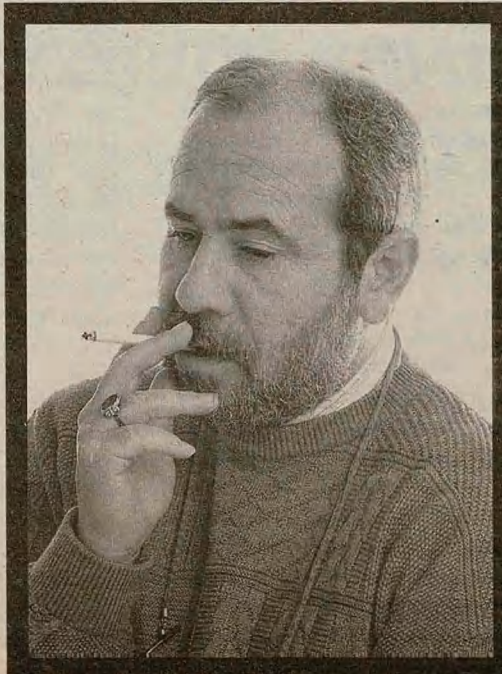
Bir şarkıyı ilk bestelediğiniz zamanki haliyle, dinleyiciye sunulan hali arasında çok mu fark olur genellikle?

Tabii... Şarkılarını yaptıktan sonra, noktayı koyup "hah, işte oldu" deyinceye kadar, hiç yoksa birkaç ay kendi kendime çalarım, bazı düzeltmeler filan gerekebilir diye... Hiç yoksa birkaç kere insanlara çalarım onları, insanların fikrini ve hissini öğrenmek için... Şarkının insan içinde çalındığı zamanki kılığını da ölçüp biçmek için çalarım. Ya-

ni bir demlenme süreci vardır, çayı demler gibi. Ondandıktan sonra o şarkının ilk defa kaydedilmesi ve diğer müzisyenler tarafından çalınması, miksaajının yapılması ve basılma sürecine kadar o şarkı hiç yoksa bizler tarafından 500 kere filan çalınır, dinlenir. Bu öldürücü bir süreçte aslında. Şarkıyı o kadar çok dinliyorsun ki, artık sana hiçbir şey ifa de etmemeye başlıyor. İnsanlar daha onu yeni dinliyor, ama sen 500 keredir çalılıyorsun. İşte bu durumda yabancılaştırma etkilerinin belki bir anlamı olabilir. Ticari müziklerde ise, şarkıcı hep son aşamada işin içine girer Türkiye'de. O zamana kadar şarkının yapımı, sözünün yazımı, müzisyenlerle çalınması, bu işleri genellikle başka adamlar yapar; şarkıcılar en son cılayı atar. Son kat boya gibi bir şey. Halbuki ticari müzik dinleyen insanlar için o şarkı şarkıcıyla özdeştir. Sanki her şey onun çabasıyla oluşmuş gibi.

Sizin şarkı anlayışınız bambaşka. Şarkılarınızı kendiniz yazıyorsunuz...

Evet, müzik bence insanlarla iletişim kurmanın yolu. Bizim yaptığımız türden, insanlarla birebir ilişki kurmaya yönelik müzik fazla revaçta değil. Türkiye'de fazla yapan da yok açıkçası. Ama bu da bir müzik türü yani. Şarkı yapımcılığı, Batı'da insanların kovaladığı, dinlemek istediği, yapanları da çok olduğu bir tür.

Fikret Kızılok'un bu konuda kesin düşünceleri var. Şarkıcının, mutlaka söz ve müzik yazar kişi olması gerektiğini söylüyor. Siz de ona katılıyor musunuz?

Fikret çok sert bir insan. Söylediğini her zaman belli bir ajitasyonla destekleyip sert şeyler söylüyor. Söylediği bir anlamda doğru. Şarkı açısından düşünürsek, söyleyeceği bir şeyi olmayan bir insanın şarkı yazıyor olması tuhaf bir şey tabii ki. Ama benim sorumum, diğer insanların neyi nasıl yaptıklarıyla ilgili değil. Ben şöyle bir laf etmiyorum: Başkasının şiiri üzerine müzik yazar insan söyleyecek hiçbir şeyi olmayan insandır ve bu insanın yaptığı şey bir boka benzemez. Böyle bir tavır içinde değilim doğrusu. Bazı insanlar var, tamamen işin müzik tarafını yapabilmek için eğitilmişler. Bunlar müzisyen. Kendi anlatımını müzikle yapmayı hedeflemişler. Ama şarkıya geldiğin zaman bir anlamda edebiyatçı olmak da zorundasın. Sözel dünyada bir kurgu yapmak zorundasın. Buna kendini hazırlamamış olanlar var, bunu yapamayanlar var. Diyelim, müziği yaptın, şimdi içine söz koyacaksın. Aç bakalım şiir kitabını, şiir ara, hangisinin mısra sayısı tutuyorsa onu yap. Böyle bir tavır, aptalca bir tavır tabii ki. Ama bazı insanlar var, bir şiir okuyor, çok etkileniyor, onu müzikle mırıldanmaya çalışıyor. Bu biraz daha akla yatkın. Sonuç olarak, şarkı yapan insanın hem sözel hem de müzik tarafını kendisinin yapıyor olması daha mantıklı geliyor bana. Bu anlamda Fikret'le beraberim. Ama Fikret'in bütün tavrılarında o kestirip attırmaca vardır. Ben, doğrusu, kendi yaptığım ile ilgileniyorum:

"Sözümüz bitince Nâzım'a sığınmadık" diyorsunuz bir şarkıda. Yani, bir eleştiri getiriyorsunuz siz de...

Evet, ama işte ben şarkımda söylerim bu lafı. Benim eleştirim şarkının içinde geçen bir satırdır. Ve orada tavrımı belli ederim.

"Bu Şarkılar Adam Olmaz" şarkısından biraz bahsedebilir miyiz? "Adam" sözcüğü de, "oyun" gibi çok anlamlı sözcüklerden biri galiba.

Evet, evet... Bu sefer de "adam" a takılmış durumdayım. "Adam olmak", ne anlama geliyorsa bende?!.. Bütün hayatımız, gençliğimiz, toplumdan aldığımız öneriler, her şey adam olmaya yönelik. "Bu Şarkılar Adam Olmaz" da ilk akla gelen şey şu: Hangi şarkılar adam olmaz? Orası açık değil. Nereden baktığına bağlı. Eğer ticari bir ba-

şarın için her şeyse, benim şarkılarım adam olmaz tabii ki. Ama sözel bir dünya, başka bir tarz, bir kurgu için önemliyse, o zaman öbür şarkılar adam olmaz. Benim aşağı yukarı bütün şarkılarımda bu tür bir tavır vardır. O şarkıya nereden baktığına bağlı. Kendimin nereden baktığına bağlıdır. Gerçek de ona bağlı. Tek gerçek yok yani. Herkesin baktığı yere doğru değişik gerçekler var.

Bir de "Adaam Sen de" şarkısı var...

O şarkı, toplumdaki kayıtsızlık, hiçbir şeyle ilgilenmeme, her koyun kendi bacağından asılır mantığını eleştiriyor. Bir olay karşısında hepimizin ortak tavrı bu: Adaam sen de, nasılsa bir şey yapamayacağız... Türkiye öyle bir ülke ki, özel olarak bir iş yapmak üzere yetiştirilmiş insanlar, işlerini ya doğru dürüst yapmıyorlar, ya da öyle bir sosyal çevre var ki, o insanlar o işi yapmak için zaten oraya gelemiyorlar. Sonuçta ortada bir adam kıtlığı var. Mimarlar mimarlığını yapamazsa, doktorlar istediği gibi doktorluğunu yapamazsa, öğretmenler istediğini öğretemezse, orada bir sorun var demektir. O sorunu insanlara hatırlatmak istedim sadece. Genelde benim şarkılarımda çok somut şeylere rastlanmaz. Hepsisi ortalıkta dolaşan sözcüklerden ibarettir. Yere inmiyor gibi görünür. Bu şarkıda daha somut şeylerden, çeşitli meslek gruplarından söz ediyorum. Ama bu meslekleri seçmekte bir maksadım yoktu. Her meslekten bahsetsem, şarkı 26 dakika falan sürerdi. Türkiye'de aydın denen insanların fazla etkili olmadığına inanıyorum. Yani toplumun gelişmesinde onların daha büyük katkıları bekliyordum hep. Fakat baktım ki, aydın denen insan, bir zamandan sonra kendi kabuğuna çekilip oturuyor. Sonunda toplum başka yerlere gidiyor. Kimse memnun değil.

Türkiye'deki değişim sürecine nasıl bakıyorsunuz? "Değişmek" kavramı da sizin şarkılarınızda çok sık geçer. Yirmi yıl önce "ama ben değişmezsem ben olamam ki" diyordunuz, 80'lerde "mutlaka değişmek gerek" diye eklediniz... Kendi değişiminizi toplumdaki değişimle karşılaştırabilir misiniz?

Benim değişim basamaklarımla toplumun değişim basamakları paralel değil. Yukarıya aynı apartmanlarda çıkıyoruz gibi. Türkiye'nin her on yıllık dönemindeki askeri darbeleri, değişik insan türleri yarattı. Ben çocukluğumdan beri, bu üç darbeyi de yaşadım. Tabii, 60'dakinde çocuk sayılırdım. Ondan sonraki darbelerde insanların nasıl etkilendiklerini, nasıl metamorfoza uğradıklarını gördüm. Yiğün psikolojisinden biraz farklı geliştiğim ve öyle eğitim aldığım için, Türkiye'nin insan tipinin değişmesine dışardan bakabiliyorum. En azından kendim o denli bilinçsizce ve o denli çabuk dönüşmedim. Değişim ve dönüşüm kavramlarına aynı bakmak lazım. Ben değişimi olumlu bir şeymiş gibi anlıyorum. Türkiye'deki olay biraz dönüşüm olmaya başladı. İnsanlar başka şekillere dönüşüyorlar. 80 sonrası toplumu depolitize etmenin en çarpıcı sonuçları, ben genç kesimde alındı. Gençler ki, her zaman toplumun en radikal bölümüdür. En fazla şey isteyen ve bu isteklerini en çarpıcı ve sert biçimde dile getiren bir toplum kesimidir gençler. Toplum hayatı öyle bir çark ki, sorumluluklar aldıkça ve o hayatın içine girip üretmeye ve üretime katkıda bulunmaya başladıkça genelde eziliyorsun ve o sivri düşüncelerin kayboluyor. Evleniyorsun, çocuğun oluyor, para bulman lazım, artık hayatına mecbur olmaklar gelmeye başlıyor. Gençlerin bu

mecburiyeti hep minimumdadır, dolayısıyla radikal söylemi olanlar hep gençlerdir. Şimdi, hiç üretmeden tüketen bir insan tipi oluştu. Nasıl köşeyi dönersin, nasıl çabuk para kazanırsın; gençken bunlar düşünülmeğe başlanıyor. Artık, Türkiye'de değişim talepleri gençlerden değil,

40 yaşındaki bir kadının ya da erkeğin kendi ruhsal ihtiyacına cevap verebilecek bir müziğin "şıkıdım" olması, olacak iş değil. Eğer müzik ihtiyacı buysa, resim ihtiyacı da, edebiyat ihtiyacı da buna benzer bir şeydir. Son derece tehlikeli bir durum.

başka yerlerden geliyor. **Kişisel olarak ne-ler yaşadınız bu değişim sürecinde?** Zaman, sonuçta her türlü sivri tepeyi törpülüyor. Ben de zorunluluklar yaşadım. Ama şuna inandım: Yaşamın bir anlamı varsa eğer, o anlam, istediğin şeyleri yapmaktan geçiyor. Eskisine oranla iç huzurum daha fazla. Zorunluluklarla yaşadığım devre oranla daha huzurluyum. Ama zorluklar artıyor, o da başka mesele. Türkiye'de yaşamanın zorlukları hep var.

Yurtdışında yaşadınız mı?

Bir yıl kadar Norveç'te yaşadım. Bu öyle bir nalet çıkmaz ki, yurtdışına gidip yaşayan insanlar eğer gerçekten "oralı" olabiliyorlarsa yaşıyorlar. Ya da çok genç yaşta gitmeliler. Ben Norveç'e gittiğimde 28 yaşındaydım, bütün beğenilerim kemikleşmeye başladığı bir dönem. Genç değildim, olmuş bitmişim. Ondan sonra bir yabancı ülkeli gibi olunamıyor zaten. Kendimi hiçbir zaman Norveçli gibi hissetmedim. Ben, sevdiğim kadar, nefret de ediyordum Türkiye'den. Bu çelişki gittikçe büyüyor. Ama artık kaçınılmaz olarak her şeyimle buralıyım. Bu artık bir sevgi meselesi olmaktan çıktı. Burada doğdum; bu insanların, bu yemeğin, bu havanın, bu aptalca politik bilmemnenin adamıyım ben. Burada olmuş bir adamım. Bunu kabul ettim ve rahatladım sonunda.

Konserler için çıkıyor musunuz yurtdışına?

Üç koldan çıkıyorum konserler için... Önce, kendi müziğim için. Bir Alman menejerimiz var. O bize genelde Almanya'da yılda bir kere turne ayarlıyor. İkincisi, iki Yahudi arkadaşım, Janet ve Jak Esim'le birlikte, 500. yıl kutlamaları nedeniyle altı kişilik bir akustik grup oluşturarak bir Avrupa turnesi yaptık. Üçüncü şık da, Erkan Oğur'un Almanya'da çıkan albümüyle ilgili olarak doğan konser imkanları.

Yani, sadece şarkı yazarlığıyla yetinmiyorsunuz. Müzisyen tarafınız da var.

Benim müzisyen tarafımı anlayanlar, gitar çalan insanlardır. Türkiye'de müzisyenler, toplansanız bin tane filan olduğu için, benim şarkılarımdaki müzik tarafı insanların pek ilgisini çekmez. Şarkıların bütün kurgusu söze dayalıymış gibi düşünülür, ama işin gerçeği öyle değil. Her şarkımda gitar çalmanın getirdiği bir müzikal espri vardır. Mesela 82 yılında caz müzisyenleriyle bir konser vermiştik. Benim şarkılarımı cazcılar yorumladılar. Şarkıların müzisyenlere bir anlam ifade ettiğinin kanıtıdır bu. Mesela Erkan'la çaldığım zaman, onun katkısı, olay daha etnik bir tarafa çekmek yönünde oluyor. Daha "buralı" oluyor şarkılarım. Kendim çaldığım zaman, müzikal alt yapı, Batı'da dinlediğin bir şarkı yazanıyla karşılaştığında çok farklı değil.

70'li yıllarda müziğe başladınız. Fakat, o yıllarda gündemde olan Anadolu kaynaklı rock ile

pek alışverişiniz olmadı...

Ben ne biliyorsam, nasıl yetiştirilmişsem onu yapmaya çalıştım. Eğer Erkan gibi Elazığ'da doğmuş olsaydım ve bağlama çalarak müzikle tanışsaydım, mutlaka başka olurdu. Ama ben şehirde doğdum. Türkiye'deki göç devinimi bu kadar etkiliydi değil o zaman. Şimdi, doğuyla batının, küzyle güneyin birbirine girdiği, her ar her yerde her sesin duyulabildiği bir ortamda şarkı yazan bir gencin bütün bunlardan etkilenmemesi düşünülemez. Ama şarkı yapan insanların azlığı söz konusu. Türk pop müziği dediğin şey, beş-altı kişinin elinden çıkma bir müzik. Kendi şarkısını yapan ve toplumun genel beğenisine uygun şeyler yapan insanların çok az olduğunu biliyorum. Hatta var mı yok mu, onu bile bilmiyorum. Eğer olsa, artık o insanın bu tür bir kültür deviniminden dolayı, mutlaka o öğeleri kullanması gerekir diye düşünüyorum. Ben yalan söylemedim, elime bağlama alıp da bilmemne çalmaya çalışmadım. Sen İstanbul Suadiye'deki bir apartmanın ikinci katında yaşayan bir çocuğun bağlamaya özeneceğini tahmin edebilir misiniz? Eğer özeniyorsa, başka unsurlar ararım işin içinde. Ama 70'ler, insanların daha fazla müzikal deney yaptıkları dönemlerdi. Moğollar'ın yaptığı böyle bir şeydi. Bu müziği Avrupa'ya taşımaya niyetliydim. Ben, ne yaşadysam onu söylemeye çalıştım. Kentin müziğini yaptım. Kentli olmanın milliyeti yok; hep bunu savundum.

Kendi şarkılarınızla Avrupa'ya çıktığınız vakit nasıl tepkiler alıyorsunuz?

Utlanılacak bir durum, ama Türkiye'ye oranla daha iyi tepkiler alıyorum. Adamların müzik dinleme geleneği var. Söylediğim şeyler, onların hayatına dokunacak türden şeyler. Her şarkıdan önce şarkıların çevirileri yapılıyor. 50 konser filan vermişimdir şimdiye kadar. Hiçbir yerde "ne aptalca şeyler söylüyor bu adam" türünden bir tepki almadım. Benim söylediğim şeyler, onların şimdiye kadarki Türk deneylerinin tamamen dışında örnekler.

Kendinizi pek öyle ortaya çıkarmayı sevmiyorsunuz. Albüm kapaklarınızda bile fotoğraflarınız -biri dışında- yer almıyor...

Yaptığım şeyle ortalıkta olmak istiyorum. Toplumun bu yeni tutkuları, imajlar, ne giydiğin, nasıl olduğun, sevgilin, saçının rengi, zart zurt gibi bir kategoride koşmak ve yarışmak istemiyorum. Kendimi öyle sunmak istemiyorum. Televizyondan hoşlanmıyorum zaten. Türkiye'deki bütün TV programlarının hiç düşünülmeden, üzerinde kurgu yapılmadan, sadece saat doldurmaya yönelik bir harağüre içinde yapıldığı kanısındayım. Televizyoncuların müzikten anlamadığını da iddia ediyorum. Bunların müzik seçiciliği de yok. Ama herkesin dinlediğini etkileyebiliyorlar. Bu hak bana tuhaf geliyor. Ancak, aptal da değilim. Bir yeni ürün çıkardığın zaman hiç olmazsa seninle ilgilenen insanlara bir şekilde duyurmak lazım. O yüzden arada bir televizyonu kullanıyorum, ama biraz seçmek istiyorum. Albümün kapağını bile beğendiğim amatör zevkleri, belli sanat kaygıları olan ve gönülden bir şeyler yapmak isteyen insanlarla yapıyorum. O piyasanın şablon grafikerleri çizmiyor mesela benim albüm kapaklarımı. Unkapanı'nda kaset kapağına Erol Atar'ın çektiği kravatlı bir tane resim konur, belirli harflerle yazılır. O şablonun dışında olduğumu her halimle anlatmam lazım. Resmim olur veya olmaz, ama ilk planda suratımın ne olduğunu dinleyiciye anlatmak zorunda değilim.

Klip düşünüyor musunuz?

Aslında bir yıldır düşünüyorum. Müziğin görüntü-

leşmesi gibi bir hastalık süreci yaşıyor şu anda Türkiye. Dünya da bunu yaşıyor. Bu benim için de bir mecburiyet olmaya başlıyor. Bundan son derece rahatsızım. Yani bir klibim yapılacak da, bazı insanlar tarafından klip güzel olduğu oranda o şarkı beğenilecekse, içine tüküreyim ben öyle işin. O başka bir iş, benim müziğim başka bir iş. Ama bir albümün promosyon faaliyetleri içinde artık ne yazık ki görüntüsel-medya da var. Klip yapacağız, ama genç mankenlerin ortalıkta do-laştığı bir klip olmayacak... Her şeyin şablonlaş-ması beni deli ediyor. Başka türlü bir şey olacak, mutlaka bizim gibi amatör kılıklı insanlar çekecek filmi. Benim albümlerim 20 bin filan gibi sa-tyor. Hedef de bu rakamı yakalamak.

20 bin kişi çok az değil mi?

Hiç kimse hiçbir şeye sahip çıkmıyor Türkiye'de. Türkiye'de, sayısını bilmiyorum ama, inanılmaz sayıda üniversite mezunu var, belli bir entellektü-el kesim var. Bu kesimin popüler müzik ihtiyacı-nın "şıkıdım şıkıdım"la kısıtlı kalması kadar acı bir şey olamaz. "Şıkıdım" olmasın demiyorum, ama 15-16 yaşındaki insan dinler bunları. Ondan sonra da normal olarak onun ruhsal dünyası, onun entellekt dünyası başka şeyler talep ede-cektir. Ve onların karşılığını bulması, edinmesi la-zım. Bizde 40 yaşındaki insanlar da "şıkıdım şı-kıdım" dinliyor.

Üstelik bu durum Türk popunun övünç kaynağı. Pop müzik Türkiye'de bir aile müziği haline geldi...

Evet... Bu benim için çok acıklı bir durum. İnsan-lar kendi ihtiyaçlarını hissetmiyorlar. 40 yaşında-ki bir kadının ya da erkeğin kendi ruhsal ihtiyacı-na cevap verebilecek bir müziğin "şıkıdım" olma-sı, olacak iş değil. Eğer müzik ihtiyacı buysa, re-sim ihtiyacı da, edebiyat ihtiyacı da buna benzer bir şeydir. Son derece tehlikeli bir durum. Beni yaşatan insanlar o nedenle çok az. Tahminler-den de az. Sırf bizim apartmanın bulunduğu cad-deye yaşayanlarla, benim albümün Türkiye'deki alıcılarının sayısının eşit olduğunu düşünürsen, durumun ne kadar dramatik olduğunu anlarsın.

Hiç olumlu özellikler yok mu Türk popunda?

Yapılan hiçbir şey heyecanlan-dırmıyor beni açıkçası. Biraz he-yeccanlanmak istiyorum, bu ka-dar adam var... Herkes bok atı-yor, ben de bok atıyorum, bana da hiçbir şey ifade etmiyor ama, müziğin güncel tutulması bir anlamda hepimizin yaranna. Müzik pazarının giderek daha profesyonelleşmesi, kendi iç teknolojisini geliştirmesi, kendi nitelikli adamlarını gerektiği yer-lere getirmesi... Bunların, so-nuçta bütün müzisyenlere yarar var. Pazarın canlı tutulması mü-zikle uğraşan herkese yarar ge-tirecek. Marksist bir söylem var-dır, "nicelik, niteliği doğurur" di-ye. Bunun böyle olduğuna inan-mak lazım. Ama bu ters de te-pebiliyor. Mesela televizyonlar-da ters tepti. TV'nin devlet te-kelinden çıkmasına acayip se-vinmiştim. Çünkü bir sürü kanal olacak, aralarında bir yarışma olacak ve o sayı belli bir niteliği de getirecek diye düşünüyordum. Tam tersi çıktı. Her şey daha fazla şablonlaştı, eğlence türü tekleşti... Bu yılbaşında ev-

deydim ben, eşimle beraber masa kurduk, otu-duk. Ne yapacağız? Televizyona bakınacağız... Bir saat filan baktım televizyona. Hiçbir kanalda

Ben, sevdiğim kadar, nefret de ediyorum Türkiye'den. Bu çelişki gittikçe büyüyor. Ama artık kaçınılmaz olarak her şeyimle buralıyım. Bu artık bir sevgi meselesi olmaktan çıktı. Burada doğdum; bu insanların, bu yemeğin, bu havanın, bu aptalca politik bilmemnenin adamıyım ben. Burada olmuş bir adamım. Bunu kabul ettim ve rahatladım sonunda.

değişik bir eğlence anlayışı göreme-dim. Eğer eğlence anlayışımız bu ka-dar üniformize edilmişse, hass..tir yaa! En sonunda sesini kapattım. Radyo dinleyelim dedim. Ulan radyoda da techno, techno, techno, hay ağzına sıçayım, başka bir şey yok. Ondan da vazgeçtim. Sonun-da kendi eski plaklarımızı çıkarıp kendimizi eğlendir-dik. Alan Parsons dinledik, vay be, on yıl önce neler

dinlemişiz dedik, öyle eğlendik. Sonra gecenin 2'sinde, o küfür ettiğimiz TRT'de, TRT 3'te, Bob Dylan'ın olduğu bir Japonya konserini yakaladım, "oh be" dedim hiç olmazsa.

Sizin şarkılarınızda "deniz" in de önemli bir yeri var... Son albümünüzü "Dalyan" var, daha ön-celeri de "Bozburun", "Kaptan"...

Yılın yansını deniz kıyısında bir köyde geçiriyorum. Marmaris, Bozburun'da. Denizle haşır neşir olmam son yıllarımda arttı. Denizde meditatif bir hava var bana göre. Altı saat boyunca denize ba-kabilirim mesela. Denizin kendine özgü bir ya-şam biçimi olduğunu yavaş yavaş hissetmeye başladım... Benim şarkılarının hep bir özel nede-ni vardır. "Kaptan", Bozburun'daki iki arkadaşım için yazdım. Oradan gitmek, denize çıkmak isti-yorlardı, gidemiyorlardı. Her şeylerini ona endeks-lemişler, gidemiyorlardı. Her şeylerini ona endeks-lemişler, ama çeşitli engeller var... Onlar için ya-zılmış bir şarkıdır. "Dalyan Deltası"nın hikayesi

de ilginç. İlk gördüğümde çarpıldım Dalyan'a. Yo-lunu bulamama hissi var ya, onu yaşıyorsun Dal-yan'da. Yaşama benziyor, her tarafı düğüm gibi... Benim doğa şarkılarımda da mutlaka insan var-dır, yaşam vardır. Dalyan'da denizi üç adım öten-de görebiliyorsun, ama üç saatte gidemeyebilir-sin, kaybolabilirsin. Bu kurgu beni çarptı.

Son albümdeki "Yolculuk" da deniz mi anlatıyor?

Hayır... İki arkadaşım için yazdım o şarkıyı. İki ço-cuklarını kaybettiler. "Her gün bir parçamız kopar yolculuk boyunca / ama sizinki en büyük" sözleri o yüzden. Çocuk kaybetme acısının çok büyük ol-duğunu hissedebiliyorsun. Benim de bir çocuğum var. Ağıtsal bir şarkıdır "Yolculuk".

Fakat hem "Kaptan" da, hem de "Yolculuk" ta "ben" söylemi var. Birinci tekil şahıs yazılmış şarkılar... Dinleyince kendinizden bahsettiğiniz sanılıyor...

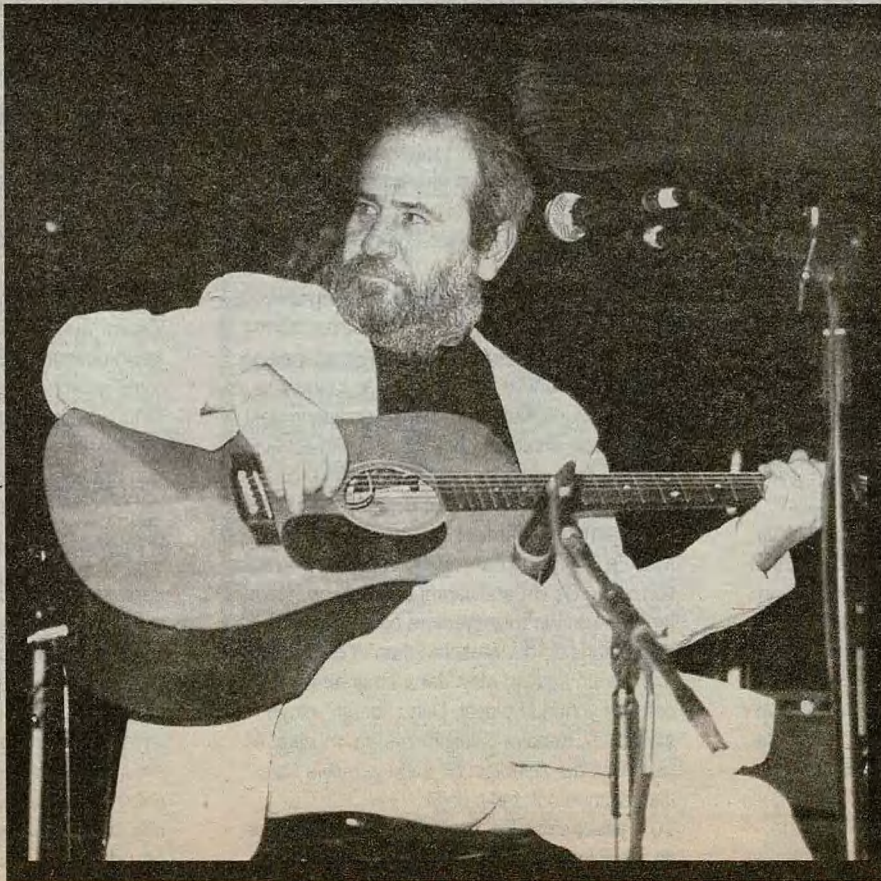
Şarkının büyüğü de o değil mi? Ben hep özel bir nedenden yola çıkarım, ama şarkı kendi içinde yaratıldığı için, o neden kaybolur. Ne amaçla yaz-dığın küt küt belli olan şarkılar yazmam, şarkının özel nedenini gizlerim. Bir özel nedeni ne kadar genelleştirebilirsem, o kadar başarılı oluyorum açıkçası.

Bir de başkalarının hikayesini anlattığınız şarkı-larınız vardı... "Şık Latife", "Arada Sırada Düşü-nür" gibileri... Artık böyle şarkılar yazmıyor mu-sunuz?

"Arada Sırada Düşünür", bendim aslında. Kendi kendime yapılmış bir eleştiridir o şarkı. Ben o şarkıyı yazdığım da mühendislik yapıyordum, tur-şu gibi eve geliyordum, deliler gibi çalışıyordum ve gerçekten düşünmüyordum. Düşünmeye vak-tim yoktu. Tuhaf bir yaşam sürüyordum. Sabah kalk 6'da, işe git, çalış, akşam 6'da dön, yemek ye, televizyona bak, yat... Sağa sola bok atılmış gibi gelebilir ama, kendime söylüyordum o lafları. Gerçi o şarkıdaki gibi kuponlu gazete almıyordum ama farketmez, alabilirdim de. Ben kendim-le alay etmekten hiçbir zaman korkmadım. Şarkı-larımda kendimi ortaya koymaktan, düşüncemi ortaya koymaktan hiç korkmadım. Bunu bir pey-gamber edasıyla da söyleme-dim. İnsanlara öğüt verip de, "öyle yapmayın çocuklar, bu kötü, gelin şöyle yapalım" de-medim. Ama kafamdakileri söyledim. Ben eğitmen de-ğilim, insanların eğitmek için şarkı yazmadım hiçbir zaman. Ya da yazmadığımı düşünüyorum. Belki de yazmışımdır. "Benimle Oynar mısın" albümünü geç-miş yıllarda eleştiren insanlar hep didaktik olduğunu söyler-lerdi. Bilmiyorum, belki de öyle-dir.

"Şık Latife"?

"Şık Latife", türünün ilk örnek-lerinden biri... Gerçi "şık Latife-ler" hep hayatımızda vardı. Kendimiz bile bazen bir "şık Latife" haline gelebiliriz. Yıllar sonra, "Şık Latife"yi hangi etki-ler altında yazdığımı düşünür-ken, bir şarkı buldum geçmi-şimde. Ondan çok etkilendiği-mi hissettim. "Where do you go to my love..." diye bir şarkı. Kim söylüyordu, hatırlamıyo-rum. Üçüncü şahıslara yazılmış şarkılarım vardı eskiden. Yeni

şarkıların arasında neden böyleleri yok, bilmiyorum. Doğrusu hiç düşünmemiştim bunu. Ama yazabilirim de. Sonuçta şarkı yazmak, yaşadığım şeylerin posasını çıkarmak gibi bir şey. Dışarıdan etkileşimler alıyorsun, sağdan soldan, her şeyden izlenimler alıyorsun, düşünüyorsun, sonra doğuruyorsun. Ne yaşıyorsam o sıralarda, şarkılarım da onlarla ilgili.

Son albümünüzle ilk albümünüz arasında ne gibi farklar var sizce?

Bu da böyle bir müzikal deney. İçinde teknoloji olan, sözlerinde genel Ortaçgöl şarkılarına göre belki de daha az imaj olan bir albüm bu. Dikkatimi şu çekti: Eskiden daha öz, daha kısa, daha başka imajları olan şarkı sözlerim ağırlıktaydı. Şimdi o kadar imajinatif değil gibi geliyor bana, bu albümdeki sözler... Ben ki bu toplumda zengin olmuş ve hayatını garanti altına almış bir adam değilim, ama bu deneyi yapmakta sakınca görmedim. Kimisi diyor ki, "standart Ortaçgöl sound'u bu değil". Olabilir, bir şey demiyorum. Bir tek "Benimle Oynar mısın" var herkesin bildiği, herkes o tarz şarkı istiyor benden. Hâlâ "Benimle Oynar mısın"... Ee birader, yirmi yıl geçti aradan, ben hâlâ o esprile müzik yapamam ki! Ama bana sorarsan, yeni albümdeki "Çiçekler", "Benimle Oynar mısın" kılığında bir şarkıdır.

Son albümde birçok parçada rock sound'u dikkat çekiyor.

Genç insanlarla birlikte çalışıyorum. Serdar Ateşer, Akın Eldes... Onların kafalarındaki sound, bir şekilde rock unsurları taşıyor. Rock da sonuçta kentin müziği. Her zaman rock'un karşıtı olduğu, benim de bir takım şeylere karşıt olduğum düşüncesiyle, bir paralellik kurmak mümkün. Bana çok yabancı olan bir müzik türü değil. Gerçi rock'un sonradan aldığı ticari dallanmalara pek aklımla ermiyor. Trash'le bilmemne arasındaki farkı bilmiyorum bile. Led Zeppelin sound'u gençliğimde çok önemliydi mesela.

Kimlerden etkilendiniz geçmişte?

Bizlere alaylı müzikçiler diyebilirsin. Dolayısıyla bu tarz müzisyenlerin ilk çıkış noktaları tamamen taklittir. Ben de taklit ederek başladım bu işe. Beatles benim hayatımda çok önemli bir yer tutuyor. Onlarla büyüdüm, onların şarkılarını çaldım. Ben de bir şeyler söyleyebilirim diyerek denemelere giriştim sonunda. Kendi müziğimi yapmaya başladığıktan sonra, hiçbir zaman başka bir şarkı çalmadım.

Şimdi kimleri dinliyorsunuz?

Kadın şarkı yapımcılarını dinliyorum son zamanlarda. Suzanne Vega, k.d. lang... Julia Fordham'ın son şarkıları güzel değil, ama ilk albümleri iyiydi. Erkek şarkı yazarları deflasyonu var şimdi galiba. İlk çıkışlar, Bob Dylan, Cat Stevens'larla olmuştu, o zaman da pek kadın yoktu... Ayrıca, caz da seviyorum. Etnik cazı, enstrümancı insanları, Garbarek'i, Pat Metheny'yi severek dinliyorum. Bazı müzikler var ki, ne olursa olsun, nereden gelirse gelsin, insanı zaten çarpıyor. Piazzola'yı dinleyip de etkilenmemek mümkün değil bir insan için. Öncelerde klasik müzik daha fazla dinlerdim. Mesela Stravinski, Debussy, Bach dinlemekten her zaman zevk alırım. Bir Aşık Veysel'i dinlediğim zaman hâlâ etkileniyordum. Adamın sözlerindeki ermişliği anladığım zaman çarpılıyorum resmen. Neyzenlerimizi, Talip Özkan'ın bağlamasını dinlediğim zaman da etkileniyordum. "Kardeşim, caz en iyi müziktir", "kargadan başka kuş tanımam" gibi tekeli tavrımla alakam yok.

Sizi en çok kimler dinliyor?

Beni dinleyenler, genç insanlar. Kimisi "Benimle

Oynar mısın"ı yaptığımda belki doğmamıştı bile. Bu çok enteresan ve önemli. Türkiye'de şablon müziğin dışında müzik yapan kimler var diye merak edip bir yerlerden beni buluyorlar. Bildiğimiz görsel işitsel medyanın dışında da bir iletişim ağı

İşin cilası bol hepimizde. Artık fıstık gibi giyiniyoruz, markalı bilmemnelerimiz var, arabalarımız güzel, konfor peşindeyiz, paramız olunca kendimizi oyalayacak alet edevatlar alıyoruz. Ama direkt yüreğimize dokunduran insanlar yok.

"Benimle Oynar mısın"la tanıyanlar çoğunlukta olsa da, Fikret Kızılok'lu döneminizden tanıyanlar da var sizi.

Tabii... Fikret, yirmi-otuz yıl öncesinde Türkiye'nin pop starı bir adam. Herkesin bildiği, tanıdığı bir isim.

Kızılok'la tekrar birlikte çalışmayı düşünmüyor musunuz?

Düşünüyorum, hayır. Fikret hakkında fazla konuşmak da istemiyorum açıkçası. Onu biraz zamana bırakıyorum. Sizin dergideki Fikret söyleşisinde benimle ilgili bir bölüm vardı. "Entellektüel" şarkısını yapmış, ben söylemek istemişim, "oğlum, daha bitmedi şarkı" demiş... Böyle söylüyor... Bakın "Pencere Önü Çiçeği" kasetinin kapağına, ikimizin ismi var. Söz kimin, müzik kimin, belirtilmemiş özellikle. Ondan sonraki bir çalışmada yine "Entellektüel"i söyledi, altına Fikret Kızılok imzasını attı. Onun mantığına göre bu şarkıda hiçbir katkı yok. Üç tane laf değiştirdi diye mi kendi imzasını atıyor? Ortak yapılan çalışmalarda, kimin neye, ne kadar buluştuğunun bir ölçüsü yok tabii ki. Fikret'in tavrı doğru bir tavır değil. **Bundan evvelki albümlerinizi de 1991'de eş zamanlı yayınlıyorsunuz. Sizi bir ikili olarak tanıyanlar, ayrılmış olsanız dahi yeni albümleri aynı tarihlerde alabilecekler. Böyle bir tesadüf var...**

Demek ki şarkı yazma ve kaydetme intervalimiz biraz benziyor. Fikret'le çok seyrek görüşüyorum.

Çok zeki, çok yetenekli bir adamdır. Tabii ki güzel şeyler yapsın. Ama o düdükle sesli "Olmuyo Olmuyo" gibi şeyler yapmasın.

O albümünden kendisi de memnun değil...

Nasıl memnun olabilir ki, Japon düdükle sesleriyle donanmış bir albümden?..

Yeni albümünüzdeki bir şarkınızda "Gemiler yürümüyor kaptan, köşeler bizi bekler / Neden Mazhar?" diyorsunuz. Bu Mazhar, hangi Mazhar?

Bizim Mazhar Alanson... Mazhar benim liseden sınıf arkadaşım. Onunla ilk gruplarımızı kurup sidiik yarıştırmıştık eskiden. Sevdiğim, çok yetenekli biridir. O şarkıyı yazdığı sırada, bunların Köşe Dönmece diye bir programları vardı Show TV'de. Hiç yakıştıramamıştım bu işleri onlara. Herkes için hafifletici sebepler var hayatta, hepimiz para kazanmak zorundayız. Para kazanmak için kılıktan kılığa girenler var, az kılık değiştirenler var; ama Mazharlar bence bir topluluk olarak Türk popüler müziğinin bir köşesine oturmuş insanlar. Dünya seviyesinde vokal yapan insanlar.

Çok başarılı şarkıları var. Çok sevdiğim, yaşatılması gereken bir grup... Onları, Köşe Dönmece programında görmek hiç hoşuma gitmemişti doğrusu. Zaman zaman çok saçma sapan şeyler de yaptılar. Dinleyici yaş oranını çok düşürdüler. Hataydı. Ama, hâlâ her albümlerinde, bana "helâl olsun Mazhar" dedirten bir şarkı vardır mutlaka.

Müziklerindeki değişim, Mazhar Fuat Özkan'dan MFÖ'ye geçişten kaynaklanıyor galiba. Kimse onlara Mazhar Fuat Özkan demiyor artık...

Hayatımız her şeyi kodlamakla geçiyor zaten. Bir anda öyle oldu. Hakikaten de doğru, MFÖ diyorlar değil mi?.. DNA gibi bir şey.

Yine Türkiye'deki müzik ortamına dönüşüm isterseniz...

Bugün hayatımıza inanılmaz şekilde girmiş durumda müzik. Her şey müziğin yanında veriliyor. Sinemada öyle, TV'de öyle, reklamda öyle, Aygaz'a baksana... Arabada bir yere giderken bile, zorundaymışız gibi müzik dinliyoruz... Alakasız yerlerde fonda müzik çalıyor. İnsanlar nasıl denizin kirliliğinden, çevre kirliliğinden şikayet ediyor, ben de bu ses kirliliğinden şikayet ediyorum artık. Müzik öyle bir şey değildir ki! Ben müzik dinlediğim zaman başka hiçbir şey yapmam. Sadece müzik dinlerim. Açarım ve dinlerim. Dinlemek de faaliyet gerektiren bir şey. Müziği çok kolay tüketilen bir hale dönüştürüyoruz. İnsanlarda bir dinleme terbiyesi de oluşmuyor. Türkiye müzik piyasasında "canlı çalma" konusunda da bir eksiklik var. Müzik, çaldığın zaman varolan bir şey. Çalınmayan şey müzik değildir ki! Konserler bile play-back. Her şeyin play-back olduğu bir dünya bu...

Türk popunun bugünüyle eski yılları karşılaştırabilir misiniz?

Eskiden müzik piyasasında kişiliğini koymuş, yaptığı müziğe damga atmış insanlar vardı. Bu 80 sonrasının insan değişiminden sonra böyle oldu. Yani, sev ya da sevme, çok çeşitli nitelikte müzik yapan insanlar vardı. Ve her birinin de kendisine ait bir kitlesi vardı. Ajda Pekkan ekolu vardı, Sezen Aksu ekolu vardı, Nilüfer vardı. Ama onun yanısıra Moğollar vardı, Cem Karaca, Timur Selçuk, Edip Akbayram vardı. Bunların her birinin kişilik farklılıkları vardı. Bunu hissedebiliyordun. Şimdi o kadar büyük bir üniformite var ki her şeyde, toplum bunu istiyor herhalde: Her şey aynı olsun. Aynılaşsın. Ben ayırt edemiyorum şimdiki şarkıları, kimin söylediğini bana asla bulduramazsın. Toplumun hayal gücü de acayip kısıtlandı. Beğenisi de acayip tekdüze hale dönüştü. Bu aynılık iğrenç bir şey. Herkes aynı şeyi yapmak istiyor. Yeni çıkan insan da, onlara benzer bir şey yapmak istiyor. Güzel şarkı yok mu? Vardır, başka mesele. Ama bir kişilik yok ortada. Sezen Aksu, bundan on sene evvel epey eleştirilen bir kadındı. Bugün bu tarz yeni popçuların arasında tannacı filan Sezen. Kendi sözünü yazıyor, kendi müziğini düşünüyor ve yalan da söylemiyor. Ne hissediyorsa onu yazıyor. Ve ortalıkta ondan etkilenmiş 500 tane küçük Sezen dolaşıyor.

"İnsanın dışındakiler ilgimizi çeker / Oysa içimize inenler pek az" dizeleri, biraz da bu anlatıklarınızı tamamlıyor galiba...

İşin cilası bol hepimizde. Artık fıstık gibi giyiniyoruz, markalı bilmemnelerimiz var, arabalarımız güzel, konfor peşindeyiz, paramız olunca kendimizi oyalayacak alet edevatlar alıyoruz. Ama direkt yüreğimize dokunduran insanlar yok. Ya da yüreğimiz kapalı.

Söyleşi: **Derya Bengi**

5 Kasım 1994 Sayı 41 Müslüm kapaklı Express'te Taner Akçam'ın dikkate şayan bir saptaması mevcut: Solun yediği üç darbe. "Birinci darbe 'devletin asil sahipleri'nden geldi. Gençler özellikle 'anti-empyrializm' nedeniyle çok çabuk tezgaha düştüler ve darbe sayıklayıcısı oldular. İkinci darbe marksizmin hümanist ve özgürlükçü olan asli öğeleriyle hiçbir alakası kalmamış olan Marksizm-Leninizm'den geldi. Üçüncü darbe 'halkımızdan' geldi. Toplumu belirleyen tüm egemenlik biçimleri, tüm kültürel hiyerarşiler aynı biçimde sol şaflarda yeniden üretildiler. Bu darbelere rağmen insanların eşit, eşdeğer ve özgür olarak yaşadıkları bir dünya istemi varlığını sürdürmektedir".

"Kolera vakalarının, Galatasaray seyircisinin taşkınlığının, turistik yörelerde patlayan bombaların patlamasının yazılması vatana ihanetle eşdeğerdir." Bu lafi kim söylemiş bulamadık. Hıncal Uluç'tan şüpheleniyoruz.

Baleyi seksi bulan belediye başkanlarına karşı Kırkpınar güreşlerinin seksi yapısını inceleyen yayınlar yapılmalıdır. "Erkeklerin yağlanıp birbirlerinin popolarını sıkması olgusu ve Refah Partisi" gibi yazılar örneğin. **Süreyyya Evren**

Bir iç çekme!..

Müslüm talk show'lara davet edilmiyordu henüz. Onu dinlerken kendilerinden geçip bağrılarına jilet atan "Müslümcüler"di "ilgi odağı". Express de o günlerde "vaka"yı anlamaya çalışıyor; zorlanıyor ve zorluyordu. Geçenlerde bir dergide gördük, bir oto akseuarcısı, "bu oto akseuan 'olayı' ne iştir" diye kendisiyle söyleşen muhabire şöyle demiş: "Fazla zorlama, o alemi anlayamazsın". O günlerde bizi böyle "uyandıran" biri olmamıştı...

Cumhuriyet bayramı konserinde kimler yoktu ki... Hemen hepsi oradaydı. "Hepsi", yani "halka malolmuş" bütün sanatçılar... Ama, "halka malolmuş" klişesini yansıyan bir "söz"e dönüştürmüş biri vardı ki... O yoktu: Müslüm Gürses orada değildi. Müslüm olmayınca, Müslümcüler de yoktu tabiatıyla. Kimilerine göre, Müslümcüler "arabeskin proleterleri"... Dinleyicilerinin ezici çoğunluğu, gerçekten de "proleter" sıfatına uygun insanlar. Ama, daha geçen hafta Aktüel dergisinde yer alan haberde yazıldığı gibi, "kolejli Müslümcüler" de var. Ve "kolejli" yanısıra, ne kolejli, ne "proleter", eski ve yeni solcu ve de Müslümcü bir topluluk mevcut. Müslüm, hepsinin "baba"sı...

"İstanbul valisi Hayri Kozakçıoğlu, iki gün önce (27 Ekim) yardımcısına soruyor: 'Gelecek sanatçılar arasında Tarkan var mı?' Yardımcısı cevap veriyor: 'Kendisinden herhangi bir talep gelmedi efendim.' Validen ikinci soru geliyor: 'Halk türkücüleri var mı? Yoksa, iki-üç türkücü ile temas edin.' Valilik emprezaryo gibi çalışıyor. Cumhuriyet bayramı böyle hazırlanıyor..." Hürriyet'in yayın yönetmeni Ertuğrul Özkök, 29 Ekim tarihli ve "Artık gerçekten inanıyorum" başlıklı yazısında böyle diyor. Ve valiliğin "emprezaryo gibi" çalıştığı bayramı şöyle tarif ediyor: "Cumhuriyet bayramı belki de ilk defa halka iniyor. Halkla bütünleşiyor. Halkın malı oluyor..." Ve Özkök, "düzenlenen konsere katılacak sanatçılara bakıyor": "Tam bir

Türkiye mozaiği... Kulağı küpeli popçu yanında Muazzez Abacı... Türkücünün yanında rapçi..."

Hakkını yemeyelim, Kozakçıoğlu emprezaryo gibi çalışmış. "Tarkan geliyor mu" diyor... "Müslüm geliyor mu" diyecek hali yok. Vali çağırırsa, Müslüm gitmek zorunda kalır belki, "emir demiri..." misali... Ama, ya Müslümcüler de giderse!.. 29 Ekim diye değil tabii ki... Baba gidiyor diye... İşte o zaman tam bayram olurdu!.. Halka inen Cumhuriyet bayramı değil, basbayağı "halk bayramı"...

Müslüm'ün konserlerinde, seyyar satıcı çocukların ciklet satar gibi jilet sattığı malum. Kimi "Müslümcü"lerin konser sırasında kendilerine jiletlediği de... Ama, mesele "jilet"ten ibaret değil. Başka türlü görüntüler de hasıl olabilirdi ki, Cumhuriyet bayramına yakışmazdı. Mesela, Müslüm'ün geçtiğimiz günlerdeki Antalya konserinde olduğu gibi. Hürriyet gazetesi

"Müslüm çılgınlığı" başlığıyla veriyor haberi: "Antalya'da konser veren Müslüm Gürses, Konyaaltı Açık-hava Tiyatrosu'nu dolduran 3500 kişiyi coşturdu. Bir süre önce piyasaya çıkarıldığı 'Şu Dağlarda Kar Olsaydım' kasetiyle hayranlarının gönlünde yeniden taht kuran Gürses'in konser verdiği tiyatro, ilginç insan manzaralarına sahne oldu... Polis kendinden geçen Müslümcülerini durduramayınca, sahneyi doberman cinsi köpeklerle korumak zorunda kaldı. Çılgın Müslümcülerin arasında bir gelinle damat vardı. Ankara'dan kaçıp ailelerinden gizli Antalya'da evlenen 20 yaşındaki Dilek Öklü ile 22 yaşındaki Murat Arkan, nikah masasından kalkıp soluğu Müslüm'ün kon-

serinde aldılar.”

Teslime Tosun imzalı haber maalesef bu kadar. Ama, bir resim ve resimaltı var ki... “Sahneye fırlayıp sanatçıyı öpmek isteyen izleyiciler, güvenlik güçlerini hayli uğraştırırken, bazı hayranlarının da Müslüm Gürses'in posterini yere serip secde etmesi dikkati çekti...”

Dikkati çekmeyecek gibi değil gerçekten. Emprezaryo Kozakçıoğlu da görmüştür o fotoğrafı herhalde. Nasıl çağırırsın Müslüm'ü? Orada Atatürk resmi ve bayrak dururken, Taksim'deki mescide iki adım mesafede ve cami yapılması düşünülen yerin bitişiğinde öyle bir manzara... Fazladan, evden kaçıp resmi nikah kıydıran bir gelinle damat... Olacak iş değil tabii...

Sadece Antalya'ya özgü değil bu “insan manzaraları”... Memleketin başka yerlerindeki Müslüm konserlerinde de “insan manzaraları” aynı... Samsun'da, Urfa'da, İstanbul'da, İzmir'de...

Başka bir mozaik yani... Taze gelini, çiçeği burnunda damadı... Yıllanmış karı-kocası... “Abazan” delikanlısı, müzmin bekarı... Cahili, okumuşu... İnananı, inanmayanı, şüphede olanı... Alevisi, Sünnisi... Türkü, Kürdü, Lazı, Çerkez... Başka bir mozaik. Kolejisi bile var. Müslüm'ün Aktüel'e haber olması da bu yüzden: Kolejili olmayanların Müslümcü olması normal, sıradan. Enteresan olan, “aykırı” olan, kolejilerin Müslümcü olması. Haberin tanımını öyle: Köpeğin insanı ısırması haber değildir; haber, insanın köpeği ısırmasıdır... Dolayısıyla kolejlinin Müslümcü olması haber sayılır, kolejsiz olanların ise...

Peki, kim bu “kolejsiz”ler? Uzun uzadıya “sosyoloji”ye gerek yok: Malik olmama halini bildiren “siz” yeterli. “Kolej” sözünün ve “siz” ekinin çağıştırdığı her türlü “malik-siz”likle tanımlanabilecek insanlar... Onları bir “kitle” haline getiren Müslüm'ün şarkıları. Tarkancı diye bir şey yok, tıpkı bir zamanlar Erol Büyükburçcu birilerinin olmadığı gibi. Ama, Müslümcü diye birileri var. Tıpkı bir zamanlar Orhancılardan olduğu gibi...

Ve “zamanın ruhu” diye bir şey var. “Herkes haklı” diyen Orhan Gencebay'a “kolejsiz”lerin dünyasında pek yer yok artık. Herkes haklıysa eğer... O halde Orhan Abi'ye de gerek yok. “Kula kulluk edene yazıklar olsun” değil de, herkes haklıysa eğer, “yaradana isyan” etmenin de alemi yok. Hadi, “yaradana isyan” edilmedi... Peki, bu hayata nasıl isyan edilmez?

Müslüm, o isyanın sesi... “Fark yaraları”nın şarkıcısı. Cemal Süreya, üç “nida” ile anlatıyor “arabeskin kralları”nı: “Orhan Gencebay 'of'... Ferdi Tayfur 'ah'... İbrahim Tatlıses 'Allah Allah'...” Müslüm'ü anlatan nida ne acaba? “Arabeskin proleterleri”ni Müslüm'e çeken hangi nida?

“Umutsuz Hayat” şarkısında derin derin çektiği “of of” galiba. Gencebay'ın tek “of”u gibi tek bir “of” değil... “Ooof of”un “of”u. Bir “iç çekme” Müslüm... Ve onun için bir din gibi Müslümcülük... Ruhsuz bir hayatın ruhu, kalpsiz bir dünyanın kalbi, yoksulların iç çekmesi... Ve “halkın afyonu”. Marx'ın dini afyona benzetmesi boşuna değil. Malum, acı dindirir afyon, ayrıca keyif verir.

Müslüm, “bir iç çekme” olduğu için, yoksullara mahsus değil. Ruhsuz bir hayattan, kalpsiz bir dünyadan şikayetçi olan herkese hitap eden bir ses... Bir zamanların Orhan Gencebay'ı gibi...

Ama arada önemli bir fark var. Farkı, Müslüm'ün kendisi anlatmıştı TV'de: “Orhan abi, 'böyle gelmiş, böyle gitmez' derti... Biz, 'böyle gelmiş, böyle gider' diyoruz...”

Ancak, TV'de söylemediği, şarkılarında dile getirdiği bir başka fark daha var: “Böyle gelmiş böyle gider... Giderse gitsin, ben kendi yoluma giderim: Dünya tersine dönsün de vazgeçmem...” Orhan Gencebay gibi, “yeniden yaratılmayı” istemeyen, kendisine “olduğu gibi” sahip çıkan bir ses Müslüm. “Benmerkezli” ve “birey” anlamında bir “kendisi” değil ama. Onu “o” yapan her şey... “Şu dağlarda kar olsaydım” dedirten her şey. Acılar, sevinçler, umutlar, umutsuzluklar... Sahip çıktığı “kendisi”, kendi dili, kendi gelenekleri, kendi ahlakı... “Kendi” insanları, “kendi” memleketi... Bütün bunlarla tanımladığı bir “kendisi”...

Müslüm, bir iç çekme. Yalnızca yoksulların iç çekmesi değil, ruhsuz bir dünyanın ruhu, kalpsiz bir hayatın kalbi... Toplu bir iç çekme. Müslüm “fark yaraları”nın şarkıcısı, hepimizin sesi: *Bir ezizyet, bin isyanı getirir / (...) / Yıllar geçer dağ olur hasretimiz / Bizi bu hasret yaraları öldürür / (...) / Yaşantımız sanki ateşten gömlek / İçimizden gelir bin defa ölmek / Hakımız değil mi bizim de gülmek / Bizi bu fark yaraları öldürür*

Kazım Hapavko

Hüznün ve isyanın sesi!..

İlk kez 13-14 yaşlarında tanıştım Müslüm'le. Hiç unutmuyorum ilk karşılaşmamızı. Mor ya da mavi bir plak kapağının üstünde, dairesel

açılmış bir pencerede, büyüğe bir sepet-sandalyede oturuyordu. Hani şu fotoğraf stüdyolarında olan cinsten... Üzerinde yine mora çalar bir ceket ve gömleğinin yakaları mora çalar ceketten fil kulağı gibi dışarı fırlamış... İlk dikkatimi çeken şey, gözleriyle birlikte yüzündeki ifadeydi... Yan açık vaziyette duran gözler, bıkkınlık ve boşvermişlikle bakıyorlardı dünyaya... Çok açtı, hoşnutsuz ve umutsuzdu... Belki de umutsuzdu... Görmüş geçirmişti... En azından, ilk bakışta o yüz bunları anlattı bana... Nedense içim aktı. Bir süre baktım, bakakaldım... İlk kez karşılaşıyordum bir plak kapağında böyle bir yüze... Neden böyle bir fotoğraf? Bu fotoğrafla hiçbir şeyi satmak mümkün değil ki...

Hemen eve koştum ve eski bir kaset alıp kayıt ettirmek üzere Uğur'un stüdyosuna götürdüm. Uğur, pavyonlarda darbuka-bongo

çalardı. Daha sonraki yıllarda Müslüm'ün arkasında bir konserde izledim onu. Fena değildi... Şimdi mi?... Bilmiyorum ne yapar... Alkolle itinayla silinen plak Dual pikaba kondu ve benim eski kaset, o çok beğendiğim ve hâlâ bir tane alamadığım üç kafa Akai

deck'te bir çırpıda kaydedildi... Kaseti kaptığım gibi eve geldim. Dinledim. Dönüp bir kez daha dinledim. Sevmedim. Bıraktım bir kenara.

Geçenlerde bir yerlerde –belki TV’de, belki de minibüste– “Zahidem”i söylüyordu. Evet, oydu. Peşinden de o güzelim Kırşehir türküsü “Zülüf Dökülmüş Yüze”yi okudu. Bulmuştum onu yeniden. Gittim, dokundum omzuna, döndü, kucaklaştık. “N’aber ulan, n’apıyorsun” dedi. “Hiç, okudum, entel oldum” dedim. “İyi bok yemişsin” dedi ve oturup “Şu Dağlarda Kar Olsaydım”ı söyledi.

Salih amca –babamın çalıştığı marangoz atelyesinin sahibi– Almanya'ya her gidişinde nedense beni hiç ilgilen-dirmeyen şeyler getirmenin ustası bir adamcağızdı. Rahmetli oldu kendisi, bu yazı vesilesiyle de saygıyla analım merhumu. İyi adamdı. Süt ve kahve takımından girilmeyen evimizdeki bu değerli (!) parçaların çoğunu hiç üşenmeden ve kırmadan dökmekten taa Almanyalardan getirmeyi başarmıştı.

Ancak bir gelişinde, tuttu, inanılmaz bir şey yaptı Salih amca; ilk kez benim de kullanabileceğim bir şey getirdi: Bir teyp.

Öteden beri müziğe büyük bir düşkünlük olduğu söylenir evimizde. Gözmediğim dedemin Mozart'tan çaldığını, anneannemin ud, tam-

bur, kemençe gibi enstrümanların ustası olduğunu rivayet eder an-

nem. Yok benim babam radyo sınavını kazanmış da gitmemiş, yok yine aynı babam türkü söylemeye başlayınca karşı köyden dinlenir-

miş... Abartısı varsa da bütün bun-

ların –ki fazlasıyla var–, daha sonra kız-

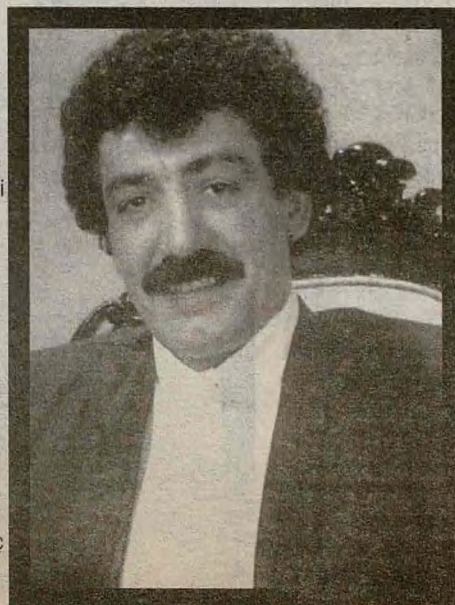
kardeşimin halk müziği konservatuvar-

ına gitmesi her şeyin üzerine sünger çekti.

Neyse, diyeceğim, biz ailecek müziği çok severiz... Dinleriz de, söyleriz de... Ama illa da illa dinle-

ric... Bu Salih amcamın getirdiği teybe ka-

dar, evdeki Lo-

ewe Opta (ya da Löwe, tam emin değilim) marka radyo evin en önemli aygıtıydı.

Bu "radyo günleri"nde en çok Yurttan Sesler Korosu'nu dinledim ben. Kâh Yaşar

Aydaş yönetirdi, kâh Mustafa Geceyatmaz. Annem ise efektörlüğünü Korkmaz Çakar'ın yaptığı "arkası yan"ları... Ben yine türkü dinlemeyi sürdürüyorum, annem Brezilya dizilerini... Yani, değişen şey çok az yaşamımızda.

Her neyse, bu teyple birlikte devletimizin bizlere layık görüldüğü ve de ısrarla öneride bulunduğu müzik kalıplarının dışına da taşmayı becerdik. Başladık bu süreçte ufaktan ufaktan Orhan'a takılmaya... En çok

onu tanıyoruz o zamanlar. Mahallemizin delikanlısı, abimiz aynı zamanda... Bayramlarda annesinin elini öpmeye gelirdi de, olayların olayı olurdu bizim sokakta... Efsane kahramanlar gibiydi... Hepimiz bir Orhan'dık o zamanlar...

Sonra başka birisi çıktı Ferdi diye... Ağlıyordu... Yalan yok, biz de ağlıyorduk... Yine de ben kendi adıma çok sevemedim şu Ferdi'yi vesselâm...

Daha sonraki yıllarda Remzi abinin bant kayıt stüdyosunda uzunca yıllar takıldım. 1980-86 yılları arasında piyasada bulunan hemen her şeyi dinleme fırsatı buldum. İşte bu yıllarda eski dostumla yeniden tanışma fırsatı buldum. Onu tekrar bulunca, bir zamanlar kaydedip bir köşeye attığım "Esrarlı Gözler" albümünü yeniden yeniden dinledim. Muthişti.

O sıralarda ardi arkasına plaklar çıkartıyordu. Kabul, onu herkes sevmiyordu. Ama ben ne bir filmi kaçırdım ne de ezberlemediğim bir şarkısı vardı. Başka şeyler de ezberliyordum ama, o bambaşkaydı. Hüzünlüydü, yorgun ve isyankardı... Bu isyankarlığı, takılmayacak gibi değil-di... Aykırıydı da, "tanrı yazar, kullar çeker günahı" diyordu... Tanrıya karşı kulları aklayan biri önemsiz olamazdı... Değildi de... Onunla birlikte bıçkınları, delikanlıları, raconcuları, pavyon adam ve kadınlarını tanıdım. Daha sonra ise jiletçileri, tinercileri, esrarkeşleri...

Sonra üniversite yılları ve İstan-

bul, tekrar birbirimizi kaybettik... Uzunca yıllar görüşemedik. Rock, caz, pop, özgün müzik (ne demekse!), biraz da klasik falan... Ama asla ona rastlamadım, sigara

dumani, çay, ayak ve sidik kokan bizim öğrenci evlerinde. Hiç uğramıyordu takıldığı-mız mekanlara; üniversite kantinlerine, öğrenci kahvelerine... Oysa herkes gelir giderdi. Son müdavimlerden Ahmet Kaya'yı biraz ona benzettim. Ama çok az... Kahvelerin, kantinlerin yakınına kadar sokulduğu olurmuş, ama hiç içeri girmezmiş...

Bu arada da müzikle olan bağımı hiç koparmadım. Hele de türkülerle... Üniversite yıllarında hep ama hep bağlama çaldım, uşaklara ucuz şarap içip türkü söyledik yıllarca. Türkü söyleyip

şarap içtik, şarap içip türkü söyledik...

Sonra geçenlerde bir yerlerde, belki TV'de, belki de minibüste bilmiyorum, babamın da çok sevdiği "Zahidem"i söylüyordu. Ama Neşet Ertaş değildi. Kimdi peki? Tanıdık mı? Evet, oydu. Peşinden de o güzelim Kırşehir türküsü "Zülûf Dökül-müş Yüze"yi okudu.

Bulmuştum onu yeniden. Gittim, dokundum omzuna, döndü, kucaklaştık. "N'aber ulan, n'apıyorsun" dedi. "Hiç, okudum, entel oldum" dedim. "İyi bok yemişsin" dedi ve oturup "Şu Dağlarda Kar Ol-saydım"ı söyledi. Hep güzel söylediler, bunu da güzel söyledi. Pestondan en dik notaya bir çırpıda gidip gelirken kendine özgü meyanlarıyla hiç detone olmuyordu. Söylediği şarkılara ayrı bir ruh veriyordu ve söylediği her şeyi başkalaştırmakta çok ustaydı. Onun

gibi söyleyene rastlamadım dersem, yalan söylemiş olmam... Gidip bir yerlere içtik, dertleştik. Kucaklaştık ve tekrar görüşmek üzere ayrıldık. Ayrılar ayrılmaz, hemen koştum Eminönü'ne, ne kadar eski kasedi varsa aldım. Evde sabahlara kadar dinledim. İyi yaptım.

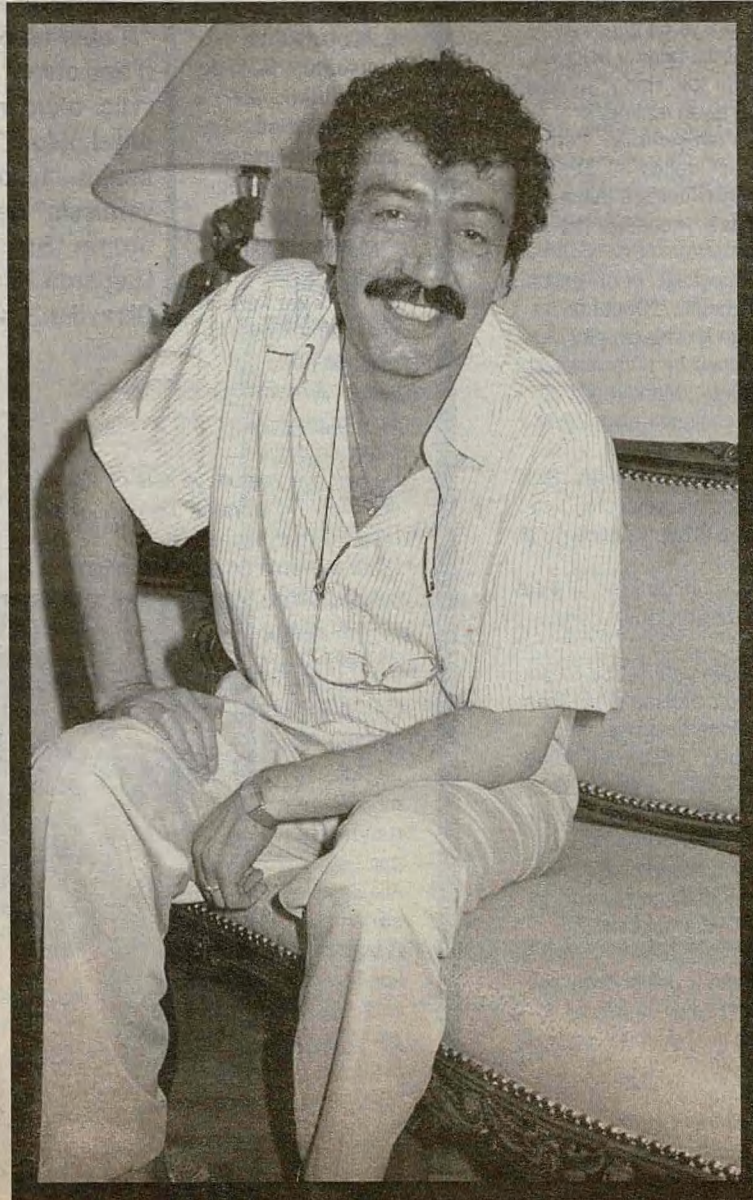
Sonra işgüzarlığım tuttu, biraz yaşamını karıştırdım. Bana neyse... "N'apacan agam elin oğlunun yaşamını, iyi mi söylüyor kötü mü, sen ona bak. Sana ne gerisinden!" Gördüm ki, içimizde en tutarlılardan birisi. Söylediklerini yaşıyor ya da yaşa-

dıklarını söylüyor. Tutuyor, unutulmuş bir film yıldızı olan Muhterem Nur'la evleniyor. İyi yapıyor... Deli gibi seviyor. Neyi var neyi yok veriyor... Raconu hiç bozmuyor... Genellikle bir şeyi olmuyor. İbo'laşmıyor!.. "Müslüm Baba" tarzının gereklerini hep ama hep yerine getiriyor. Magazin basınından uzak duruyor. Çünkü Müslüm ağır takılıyor, Müslüm harbi takılıyor... Bu ülkenin yavaş yavaş unutmaya yüz tuttuğu değerlerin son temsilciliğine soyunuyor... Ama maf yalaşmıyor...

Onu daha çok sokağa yakın olanlar dinliyor. Dinleyicileri için "arabeskin proletaryası" deniyor. Onlar için yalnızca bir şarkıcı değil Müslüm... Bir tarz, bir ekol... Bir yaşama üslubu... Kargadan başka kuş, Müslüm'den başka şarkıcı tanımıyorlar... O da Boğaz'da oturmuyor, arka sokaklarda takılıyor, minibüslere biniyor. Herkesin gidebileceği yerlerde söylemeyi tercih ediyor... Sokaklardan taşıyor meydanlara, fabrikalardan, küçük atelyelerden, seyyar tezgahlardan...

Çoğu insan sevmiyor onu, kaba, "kitsch" buluyor... Sanatçı olarak görmüyorlar bile... Onun da öyle bir derdinin olduğunu zannetmiyorum. Kendi bildiği yolda yürüyor. Omuzları geride, başı dik ve hafif yanda, sıcak, sevecen ve gururla bakıyor dünyaya... Hiç unutmuyor nereden, kimlerin arasından geldiğini. Hep onlarla olmayı tercih ediyor... Onların hüznünü ve isyanını seslendiriyor. Dedik ya, çoğu insan sevmiyor onu. Anladım ki, bu herif ya seviyor ya da nefret ediyor. Arası yok. Ben seviyorum, ötesini bilmem.

Cem Dizdar

Ben Metin Göktepe'yim... Ben Umraniye Tutukevi'nde katledilen mahkumum... Ben gözaltında kayıbm... Ben hücredeki düşünce suçlusuyum... Ben tinerçi çocuğum... Ben karakolda tecavüze uğrayan ibneyim... Ben emeğim... Ben yüreği yanık anayım... Ben "hiçkimse"yim... Ben herkesim... Ben aşık oluyorum... Ben çok tehlikeliyim çok... Ben her an patlayacak bombayım... Benim içimde sürekli büyüyen bir öfke var... Benim içimde umut var... Benim kulağımda gül desenli küpe var.

O haftaki "X-diskotek"ten seçmeler: Erkin Koray (Ankara Hatırası), Francis Cabrel (Samedi soir sur la terre), Garbage (Queer), Jefferson Airplane (White Rabbit), Lou Reed (Berlin), Orhan Gencebay (Hatasız Kul Olmaz), Pink Floyd (Pigs), Pulp (Different Class), Sezen Aksu (Beni Al)

Bizim Pandora bu

Bir zamanlar bir Pandora vardı... Dansöz Pandora. Talhin cilvesi mi denir, ilahi tesadüf mü, önünde son nefesini verdiği dükkan kitapçı oldu, adını Pandora koydular. Ama, dansöz Pandora'dan değil, mitolojideki Pandora'dan ilham alarak...

Bir zamanlar her yılbaşı "TV'ye dansöz çıkınsın mı, çıkmasın mı" diye tartışılırdı. Şimdi, her hafta sonu, hangi kanalı açsak karşımıza dansöz çıkıyor. Daha doğrusu, dansözler topluluğu. Daha da doğrusu, "dansöz kılığında girmiş kadınlar"... Artık, onlar da, o "dansöz gibi"ler de gündelik "sanal" hayatın bir parçası. Oysa, bir zamanlar hakiki dansözler vardı. Acısıyla tatlısıyla hakiki hayatları olan hakiki dansözler. Pandora onlardan biriydi... Öldüğü yerde, "ilahi bir tesadüf" olarak, bugün aynı isimde bir kitapçı var...

Beyoğlu'nun Büyükparmakkapı sokağı ile Hasnun Galip (G.S. öğrencisiyken okuldan kaçarak gittiği Çanakkale savaşında şehit) sokağının bu-

1962'de kabasından bıçaklandı. 1964'de dişlerini döktüler. 1965'te jilette güzel façası bozuldu. En nihayet 1967'de, dans edemesin diye bacaklarından vurdular. Kim bilir kaç kere tövbe edip köyüne döndü, kaç kere! Ancak bir ya da iki aya kalmadan tekkeye dönüyordu.

lusu parayla çıkan üç beş serseri, Pandora'nın kuş gibi bedenini hemen karşıdaki Ağa Camii'ne taşıdı. Oradan da Kulaksız'daki Bahriye mezarlığına gömdüler. 1960'larda dansözlerin hayatı, bugünkü Mısırlı meslektaşları kadar zordu. Çaptan düşene kadar topuklusundan şampanya içilen, kocayınca

paspas gibi sokağa atılan kadınlardan biriydi Pandora. Tıpkı bizim gibi iki yakası hayatta bir araya gelemeyenlendendi. Salak, önüne gelene aşık oluyordu. Mektepli yavşaklara, klaksonu havalı şoförlere, torbacılara, tombalacılar, pavyon fedailerine aşırı zaafi vardı. 1962'de kabasından bıçaklandı. 1964'de dişlerini döktüler. 1965'te jilette güzel façası bozuldu. En nihayet 1967'de, dans edemesin diye bacaklarından vurdular. Kim bilir kaç kere tövbe edip köyüne döndü, kaç kere! Ancak bir ya da iki aya kalmadan tekkeye dönüyordu.

Whisky A Go Go'da, Gold Finger'da, Harlem'de, Muleruj'da, düşkünlük yıllarında ise çadır tiyatrolarında ve Anadolu'nun kerpiçten tüm pavyonlarında göbek attı. Herifler üstünde oynasın diye sahneye ceketlerini fırlatırlardı. Piste çıktı mı, 45 dakikadan ewel inmezdi. Bir yılbaşı gecesi, bahis üzerine, dizlerinin üstünde altı saat dans ederek 10 bin lira kazanmıştı. Yer dansında orgazm olurmuş diye bir rivayet vardı.

O zamanlar gazino patronları dansözlerle isimler yakıştırırdı: Emine Adalet Pee (Adolf'a göbek attı), Tahiyeye Salem, Özel Tancan (intihar etti), İnci Birol, Necla Ateş, Nermin Kuran (yoksulluk içinde genç yaşta öldü), İnci Altıntop, Anna Bella (35 bıçak darbesiyle öldürüldü), Türkan Şamil, Salome (yüzüne kezzap attılar), Özcan Tekgül, Aysel Tanju, Serap Özer (yoksulluk içinde genç yaşta öldü), Semiramis, Semira Semir, Nîmet Alp (Alpullu'dan), Hülya Babuş (anesi ve bütün kızkardeşleri dansözdü, ailenin erkekleri de tel cambazı), Gönül Seval, Nilüfer Sezer, Tamara (Almanya'ya işçi gitti), Işık Nur, Saliha Tekneci, Afrodite (nâdim oldu, türban taktı), Melike Cemali, Tülay Zerengil, Afet Sevilay, Sedef Türkay (Bay Alkolik'in tesellisi), Nana, Zennube gibi. Ama ona Pandora adını, Alp Zeki Heper'in çektiği "Soluk Gecenin Aşk Hikayeleri" adlı filmin setinde tanıştığı üniversiteli sevgilisi takmıştı (sonra bu çocuk eroinden kafayı yedi). Pandora'nın çetin rakipleri vardı. Bu yüzden kısacık ömrü ona buna haset çekerek geçti. "Zennube hayatım / Gel bana gel sevgilim / Gel seninle gezelim / Zennube ah Zennube" diye adına şarkı bestelenen Zennube, "Nana

balkonda yatar / Beline minder atar / Beyaz donu içinde / Kara kedi saklar" diye dile düşen, sonra Fransa'ya kaçınca, "Nana gitti Paris'e / Kaldık Semiramis'e / Semiramis hamile / Düştük Türkan Şamil'e" şeklinde ikinci kez besteye mazhar olan Nana en çekemediği dansözlerdi.

Gel zaman git zaman, Beyoğlu'nun makyajı değişti. Pandora'nın önünde can verdiği dükkan da kitapçı oldu ve buraya, ilahi bir tesadüf eseri, Pandora adını koydular. Tabii bu Pandora, mitolojideki Pandora! Buna rağmen, yukarıda anlattığımız hikayeye uyandırmak amacıyla bir gün Pandora'ya gittik. Bak bu dükkanın önünde vakitle böyle böyle marifetleri olan bir kadın ölmüştü, bu yüzden dükkanın adını biz herkesten birkaç kat daha fazla seviyoruz gibilerinden bir şeyler söyledik. Pandora'nın patronu suratımıza duvara bakar gibi baktıktan sonra sırtını dönüp başka bir işe koyuldu. Bırakın heyecanlanmayı, sanki bu hikaye tiksindirmişti onu. Neyse ki dükkanın içi onun, dışı ise bizim. Adına bestelemiş şarkısı yok ama, koskoca bir tabelası var artık Pandora'nın.

Ümit Bayazoğlu

8 Şubat 1997. Hüzünlü sayı. 154 ve üç nokta. Meram'ımız Turgut Uyar'ın "Yenilgi Günlüğü" ve bir Stones şarkısı. "Till the next time say goodbye": Bir dahaki sefere kadar elveda...

Dergi yedinci kez toplandı. DGM'den çağırıldılar, "154. sayınızda gizli örgüt propagandası var" dediler. "Nerde var?" dedik. Kapaktaki Dev-Yol amblemini gösterdik. "Olur mu hakim bey" dedik, "her konunun bir resmi var, kapakta Bowie'yle Şifo Memet de var". Anlatamadık. Para ve hapis cezası istediler. Bildiğimiz kadıyla beraat ettik...

GAGKI! Metallica Ağır İşçi Sendikası
Sene 2001'de Birdirbir Oynayanlar Derneği
Karaman'ın Koyunu Oyun Salonu
Lapseki Karanlıklar Prensesi Lisesi

Çaresizlik değil yenilgi. (sonradan övülecek) / herkesin içinde yürekle bulunduğu bir yerdin (...) Ne söylenebilir! tam çağıydı, olağandık (...) Ne söylenebilir! Her şey düzeliyor sandık / odalarda çok geniş alanlarda dardık (...) ne söylenebilir! tam çağıydı. belki aldandık /otlarla yeşerdik güllerle sarardık. **TURGUT UYAR**

DAVID BOWIE

Kimlik, nostalji gibi meselelerim yok!..

Roll'un dördüncü sayısının kapağında, yeni çıkan "Earthling" albümü, 50. yaşgünü ve Türkiye'de vizyona giren "Açlık" filmi vesilesiyle David Bowie vardı. Aynı tarihlerde yayınlanan Express'in son sayısına da 1993'te Les Inrockuptibles dergisinin yaptığı bir başka söyleşiyi yine Bowie'yi konuk etmiştik...

David Bowie: İsviçre'de kendimi evimde hissediyorum. Kitaplarım, disklerim, ıvır zıvır eşyalarım hep burada. Vazgeçemeyeceğimi düşündüğüm her şey... Köklere ihtiyacım yok. Köklerim Londra'da ve ben onları 1974'den beri terkettim. Sık sık meslektaşlarımın o çok zengin rock yıldızı kaderleri hakkında sızlanıp durduklarını, ağlaştıklarını işitiyorum. Ben hayatımdan, istediğim gibi seyahat etmekten memnunum. Artık bir ülkeye ya da bir şehre ait olduğum duygusunu taşıyamıyorum, kendimi tamamen köksüz hissediyorum ve böyle çok daha iyiyim. Kimlik, nostalji gibi meselelerim yok.

Ama 60'lı yıllardaki şarkılarında Londra'nın, orada yaşayan insanların çok büyük ağırlığı vardı...

Şehri hiç terketmemiştim, dünyada hiçbir şey tanıımıyordum. Sadece tatil için Fransa ve Almanya'ya gitmiştim, tek dünyam Londra'ydı... 74'de ABD'nin büyümesine kapıldım. Çok eskiden beri Amerikan edebiyatı ve müziği beni çekerdi ama, bir türlü kendimi suya atmaya cesaret edemiyordum. İnsan İngiltere'den geliyorsa, Amerika'ya aşık olmaktan başka bir şey gelmez elinden. Bu önceden tahmin edilebilecek bir tepki, ne kadar süreceği kişiden kişiye değişiyor. Benim durumumda, aşk geçmişte kaldı, artık aşk bitti, gözlerim öyle faltası gibi açılmıyor. Ama bu sayede Londra'yı terkedebildim ve daha sonra bir daha yaşamak için hiç oraya dönmedim. Londra'ya sık sık gidiyorum, çünkü orada birçok çocukluk arkadaşım var, ama İngiltere'yi hiç özlemiyorum. Sekiz yaşından beri tanıdığım okul arkadaşlarımı görüyorum: kendine Warren Peace adını takan Geoffrey McCormack'ı, kav-

ga ederken gözümün içine eden George Underwood'u... Bugün bir gözümün yeşil, diğerinin mavi olmasını ona borçluyum. Ondan arakladığım bir kız yüzünden olmuştu. Çok fazla ortak şeyimiz var; onlarla, Mick Ronson'la, Mike Garson'la, Carlos Alomar'la temasımı sürdürdüğüm için kendimi çok şanslı buluyorum. Bana güvenen herkes benim dostum olarak kaldı. Diğerleri bu uzun yol boyunca döküldü. Sonunda bütün asalaklardan kurtuldum.

Müzikte seni ilk heyecanlandıran şeyler nelerdi?

Ufak çocukken, müzikhollere, ışıklı, pırıltılı şeylere bayılıyordum. Beni büyülüyordu. Müzikal

açıdan ilk etkilenimlerim çok tuhaf. Rock'n'roll konserlerinden önce, sahneye ilk kez Cabaret'de Judie Dentch ile çıkmıştım. Işıklıdırma müthişti, bembeyaz... Sonraki yıllarda bunu "Station To Station" turnesinde kullandım. Buna Brecht'yen ışıklandırma dendiğini bilmiyordum, benim için sadece, sahneyi tepeden değil de yandan aydınlatan fazla beyaz bir ışıkta, o kadar. Beni ha-

kikaten etkilemişti, bir başka dünyayı keşfetmek çok heyecan vericiydi. O zaman kendi kendimi eğittim. Evde, benim kutsal kitabım yerine geçen resimli bir ansiklopedim vardı. Bir konu ilgimi çektiğinde, kitabıma başvuruyordum, konu hakkında çok yüzeysel bilgilenme bana yetiyordu. Ayrıntılara girmek aklıma bile gelmiyordu, bir-iki fotoğraf, kısa bir özet beni mutlu etmeye yetiyordu. Ama yeni tutkum, önümde yeni yollar açmıştı. Hayatımda ilk defa Brecht'in adını duyuyor, Murnau'nun, Pabst'in, Fritz Lang'ın filmlerinden fotoğraflar görüyordum. Birkaç be-

Düzenli ve monoton hayatımızla, çok tipik bir işçi sınıfı aileydik. Sihirli, parlak hiçbir şey yoktu. Ama sekiz yaşında Little Richard'ı duydum, o zaman bu hayatın bana göre olmadığını anladım.

yaz ampul sayesinde önümde koskoca bir dünya açılmıştı... (gülüyor) Bu müzikhollerin hüznünlü palyaço yanını seviyordum, kendimi hep Charlie Chaplin'e yakın hissetmişimdir. İlk şok 12 yaşına doğru, zavallı İngiliz palyaço Tony Newley ile oldu. Onun kendine özgü ve yapayalnız şahsiyetini hemen görmüştüm. Kendime yaratmak istediğim imaj buydu. İçimin derinlerinde, yalnız ve anlaşılmayan adam olmayı hayal ediyordum. Aslında bununla hiç alakam yoktu. Kendini beğenmiş ve korkunç derecede kasıntı bir adamdım. Tam bir ergen...

Annen baban seni rahat bırakıyor muydu?

Benim için endişeleniyorlardı. Sanat eğitimi alarak ayağımın yere basacağını, düzene gireceğimi düşünüyorlardı. Müzik meselesi onları diledi ediyordu. Annem bana hiçbir zaman yardım etmedi, beni hiçbir zaman teşvik etmedi. Sadece babam beni destekliyordu. Onlara göre, sanat ve müzik yabancı, bilinmeyen dünyalardı. Ailedeki tek "müzisyen", yarım yamalak trompet çalan annemin babasıydı. Düzenli ve monoton hayatımızla, çok tipik bir işçi sınıfı aileydik. Sihirli, parlak hiçbir şey yoktu. Ama sekiz yaşında Little Richard'ı duydum, o zaman bu hayatın bana göre olmadığını anladım. Hayatımın sonuna kadar Londra'nın güney banliyölerinde yaşamayacağımı biliyordum. Little Richard henüz İngiltere'ye hiç gelmemişti, sadece plakları ve fotoğraflarından biliniyordu. Müziği öyle güçlüydü ki! O, Chuck Berry'nin, öncülerin dünyasına girmemin anahtarı oldu. İngiliz gençliği bu alana akıyordu. Ben biraz fazla gençtim, ama diğerleri gibi rhythm'n'blues'a daldım. O günden sonra da gözüm başka bir şeyi görmez oldu. Babamı bana bir saksofon almaya zorladım. Zavallı ihtiyar... İngiltere'de çok ünlü bir caz müzisyeni olan Ronnie Ross'dan dersler aldım. Yedi dersin sonunda, artık ona ihtiyacım olmadığını, her şeyi bildiğimi düşünüyordum. Çalışmayı, bir tutkuya bağlanmayı işte bu kadar beceriyordum. Birkaç ders ve her şeyi bildiğim hissine kapılıyordum. O kadar yüzeyselim... Sonunda, sadece sanat biraz tembelliğimin dışında kaldı. Sanat kitapları biriktiriyordum ve günlerce Rönesans hakkında okuyabilirdim.

Çevrende, içinde bulunduğun ortamda hiç varılmayan bu tutku sende nasıl gelişti?

Meraktan ve üvey kardeşim Tery sayesinde. O her zaman benim bireyselliğimi teşvik etti, kendi bildiğim yolu izlemeye beni yöneltti. Okulun tavsiye ettiği kitapları bir kenara itmeyi söylerdi hep, kendi caz tutkusunu bana da aşılacak istiyordu. Hiç kuşkusuz onun sayesinde, mahalledeki saksofon öğretmenine gideceğime Ronnie Ross'a gittim. 10 yaş İngiltere'de caza merak sarmak için fazla erken bir yaş. Dinlediğim müzikten bir şey anlamadığımıza eminim, ama yine de Miles Davis'in, Eric Dolphy'nin ya da John Coltrane'in albümlerini alıyordum. İçinde bulunduğum ortamdan kaçmanın, başka bir dünyaya girmenin bir yoluymuştu benim için. Siyah Amerikalıların bu dünyası bana öyle uzaktı ki... Kurtulmak için her yolu denediğim kendi gerçekliğime bir alternatifti. İlk başlarda, bu plakları aradan yıllar geçtikçe, hakikaten samimi olarak sevmeye, zevk almaya başladım.

Londra'nın banliyölerinden kaçma isteği nasıl bu kadar ağır basıyordu?

Orada kalmam, bir iş bulup düzenli bir hayat

sürdürmem söz konusu olamazdı. Sanatla uğraşmaktan başka çarem yoktu. Hiçbir zaman başka bir yol hedeflemedim. Okul hayatım korkunçtu. Bir türlü konsantre olamayan, ilgisiz, çok vasat bir öğrenciydim. Kendi köşemde duruyordum. Başlarda, sessiz sakin, hatta pısırıkım. Ama sonra, açıldım, fırlamanın teki oldum. Etrafımdaki bütün bu sirkin hiçbir zaman, hiçbir işime yaramayacağını biliyordum. Kendimi tamamen müziğe vermişim. İnsan bu kadar hayal alemine dalmışken, nasıl matematikle ilgilensin ki?

"Kooks" şarkısı okul hayatının çok zor geçtiği izlenimini uyandırıyor...

Ben hiçbir zaman dayak yemedim, maddi açıdan rahat şartlarda yaşıyordum. Ama duygusal açıdan hiç de öyle değildi. Mahallede, fazla hassas olmak o kadar iyi gözle görülüyordu. Hiçbir zaman sevgi dolu bir ortamda olmadım, bu beni yaraladı, bunun sıkıntısını çok çektim. Kendi kendime duyduğum acıma buralardan kaynaklanıyor... (gülümsüyor) Teddy-boy'lar, motosikletliler, çeteler cirit atıyordu mahallede. Bugün, bunları

üzüntüyle hatırlıyorum. Korkudan karnında ağrılarla yürümenin ne demek olduğunu çok iyi biliyorum, anlatacak çok hikaye var aslında... Bu çetelerden birine katılmayı çok isterdim, ama kimse bana teklif etmedi. Bir motosikletli grup vardı ki, onun üyesi olmayı çok hayal ederdim. Dans etmek için Orpington'a giderlerdi; klübe girmeden önce deri montlarını çıkarır, dizlerine kadar uzanan teddy-boy ceketlerini giyerlerdi. Ve yüksek topuklu ayakkabıları olurdu... Bunlar, onların pazar günü kıyafetleri gibiydi sanki. İlk rock konserini orada gördüm. O kadar gururlu, o kadar yeniydi ki... Şeferin adı John Gill'di, daha sonra Gilly oldu; "Ziggy Stardust" şarkısında kullandığım kişilerden birine vardığım adı. Olağanüstüydü, kaya gibi yapıydı, ama tıpkı Buddy Holly'ninkiler gibi gözlükleri vardı. Deri montu ve küçük zarif gözlükleriyle yabani bir boğa gibiydi. Pırl pırl parlayan göz alıcı bir Vincent 1000 motosiklete binerdi. Sonunda, onunla tanıştım, bir-iki defa beni şöyle bir doluşturdu... O kadar hızlı sürüyordu ki, korkudan ölüyordum. Ama hiçbir zaman onun çetesine dahil olmadım. Bu oyunda pek yetenekli değilim. Kendimden emin değildim, çevremde insanların olması beni tamamen iptal ediyordu. Taşkın bir tip değildim, ilginç bir yanım yoktu. **Ama birkaç sene sonra sen de onlara uydu...** Hiçbir zaman hakikaten tam manasıyla onlardan olmadım, hareketin kıyısında idim. Moda

Sene 1971'di, "Ziggy"nin kayıtları esnasındaydı. Albümü sahnede taşıyabilmek için kendime bir şahsiyet yaratma peşindeydim. Sinemada "Otomatik Portakal"ı görmeye gittiğim, oradaki çete mensubu gençlerin kılık kıyafetlerine hayran kalmıştım: parlak fermuarlı tulumlar, bir gözörtten bantlar...

külpelere takılmak için Londra'ya gidiyordum, ama orada kimseyi tanı-mıyordum. İnsanlara yaklaşmaya cesaret edemiyordum, onların ilgisini nasıl çekeceğimi bilemiyordum. Tıpkı onlar gibi giyiniyordum, ama akımın dışında kalıyordum. Korkuyordum, çok fazla çekingendim. O zaman "London Boys" gibi şarkılar yazmaya başladım. Müzik hayatım boyunca, benim yaşadıklarımı tıpatıp yaşamış pek çok kişiyle karşılaştım. Sahneden indikleri anda, tekrar çekingen, sıkılgan, ürkek bir hale geliyorlar. Ama sahnede, güçlü, kendinden emin, başka birisi oluyoruz. Bu, hiçbir zaman anlayamayacağım bir kimya... Yıldızların psikolojik sorunlarını kolay kolay anlayamazsınız... (gülüyor)

Londra'yı ve oradaki gece yaşamını senin için bu kadar çekici kılan neydi?

Yaşadığım banliyönün sıkıcı, iç karartıcı yaşamına, vasatlığına bir tepkiydi. Kavga etmekten başka yapacak bir şey yoktu. Londra'ya, özellikle de, mesela Rolling Stones, Tridents ya da Yardbirds gibi toplulukların çaldığı Healing'deki küçük külpelere gitmek rahatlatıcı bir şeydi. Buralara sırdaşım, suç ortağım George Underwood'la beraber gidiyordum. 15 yaşındaydık, kafayı rhythm'n'blues'a takmıştık. Müzik zevkimiz çok erken oluşmuştu. Hep Londra kulüplerinde en genç biz oluyorduk.

15 yaşında çocuklar olarak, o zaman için oldukça karanlık bu toplulukları nasıl oluyor da tanıyor ve de sonra hayranlık duyabiliyordunuz?

Londra her zaman çok züppe olmuştur. Dolayısıyla, olup bitenden, moda akımlardan haberdar olmak çok kolaydı, biraz kulağı kirışte tutup ortalıkta dolanmak yetiyordu. Hakikaten uç bir noktadaydık, diğer yaşlılarımızın gözünde bizi önemli kılan da buydu. Marifetlerini o kadar göklere çıkardığımız toplulukları gidip yerinde görmemiz gerekiyordu. Ve hiçbir zaman hayal kırıklığına uğramıyorduk. Okulda böyle birkaç kişiydik, kafayı tam manasıyla müzikle bözmuştük. En "hip" olan da Warren Peace'di. O sadece James Brown dinliyordu. (gülüyor) O, bir sonraki aşamaydı, soul'un kalbi, nihai amaç, oysa biz daha hâlâ rhythm'n'blues'a takılan "İngiliz beyazlar"dık. En fazla ileri gittiğimizde, John Lee Hooker ve Jimmy Reed dinliyorduk. Doğrusunu söylemek gerekirse, James Brown'ı çok fazla sofistike, çok fazla yetişkin buluyordum. "Swinging sixties" denilen 60'lı yıllar, senin yaşadığın bir gerçeklik oldu mu? Sorumsuzluk hüküm sürüyordu. Uyuşturucu yeni yeni sökün ediyordu. Ottan ziyade hap yaygındı. Speed, amfetaminler falan... Herkes aşırı heyecanlıydı. Bu berbat şeylerin yarattığı migrenleri hâlâ hatırlıyorum. Onları alkolle karıştırıyorduk, Londra barut fiçisi gibiydi... Eroin daha

sonra ortaya çıktı, 60'lı yılların sonlarında...

Sen külpelerde neyin peşindeydin, ne arıyordun?

Ne olup bitiyor, onu görmek ve işitmek istiyordum. Korkum, bir sonraki moda yakalayamamaktı. Her şeyi gece kulüplerinde duyup öğreniyordum. Hayat tecrübesi olsun diye ya da kulağıma ziyafet vermek için gidiyordum. Georgie Fame gibi büyük sesleri dinlemek için, cazı keşfetmek, keyfine varmak için gidiyordum.

Kızlar için değil mi?

Oh! Evet, onlar da var... (gülüyor) Tabii, gece dışarı çıkmamın temel nedenlerinden biri arka planda buydu. Kızlar da hap ve müzik kadar gece hayatının ayrılmaz bir parçasıydı. Hepsi bir bütündü. İnsanlar o dönemde benim gerçek bir

marjinal olduğum izlenimini edinmiş. Halbuki görünmez adam gibiydim, kimse benim farkımda değildi, bana dikkat etmiyordu. Ta ki saçları bir gün kırmızıya boyayana kadar... O zaman ilk defa farkedildim. (gülüyor) Sene 1971'di, "Ziggy"nin kayıtları esnasındaydı. Albümü sahnede taşıyabilmek için kendime bir şahsiyet yaratma peşindeydim. Sinemada "Otomatik Portakal"ı görmeye gitmişim, oradaki çete mensu-

bu gençlerin kılık kıyafetlerine hayran kalmışım: parlak fermuarlı tulumlar, bir gözü örten bantlar... Bu görüntünün şiddetli yanına bağılıyordum, onu absürd hale getirmek istiyordum.

Lyberties mağazasının kumaş bölümüne gittim, en saçma sapan, en gözalıcı, komik neleri varsa depolarında, aldım. Bir modacı en canlı renklerden bize tulumlar dikti. Lindsey Kemp'le çalışmış olduğum için, tiyatroyu nasıl kullanacağımı, müziği sahneye nasıl adapte edeceğimi biliyordum. Artık yeni kılık kıyafetlerim, yeni bir saç rengim vardı. Geriye, makyaj meselesine eğilmek kalıyordu. Harpers & Queen dergisinde Kansai Yamamoto'nun moda getirdiği yenilikler hakkında yazılmış bir yazı gördüm. Hiç bu kadar çarpıcı, bu kadar sofistike giysiler görmemişim. Ama bunları satın almaya gücüm yetmiyordu. Kabuki tiyatrosundan esinlenmiş botların fiyatı bir servet değerindeydi. Kunduracıma gittim ve ayınlamı onda bir fiyatına yaptırdım. (gülüyor)

Bu imaj takıntısı sende nasıl oluştu?

60'lı yıllarda her gün bambaşka komik kıyafetler giyiyordum. Sağdan soldan bir şeyler kapiyordum, ama kendim bir şeyler icat etmiyordum. Başarımların arkasındaki nedenlerden biri, uyumsuz gibi görünen unsurları bir araya getirebilmemde yatıyordu. Bunda Burroughs'un kolajlarının etkisi büyüktü, "Junkie" o yıllarda başucu kitabımdı. Burroughs'un tekniğine şarkı sözü yazarken çok başvururdum. Onun "Wild Boys"u olmasaydı, "Ziggy Stardust" olamazdı. Ve

Eno'yla tanıştımda, o da bu tarzı taklit ettiğini bana itiraf etti. Eno'yla çok iyi anlaşıyorduk. Duchamp, Burroughs, ekspresyonist filmler ortak zevkimizdi. Bütün bu avant-garde teorileri pop müziğe yansıtmak çok keyifli bir şeydi. Tıpkı herkesten önce George'la rhythm'n'blues'un yeniliklerini keşfettiğimiz zamanlardaki kadar heyecanlıydım. Çok elitist, çok züppeydim. Merkezde egemen olan müziği hep hakir görüyordum, sadece yeni sound'lar beni etkiliyordu. Ve çok çabuk bıkeyor, sıkılıyordum. Her şeyin hızla değişmesi gerekiyordu, sadece yeni olan hoşuma gidiyordu. Sonra, öteki çocukların çoğunun aksine, inanılmaz derecede çok okuyor, "Endülü Köpeği" gibi tuhaf filmlere bağılıyordum.

Seni bu filmlere, bu kitaplara yönelten tek motivasyonun züppelik miydi?

Bu kitapları okumak için, filmleri sonuna kadar seyretmek için çaba harcamıyordum. Yaşlılarım arasında, bunlarla bir tek benim ilgileniyor oluşum, zaten merakımı yeterince kamçılıyordu. Cazda da aynı şey olmuştu. İlk başta gösteriş merakıyla bu tür şeylerle ilgileniyordum, sonra hayatımda çok önemli bir yer tutmaya başladılar. Biraz ilerliyor, mesafe katediyordum, sürrealizmi, Dada'yı keşfediyor, bu akımlara kendimi kapırıyordum. Doğru kapıyı açmışım, bütün koridorlar beni müthiş heyecan verici yönere götürüyordu. Çok farklı kökenleri olan bu yapıtlar, bünyemde bir araya geliyordu.

Çeviren: **Siren İdemem**

2 Mart 1996 sayı 111

Kapakta "şeffaf karakol"dan işkence görüntüleri: Manisa olayı. Tanıklıklar, belgeler, iddialar, beyanlar, yalanlar...

Bir gemi bembeyaz teniyle açıklarda, / Güverteleri uçtan uca orman; / Aldım çiçeğimi şurama bastım, / Bastım ki yalnızlığımış / Bir başına arşınıyor bir adam mavi treni / Keske yalnız bunun için sevsemdim seni. **CEMAL SÜREYA**
Bu herifin (Michael Jackson) dünyayı iyileştiren bir İsa gibi ortalarında dolaşmasına sinir oluyorum **Jarvis Cocker** (Pulp)

Ben 62 yıl tecilli bir ölüyüm
SERGE GAINSBORG

Nasreddin Hoca bir gün va'z u nasihat ederken demiş ki: "Müslümanlar! Varun Tanrı'ya şükür edünüz ki götünüzü alnunuzda yaratmamış. Eğer götünüzü alnunuzda olaydı her gün yüzünüze çıkarırdınız".

TEST Adalet Bakanı Firuz Çilingiroğlu, Türkiye'ye ilişkin bir gerçeği saptadı. Nedir Bakanın saptaması? **a)** Türkiye'de adalet ağır işliyor **b)** Türkiye'de işkence yapılıyor **c)** Türkiye'de dallamalık giderek yaygınlaşıyor

LOU REED

Ben o değilim..!

Lou Reed "Set The Twilight Reeling" albümünü yayınladığında Le Nouvel Observateur dergisine anlattıklarını Express sayfalarına taşımıştık. O günden sonra Reed, Robert Wilson'ın "Time Rocker" gösterisinin müziklerine imza attı, o kadar. Tek bir söyleşi kesmez diyenlere, Roll ekibi olarak, Velvet elemanlarının sırayla söz aldığı bir "tarihi belge" daha sunuyoruz...

Bugünlerde nasılsınız?

Lou Reed: Klibim "Hooky-Wooky"yi gördünüz mü? Bedenen kötü görünen bir halim var mı? Formumdayım, öyle değil mi? Hır? Yanıtınızı bekliyorum, duymadım?..

Peki sınırsız ne?

Biraz kung-fu, biraz basketbol, ve işte sonuç karşınızda.

Bir önceki albümünüz "Magic and Loss"dan bu yana üç yıl geçti...

Fazla iddialı görünmediğim halde, prodüksiyon konusunda benim kadar müşkülpesent müzisyen çok azdır. Ben insanlara mümkün olan en iyi sound'u verebilmek istiyorum. Biraz fazla yaş da olabiliyim, ama n'apalım, böyle. Hiç kimse Picasso'ya "hadi elini çabuk tut, bitir artık şu tabloyu!" demeye yeltenir miydi? Neyse, bu meseleye fazla takılıp kalmayalım, yoksa teknik konularda saatlerce konuşur, sizi uyuturum.

Yeni albümünüzün sound'u "Magic and Loss"a göre daha çığ, daha vahşi...

Hepsinden daha vahşi. Her şeyden daha vahşi... Bu Allahın cezası sound'u yakalayınca kadar iki buçuk sene harcadım. Albümün dinlediğinizde, sanki amplinin içindeymiş gibi oluyorsunuz.

Şarkılarınızın çoğunda "yeni bir insan"dan, "doğan bir yıldız"dan söz ediyorsunuz. Kastettiğiniz ne, bir tür kıyamet mi?..

Lütfen, lütfen... Burada şiir ve yazıdan söz ediyoruz! Bir yazara hakikaten kahramanını öldürüp öldürmediği sorulmaz! Buna karşılık, bu yeni albümün konseptine dönersek, benim tek kaygım, "Magic and Loss" ile aynı mantık zincirini izlemeydi. Ölümünden sonra, bir yeniden-doğuş biçimi kendisini gösteriyor. Gerisi bir parça gizemli olsun. Hitchcock hiçbir zaman filmlerinin sonunu açık etmezdi.

"Egg Cream"de bir bıçak kavgası var. Bütün parçalarının şarkı sözlerinin yer aldığı "Between Thought and Expression" adlı kitaba baktığımızda, kılıç, kama, balta, ustura gibi kelimelerin öne çıktığı görülüyor...

(gülerek) Birkaç tane de tabanca var... Bunlar şiddet araçları. Bu da benim hiç kuşkusuz çağdaş bir yazar olduğumu gösteriyor. Bu benim gangsta-rap yanım.

Gönlünüze yatan tarz bu mu?

Hep aynı durum. Siyahlar müzik yapıyorlar; beyazlar onların müziğini ya taklit ediyor ya da satın alıyorlar, çünkü bu onların içini gıcıkıyor. Ben çete rap'i ile, otuz tane arabanın havalara uçtuğu, yüzlerce kişinin öldürüldüğü ve sonunda kahramanın kızı götürdüğü ikinci sınıf macera filmleri arasında hiçbir fark göremiyorum. Sinemada bütün bu şeyleri insanları hiç yadırgatmadan gösterebilirsin. Bir zamanlar "Heroin" adlı şarkım bayağı skandal yaratmıştı, tek sebebi, film değil de albüm olmasıydı. Şimdi de gangsta-rap var, ve iyi aile çocukları, bunun "yok kadınların aleyhine, yok bilmem kimin aleyhine" olduğunu söyleyip duruyor. Ne o, şiddetten söz ediyormuş... Ee, n'apalım? Şimdi Poe'yu yasaklayacak mıyız yani? Gangsta rap'çiler "fuck the police" diyorlar. İyi ediyorlar... Motosikletle dolaşıyorlar ve gamalı haç taşıyorlar. Ama onların Yahudi düşmanı olduklarını sanmıyorum. Bu, onlar için sadece bir kimliği dışavurmanın ve kendilerini dünyanın geri kalanından ayırmanın bir aracı. Eğer hakikaten nazi olsalar, taşaklarını kesip ağzlarına sokmak ve sonra da beyinlerine bir kurşun sıkmak lazım. Benim demokrasi anlayışım böyle.

Hem sonra bir şey daha var, gangsta rap'ten şikayet edenler kimler? Bu herifler için, "bir albümün beş milyon satmasına karşıyım" demek yeterli. Bana kalırsa, benim başıma gelebilecek en iyi şey, bir şarkımın yasaklanması olur. N'olur, tehlikeli bir adam olduğumu, sağlığa zararlı, bozguncu olduğumu, albümümün derhal piyasadan kaldırılması gerektiğini yazın. İngite-

re'de "Sex With Your Parents"daki "motherfucker" kelimesi yüzünden, diskimin üzerine "şarkı sözleri müstehcendir" yazılı etiketler yapıştırıldı. Üstelik, rock tarihinde ilk defa bu kelime, sıradan bir küfür olarak değil de, gerçek anlamında kullanılmıştı.

**Şimdi gangsta-
rap var, ve iyi aile
çocukları, bunun
"yok kadınların
aleyhine, yok
bilmem kimin
aleyhine" olduğunu
söyleyip duruyor.
Ne o, şiddetten söz
ediyormuş... Ee,
n'apalım? Şimdi
Poe'yu
yasaklayacak mıyız
yani? Gangsta
rap'çiler "fuck the
police" diyorlar. İyi
ediyorlar...**

dan bir küfür olarak değil de, gerçek anlamında kullanılmıştı.

"Sex With Your Parents"da "aile değerleri"ne ve Cumhuriyetçi Parti taraftarlarına saldırıyorsunuz. "Bütün bu iğrenç moruklar, erdemli geçinen sahtekarlar, aslında hepsi ana-babalayla düzüşüyorlar..." diyorsunuz. Başkanlık seçimleri sizi ilgilendiriyor mu?

Bunların hepsi it oğlu it. Beni eğlendiriyorlar. Şimdi Clinton, okullarda üniforma giymeyi göklere çıkarıyor.

Düşünsene, formayla okula gideceksin! Sağcıları tavlama istiyor. Robert Dole'un çöplüğünde ötüyor. (tuhaf, uzun bir suskunluğa gömülüyor) Belki de ben biraz fazla katyım. Belki de bu fikir Andy'nin (Warhol) hoşuna giderdi. Herkes aynı elbiseleri giyecek, saçlarını tarayacak, formasını süsleyecek... Dahice bir fikir...

Cleveland'daki "Rock and Roll Hall of Fame" müzesinde Velvet Underground baş köşeye yerleştirildi. Bu olayı nasıl karşıladınız?

Frank Zappa, Chuck Berry, Little Richard, Bob Dylan ile birlikte yer almak, bana hakikaten çok büyük bir zevk verdi. Bu salonun yetkilileri iyi bir iş yapmışlar, ayrıca 1966'dan kalma, Andy Warhol'lu eski Velvet Underground posterini görmek beni çok etkiledi.

O günlerden hangi anılar saklıyorsunuz?

Hiçbir anım yok. Ben koleksiyoncu değilim. Beni bir tek amplim ve gitarım ırgalar.

Samimi olamazsınız!

Kesinlikle samimiyim. Sizin de anlamazınız lazım, bu hikayeler artık bir anlam ifade etmiyor, bugün bir hiç bütün bunlar. Hem sonra, geçmişle uğraşmanın hiçbir faydası yok... Hayatım bazen çok zor geçti. Bütün söyleyebileceğim bu kadar.

Paul Auster ile Wayne Wang'ın "Brooklyn Bogle" adlı filminde küçük bir rolünüz var.

Bu filmde oynamayı arkadaşlık hatırına kabul ettim. Ama açıkça söyleyeyim, beni hiç sarmadı. Çekimlerin yavaşlığı beni sinir ediyor. Ben aktör değilim, bir rock'n'roll yazarım.

Peki, sizin "Brooklyn tarzı"nızı etkileyen üç New York'lu söyler misiniz?

James Cagney, William Burroughs, Hubert Selby. Selby şimdilerde Los Angeles'ta yaşıyor. "Last Exit To Brooklyn"e deli olmuştum. "The Box"ı okudunuz mu?

Julian Schnabel'in filmi "Basquiat"da Andy Warhol'u David Bowie canlandırıyor...

Çok parlak bir seçim. David bana, bu filmde Andy Warhol'a ait beyaz bir peruk taktığını söyledi. David'i konserde gördüm. İyiydi. Nine Inch Nails grubuyla çalışıyordu. "I wanna fuck you like an animal" demesi hoşuma gidiyor. Ben bile daha iyi söyleyemezdim.

Sanat aleminde rock'un yeri ne sizce?

Rock, popüler kültürün bir parçası. Shakespeare de popülerdi. Orson Welles de popülerdi. Rock, aynı zamanda, bütün diğer sanat biçimlerinden daha aşkın, daha üstün olabilir.

Peki ne tür projeleriniz var, tiyatro yönetmeni Robert Wilson ile bir çalışma yapacaksınız galiba...

Başladık bile. Bob Wilson'la beraber, H.G. Wells'in "Zaman Makinası" adlı eserinin bir uyarlaması üzerine çalışıyoruz. Ben sözleri yazdım ve müziği besteledim. Bu benim için çok heyecan verici bir deneyim. Bob Wilson gerçek bir deha. Bir de, Laurie Anderson'la beraber elektro gitar ve keman için enstrümantal bir çalışma üzerindeyiz.

Albümünüzün piyasaya çıktıktan sonra alacağı tepki sizi hâlâ çok ilgilendiriyor mu?

Hiç kimse nasıl karşılanacağını takmadan bir yapıt yaratmaz. Ama bir kere bittikten sonra da, yaptınız sizden tamamen çıkıyor. Artık müdahale etme şansınız yok, sadece promosyon yapabilirsiniz. Eğer söyleşi yapmayı kabul ettiysem, bunun tek nedeni plagimi satabilmek için; yoksa hayatta basına konuşmazdım. (Sevimli bir şekilde gülümsüyor)

Konser vermek de promosyonun bir parçası değil mi?

Evet! Ama bütün müzisyenler gibi, ben de çalmayı seviyorum.

1982 yılında, otobiyografiniz sayılan "The Blue Mask"da "Bütün cezalar bana zevk veriyor. Ben hep böyledim" diyordunuz...

Bunu Van Gogh'u düşünerek söylemişim. Eğer kulağınızı kesiyorsanız, bunun size bir zevk vereceğini, sizde bir şeyi tatmin edeceğini ummanız lazım. Bugün artık ben o Lou değilim. Ama kendimi en kötü, en zor zamanlarla özdeşleştirebilirim. Alçakgönüllülükle söylüyorum, kimse benden daha iyi bilemez zorlukları. Zaten bütün bu yaşantılar, beni dünyanın en komik adamlarından biri haline getirdi...

70'li yıllarda, o ünlü "Walk On The Wild Side"ı yazdınız. Bugün hangi tarafta yürüyorsunuz?

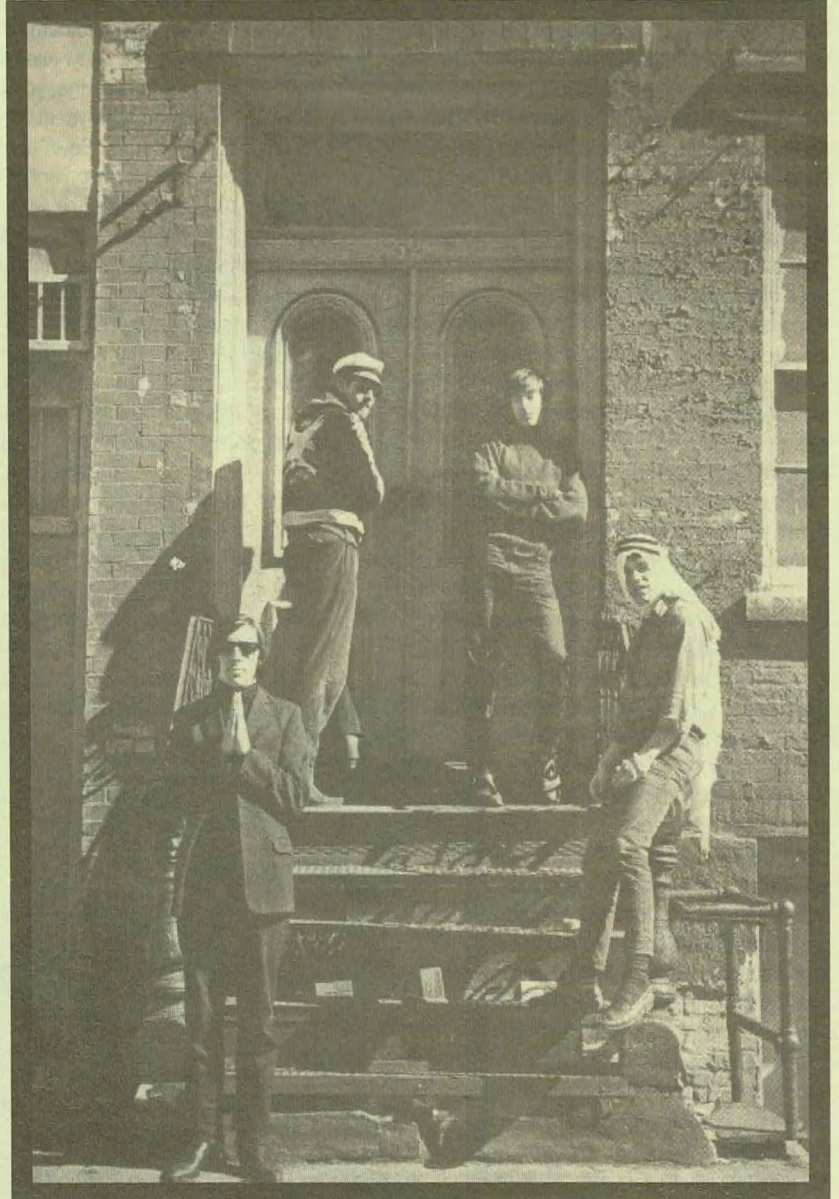
Bilmem... Siz boş bir kutu çizin, içeri benim yerime doldurun.

Çeviren: **Siren İdemem**

BİR NEVİ VELVET TARİHİ

Bir şamar indirmek istiyorduk

Lou Reed: Klasik piyano çalmayı çocukken öğrendim. İyiydim ama, aletten hoşlanmıyordum. Daha sonra, radyodan çeşitli plaklar duymaya başlamıştım ve elektro gitar çalmak istedim; ailem de bana bir tane aldı. Sonra bir metod takip ederek bana gitar öğretecek bir öğretmen buldular. Ben, "hayır, hayır, hayır, bana bu plağı çalmayı öğret!" dedim. Ama o, "sadece üç akor var bunda" deyip duruyordu. "Pekala o zaman bana bu üç akoru öğret" diyordum. Bana o üç akoru öğretti, ben de dersleri bıraktım ve bir daha da hiç ders almadım. Gitar konusunda çok fazla bilgi sahibi olmamam daha sonra benim için avantaj oldu sanıyorum.

Daha 15 yaşından itibaren aralıksız, hep çeşitli gruplarla barlarda çaldım. Ortaokuldayken, lise-deyken, üniversitedeyken hep... Sadece 'cover' çalıyorduk, 'top ten'deki parçalar... Bizden şu ya da bu şarkıyı çalmamız isteniyordu. Eğer çalmazsak, hop, kavga kıyamet kopuyordu. 15 yaşındayken, Shades'le beraber ilk albümümü yaptım. Tam bir ticari başarısızlık. O devirde sık sık işitilen "I love you, you love me..." türünden şarkılara benziyordu. Büyük alışveriş merkezlerinde ve fare deliği gibi yerlerde çalıyorduk. Çaldığım barların çoğu izbe, berbat yerlerdi, sürekli kavga gürültü olurdu.

O devirde sadece sekiz akor biliyordum, ama yetiyordu. Şarkı da söylemiyordum. İşte o zamanlar yazma arzusu duydum. Bunu bir kariyer olarak, meslek olarak düşünmüyordum, zaten hiçbir zaman o kadar ileriye yönelik düşünmem. Benim için, sadece yapmaktan çok hoşlandığım, çok büyük bir zevk aldığım bir şeydi bu, bununla hayatımı kazanmayı düşünmüyordum. Aslında barlarda çaldığım gruplarla, daha sonra Velvet Underground ile kazandığımdan çok daha fazla para kazandım.

Ornette Coleman, Cecil Taylor, Don Cherry ve Archie Shepp'e çok hayrandım... Aynı zamanda, rambing, free-jazz ve heavy funk da seviyordum. James Brown ve rockabilly, Warren Smith, Bo Diddley... Benim için ilk önemli şeyler "Honey Don't"la Carl Perkins ve "Ooby Dooby"la Roy Orbison'du... Bu plakları satın alıyordum ve soloları taklit etmeye çalışıyordum. Her şeyi birbirine karıştırıyordum, bir bulamaç yapıyordum ve kendimi buluyordum. Benim için önemli olan müziğin basitliği, sadeliğiydi. Hep insanların radyoda müziğimizi dinlediklerinde, "bunu ben de çalabilirim" demelerini arzu etmişimdir. Gitar solosu yaptığımda, sound'un saksofon gibi olmasını isterdim, işte bunun için distorsiyonlar kullanıyordum.

John Cale: Lou'yla şarkı yazmaya başladığı sıralarda tanıştım... Aslında, varolan bütün stilleri kopya ediyordum. Sonra bana daktiloyla yazdığı sözleri gösterdi. Akustik gitar eşliğinde bunları bana çalmak istiyordu. Ama benim hiç ilgimi çekmiyordu, çünkü ben folk müzikle değil, rock'n'roll'la ilgileniyordum. O kadar çok ısrar etti ki, sonunda sözleri okudum. Joan Baez ya da Bob Dylan'ın söylediği türden folk müzik değildi, "How many ways must a man..." tarzı şeylere benzemiyordu. O dönemde, şarkıların çoğu bir sürü soruyordu ve sorular da benim canımı sıkıyordu. Bir gün Lou hafta sonu için evine gitti, döndüğünde bana "Venus In Furs"ü gösterdi. Şaşkınlıktan ağızım açık kalmıştı... Çok büyük bir şiirsel parçaydı. Daha önce gösterdikleriyle alakası yoktu, tamamen bambaşka bir düzeydeydi... Bana, bunları kaydetmeye kimsenin yanaşmadığını söyledi. Ben de ona "siktir et, biz kendimiz kaydedebiliriz! Hadi gel, sokakta ya da kulüplerde bunları çalalım!" dedim. Bunun üzerine Harlem'e, 125. caddeye çıktık. Baby Grand diye bir blues kulübüne gidip bizi bir dinlemelerini söyledik. Bir gitar ve kemanla iki beyaz çıkıp "Heroin" ve "Venus In Furs"ü çalıyor... (gülüyor) "Kusura bakmayın, bu akşam sizin için yerimiz yok" demeden önce bizi bir süre bekletiler. Biz de kaldırıma yerleştik ve çaldık. O kaldırımda hiç de fena para kaldırmadık. Ta ki polis gelip de pılımızı pirtimizi toplayıp toz olmamızı söyleyene kadar...

Lou Reed: Bu üç akoru alıp onları sözcüklere uygulamak istiyordum. Üniversitedeyken, yazmakla çok ilgilenmişim. Dostum ve hocam Delmore Schwartz beni çok etkileyen hikayeler yazmıştı, öyle ki bir yandan yazar olmak isteyen bu yanıma tatmin ederek çok sevdiğim bu akor-

Lou Reed & Nico

ları çalabileceğimi düşünmüştüm. Bu ikisi bir araya getirilebilirdi, bana kolay gibi görünüyordu, ve o zaman hakikaten sevdiğim her şeye sahip olacaktım: elektro gitar, bu akorlar ve sözler, bu basit sözcükler...
John Cale: Lou elektroşok tedavisi gördüğü çok acılı bir dönemden geçmişti. Onu tanıdığım da tedavi hâlâ sürüyordu... Annesiyle ilişkisi son derece zordu. Böyle bir şey yaşamış olmaktan dolayı çok korkunç bir hınç ve acı duyuyordu sanıyorum. Bana bir kere bunu anlatmıştı, ama hiçbir zaman ona bunu niçin yaptıklarını tam olarak anlayamadım... Bana çektiklerini anlatıyordu, bense anlattıklarından dehşete düşmüştüm. O zamanlar hayatımızın ayrılmaz parçası olan şeyler tehlike ve korkuydu. Benim için, bütün o son derece muhafazakar background'umla, herkesin bambaşka olduğu New York gibi bir şehirde yaşamak zordu... Sokaktaki saldırganlıkla ve kargaşayla başede bilemek bana zor geliyordu. Lou daha önceden buralarda dolaşmış, bunlara bulaşmıştı, bana nasıl davranmam gerektiğini gösterdi. Çok açıkgozdü. O zamanlar, ondan çok şey öğrendim. Ve hiç durmadan edebiyat hakkında konuşuyorduk, edebiyatta ve sa-

natta risk hakkında tartışıyorduk. Bir sinema gibiydi: Gerçek risk mi, yoksa sadece kurmaca bir risk mi? Bununla sözcüklerin değerini anladım, psikotiklerle de bazı sözcüklerin şiddetini, derinliğini... Sık sık kendimizi ürkütücü durumlarda buluyorduk, en ufak bir sözcük belirleyici olabiliyordu... Bir gün, bir lokantada, sarhoşun teki geldi, kafamızı şişirdi. Ona aldırmayacağına ya da başımızdan çekip gitmesi için bir-iki şey söyleyeceğine, Lou ona çok dostane davrandı ve fısıltıyla "Annemi düzmetmek ister miydin?" diye sordu. Bu tür sahneler çok sık oluyordu. Olayları düzletecek şekilde davranmak yerine, tam tersine, daha ne kadar kötüleşebilir diye görmeye çabalıyordum. Daha sonra bu aptal oyna bir son verdik... Çeşitli şeyler oldu... Trajik bir şekilde şiddetle sonuçlanan, pişmanlık verici olaylar... Av tüfeğiyle bacağına paramparça eden adamlar falan... Kilpayı sıyırдық... (eliyle gırtlaklanıyor gibi bir işaret yapıyor) Oyunun sonu gelmişti artık. Çoğu zaman birisini kötü bir yöne sürüklemek için tek bir kelime yetiyordu... Bu çok özel durumlarda kelimelerin manasını anlayacağız diye çok vakit kaybettik.

Bu geçirdiğimiz dönemin, Lou'nun yaşamış olduğu elektroşok dehşetiyle, artık bitkiden farkı kalmamış insanlarla beraber bekleme odasında oturduğu doktor muayenehanesine gitmek zorunda bırakılmasının yarattığı hınç ve nefretle ilgili olduğunu düşünüyorum. Bu insanlara bakmaya, onları görmeye tahammül edemiyordu. Öyle sanıyorum ki, bunlar, ondaki bütün merhamet duygusunu yok etti.

Lou Reed: Andy (Warhol) bir rock grubu arıyordu, işte böyle karşılaştık ve tanıştık onunla. "Gee, that's great!" ya da buna benzer bir şey söyledi. "Bir hafta boyunca Sinematek'te filmlerimi göstereceğim. Siz de gelin, filmlerimi siz çalarken sizin üstünüzde gösterebiliriz" dedi. Bu bize çok heyecan verici gelmişti, zaten Café Bizarre'dan da kovulmuştuk.

John Cale: Andy kendine özgü resim tarzıyla ün yapmıştı. Sansasyon yaratıyordu, ama kabul görmemişti, henüz... Dolayısıyla, kabul edilmek için ulaşması, etkilemesi gereken belli bir çevre vardı New York'ta. Bu, esas olarak Central Park West'in insanlarıydı... O dönemde Edie Sedgwick oradaydı ve o bütün bu insanları tanıyordu. Andy, Edie'ye filmlerinde yer verdi ve böylece onun aracılığıyla bu insanlarla tanışmaya başladı. Çalışmalarını görmek için Factory'ye uğrayan bütün meşhurlara Andy "Bir deneme yapmak ister misiniz?" diye soruyordu. Bob Dylan, Donovan, gelen herkes üç dakikalığına kameranın karşısına oturmak zorunda kalıyordu. Ben Factory'ye öğleden sonra ikiden önce gitmezdim. Bir sürü efemine, çenebaz, ibne vardı... Bu ortamda Lou kendini evindeymiş gibi hissediyordu, bense pek değil. Lou'nun Andy'ye kapıldığını düşünüyordum... Özellikle de Andy'nin medyanın manipüle ediş tarzı onu hayrete düşürüyordu. Turneye çıktığımızda, Andy televizyonları da cebzetmeye başlamıştı. Andy her durumda, dikkatleri çekecek, alaycı, keskin bir şey buluyordu. Akşam haberleri için bir söyleşi mi? Yere uzanveriyordu ve kendisine sorular soran gazeteci de yere çökmek zorunda kalıyordu. Öyle sanıyorum ki, bütün bunlara eşlik eden, hınzırlıklarla birlikte masumiyet ve saflık Lou'yu etkiliyordu, insanın nasıl böyle olabileceğini bir türlü tam olarak anlayamıyordu. Bu onu şaşkına çeviriyordu.

Lou Reed: Birbirimiz için yaratılmıştık. Tanışmamızdan önceki şarkı sözleri onun filmlerinin konularıyla tamamen çakışıyordu. Sinematek'teki bir haftadan sonra onunla Factory'de kalmamızı ve bizim menejerimiz olmayı teklif etti: "Böylece düzenli olarak hep davet edildiğim sanat festivallerine beraber gidebiliriz, ben de filmlerimi

Philadelphia Art Festival'deki bir gösteriyi hatırlıyorum. Her sanatçının sanatını temsil eden bir şey götürmesi gerekiyordu yanında. Herkes bir şeyler götürmüştü, Andy de bizi götürdü...

göstereceğime, sizi gösteririm.” Bu çok heyecan verici bir fikirdi. Andy bize Velvet Underground olma imkanını verdi. Somut olarak, biz hiçbir şeydik, sıfırdık, kimse bizi tanıyamıyordu, kimse bizimle ilgilenmiyordu. İnsanlar Andy'ye saldırmaya başlamıştı, biz saldırmaya değmezdik. Bizi rahat bırakıyorlardı, hiç kimse karışmadan, kafamıza eseni yapabiliyorduk. Ve bu Andy'nin sayesindeydi. Albümü yaptığımızda, kimse bir şeyi değiştirmeye cesaret edemedi.

Andy'nin kanatları altındaydık, prodüktör oydu...

Sterling Morrison: Öyle sanıyorum ki, Andy'yle ilişkimiz onun bize duyduğu ihtiyacın çok ötesine gidiyordu. Bizde enerji, gençlik ve heyecan vardı, tıpkı etrafındaki herkes gibi. Factory'de takılan insanlar çok yoğundu, biz de öyleydik. Ben yerimde duramıyordum. Ötekiler gibi biz de enerji kaynağıydık.

Andy'nin tavsiyeleri hep genel mahiyette olurdu. “Prova yapmaya devam edin, şarkı yazmaya devam edin, beceremezseniz, daha sıkı çalışmanız gerekir”. Ama aynı zamanda başarısızlığı kafamıza takmamayı da öğütlerdi.

“Eğer arzu ettiğiniz şeyi yapmaya devam ederseniz, eninde sonunda bir şeyler olur”. Andy karar verirken popülariteye bakmazdı, ne istiyorsa onu yapardı.

Film çekmeye başladığında, herkes üstüne üşüştü. İnsanlar yaptıklarının korkunç olduğunu, hiç daha kötüsünü görmediklerini söylüyorlardı. Bu süperstarlarla film yapmak üzere sanatı bırakmasına razı gelemeyen sanatseverler ona saldırmaya başladılar. Şimdi, o zamanlar Andy'ye üç kağıtçı, sahtekar gözleriyle bakıldığı unutuldu. Kendi kendisini oynayan bir oyuncu... Pop art'ın sanat olmadığı,

Andy'nin bütün yaptıklarını makina gibi yaptığı, hatta onları kendisinin yapmadığı bile konuşuluyordu.

Ama özellikle de bu gösteriş, bu kibirle tanınıyordu. Yaptığı uyduruk filmler, uyduruk sanat, bu uyduruk grupla ünlüydü. Ve bütün bunları uyduruk bir sahnede bir araya getiriyordu.

Ama o hiç takmıyordu, bize de iplememizi söylüyordu. Ben her zaman Andy'nin sadece kafasına koyduğunu yaptığını hissettim, insanların ondan beklemediklerini göz önünde bulundurarak çalışmazdık.

Her zaman ticari sanat işleri de çıkarıyordu: Hemencecik yapılabilen bir maket için 1000 dolar, serigrafiler için birkaç yüz dolar alıyordu. Son derece hızlı çalışıyordu, ticari açıdan bakarsak, müthiş verimliydi. Çok sakın, ama insanın başını döndüren bir hızla çalışıyordu. Bitirdiğine kanaat getirdiğinde telefon ederdi, birisi gelip bir çek bırakır ve onun “sanat eseri”ni alır giderdi. Hiçbir zaman parasızlık çekmezdi, ama paraya bayılıyordu. Çok açık, hep bizim hem Beatles, hem Rolling Stones olmamızı, şovlardan günde bir milyon dolar kazanmamızı diledi... Biz de

“Yeah, tabii, harika olur...” diyorduk... (gülüyor) Aslında, bu olabilirdi de. Daha sonraları, plak şirketimiz de bizi bu konuda eleştirdi: Daha geniş bir kitle için en ufak bir hareketle bulunsaydık, biz de parayı toplardık. Ama bunu asla yapmazdık. Kilit durumlarda, kilit anlarda, kılımlı kıpırdatmadık. Bugünün gruplarının bizi sevmelerinin nedenlerinden birisi de hiçbir zaman kendimizi satmamış olmamızdır. Hiçbir zaman böyle bir suçlamaya karşı karşıya kalmadık: Biz her zaman inandığımız şeye sadık kaldık.

Maureen Tucker: Yeni bir şarkımız olduğunda, Lou “işte akorlar bunlar” diyordu, hepimiz çalışmaya gömülüyorduk, o bir şeyler çıkarıyordu, hepsi bu. Örneğin, “I Can't Stand It”de bongo çalmaya karar verdiğimde, kimse

“göt biraz da bateri çal” demedi. Kesinlikle kimse kimseyi yönetmiyordu. Hiçbir zaman hiç kimse bana “hayır, şöyle yapma, böyle yap, şöyle çalma, böyle çal” demedi. Herkes şarkıları kendi tarzına, kendi kafasına göre yorumlardı.

Lou Reed: Prova yapacağımız sürekli bir yerimiz olmasına rağmen, çok sık çalıyorduk. Bütün zamanımızı bir arada geçirmesek de, her dakika sadece grubu düşünüyorduk: “Velvet Underground'u ne yapacağız? Ne zaman kayıt yapacağız? Hangi yeni şarkıları kullanacağız? Bize karşı niçin böyle bir tepki var?”

Maureen Tucker: Hiç prova yapmıyorduk, sadece sahnede çalışıyorduk. Tabii, Lou'nun yeni bir şarkısı olduğunda, onlara akorları göstermesi gerekiyordu, ama hiç prova yapmıyorduk. Andy'yle beraber olduğumuzda, aletlerimizi Factory'de bırakıyor, bazen sırf eğlence olsun diye orda müzik yapıyorduk. Sahnede prova yapıyorduk... (gülüyor)

John Cale: Özel hayatımız diye bir şey yoktu. Hep beraber ya da birbirimizin çok yakınında yaşıyorduk, dolayısıyla da çok zor oluyordu. Fazla içiçeydik. Giderek birimizin alışkanlıkları, diğerinin sınırlarını germeye başlamıştı.

Sterling Morrison: Sadece uyuşturucu kullanmıyorduk, aynı zamanda vitamin de alıyorduk, deneysel rejimler yapıyorduk. Bir ara Lou öyle radikal bir rejim yapıyordu ki, omurgasının üstünde hiç yağ kalmamıştı, iskeletinin

üstüne deri geçirilmiş gibiydi, kemikleri sayılıyordu. Ona biraz olsun yağ yedirmeye çalışan hekimle kavgaya ediyordu, omurgası ortaya çıkmıştı. Hepimiz kafamıza göre takılıyorduk, kâh uyuşturucu kullanıyorduk, kâh vitamin ya da ginseng alıyorduk. Ama hiçbir zaman tam olarak kimin ne zaman ne aldığını bilmiyorduk... Günlük hayatımızın bir parçasıydı. Ciddi olarak bağımlı değildik... Ama bizi etkileyecek kadar da kullanıyorduk... Üçümüz de hepatite yakalandık. Hep kullanıyordum, Lou çok fazla amfetamin alırdı. Ama bizi uyarar, yaratıcılığımızı harekete geçiren şey hiçbir zaman uyuşturucular olmadı. Saykodelik uyuşturucular pek bize göre değildi. Bunlar hiçbir zaman bize ilham ya da görüş vermedi. Dededen kalma nedenlerle uyuşturucu

Factory hatırası: Andy Warhol, Ari, Nico, Velvet Underground ve diğerleri

kullanıyorduk biz, kendimizi iyi hissetmek için.

John Cale: Andy'nin aklına bir fikir geldi, siyahlar giyinmiş ve sırtı seyirciye dönük olarak çalan müzisyenlerin ortasında beyaz giysili bir kadın şarkıcı olacaktı sahnede... Bir akşamlik olabilirdi belki ama,

Daha geniş bir kitle için en ufak bir harekette bulunsaydık, biz de parsayı toplardık. Ama bunu asla yapmazdık. Kilit durumlarda kılımlı kıpırdatmadık. Bugünün gruplarının nedenlerinden birisi de hiçbir zaman kendimizi satmamış olmamızdır.

daha sonra da sürdürüldü... Lou, Nico'ya aşık oluverdi ve "Femme Fatale", "I'll Be Your Mirror" ve "All Tomorrow's Parties"i onun için yazdı. Nico mankenlik yaparken mutlu değildi, bir ikona olmaktan hoşlanmıyordu... Sonra, gruba bir kızın dahil olmasının getirdiği bütün "sosyal" sonuçları yaşadık... Bugün şimdi bunlara belki gülebiliyoruz ama...

Sterling Morrison: Ben gruplarda kızların olmasını seviyorum, insanın çevresinde olmaları hoş bir şey. Nico şarkılarını hakikaten çok iyi söylüyordu. Genizden gelen sesiyle, bütün grubun sabote etmesine karşın, "I'll Be Your Mirror"ı sonuna kadar söylüyordu... (gülüyor) Onunla çalışmak kolay değildi. En az hakim olduğu dilin İngilizce ol-

duğunu düşünmüşümdür hep. Bizim tasasızlığımız, kalenderliği-miz karşısında canı sıkılıyor, sinirleniyordu. Nico başarmak istiyordu, Warhol'un filmleriyle, Velvet Underground'la ya da her neyle olursa olsun başarıya ulaşmak istiyordu. Grupta daha önemli bir rol oynamasını isteyen, bütün şarkıları ona söyletme-ye çalışan Paul Morrissey onu itekliyordu. Bizse böyle bir şeyi istemiyorduk. Bir onun şarkıları vardı, bir de onun söyleyemeyecekleri... Mesele, şarkı söylemediği zamanlar onu ne yapacağı-mızdı. Nico albümdeki üç parçayı ve başka bir-iki şeyi söylüyordu, ona göre pek parçamız olmadığı doğru. Paul, sürekli, bizi onun için daha fazla şarkı yazmaya ve varolan şarkılardan daha fazlasını da ona söyletmeye zorluyordu. Ama biz direniyorduk. Tabii ki Lou bütün şarkıları Nico'nun söylemesini istemiyordu. Ama birkaç şarkıyı onun söylemesi dert değildi. Şurası açık ki, hiçbir zaman "Heroin" gibi bir parçanın şarkıcısı olmazdı.

Nico öylesine güzel ve parıltılıydı ki, seyirciyi şaşırtıyor, hatta rahatsız ediyordu, insanın sahnede görüp de özdeşleşebileceği türden insanlardan değildi. Belki de Nico bizimle Factory arasında fiziksel bir bağıdı. Velvet Underground tek başına parıltılı değildi.

Maureen Tucker: Bazı şarkılar onun sesiyle çok daha iyiydi sanıyorum: O bu şarkılara yeni bir duyarlılık, yeni bir ambiyans katıyordu. Ama hiçbir zaman hiç kimsenin aklından "Nico bundan böyle bizim şarkıcımız" diye bir fikir geçmemiştir. Hiçbir zaman grubun bir üyesi olmadı. O zamanlar şarkıcı olmak onu pek ilgilendirmiyordu. Şarkı söylemek onun için sadece farklı, yapmaktan hoşlandığı bir şeydi.

Nico'yla benim özel bir ilişkim yoktu. Benimkinden tamamen farklı bir dünyadan geliyordu. Ortak hiçbir şeyimiz yoktu. İyi anlaşıyorduk, ama birbirimize söyleyecek pek bir şeyimiz yoktu. O zamanlar onu bir görseydiniz... Çok soylu, ulu, muhteşemdi; kendisi de bunu biliyordu... (gülüyor) Ben baterisini dövmüş duran Ne-vertonlu taşralı bir kızdım, o ise uzun süredir sanat aleminin içinde gelişmiş, göz kamaştırıcı bir Kuzeyliydi. Nico'yu tarif etmek zordur. Kibirli, mesafeli ve soğuk bir yaratıktı. Muhtemelen Salvador Dali'yle ya da onun gibi insanlarla partilere gide gide, insanla-

rın pek konuşmadan kendisini seyretmelerine, bakılmaya, bütün bakışları üstünde toplamaya alışmıştı.

Sterling Morrison: Velvet Underground ve Nico'yduk. Bizden onu gruba almamız istendi, biz de düşündük, "neden olmasın?" ve bir dereceye kadar yürüdü. Sahnede bir duruşu vardı, gösteriyi bizde olmayan spektaküler bir yanı kattı. Biraz daha teatral olduk. Ama Nico daha önemli bir rol istiyordu, bizse ona bunu veremedik. Manken olarak bir sözleşmesi olduğunda ya da fotoğraf çekimleri yapması gerektiğinde çekip gidiyordu. Yani çoğu zaman Nico'suz bir Velvet Underground & Nico'ydu.

Nico o günlerde, ya da o hafta grup içinde kimin daha önemli olduğuna inanıyorsa, davranışları ona göre değişiyordu... Tam olarak neler olup bittiğini bilemiyordum ama, sahnede bakışmalar oluyordu... Nico gelmezden önce birbirimizle kapışmamız için hiçbir neden yoktu, para ya da o tür bir şey için kavga edecek halimiz yoktu, hiçbir şeyimiz yoktu ki...

Maureen Tucker: Lou sahnede çok çekingendi, dört bir yanda hoplayıp zıplayan, elini kolunu sallayan tiplerden değildi. Zamanla giderek daha rahat olmaya başladı, ama hepsi o kadar. Sterling ayağıyla gizli gizli tempo tutarken heykel gibi dururdu. Yaptığı tek hareket amplisinin volümünü yükseltmek için arkasına dönmek olurdu. John keman çalarken kendinden geçirdi, ama bunu teatral bir amaçla yapmazdı, onun müzik karşısındaki doğal davranıştıydı bu.

Sterling Morrison: Kendi parçalarımızı daha iyi çalmayı, müzisyen olarak düzeyimizi yükseltmeyi düşündüğümüz olmuştur, ama asla müziğimizi insanların istediği gibi ehlileştirilmeyi aklımızdan bile geçirmedik. Hiçbir zaman oyunun kurallarıyla oynamadık. O zamanlar bizi sahnede görseydiniz, şarkılarımızın bir sırası yoktu, kesin bitmiş oturmuş sözler yoktu. Lou sözleri sürekli değiştirirdi. Bizi dinlemeye sık sık gelebilirdiniz, hatta her akşam gelseniz bile iki ke-re aynı şeyi görmezsiniz. Bazı hayranlarımız öyle yapardı.

Maureen Tucker: Çalmayı istediğimiz müziği yapmayı umut ediyorduk: insanlar salonu terkederse etsin, n'apalım. Tek hedefimiz vardı: Yaptığımız hoşumuza gitsin yeter. Bizim izleyicimiz rock'n'roll izleyicisi değildi. Çoğunlukla, kendilerine bir Andy Warhol tablosu hediye edilen çok zengin insanlardı. Philadelphia Art Festival'deki bir gösteriyi hatırlıyorum. Her sanatçının sanatını temsil eden bir şey götürmesi gerekiyordu yanında. Herkes bir şeyler götürmüştü, Andy de bizi götürdü...

(gülüyor) Çok gürültülü, çok saldırgandı... Şimdi bile insanların oturup da böyle bir şeyi dinlemelerini bekleyemezsin. Birkaç gazete makalesinden sonra işlerin gidişatı değişti, insanlar ne beklemediklerini ve kendilerinin neyin beklediğini anlamaya başladılar. Giderek belli bir izleyiciyi kendimize bağladık, sonra rock'n'roll kulüplerinde yalnız çalmaya başladık.

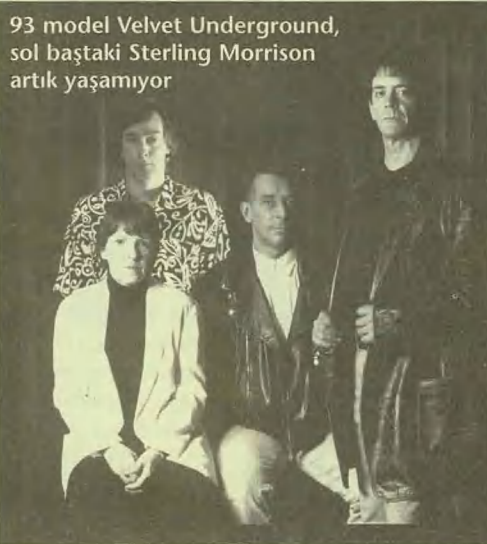
Sterling Morrison: İnsanları kıskırtmak istiyorduk ama, düşmanlık uyardırmak değil. Harekete geçirmek istiyorduk ama, nefreti kıskırtmak değil. Onları biraz sarsabileceğimizi düşünüyorduk.

Maureen Tucker: Hiç kimse bana fikrimi sormazdı, herkes Lou'yla konuşmak isterdi... Bazen aynı fikirde olmadığım olurdu, ama bir şey söylemezdim, çünkü bana sorulmazdı. Saçma gelebilir ama, şarkıların yarısının nelerden bahsettiğini bilmezdim, çünkü sözleri duymazdım... (gülüyor) Ta ki albüm çıktığında nelerden söz ediyorlarmış öğrenebilirdim. Neredeyse hiç prova yapmadığımız için, şarkıları sahnede keşfediyorduk; sahnedeysen de o kadar sert ve yüksek volümlü çalışıyorduk ki, hiçbir şeyi duyamıyordum, özellikle de vokali.

Lou Reed: İlk albüm kesinlikle hiç başarı kazanmadı, sıfır. Sadece düşmanca tepkiler aldı. Buna çok şaşırmıştım, çünkü ben bu şarkıların konularının insanların ilgisini çekeceğini sanıyordum. Onun yerine, çok eleştirildik. Bu nedenle hayal kırıklığına uğramıştım, çok açık. Bugün hâlâ insanlar, şarkı formatının, yetişkinlere özgü bir şekilde sunulan, zihinsel sonuçları olan, çok farklı konulara değinen değişik şeyler içerebileceğini anlamıyorlar. Hâlâ "Heroin" diye bir şarkı yazmanın gayri ahlaki olup olmadığını insanların bana sormasını düşünebiliyor musunuz? Kitaplar ve filmler bütün konulardan söz ediyor ve kimse şaşırmıyor. Ama bir albümde bunlardan bahsettiniz mi size saldırıyorlar; bunları yüceltmiyorsunuz. Hiçbir şeyi yüceltmiyorum, sadece bu konuda yaşıyorum.

Çeviren: **Siren İdemen**

93 model Velvet Underground, sol baştaki Sterling Morrison artık yaşıyor

3 Ağustos 1996 sayı 128

Kapakta Bob Dylan şarkı söylüyor: "Keşke sıkı bir yağmur yağsa!" O hafta Express, Astreoid B-612 gezegeninden bildiriyor, Küçük Prens "bu suya susamışım" diyor... Memleket meselelerini halletse halletse "kuyudaki su" halleder. Hem ne yazıyor Heybeliada itfaiyesindeki koca tabelada: "Vatan alevler içinde" KEMAL ATATÜRK

tabip sen sorma derdimi / benim derdim dermansızdır / el vurup açma yaremi / yaralarım merhemsizdir / derdi bana veren vardır / merhem verip saran vardır / yar halimden bilen vardır / yarsız olan vefasızdır **MÜCRİMİ**

2000 yılına Küba'da Santana konseriyle giriyoruz. 31 Aralık 1999 gecesi konserde buluşalım. Vize mize yok. Günde 50 bin lira atsanız, ayda 1.5, yılda 18 milyon, üçbuçuk yılda 63 milyon eder. Bugünkü kurla 750 dolar demektir. Gidiş dönüş uçak biletine rahatlıkla yeter.

NICO

Kadife tannıça

Velvet Underground tarihinin trajik karakteri, "muzlu albüm"ün as elemanı Nico, ölümünün sekizinci yılında uğramıştı Express'e. O sıralarda kapsamlı bir Nico belgeseli "Nico Icon" Avrupa sinemalarında gösterimdeydi.

Christa Paffgen, 50'li yılların aranılan sarışınlarındandı. Sağlıklı, sevimli, biraz da gizemli yüzü, savaş yaralarının gıtgide sarıdığı, bolluk ve refahın peşindeki yeni Avrupa'nın simgesi gibiydi. Mankendi. Moda dergilerinde boy göstermeye başladığında henüz 16 yaşındaydı. Formuna dikkat ediyor, yalnız ıspanak ve ciğerle besleniyordu. 24 yaşında anne oldu. Kundaktaki küçük bebeği Ari'yi kucağına almış, çıkık elmacık kemiklerini iyice ortaya çıkaran mizanplili saçları, kâkülleri, alımlı makyajı ve güzel gözleriyle, Elle dergisinin kapağından dünyaya gururla gülümsüyordu...

Yıllar akıp geçti. Bir zamanların gözde mankeni, Ibiza adasında talihsiz bir kazaya kurban gittiğinde elli yaşındaydı. Bisikletten düştü, beyin kanaması geçirdi ve öldü... Eksiği fazlası yok, mankenliğini böyle tek paragraflık bir özet gibi yaşadı Christa Paffgen. Ama bu kadarla yetinmedi, ikinci bir hayat daha sürdü. Bu kısa ve basit hikayenin içine başka bir hayat, koca bir hayat daha sığdırdı. Yoğun, karmaşık, zifiri karanlık, lanetli bir hayat. Nico'nun hayatı.

Sex, drugs & rock'n'roll

Nazi Almanya'sında, Köln'de, 16 Ekim 1938'de doğdu. Berlin'in fakir bir mahallesinde büyüdü. Küçük yaşta babasını kaybetti. Elinde güzelliğinden başka hiçbir şeyi yoktu. Ama onu bir yandan kullanırken, bir yandan da tahrip etmek için çabaladı durdu. Güzelliğini aynı anda hem bir mucize, hem de bir bela gibi yaşadı. Mucize gibi girdiği hayatlardan, hiç iyi hatıra bırakmadan bir bela gibi ayrıldı gitti. Tek istisna, galiba, oğlu Ari Boulogne'un kiydi. Ari'nin babası Alain Delon'du. Ancak Delon çocuğu reddetti, hiçbir zaman görmedi, resimlerine bile bakmadı. Annesiyle birlikte yollara düşmediği zamanlar babaannesinin, yani Delon'un annesi Edith Boulogne'un yanında kalıyordu Ari. Ama uzun New York macerasında hep Nico'nun dizleri dibindeydi, Andy Warhol familyasının "maskot"uydu. Mankenlik yıllarının ardından ölene kadar, yalnızca sex, drugs & rock'n'roll üçlemesine sadakat gösterdi Nico. Podyumlar arşınlanmış, dergilere kapak olmuş, Fellini'nin "Dolce Vita"sı da dahil birkaç filmde küçük roller kapmıştı ama, 60'lı yılların ikinci yarısında rock batakhanesinin en büyük dekanları arasına adını kazitti. Christa Paff-

gen'i yok etti, sevgililerinden birinin, Nico Papatakis'in adını kullanmaya başladı. Rolling Stones'dan Brian Jones sayesinde LSD'yle tanıştı, Led Zeppelin'den (o zamanlar Yardbirds üyesi) Jimmy Page'le birlikte ilk 45'liğini doldurdu, Bob Dylan, Jim Morrison, Iggy Pop'la kısa ilişkiler kurdu, Leonard Cohen'i kendisine aşık etti. Ama hepsinden önemlisi, Andy Warhol ve Velvet Underground çevresiydi bütün hayatına damga vuran. Andy Warhol'un 1963'de New York'da itfaiye deposundan bozma bir binada faaliyete geçirdiği sanat ve sefahat fabrikası Factory, bu genç Alman mankene kapılarını ardına kadar açtı. Oliver Stone'un "Doors" filminde gösterdiği gibi millete askıntı olan sıradan bir groupie filan değildi, hakiki bir yeraltı tannıçası olarak alemlere adadı kendini.

Kadife yeraltı

Andy Warhol, Çekoslovakya göçmeni, işçi sınıfına mensup bir ailenin Pittsburg doğumlu oğlu, yetenekli bir desinatör, sınırlarda yaşayan bir eşcinseldi. 60'lı yılların New York'unda kendini pop-art peygamberi ilan etti. Sıradan nesnelere, çöp tenekelerinden, konserve kutularından, markalardan ve imajlardan vahiy aldı. Sanata ait her nevi değeri sarsmak, sallamak için rock'a da ihtiyacı vardı. 1965 kasımında bir gece, arkadaş tavsiyesiyle, Nico'yu da yanına katarak küçük bir kulübe gitti ve aradığını orada buldu: Velvet Underground.

Warhol'un hamiliğini üstlendiği grupta dört kişi vardı. Gitarıcı, şarkıcı, şarkı yazarı Lou Reed (Brooklyn'li varlıklı Yahudi bir aile, eski güzellik kraliçesi anne, uzman muhasebeci baba, iyi bir eğitim. 15 yaşında gördüğü elektroşok tedavileri, disiplinsiz davranışlar, bir askerî memuru silahla tehdit, biseksüellik, edebiyat tutkusu. Daimî liderlik), basçı, klavyeci, kemancı, vokalist John Cale (Orta halli Galli bir aile, çocuk yaşta müzikal deha, sağlam müzik eğitimi, Londra'dan Amerika'ya göç, Cage, Copland, La Monte Young gibi çağdaş minimalistlerle müzikal irtibat. Sessiz görüntünün altında gizli liderlik), gitarıcı Sterling Morrison ve davulcu Mo Tucker. Bu dördünün müzikleri süssüz, gürültülü, monoton ve ilkel. Uyuşturuculardan sapkın seks ilişkilerine kadar, o günlerde kimsenin asla söylemek istemediği, istese de cesaret edemediği her şeyi söylüyorlardı şarkılarında. Bir kanepeden başka hiçbir mobilyanın olmadığı koca alanın bir köşesine Warhol'un hediye ettiği yeni aletlerini yığarak provalara başladılar. Factory tam onlara göreydi. O

zamanlar söylendiği gibi, "Factory'nin vaad ettiği şey çok basit"ti: "Her şey". Warhol, Nico'yu da şarkıcı olarak gruba dahil etti ve Velvet'i bir beşli haline getirdi. Warhol'un tasarladığı gösterilerde "kamçı dansı"yla gruba eşlik eden Gerard Malanga'ya göre sebep "karizma eksikliği"ydi: "Velvet'te karizma denen şeyden eser yoktu. John'da var gibiydi ama o da göstermiyordu. Andy bu yüzden karizmatik faktör olarak Nico'yu aralarına soktu..." Nico ilk Velvet plağı olan 1966 tarihli "muzlu" "Velvet Underground & Nico"da Warhol'un en sevdiği şarkı "All Tomorrow's Parties" de dahil üç Reed şarkısını söylüyordu. Siyah gettoda torbacısını bekleyen bir beyazın hikayesini anlatan "Waiting For The Man"i de, sonraki yıllarda bir solo plağında okuyacaktı.

Velvet hikayesinin kötü biteceği baştan belliydi. Binbir türlü yalan, kıskançlık ve külliyetli miktarda alkol, amfetamin, eroin takviyesiyle yol alıyordu grup. Nico, Lou Reed ve John Cale gibi üç dominant karakterin karmaşık ilişkisi sonlarını getirdi. (Nico ikisinin de sevgilisiydi, John'a çok değer verir, Lou'yu başka türlü severdi, ama Lou'yu terkeden o oldu. John gruptaki ikincil konumundan rahatsızdı, ama Lou'ya hayranlık beslerdi. Lou, ikisinden de nefret ediyordu.) Neticede, nihai "kopuş"ları sırayla Lou Reed örgütledi, "Velvet tarihi"ni kendi istediği gibi yazdı. "Factory'nin daimi orkestrası" olmaktan sıkılınca, Warhol'la ipleri kopardı. Ardından Nico'yu gruptan attı. Sonra John Cale'i kovdu. 1970'de kendi de çoktan çekip gitmişti.

Eroin, "it's my life"

1972'de Paris'te, Lou Reed, John Cale ve Nico, üçü bir arada, bir defaya mahsus verdikleri bir konser hariç, Nico hayattayken Velvet defteri hiç açılmadı. Fakat dostluğunu hiçbir zaman esirgemeyen John Cale sayesinde düzensiz aralıklarla solo albümler yayınladı Nico. Kendi yazdığı şarkıları, zaman ötesi tonlarda öten bir harmonium'la icra ediyordu. Gotik rock'un karanlığında el yordamıyla ilerleyen ağır, teatral nağmeler söylüyordu. Rutubetin kemirdiği soğuk mahzenlerden gelen, üstüne yıllar bindikçe kalınlaşan, boğuklaşan bir sesi vardı. Doors'un "The End"ini, Velvet zamanının Lou Reed şarkılarını ve hatta ünlü "My Funny Valentine"i kendisi-

Rutubetin kemirdiği soğuk mahzenlerden gelen, üstüne yıllar bindikçe kalınlaşan, boğuklaşan bir sesi vardı. Doors'un "The End"ini, Velvet zamanının Lou Reed şarkılarını ve hatta ünlü "My Funny Valentine"i kendisinin kılmayı biliyordu.

nin kılmayı biliyordu.

Yaptığı albümler sadece küçük bir müzik çevresinde el üstünde tutuluyordu ama, yaşam biçimiyle, özellikle punk yıllarıyla birlikte "kült" bir isim haline geldi Nico. Velvet'in ardından Fransız yönetmen Philippe Garrel'le birlikte yaşamaya başlamış, onun birkaç filminde rol alarak Warhol'un "Chelsea Girls"ündeki unutulmaz görüntülerine yenilerini eklemişti. Ama o genç Alman mankeninden hiçbir iz kalmamıştı artık. Kameralarla ilişkisini kesti, kendini bütünüyle eroine ve müziğe verdi. Bazen uzun suskunluk dönemleri yaşıyor, bazen de özellikle konserler sayesinde hayata döner gibi oluyordu. 1977'de Andy Warhol'un bir fotoğraf sergisi sayesinde iki eski arkadaş yeniden buluştular; ama o güne dair Warhol'un hatırladıkları pek iç açıcı şeyler değildi: "Çok yaşlı, çok şişman ve çok kederli gözüküyordu. Ağlıyordu, ama serginin güzelliğinden gözlerinin yaşardığını söyledi. Biraz para vermek istedim, ama öyle doğrudan teklif edemedim: 100 dolarlık bir banknotu önce imzalayıp sonra ona uzattım. Usulca beni dışarı çağırdı: 'Andy, bunu çerçeveleteceğim. Harcamam için bir tane de imzasız verebilir misin?'"

Plakları doğru dürüst satmıyordu, düpedüz "düşmüş" bir hayat sürüyordu. Günlük dozunu vücuduna zerkettiğinde, tıpkı Lou Reed'in şarkısındaki gibi "Tanrıya şükür, ölmüş kadar iyi" hissediyordu kendini. Oğlu Ari'yi de eroine alıştırmıştı; Ari'nin, çok sevdiği annesine verebildiği hediyeler yalnızca şırıngalardı. Konserlerinde "The End" şarkısını daha güçlü şekilde söylüyordu artık. Turnelerde geceleri arabasının arka koltuğuna kıvrılıp uyuyordu. İtalya'daki bir diskotekteki konserde, insanların homurdandığını gören DJ, onuncu dakikada Michael Jackson'ın bir plağını köklemiş ve herkes piste hücum etmişti. Prag'daki bir konserinde kulüp sahibi ücret olarak sadece biraz "yakıt" talep etmişti; hiçbir şey anlamayan patron, konser

sonrası eroin yerine bir bidon benzin tutuşturmuştu eline... "Eğer kendimi öldürmüyorsam, bunun tek bir sebebi var" demişti bir seferinde, "çünkü ben tek bir taneyim". Son yıllarında kısa bir dönem Manchester'a yerleşti, ardından Ibiza adasında yaşamaya başladı. Eroini ve içkiyi bıraktığı söyleniyordu. 18 Temmuz 1988 sabahı, New Order grubundan Peter Hook onunla karşılaşmıştı. Fena gözüküyordu. Her günkü gibi biraz bisikletle turluyacaktı... Bir zamanların gözde mankeni Christa Paffgen, Ibiza adasında talihsiz bir kazaya kurban gittiğinde elli yaşındaydı. Bisikletten düştü, beyin kanaması geçirdi ve öldü...

Derya Bengi

Andy, Lou, John ve New York...

"Andy Warhol'un tercihi ben olmak ya da bir başkası olmaktı. Benim yerime bir bant kaydı koymuştu, hiç kendime yedirememiştim. Kayıtta, Andy benim rolümü oynuyor ve söyleyebileceğim her şeyi söylüyordu. Pop-art işte buydu, herkes bir başkasının kimliğini gasp edebilirdi. Kendi kendi-

niz olmak için kendi kendinize ihtiyacınız yoktu. Eğer yarın buraya şarkı söylemek için bana benzeyen biri girse, belki de o Nico'dur. Ben de belki başka bir yerde başka bir şey yapıyorumdur..."

"Lou, onu tanıdığım ilk sıralar çok yumuşaktı, üç metelik için saldırganlık edecek adam değildi. O kadar sevimişti ki, sürekli okşamak isterdimiz. Bir daire tutmuşum, o da yanıma taşın-

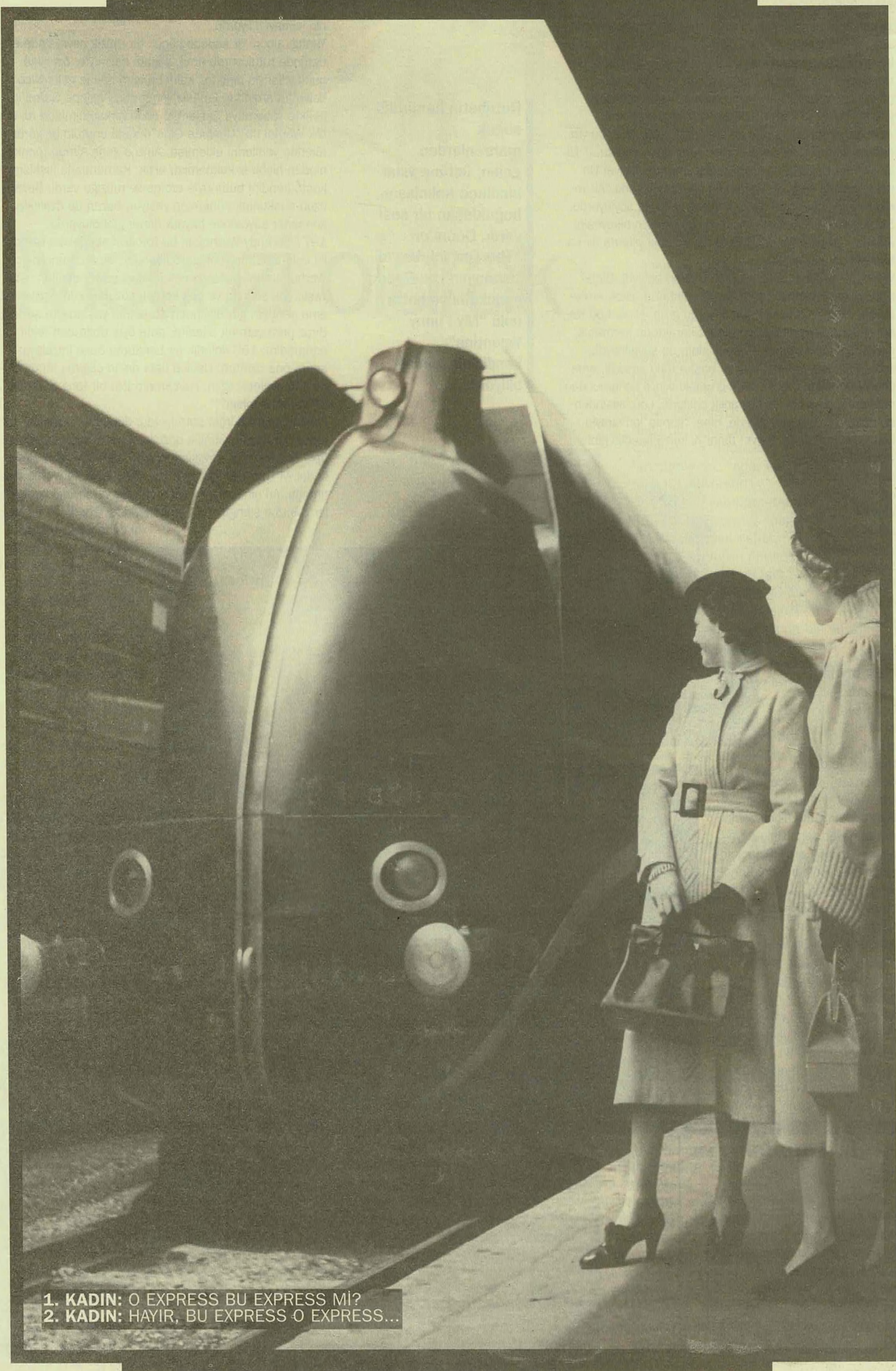
mıştı. Soylu biriydi. Sonraları bana çok acı çektirmeye başladı. İstedğim şarkıları söylememe müsaade etmiyordu, en nihayet ayrıldık..."

"New York insana acı veren bir yer. Oraya gitmek için insanın tüm umudunun tükenmiş olması lazım. Lou bana demişti ki... Neyse, Lou benim arkadaşım filan değildi. Uyusturucularını benimle paylaşmak istemiyordu. Octagell alıyordu, en sağtam hap oy-

du. Hiç kullandınız mı? Çenenizi kassar, bakın işte böyle... (gösteriyor) Yine de Lou'nun evine gitmek zorunda hissediyordum kendimi, kız arkadaşıyla kavga edip dururdu çünkü..."

"John beni bu dünyada en iyi anlayan insan. Onunla şu anda evli olabildik. Ama ben asla kimseyle evlenmedim ve asla evlenmeyeceğim..."

"Tek bir şeye pişmanım, erkek doğmadığıma..."

1. KADIN: O EXPRESS BU EXPRESS Mİ?
2. KADIN: HAYIR, BU EXPRESS O EXPRESS...